

Oslo

Byrådsavdeling for finans

OSLOTRENDER 2019

Denne rapporten er utgitt av Byrådsavdeling for finans, Oslo kommune, oktober 2019

Henvelser vedrørende publikasjonen kan rettes til
Monica.lund@byr.oslo.kommune.no

Rapporten er publisert på kommunes nettsider:
<https://www.oslo.kommune.no/statistikk>

Forsidefoto: Benjamin Pham

Trykk: Grøset Trykk AS

Forord

Oslotrender 2019 gir en oppdatert statistisk beskrivelse av viktige utviklingstrekk i kommunen og bysamfunnet som berører kommunens ansvarsområder og som er relevante for den videre planleggingen av byens framtidige utvikling. Rapporten skal bidra til å oppfylle kommunes ansvar for at planer og beslutninger er bygd på et godt og oppdatert kunnskapsgrunnlag, og inngå som plangrunnlag for planstrategi. Oslotrender er tidligere utarbeidet i 2009, 2011 og 2015.

Tematisk spenner Oslotrender 2019 bredt og inneholder informasjon om alle kommunens sektorer og tjenesteområder. Selv om rapporten er omfattende, må det nødvendigvis bli en kortfattet beskrivelse av hvert tema. Rapporten inneholder derfor også henvisninger til og lenker til ytterligere informasjon og oppdatert statistikk om Oslo kommune.

Rapporten er resultat av et bredt samarbeid på tvers av sektorer og virksomheter i kommunen.

Byrådsavdeling for finans, Oslo kommune
Oktober 2019

Innholdsfortegnelse

Forord.....	i
Innholdsfortegnelse.....	iii
Kilder til statistikk om Oslo.....	1
1 Oslos geografi og statistiske enheter	2
1.1 Oslos bydeler og delbydeler	3
1.2 Oslos areal	4
1.3 Områdetyper i kommuneplanen.....	4
1.4 Den regionale planen	6
2 Befolkningen i Oslo.....	7
Hovedtrender	7
2.1 Befolkningsutvikling	7
2.2 Fødte og døde	11
2.3 Flytting.....	12
2.4 Befolkningen etter alder	14
2.5 Innvandrere og norskfødte med innvandrereforeldre	18
2.6 Husholdninger.....	23
3 Befolkningens sosiale profil.....	25
Hovedtrender	25
3.1 Utdanningsnivå	26
3.2 I og utenfor arbeidslivet.....	29
3.3 Mottak av offentlige overføringer.....	34
3.4 Inntekt og formue	41
3.5 Trivsel og trygghet	45
3.6 Opplevd diskriminering	48
4 Skole og oppvekst.....	49
Hovedtrender	49
4.1 Barnehage	49
4.2 Skole	52
4.3 Utbyggingsmønster skoler og barnehager 2000–2018	60
4.4 Oppvekstmiljø og fritidstilbud	61
4.5 Problematferd og vold blant ungdom.....	64
4.6 Rus blant unge	68
4.7 Helsestasjons- og skolehelsetjenesten.....	72
4.8 Barn med barneverntiltak	73

5	Befolkningens helsetilstand og eldres tjenestebehov	74
	Hovedtrender	74
5.1	Forventet levealder	75
5.2	Ikke-smittsomme sykdommer	77
5.3	Egenvurdert helse	79
5.4	Livskvalitet.....	80
5.5	Psykisk helse.....	80
5.6	Tannhelse.....	81
5.7	Smittevern	82
5.8	Levevaner.....	83
5.9	Selvpåførte skader, vold og ulykker.....	85
5.10	Tjenester til eldrebefolkningen.....	88
6	Bolig.....	91
	Hovedtrender	91
6.1	Utbyggingsmønster bolig 2000–2018	92
6.2	Samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging	95
6.3	Regionalt Perspektiv	96
6.4	Oslos boligmasse.....	98
6.5	Regulerte boliger.....	100
6.6	Bo- og flyttemotiver blant barnefamilier i Oslo	102
6.7	Boligpriser	104
6.8	Boforhold	107
6.9	Bostøtte og sosialhjelp til bolig	112
7	Næringsutvikling	115
	Hovedtrender	115
7.1	Næringsstruktur og vekst	115
7.2	Innovasjon, FoU og entreprenørskap	120
7.3	Næringsliv og kompetanse.....	123
7.4	Næringsutbygging	128
8	Persontransport og mobilitet.....	133
	Hovedtrender	133
8.1	Reisemiddelfordeling.....	133
8.2	Kollektivtransport	135
8.3	Biltrafikk og bilhold	138
8.4	Sykkel og gange.....	141
8.5	Pendling til og fra Oslo	143
9	Miljø og klima.....	148

Hovedtrender	148
9.1 Klimagassutslipp	148
9.2 Klimaendringer og klimatilpasning	153
9.3 Energiproduksjon og energibruk.....	157
9.4 Avfall og gjenvinning.....	161
9.5 Luftforurensing og støy.....	162
9.6 Vann og avløp	165
9.7 Bymiljø og grønnstruktur	167
10 Idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv.....	174
Hovedtrender	174
10.1 Idrettstilbud og deltagelse	174
10.2 Fysisk aktivitet.....	178
10.3 Svømmeopplæring	181
10.4 Friluftsliv.....	182
11 Kultur, frivillighet og tros- og livssyn	186
Hovedtrender	186
11.1 Oslo som kulturby	186
11.2 Frivillighet og deltagelse.....	194
11.3 Tros- og livssyn, gravferd	196
11.4 Kulturminner og kulturmiljø	197
12 Oslo kommunes økonomi.....	199
Hovedtrender	199
12.1 Sammensetning av kommunens brutto driftsutgifter.....	200
12.2 Sammensetning av kommunens inntekter	200
12.3 Investeringer.....	202
12.4 Gjeldsutvikling	203
12.5 Skatteinntekter	204

Kilder til statistikk om Oslo

OsloTRENDER 2019 beskriver statistikk på en lang rekke områder, men gir likevel bare noen hovedtrender. Nedenfor viser vi vei til noen kilder som gir mer detaljert statistikk om Oslo, og presenterer noen undersøkelser og statistikkilder som brukes gjennomgående i rapporten.

Statistikkbanken og statistikknettsidene

Oslo kommunes statistikkbank inneholder detaljerte tabeller med tidsserier for en rekke tema, for eksempel om befolkning, inntekt, levekår, arbeids- og næringsliv, barnehage, skole, miljø og samferdsel. Statistikkbanken gir muligheter for å trekke ut data og lage tabeller, figurer og kart som kan lastes ned. På statistikknettsidene finnes det utdypende informasjon for enkelte av temaene i statistikkbanken. Her finnes også Publikumsundersøkelsen, og andre statistiske publikasjoner som Oslospeilet, Bydelsstatistikken, Oslohelse og Miljø- og klimarapporter.

<https://www.oslo.kommune.no/politikk-og-administrasjon/statistikk/>

Bydelsfakta

Bydelsfakta fremstiller et utvalg av sentral statistikk om befolkning, levekår og boforhold i ulike deler av Oslo. Her kan det sammenlignes bydeler eller se på forskjeller internt i bydelene ved hjelp av statistikk på delbydelsnivå.

<https://bydelsfakta.oslo.kommune.no>

"Oslo kommunes statistikkbestilling fra SSB" / «Spesialbestilling SSB»

Oslo kommune har en rammeavtale med Statistisk sentralbyrå for levering av statistikk til ulike formål.

Publikumsundersøkelsen

Publikumsundersøkelsen 2018 ble gjennomført våren 2018 av Kantar TNS på oppdrag fra Oslo kommune. Undersøkelsen kartlegger hvordan Oslos innbyggere (over 18 år) vurderer ulike forhold knyttet til Oslo som by å bo i. Tidligere har undersøkelsen blitt gjennomført i 1998, 2001, 2004, 2007, 2010 og 2014. Datainnsamlingen ble gjennomført med bruk av et papirbasert spørreskjema med mulighet for å svare elektronisk. Utvalget ble trukket fra folkeregisteret og dimensjonert for å sikre god representativitet på bydelsnivå. 9828 personer deltok (svarprosent 34 %). Undersøkelsen er vektet for å kompensere for skjevheter i utvalget.

<https://www.oslo.kommune.no/politikk-og-administrasjon/statistikk/publikumsundersokelsen/>

Ung i Oslo

Ung i Oslo 2018 er en spørreundersøkelse gjennomført av NOVA blant elever på 84 Oslo-skoler, som en bestilling fra Oslo kommune. Totalt deltok 25 348 elever fra 8.trinn i ungdomsskolen til Vg3 på videregående. Spørreundersøkelsen ble gjennomført fra januar til mars 2018. Rapporten gir et bilde av hvordan oppvekstsituasjonen er i Oslos bydeler og hvordan Oslo-ungdom har det sammenlignet med ungdom i resten av landet. Ung i Oslo 2018 er den femte Ung i Oslo-undersøkelsen siden 1996. Ung i Oslo er del av [Ungdata](#), slik at Oslo kan sammenlignes med andre kommuner/fylker.

Link til rapport om undersøkelsen: <http://www.hioa.no/Om-OsloMet/Senter-for-velferds-og-arbeidslivsforskning/NOVA/Publikasjoner/Rapporter/2018/Ung-i-Oslo-2018>

Link til resultater på bydelsnivå og mer informasjon om undersøkelsen:

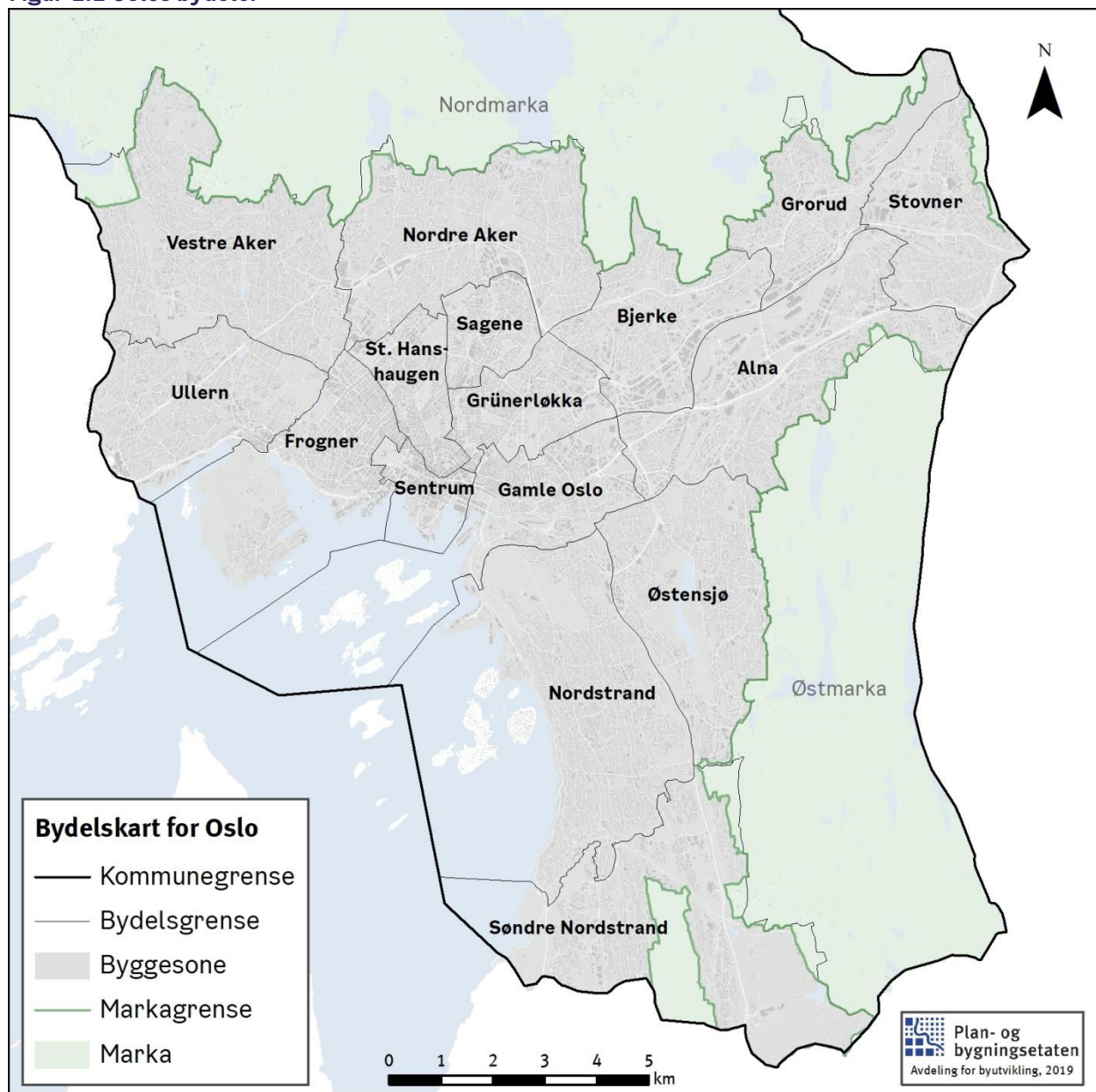
<https://www.korusoslo.no/rusmiddelforebygging-folkehelsearbeid/ung-i-oslo-ungdata/>

1 Oslos geografi og statistiske enheter

Oslo kan deles inn i mindre geografiske enheter, og er samtidig del av en større funksjonell storbyregion med felles bolig- og arbeidsmarked. Oslotrender 2019 presenterer statistikk for ulike geografiske inndelinger. Dette korte innledningskapittelet viser en oversikt over den mest vanlige statistiske enheten, nemlig bydelsinndelingen (figur 1.1). Noe av statistikken i Oslotrender baserer seg på inndelinger i enten kommuneplanen eller den regionale planen, og del 1.3 og 1.4 redegjør for disse.

Bydelene inndeles også gjerne i «indre by» og «ytre by». Indre by omfatter Gamle Oslo, Grünerløkka, Sagene, St. Hanshaugen og Frogner. De øvrige bydelene inndeles igjen i ytre by vest, som består av Ullern, Vestre Aker og Nordre Aker, mens ytre by øst omfatter Bjerke, Grorud, Stovner og Alna. Bydelene Østensjø, Nordstrand og Søndre Nordstrand danner til sammen ytre by sør.

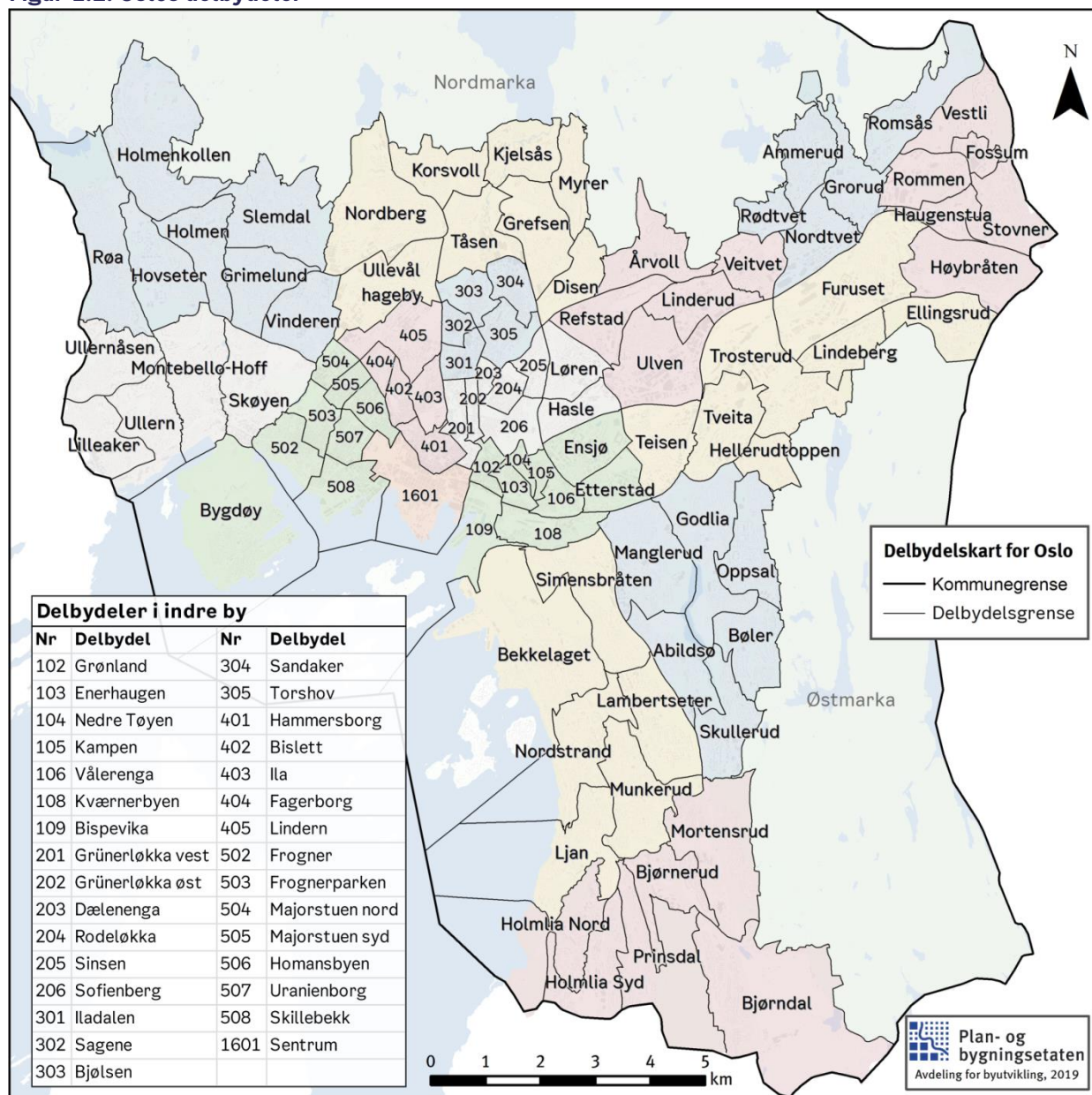
Figur 1.1 Oslos bydeler

1.1 Oslos bydeler og delbydeler

Siden 2004 har Oslo vært delt inn i 15 bydeler. Hver bydel er en administrativ enhet i Oslo kommune, med et eget folkevalgt organ (Bydelsutvalg). Bydelene yter tjenester til sin befolkning på sine ansvarsområder. I tillegg har vi Sentrum og Marka som er administrative enheter uten bydelsstatus. Oslo deles også inn i 589 grunnkretser som kan sammenstilles til delbydeler for statistiske formål. Den siste inndelingen i delbydeler er fra 2017, og Oslo er nå delt inn i 98 delbydeler. Hver bydel inneholder mellom fem og ni delbydeler (figur 1.2). På kommunens nettside finner man også kart over Oslos [grunnkretser](#).

Figur 1.2. Oslos delbydeler

1.2 Oslos areal

Kommunens samlede areal er 453 847 dekar, fordelt mellom landareal (94 prosent) og ferskvann (6 prosent). I tillegg kommer over 26 000 dekar med fjordareal som ikke regnes inn i byens totalareal (Tabell 1.1). Byggesonen, som er definert av byggegrensens fastsatt i markaloven, er rett under 147 000 dekar med land og ferskvann til sammen.

Byggesonegrensen følger ikke helt bydelsgrensene, og derfor finnes det noe areal tilhørende Marka i de ordinære bydelene. Over tre hundretusen dekar, det vil si 68 prosent av kommunens areal, er innenfor markagrensa.

Tabell 1.1. Arealet i Oslo kommune etter art og bydel. Måleenhet er dekar (1000 m²).

Bydel	Landareal			Elver og innsjøer			Samlet areal	Fjordareal
	Byggesone	Marka	I alt	Byggesone	Marka	I alt		
01 Gamle Oslo	7 413		7 413	53		53	7 466	7 807
02 Grünerløkka	4 716		4 716	39		39	4 754	
03 Sagene	3 065		3 065	43		43	3 109	
04 St. Hanshaugen	3 575		3 575	1		1	3 576	
05 Frogner	8 315		8 315	22		22	8 338	5 701
06 Ullern	9 302		9 302	92		92	9 393	372
07 Vestre Aker	15 434	821	16 255	108	201	309	16 564	
08 Nordre Aker	13 204	394	13 598	82	7	89	13 687	
09 Bjerke	7 907	1	7 908	15		15	7 923	
10 Grorud	6 739	275	7 014	30	2	33	7 046	
11 Stovner	7 741	499	8 240	8	2	11	8 250	
12 Alna	13 300	331	13 631	63	0	64	13 695	
13 Østensjø	11 425	34	11 459	382	2	383	11 842	
14 Nordstrand	16 869		16 869	27		27	16 896	10 223
15 Søndre Nordstrand	14 834	3 393	18 227	166	8	174	18 401	1 705
16 Sentrum	1 822		1 822	7		7	1 829	824
17 Marka		274 200	274 200		26 877	26 877	301 078	
Oslo i alt	145 661	279 947	425 608	1 139	27 100	28 239	453 847	26 633

Kilde: Plan- og bygningsetaten.

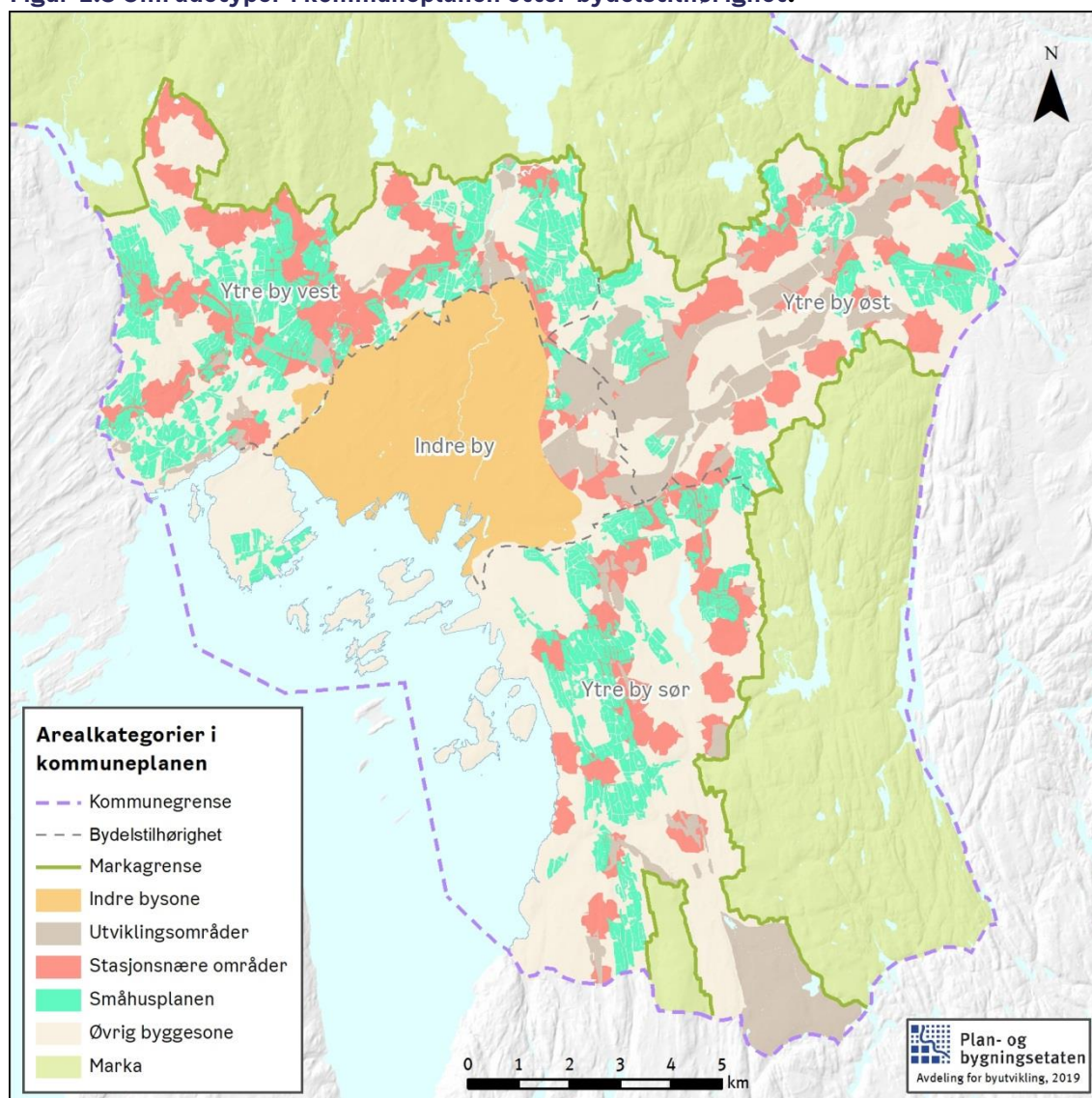
1.3 Områdetyper i kommuneplanen

Oslos arealstrategi baserer seg på byutvikling innenfra og ut langs banenettet for å bidra til at en stadig større del av transportbehovet kan tas med gange, sykkel og kollektivtransport. Kommuneplanen tilrettelegger for vekst og fortetting i tre områdetyper: 1) indre bysone, som avgrensar den tette byen som ligger rundt sentrum; 2) utviklingsområder i ytre by, hvor byutvikling skal skape en mer bymessig situasjon med høy arealutnyttelse og en blanding av bolig, næring og grønnstruktur; og 3) stasjonsnære områder innenfor en 500 meter gangavstand til T-bane eller tog. I tillegg setter småhusplanen rammer for fortetting i småhusområder.

Som det framgår av figur 1.3 følger ikke disse områdetypene administrative grenser, derfor utgjør bydelene i «indre by» et større areal enn områdetypen «indre bysone».

Tabell 1.2 viser arealforholdet mellom bydelsinndelinger og områdetypene i kommuneplanen. I den grad det er overlapp mellom områdetypene gis utviklingsområder forrang foran stasjonsnære områder og småhusplanen. I overlapp mellom stasjonsnære områder og småhusplanen er småhusplanen gitt forrang. Disse inndelingene er brukt i Oslostrender for å omtale samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging (6.2), næringsutbygging (7.4) og grønnstruktur (9.7.1).

Figur 1.3 Områdetyper i kommuneplanen etter bydelstilhørighet.

Tabell 1.2 Arealforhold mellom bydelsinndelinger og områdetypene i kommuneplanen oppgitt i antall dekar.

Bydelstilhørighet (administrative grenser)	Områdetype i kommuneplan					Totalt
	Indre bysone	Utviklings- områder	Stasjonsnære områder	Småhus- planen	Øvrig byggesone	
Indre bydeler	19 257	1 924	834	747	6 305	29 067
Ytre bydeler	565	14 648	21 266	22 686	58 562	117 727
Vest	564	1 438	9 120	11 021	16 077	38 220
Øst	0	7 788	6 174	4 408	17 435	35 805
Sør	1	5 421	5 972	7 258	25 050	43 702
Totalt	19 822	16 572	22 099	23 433	64 867	146 793

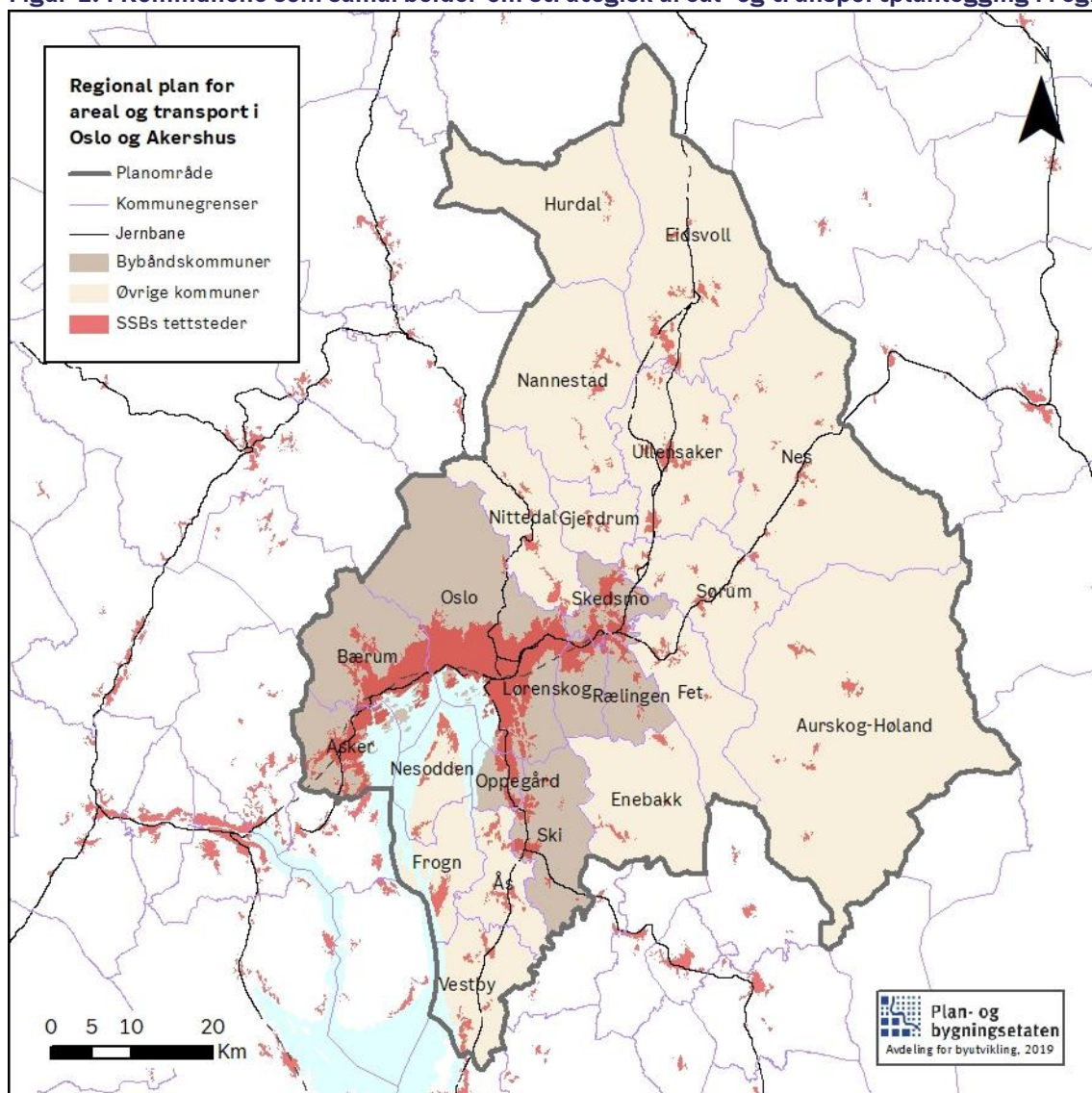
Kilde: Plan- og bygningsetaten.

1.4 Den regionale planen

Regional plan for areal og transport i Oslo og Akershus er en strategisk plan for samordning av areal- og transportutvikling i regionen. Planperioden går frem mot 2030, med perspektiv mot 2050, og skal bidra til å redusere klimagassutslipp og nedbygging av grønne arealverdier ved å øke arealutnyttelse i eksisterende tettsteder langs jernbanenettverket.

Figur 1.4 viser kommunene som inngår planområdet sammen med SSBs tettstedsavgrensning. Det sammenhengende byområdet mellom Oslo og Asker, Lillestrøm og Ski kalles for bybåndet. Den regionale planen legger opp til et konsentrert utbyggingsmønster i bybåndet fordi kollektivtransporten her er særlig kapasitetssterk og konkurransedyktig. Oslostrender refererer til regionen Oslo og Akershus i forbindelse med statistikk om befolkningsutvikling (kapittel 2.1), boligbygging (6.3) og pendling (8.5).

Figur 1.4 Kommunene som samarbeider om strategisk areal- og transportplanlegging i regionen.

2 Befolkningen i Oslo

Hovedtrender

- Oslo har 681 000 innbyggere, og forventes å vokse til nesten 839 000 i 2040.
- Fødselsoverskudd forventes å være den viktigste årsaken til befolkningsvekst i årene som kommer.
- Oslo har en ung befolkning med en stor andel innbyggere i alderen 20-40 år.
- Oslo har et stabilt flyttemønster med netto innflytting av unge voksne og netto utflytting av barnefamilier.
- Oslo har høy netto utflytting til Akershus, men samtidig netto innflytting fra nær alle andre fylker i landet.
- I 2026 fyller det første av de store etterkrigskullene 80 år. Fram mot 2040 forventes om lag en dobling av personer over 80 år i Oslo.
- 34 prosent av innbyggerne i Oslo er innvandrere eller norskfødte barn av to innvandrere.
- 47 prosent av husholdningene i Oslo er enpersonshusholdninger.

Oslo har lagt bak seg en periode med rekordhøy befolkningsvekst (ca. 2007-2015). Veksten har de seneste årene vært noe lavere, men fortsatt betydelig. Til tross for lav fruktbarhet og høy utflytting til Akershus er det god grunn til å forvente fortsatt befolkningsvekst i hovedstaden i mange år framover. Dette kapittelet gjør nærmere rede for befolkningssettingen og -utviklingen i Oslo.

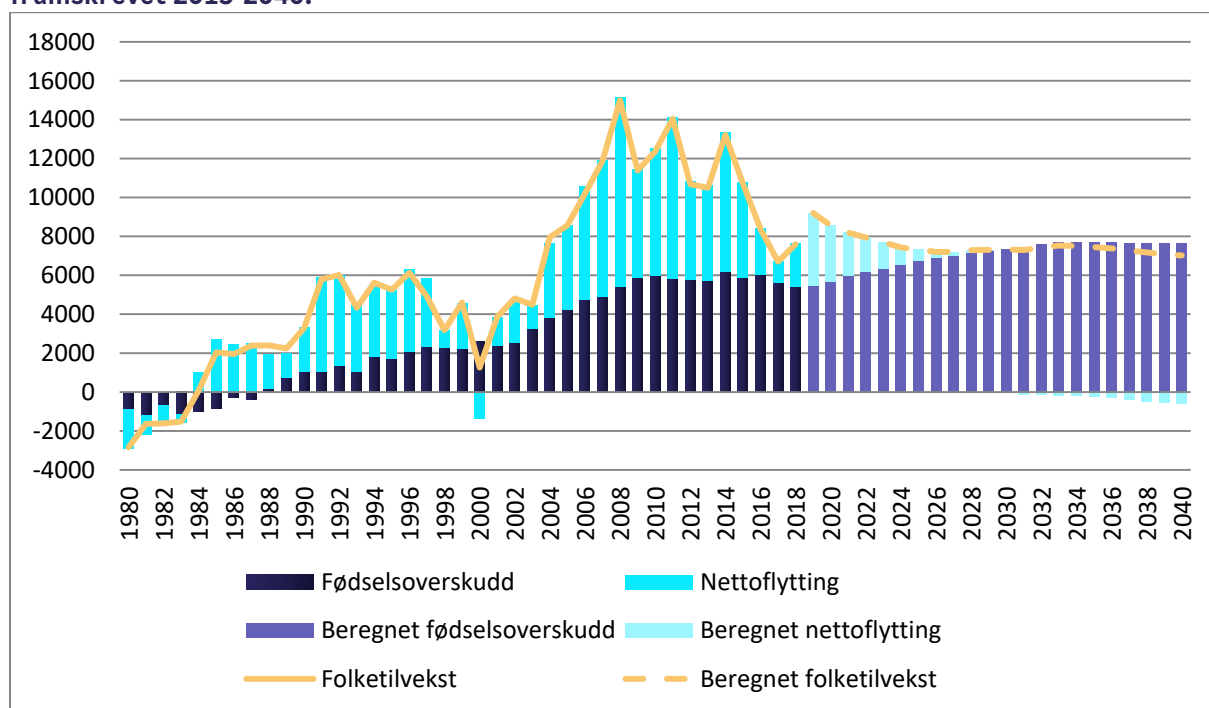
2.1 Befolkningsutvikling

I 2018 gikk befolkningsveksten litt opp etter flere år med negativ trend. Oslo hadde 681 071 innbyggere per 1.januar 2019 og befolkningen i Oslo økte med 7 598 personer (1,1 %) i 2018. Selv om veksttaket i Oslo ikke er like høy som for noen år siden, er den fremdeles høy i et historisk perspektiv.

Akershus hadde 624 055 innbyggere og økte med 10 029 personer (1,6 %). Til sammen sto Oslo og Akershus for vel halvparten av den samlede befolkningsveksten i Norge i 2018. I Akershus var innenlands flytting den viktigste årsaken til befolkningsveksten i 2018, slik har det vært siden 2015. I Oslo var derimot fødselsoverskudd, dvs. flere fødte enn døde, den viktigste årsaken til vekst i 2018. Fødselsoverskuddet har holdt seg relativt stabilt i Oslo siden 2008.

Det forventes at fødselsoverskudd fortsatt kommer til å være den viktigste årsaken til befolkningsvekst i Oslo i årene som kommer. Dette kommer tydelig fram av figur 2.1 som viser mellomalternativet fra Oslo kommunes befolkningsframskriving fra høsten 2019. Flytting, fødte og døde i Oslo omtales nærmere senere i kapitlet.

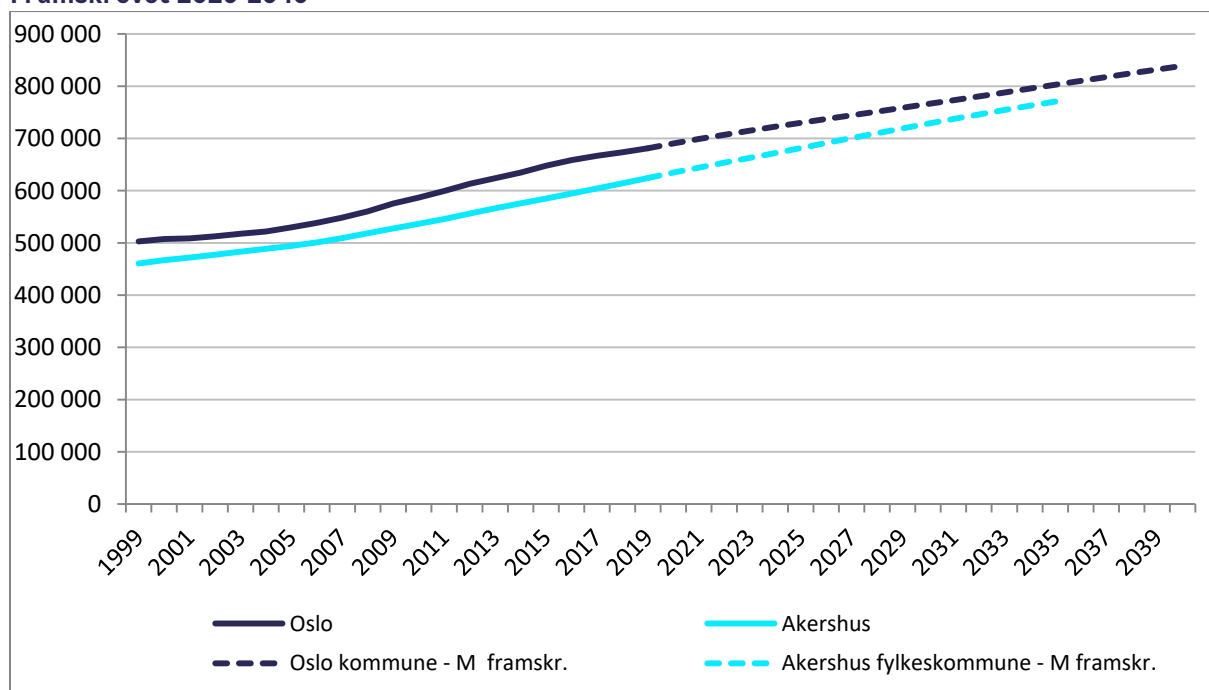
Figur 2.1 Befolkningsvekst, fødselsoverskudd og netto innflytting i Oslo, statistikk 1980-2018 og framskrevet 2019-2040.

Kilde: SSB statistikkbank, tabell 06913 og Oslo kommune

Figur 2.2 viser framskrevet folkemengde for Oslo og Akershus basert på mellomalternativene i framskrivingene til Oslo kommune fra 2019 og til Akershus fylkeskommune fra 2018. I følge framskrivingen for Oslo forventes det nesten 839 000 innbyggere i Oslo i 2040.

Figur 2.2 Faktisk og framskrevet folkemengde Oslo og Akershus. Statistikk 2006-2019. Framskrevet 2020-2040

Kilde statistikk: SSB, framskriving Oslo: Oslo kommune, framskriving Akershus: Akershus fylkeskommune

Om Oslo kommunes befolkningsframskrivninger

Oslo kommune lager befolkningsframskrivninger hvert år. Framskrivningene gir et anslag over hvor mange mennesker det kan komme til å bo i Oslo i årene fremover, gitt en rekke forutsetninger. En framskriving tar utgangspunkt i historien, og beregningene baseres på statistikk fra de foregående årene. I tillegg legges det til grunn en rekke forutsetninger om bl.a. utviklingen i flytting, fruktbarhet, døde og boligbygging. Befolkningsframskrivninger er beheftet med betydelig usikkerhet og generelt kan man si at usikkerheten øker jo lengre ut i tid og jo mindre område man framskriver for.

Det lages hvert år tre alternativer av framskrivingen; et høy-, et lav- og et mellomalternativ. Det er mellomalternativet som benyttes til kommunal planlegging.

Statistisk sentralbyrå (SSB) og Akershus fylkeskommune lager begge egne befolkningsframskrivninger annen hvert år. Ulike framskrivninger avviker noe fra hverandre. Først og fremst skyldes det at det benyttes forskjellig modellverktøy, noe som i seg selv medfører forskjellig resultat. Videre gjøres det ulike vurderinger av forutsetningene som legges inn i modellen. Befolkningsframskrivninger vil også endre seg fra år til år. Det skyldes at statistikk- og beregningsgrunnlaget endres, noe som også påvirker vurderingene rundt forutsetningene.

Dersom ikke annet er spesifisert, er det Oslo kommunes framskriving, mellomalternativet, publisert i oktober 2019, som er brukt.

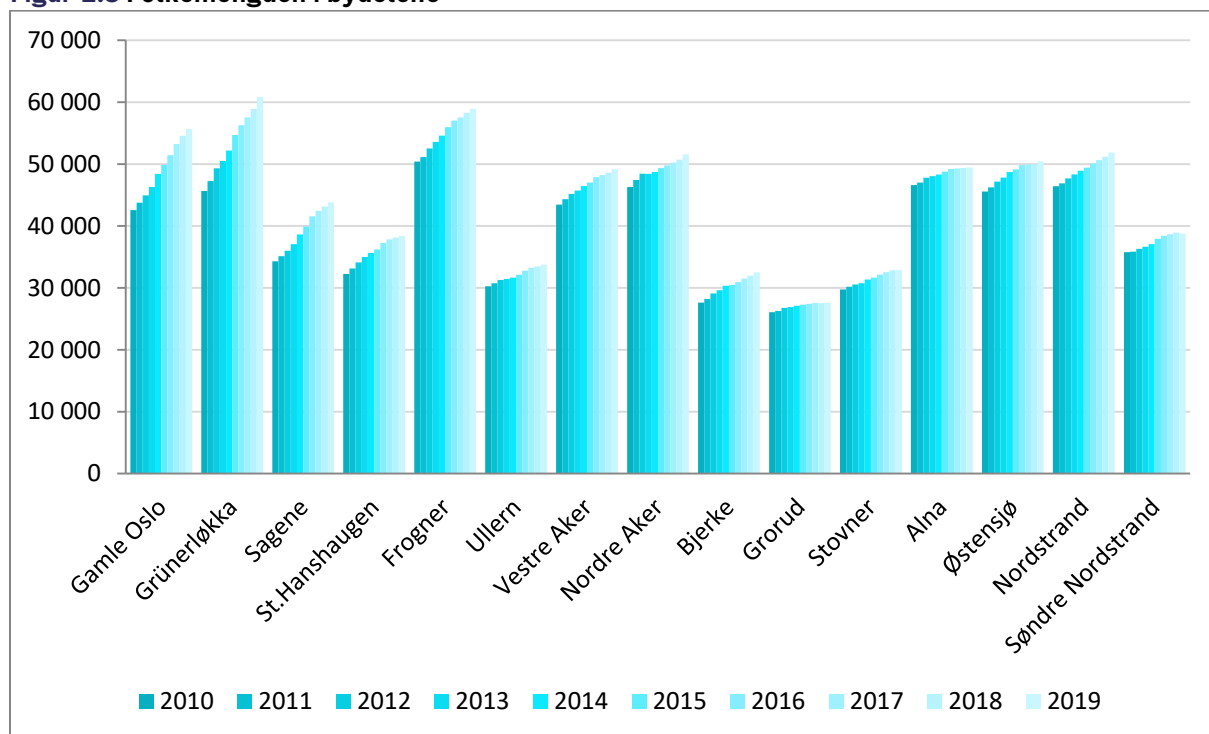
<https://www.oslo.kommune.no/politikk-og-administrasjon/statistikk/befolkning/befolkningsframskrivninger/>

Oslo består av 15 bydeler (se kart på s. 2). Størrelsen på bydelene varierer og befolkningsutviklingen de siste årene har også variert mellom bydelene (se figur 2.3). Sterkest vekst har det vært i indre by. Da Oslotrender ble laget i 2015 var bydel Frogner den mest folkerike bydelen med 55 965 innbyggere per 1.januar 2015. Det har endret seg. Per 1.1.2019 var Bydel Grünerløkka den mest folkerike bydelen i Oslo, med 61 059 innbyggere. Bydelen med færrest innbyggere er Grorud. Der har innbyggertallet vært ganske stabilt siden 2015, og i 2019 var det 27 583 innbyggere i Bydel Grorud.

Figur 2.4 viser antall innbyggere per 1.1.2019 og framskrevet vekst fram mot 2030. Gitt forutsetningene vil alle bydeler få vekst i perioden fram mot 2030. Fordelingen av veksten avhenger blant annet av boligbyggingen og utviklingen i flyttemønsteret. I første del av perioden forventes det fortsatt bygging av mange boliger i indre øst, mens det mot slutten av perioden forventes mindre boligbygging i indre by og mer i ytre by.

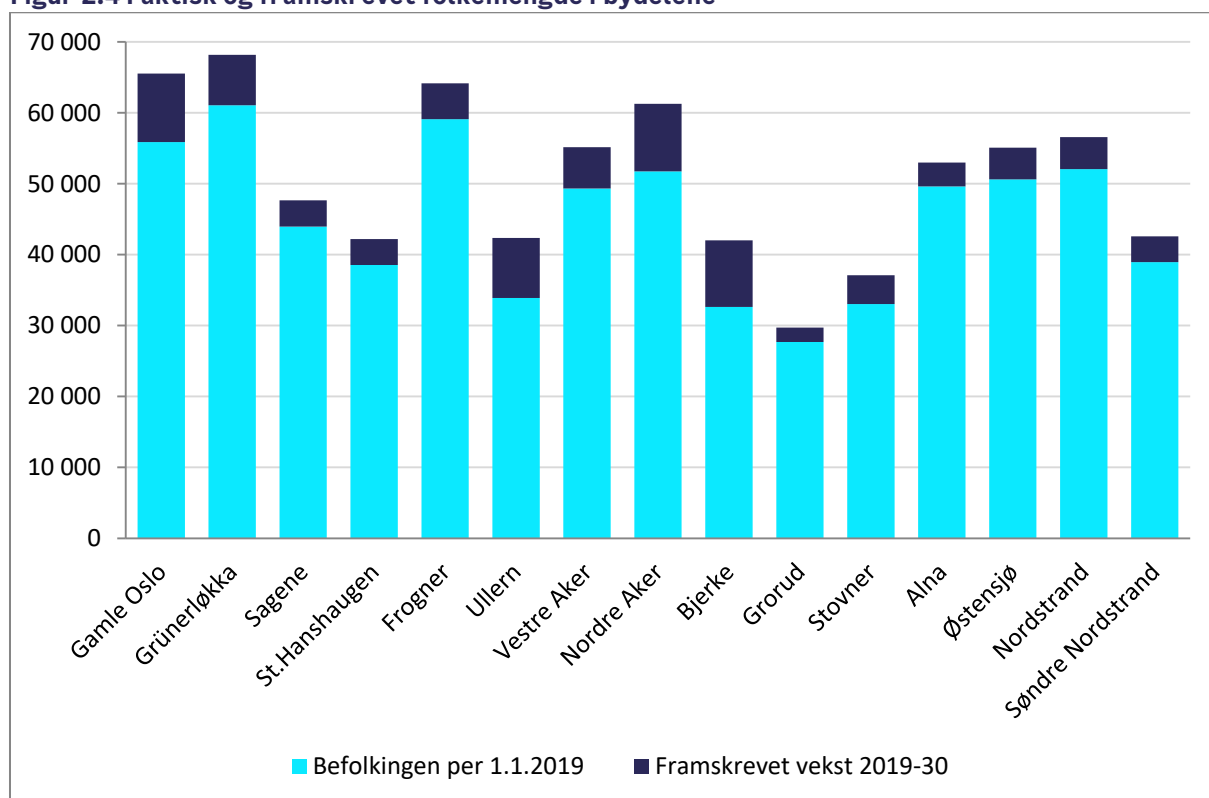
Gitt forutsetningene i framskrivingen fra 2019, forventes veksten i perioden å bli særlig høy i bydelene Bjerke (29 %) og Ullern (25 %). Dette som følge av høy forventet boligbygging i disse bydelene. Lavest vekst forventes det i Bydel Alna (7 %).

Figur 2.3 Folkemengden i bydelene

Kilde: SSB

Figur 2.4 Faktisk og framskrevet folkemengde i bydelene

Kilde: SSB og Oslo kommune

2.2 Fødte og døde

Fødselsoverskuddet, dvs. antall fødte minus antall døde, har vært mer eller mindre økende siden 80-tallet som følge av at antall fødte har økt og antall døde har gått ned. Fra 2016 til 2018 har imidlertid fødselsoverskuddet i Oslo falt fra 6 004 til 5 415, men det er fremdeles høyt i et historisk perspektiv.

Etter flere år med økt fruktbarhet, har trenden vært redusert fruktbarhet i både Oslo og Norge. Siden 2009, har samlet fruktbarhet (SFT¹) i Oslo sunket fra 1,88 til 1,44 i 2018. Noe av årsaken til at fruktbarheten har gått ned er at gjennomsnittsalderen for når kvinner får sitt første barn, har økt. Fruktbarheten varierer naturlig over tid. Etter perioder med nedadgående og lav fruktbarhet har det historisk vært påfølgende perioder med oppgang. Dette skyldes at kvinner har utsatt å få barn og at disse utsatte fødslene er blitt tatt igjen på et senere tidspunkt. En konsekvens av at flere kvinner utsetter å få barn og at de utsetter det stadig lenger, kan være at det blir vanskeligere for dagens kvinner å få like mange barn som sine forgjengere. Det er også færre kvinner som får tre barn eller flere, nå enn tidligere.

Antall fødte barn påvirkes imidlertid også av antall kvinner i fertil alder. En økning i antall kvinner i fertil alder har de siste årene kompensert for noe av nedgangen i fruktbarhet.

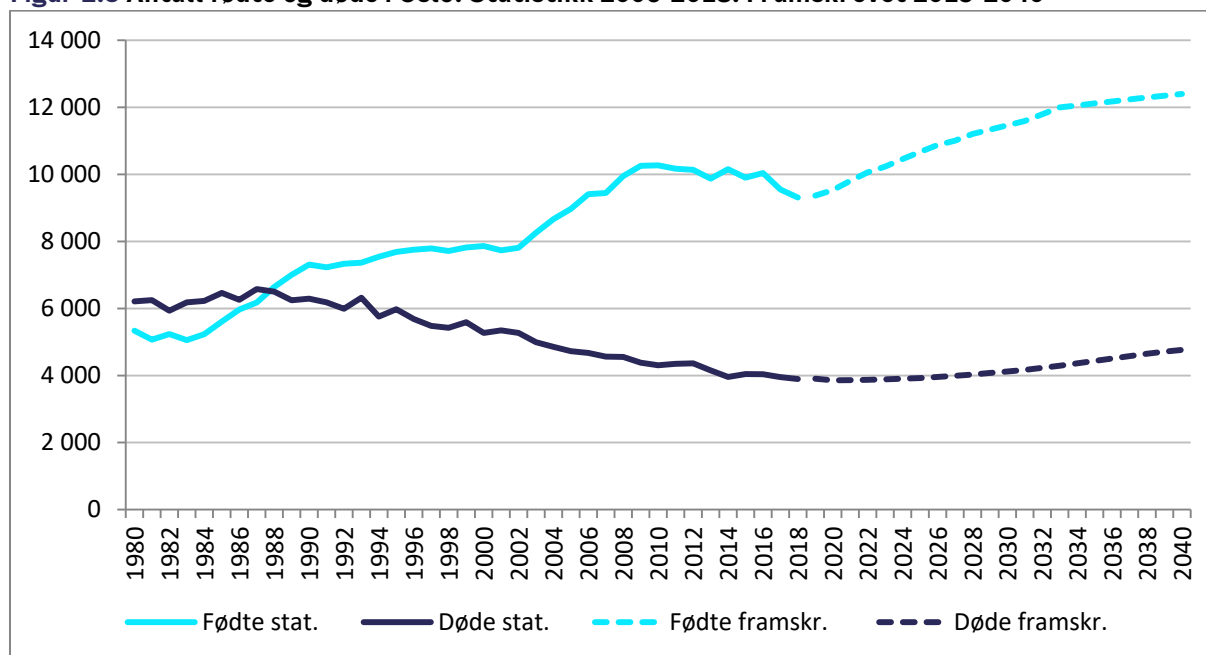
Det må understrekes at det er stor usikkerhet knyttet til beregningene av framtidig antall fødte barn. I framskrivingen i 2019 er det lagt til grunn en svak økning i fruktbarheten utover i framskrivingsperioden, fordi man antar at en del av de utsatte fødslene vil bli tatt igjen. Dette er det imidlertid stor usikkerhet rundt. I tillegg er anslagene for antall fødte påvirket av anslagene for befolkningsvekst, som også er meget usikre.

Normalt vil antall døde øke når befolkningen øker. Siden 1987 har imidlertid antall døde i Oslo sunket på tross av betydelig befolkningsvekst. Antall døde personer bestemmes av befolkningens størrelse og alderssammensetning, i tillegg til dødsrater (dvs. antall døde i forhold til antall personer). Siden 1987 har dødsratene gått ned. De eldre lever stadig lengre og en økende andel dør først etter at de har fylt 90 år. Forventet levealder har økt og forventes å fortsette å øke, noe mer for menn enn for kvinner.

Etter hvert vil det bli flere døde i Oslo, selv med en fortsatt nedgang i dødsratene og økt levealder. Dagens eldrebefolkning er født i mellomkrigstiden, en periode med svært små fødselskull. Etter hvert som de store etterkrigskullene blir eldre vil naturlig nok også antall døde øke.

¹ **SFT – samlet fruktbarhetstall:** Det vanligste målet på fruktbarhet. Angir det antall barn hver kvinne i gjennomsnitt vil få i løpet av livet dersom fruktbarhetsmønsteret for en gitt periode varer ved i hele kvinnens fødedyktige alder og dødsfall ikke forekommer.

Figur 2.5 Antall fødte og døde i Oslo. Statistikk 2006-2018. Framskrevet 2019-2040

Kilde: SSB og Oslo kommune

2.3 Flytting

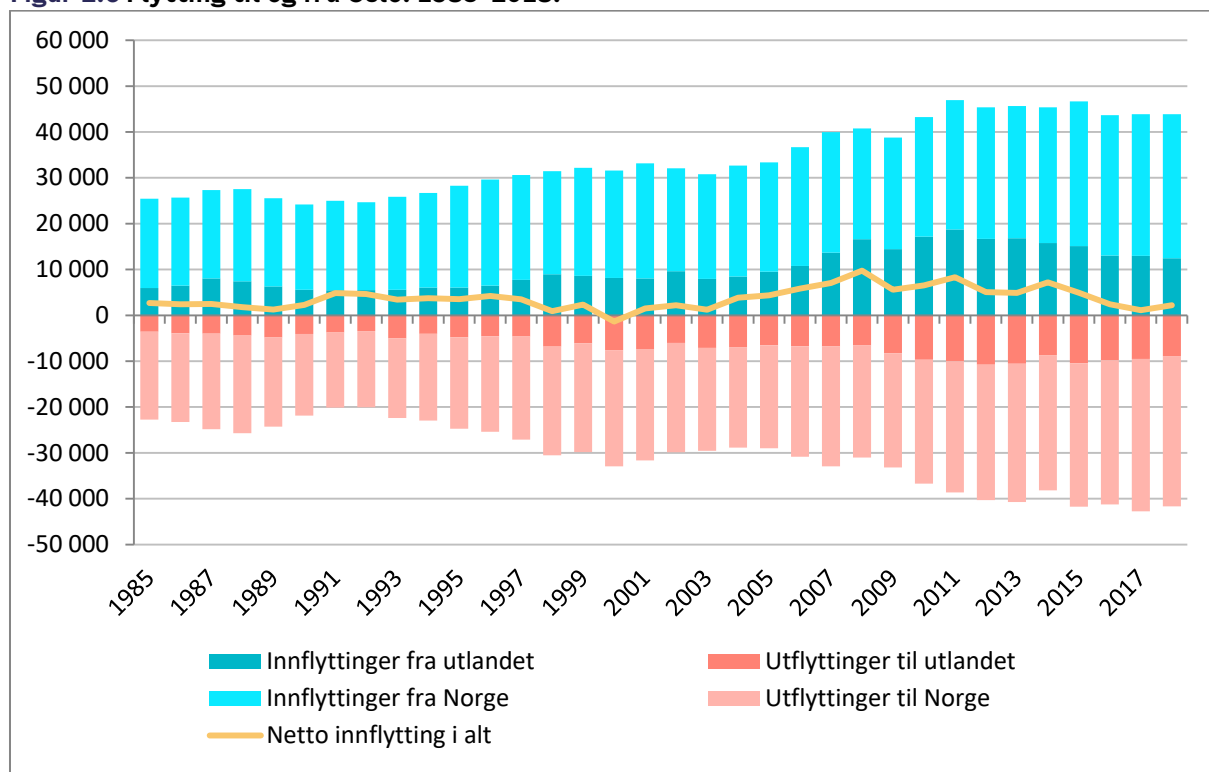
De siste årene har omtrent 20 prosent av Oslos befolkning vært på flyttefot hvert år. De aller fleste av disse flytter internt i Oslo, en god del flytter ut av byen, og noen flytter til utlandet. Når folkemengden vokser, er det naturlig at også antall flyttinger øker. Figur 2.6 viser hvordan antall flyttinger ut og inn av Oslo har økt de siste tiårene. Fra ca. 25 000 i året hver vei på slutten av 1980-tallet, til over 40 000 per år i nyere tid.

I 2018 var det 31 404 innflyttinger til Oslo fra andre steder i Norge, samt 12 463 innvandring. Til sammen i underkant av 44 000 innflyttinger. Samtidig var det 32 764 utflyttinger fra Oslo til et annet fylke, samt 8 889 utvandring. Til sammen litt under 42 000 utflyttinger. I 2018 ble det i tillegg gjennomført i underkant av 90 000 flyttinger internt i Oslo.

Summen av alle inn- og utflyttinger utgjør nettoinnflyttingen til Oslo og forteller hvor mye folkemengden har økt eller sunket som følge av flytting. Gjennom 2018 var samlet netto innflytting til Oslo på 2 214. Dette var på et betydelig lavere nivå enn gjennomsnittet for de siste 10 årene, men likevel en økning sammenlignet med 2017.

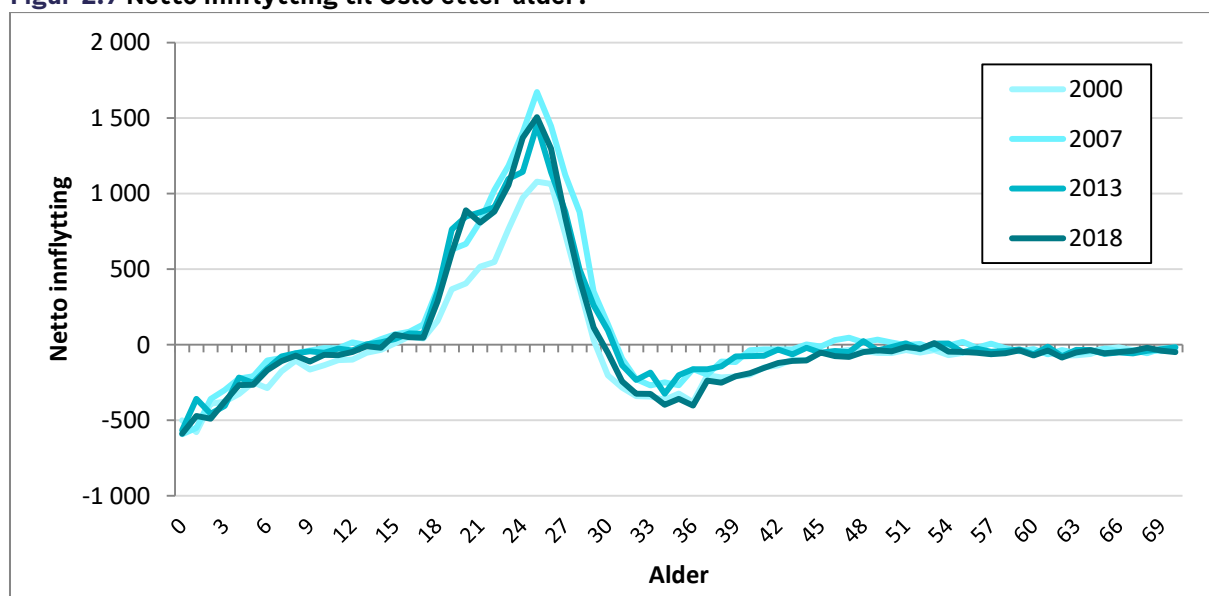
For å studere de underliggende flyttemønstrene, er det vanlig å dele den samlede nettoinnflyttingen inn i to ulike flyttereigniskap. Flytting mellom Oslo og utlandet, kalt netto innvandring, og flytting mellom Oslo og andre kommuner i Norge, kalt innenlands netto innflytting.

Figur 2.6 Flytting til og fra Oslo. 1985–2018.

Kilde: Oslo kommune statistikkbank

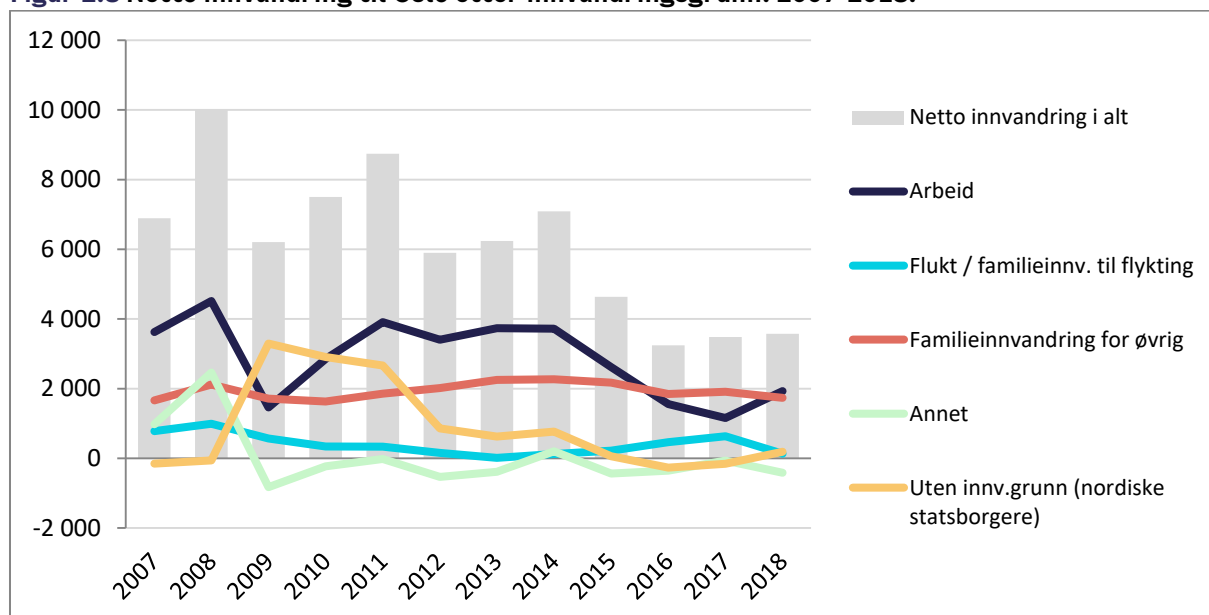
Figur 2.7 Netto innflytting til Oslo etter alder.

Kilde: Oslo kommunes statistikkbestilling fra SSB

Oslo har lagt bak seg en periode(ca. 2006–2015) med en historisk sett meget høy netto innvandring (se Figur 2.8). EU-utvidelsen i 2004 førte til en kraftig økning i arbeidsinnvandringen. Siden toppåret 2008, med en netto innvandring på over 10 000, har nettoinnvandringen variert mye fra år til år, men jevnt over hatt en fallende tendens. Fra 2015 til 2018 har netto innvandringen vært på et lavere nivå enn de ti foregående årene. Det er i hovedsak redusert arbeidsinnvandring som har bidratt til dette. I 2018 gikk imidlertid arbeidsinnvandringen noe opp igjen etter fire år på rad med nedgang.

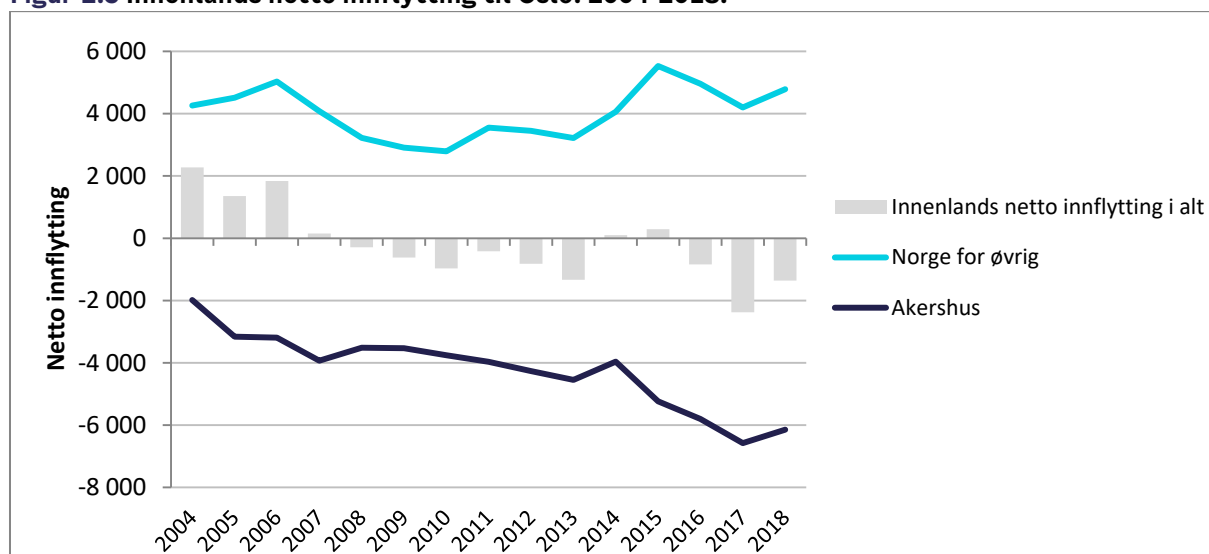
Figur 2.8 Netto innvandring til Oslo etter innvandringsgrunn. 2007-2018.

Kilde: Oslo kommunes statistikkbestilling fra SSB

I likhet med nettoinnvandringen har den innenlandske netto innflyttingen til Oslo hatt en negativ tendens de siste 10-15 årene (Figur 2.9). Særlig har en økende netto *utflytting* til Akershus bidratt til dette. Samtidig har det vært netto innflytting fra så godt som alle andre fylker i Norge.

Figur 2.9 Innenlands netto innflytting til Oslo. 2004-2018.

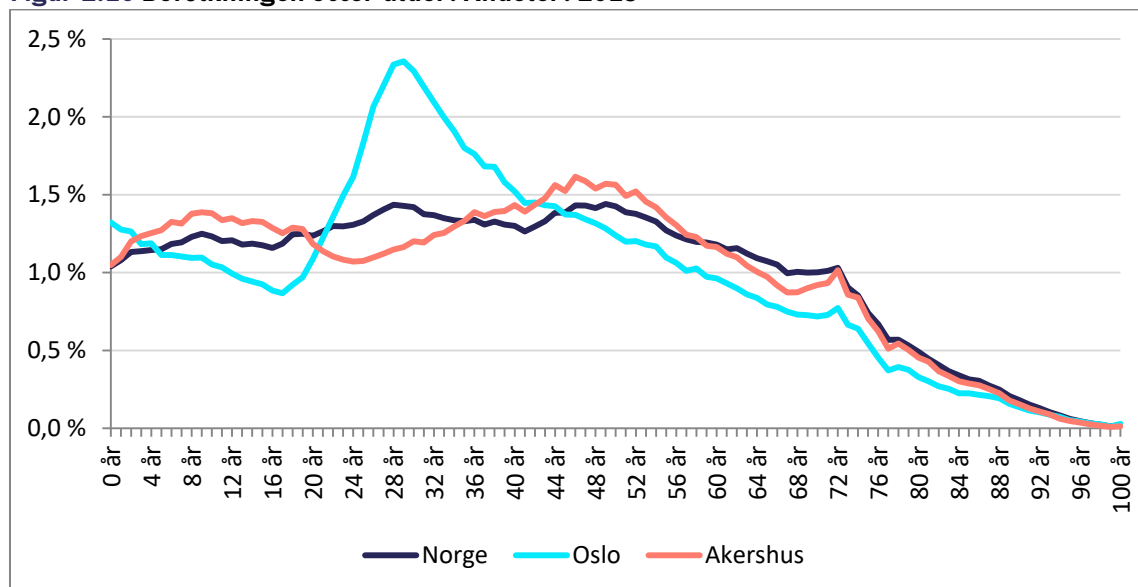
Kilde: Oslo kommunes statistikkbestilling fra SSB

2.4 Befolkningen etter alder

Aldersfordelingen i 2019 viser at Oslo har en annen aldersprofil enn Akershus og landet. Oslo skiller seg ut med en stor andel unge voksne i 20- og 30-årsalderen (se Figur 2.10). Dette kommer av et stabilt flyttemønster med høy innflytting av unge voksne, som vi viste i kap. 2.2.

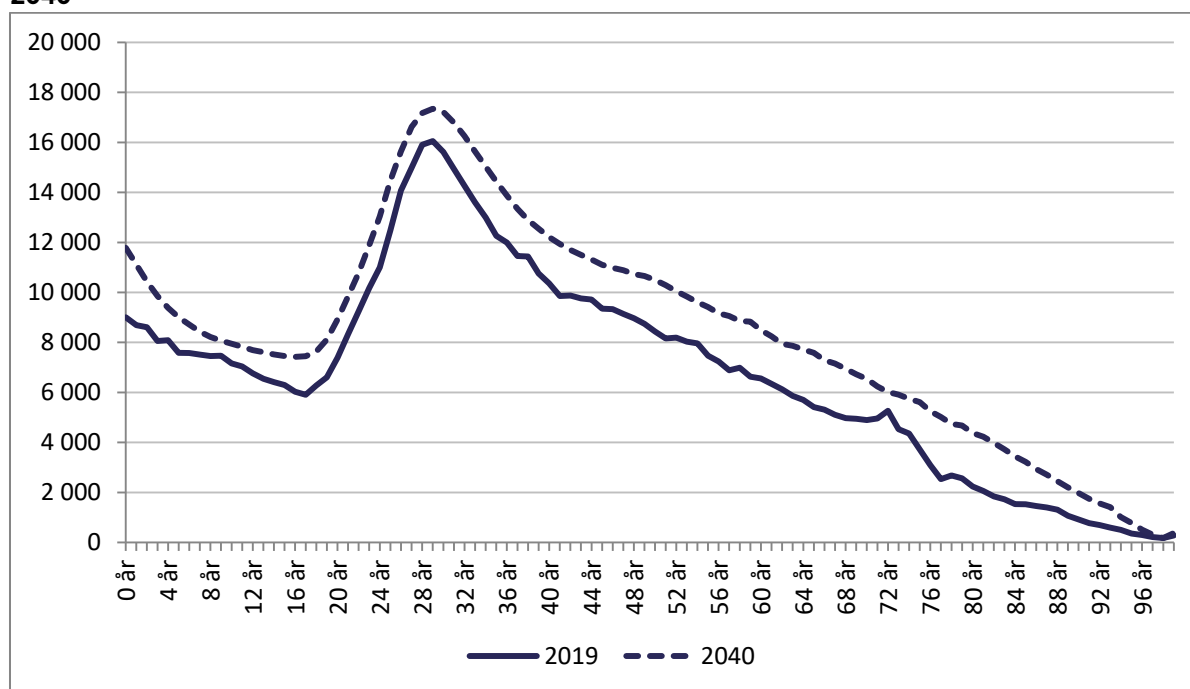
Figur 2.11 viser antall personer i Oslo etter alder per 1. januar 2019 og framskrevet i 2040. Gitt forutsetningene i befolkningsframskrivingen, forventes det en fortsatt ung aldersprofil i 2040. Det skyldes blant annet at det nevnte flyttemønsteret med påfyll av unge voksne forventes å vedvare. Det er likevel blant de eldre det er forventet sterkest vekst.

Figur 2.10 Befolkningen etter alder. Andeler. 2019

Kilde: SSB

Figur 2.11 Befolkning i Oslo etter alder, ettårsgrupper. Statistikk per 1.1.2019 og framskrevet 2040

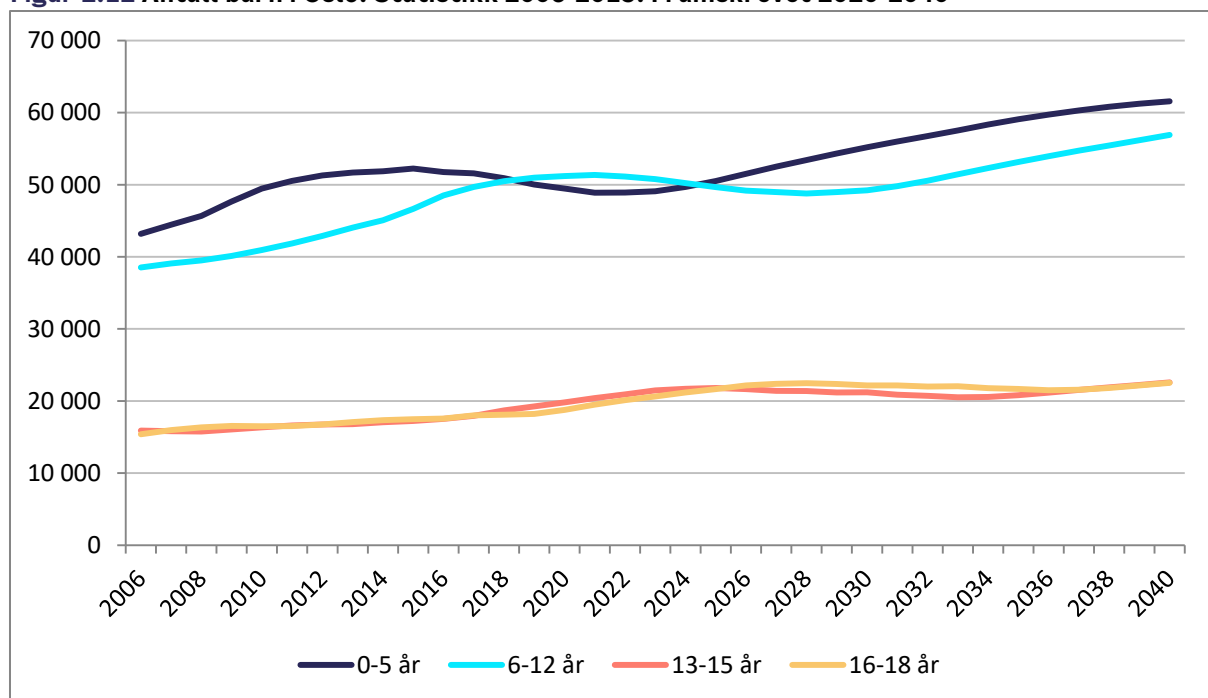
Kilde: SSB og Oslo kommune

2.4.1 Barn

Barnebefolkningen forventes å øke i framskrivingsperioden, men påvirkes av utviklingen i fruktbarhet. De siste årene har fruktbarheten gått ned, noe som har gitt utslag i færre barn i barnehagealder, 0-5 år. I framskrivingen er det lagt til grunn en forventning om at fruktbarheten vil øke noe på sikt. Dette vil i så fall gi en økning i antall barn i alderen 0-5 år. For

aldersgruppen 6-12 år kan man forvente den samme utviklingen, etter hvert som alderskullene blir eldre.

Figur 2.12 Antall barn i Oslo. Statistikk 2006-2019. Framskrevet 2020-2040

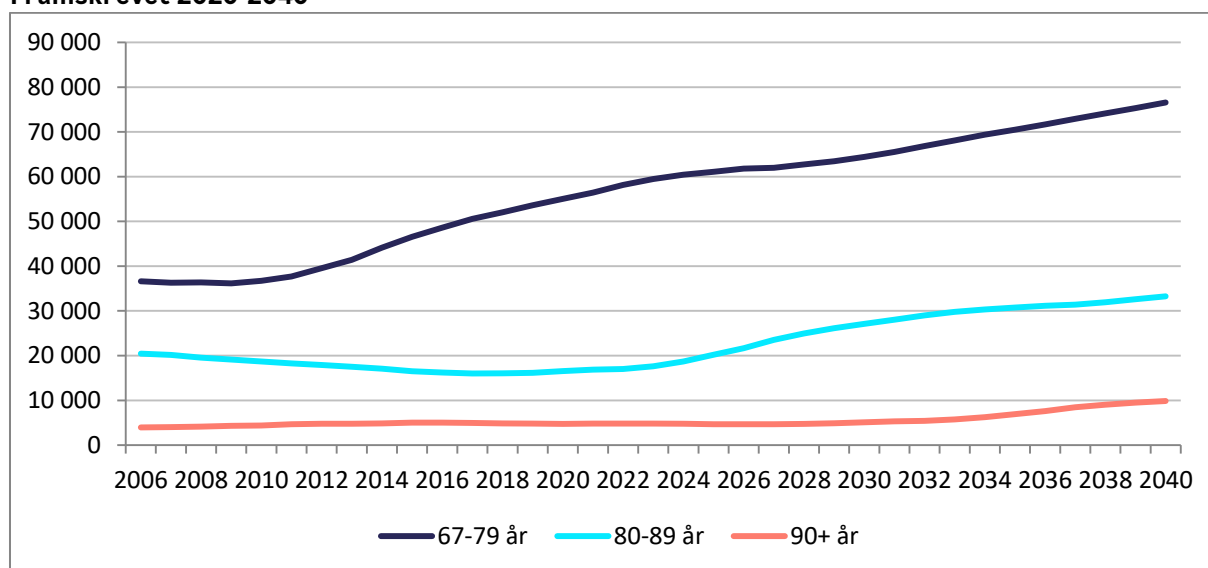

Kilde: SSB og Oslo kommune

2.4.2 Eldrebefolkningen

Det vil bli flere eldre i Oslo fram mot 2040 og det forventes om lag en dobling av personer over 80 år. Den store økningen kommer av at dagens befolkning i disse aldersgruppene er fra de små mellomkrigskullene, mens det etter hvert er de store etterkrigskullene som blir gamle. Det store fødselskullet fra 1946 fyller 80 år i 2026. I tillegg forventes det at gjennomsnittlig levealder vil fortsette å øke.

Figur 2.13 Antall personer i Oslo etter aldersgrupper, 67 år og eldre. Statistikk 2006-2019. Framskrevet 2020-2040

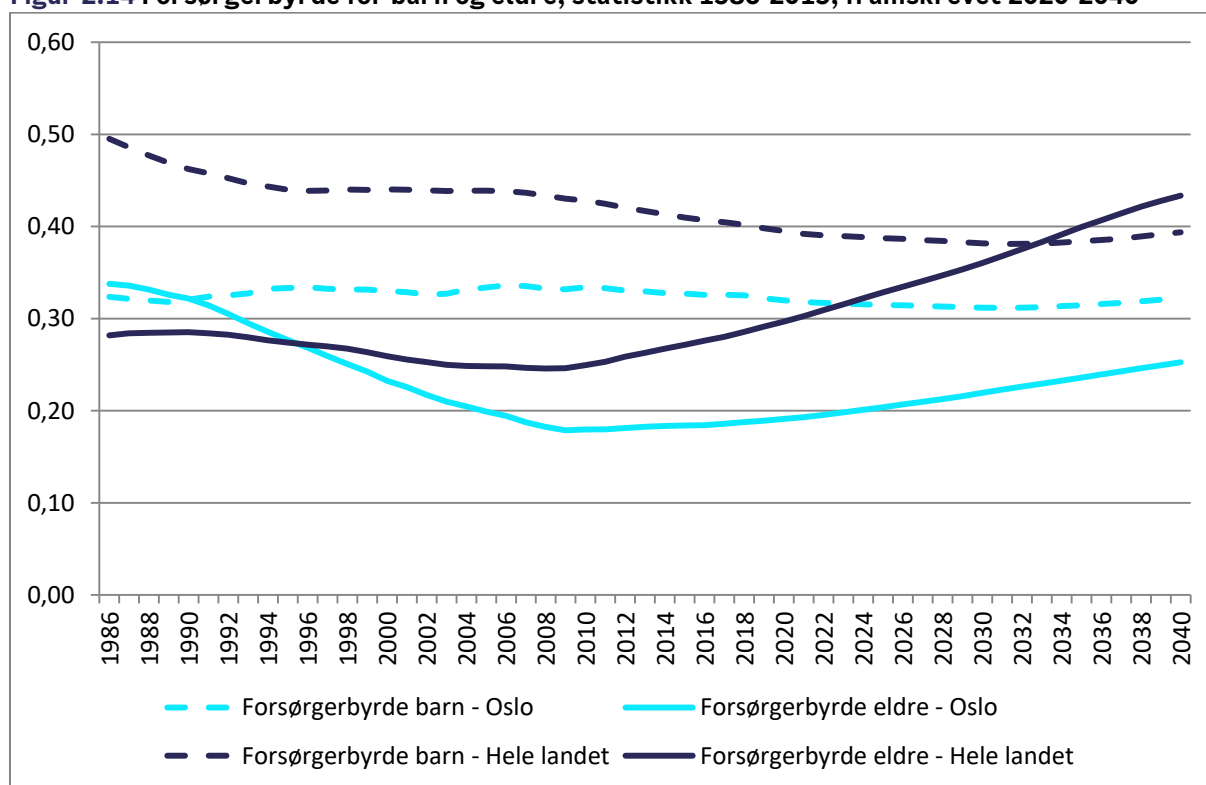
Kilde: SSB og Oslo kommune

2.4.3 Forsørgerbyrden

Andelen eldre vil øke i forhold til i dag. Det illustreres ofte ved hjelp av et regnestykke man kaller «forsørgerbyrden for eldre». Forsørgerbyrden for eldre er et mål på forholdet mellom antall personer i eldre aldersgrupper som vanligvis ikke arbeider (65 år og over), og antall personer i eldre der folk vanligvis arbeider (20-64 år). Målet tar ikke hensyn til den faktiske sysselsettingen i disse gruppene, eller hvorvidt eldre faktisk forsørges eller er omsorgstrengende. Forsørgerbyrden for barn er tilsvarende antall barn 0-19 år i forhold til antall voksne 20-64 år.

Forsørgerbyrden per 2019 er større for barn enn for eldre. I 2019 må hver person i arbeidsalder i Oslo, i snitt forsørge 0,32 barn og 0,19 eldre. Tilsvarende tall for landet som helhet er 0,4 barn og 0,3 eldre. Forsørgerbyrden er med andre ord større for landet som helhet enn for Oslo. For landet som helhet forventes det at bildet snur etter hvert og at forsørgerbyrden for eldre blir større enn for barn fra 2032. Forsørgerbyrden for eldre i Oslo forventes også å øke, men ikke like mye som for landet som helhet. I Oslo forventes det at forsørgerbyrden for barn vil forbli større enn for eldre. I 2040 forventes det for Oslo at hver person i arbeidsalder i snitt må forsørge 0,32 barn og 0,25 eldre. Tilsvarende tall forventet for landet som helhet, er 0,39 barn og 0,43 eldre.

Figur 2.14 Forsørgerbyrde for barn og eldre, statistikk 1986-2019, framskrevet 2020-2040²

Kilde: SSB og Oslo kommune

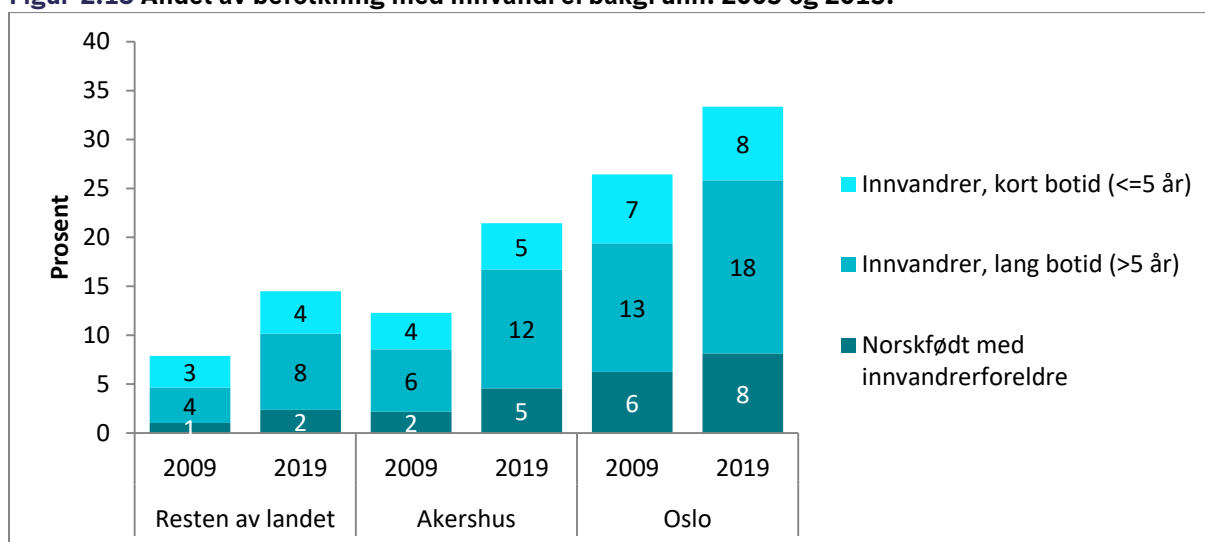
² Ved utregning av framskrevet forsørgerbyrde er SSBs framskriving (MMMM 2018) brukt for landet, mens Oslo kommunes framskriving (mellomalternativ 2019) er brukt for Oslo.

2.5 Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre

2.5.1 Personer med innvandrerbakgrunn i Oslo, Akershus og resten av landet.

Ved inngangen til 2019 var 34 prosent av innbyggerne i Oslo enten innvandrere eller norskfødte med innvandrerforeldre. Dette tilsvarte i underkant av 230 000 personer. Til sammenligning var 21 prosent av Akershusbefolkningen og 15 prosent av befolkningen ellers i landet personer med innvandrerbakgrunn. Figur 2.15 viser at andel innbyggere med innvandrerbakgrunn var betydelig større i Oslo enn i Akershus og landet for øvrig, både i 2009 og i 2019.

Figur 2.15 Andel av befolkning med innvandrerbakgrunn. 2009 og 2019.

Kilde: Oslo kommunes statistikkbestilling fra SSB

I 1970 bodde det ca. 16 500 personer med innvandrerbakgrunn i Oslo, og like under 60 000 i Norge i alt. Ved inngangen til 2019, nesten 50 år senere, var antall innbyggere med innvandrerbakgrunn 230 000 i Oslo, og i underkant av 950 000 i Norge.

Definisjon innvandrerbakgrunn

Når Statistisk sentralbyrå fordeler befolkningen etter innvandrerbakgrunn opererer de hovedsakelig med tre grupper i sin statistikk:

- Innvandrere
- Norskfødte med innvandrerforeldre
- Den øvrige befolkningen

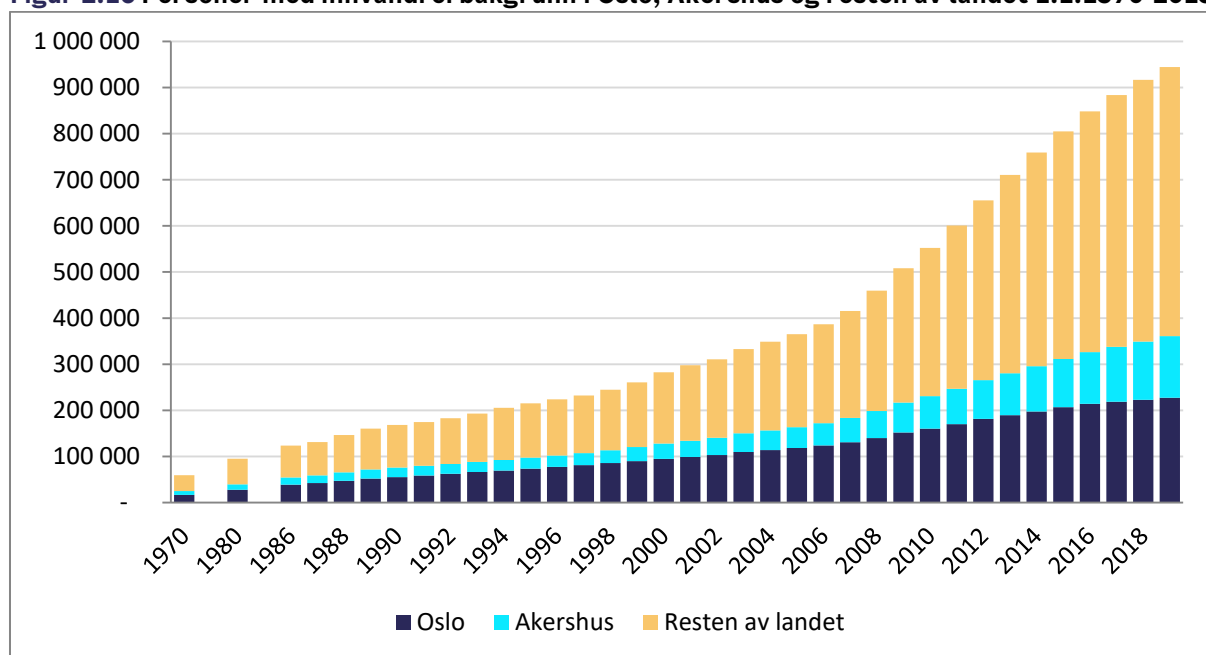
Når de to første gruppene omtales sammen, brukes begrepet «personer med innvandrerbakgrunn». Innvandrere er definert som personer som selv har innvandret til Norge, og som er født i utlandet av utenlandsfødte foreldre og fire utenlandsfødte besteforeldre.

Norskfødte med innvandrerforeldre er personer som er født i Norge av to utenlandsfødte foreldre, og som har fire utenlandsfødte besteforeldre.

Etter EU-utvidelsen i 2004 har arbeidsinnvandring fra EU-land stått for en stor del av innvandringen, både til Oslo og landet for øvrig. I 2004 var det like under 115 000 med innvandrerbakgrunn i Oslo, eller halvparten så mange som ved inngangen til 2019. I tillegg til innvandring kommer mye av økningen av at allerede bosatte innvandrere får barn i Norge.

Av de snaut 950 000 personene med innvandrerbakgrunn i Norge i 2019, bodde 24 prosent av dem i Oslo. Oslos andel av landets innbyggere med innvandrerbakgrunn har imidlertid vært større tidligere. I 1997 bodde 35 prosent av landets innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, i Oslo. Etter årtusenskiftet har Oslos andel sunket jevnt og trutt som følge av at antall personer med innvandrerbakgrunn har økt mer i resten av landet enn i Oslo. Likevel, Oslo er stadig det fylket i Norge med desidert høyest andel innbyggere med innvandrerbakgrunn (34 %).

Figur 2.16 Personer med innvandrerbakgrunn i Oslo, Akershus og resten av landet 1.1.1970-2019

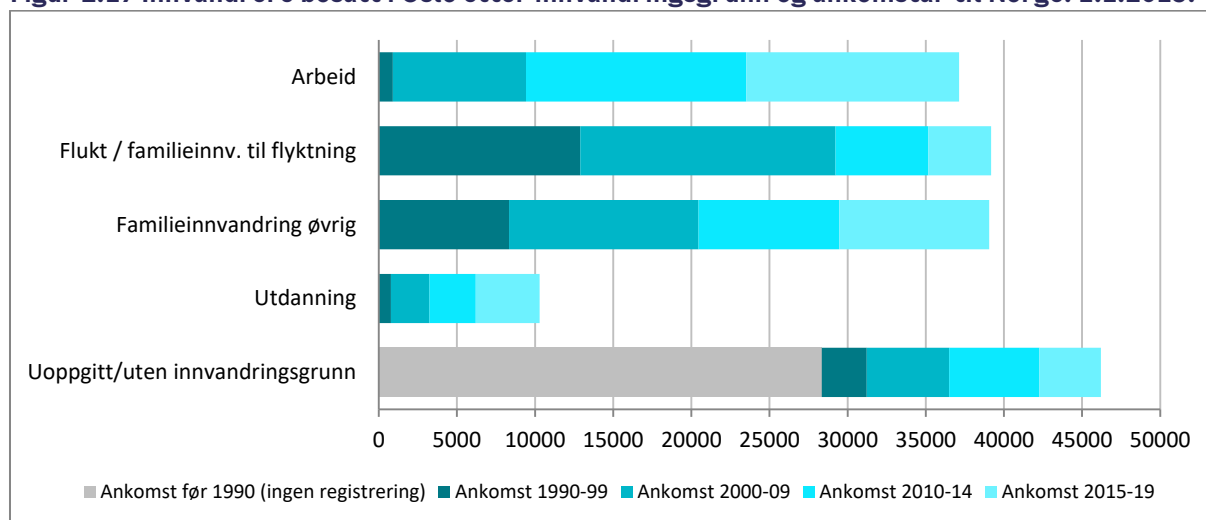
Kilde: SSB, tabell 05182

2.5.2 Innvandringsgrunn

Ved inngangen til 2019 bodde det i underkant av 172 000 innvandrere i Oslo. Blant disse var 37 000, eller 22 prosent, arbeidsinnvandrere, mens 39 000, eller 23 prosent, hadde flyktningebakgrunn. Det vil si at de var enten selv flyktninger eller familieinnvandrere til en flyktning. Over 39 000 av de bosatte innvandrerne i 2019 hadde en familierelatert innvandringsgrunn som ikke var fluktrelatert. Familieinnvandring innebefatter både familiegjenforeninger og familiedannelser og er en stor og sammensatt gruppe.

Over 45 000 av innvandrerne bosatt i Oslo står i registrene uten oppgitt innvandringsgrunn. Denne gruppen består av innvandrere med ankomst før 1990, øvrige innvandrere som av ulike årsaker har mangelfull eller uoppgitt registrering, samt nordiske statsborgere, som ikke trenger å registrere innvandringsgrunn.

Figur 2.17 Innvandrere bosatt i Oslo etter innvandringsgrunn og ankomstår til Norge. 1.1.2019.

Kilde: Oslo kommunes statistikkbestilling fra SSB

2.5.3 Landbakgrunn³

Omtrent 10 prosent av personene med innvandrerbakgrunn i Oslo, nesten 23 000 personer, har pakistansk bakgrunn. Pakistan er dermed det vanligste bakgrunnslandet blant innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i Oslo, foran Polen, Somalia og Sverige (se figur 2.18). Ser man kun på innvandrere, er polakker den største gruppen, men det er relativt få norskfødte med polske innvandrerforeldre. Tidligere har svensker utgjort den nest største innvandrergruppen i Oslo, men fra og med 2014 har det vært flere med polsk enn svensk landbakgrunn. Til sammen utgjør innbyggerne med de ti hyppigst forekomne landbakgrunnene, ca. 52 prosent av alle med innvandrerbakgrunn i Oslo.

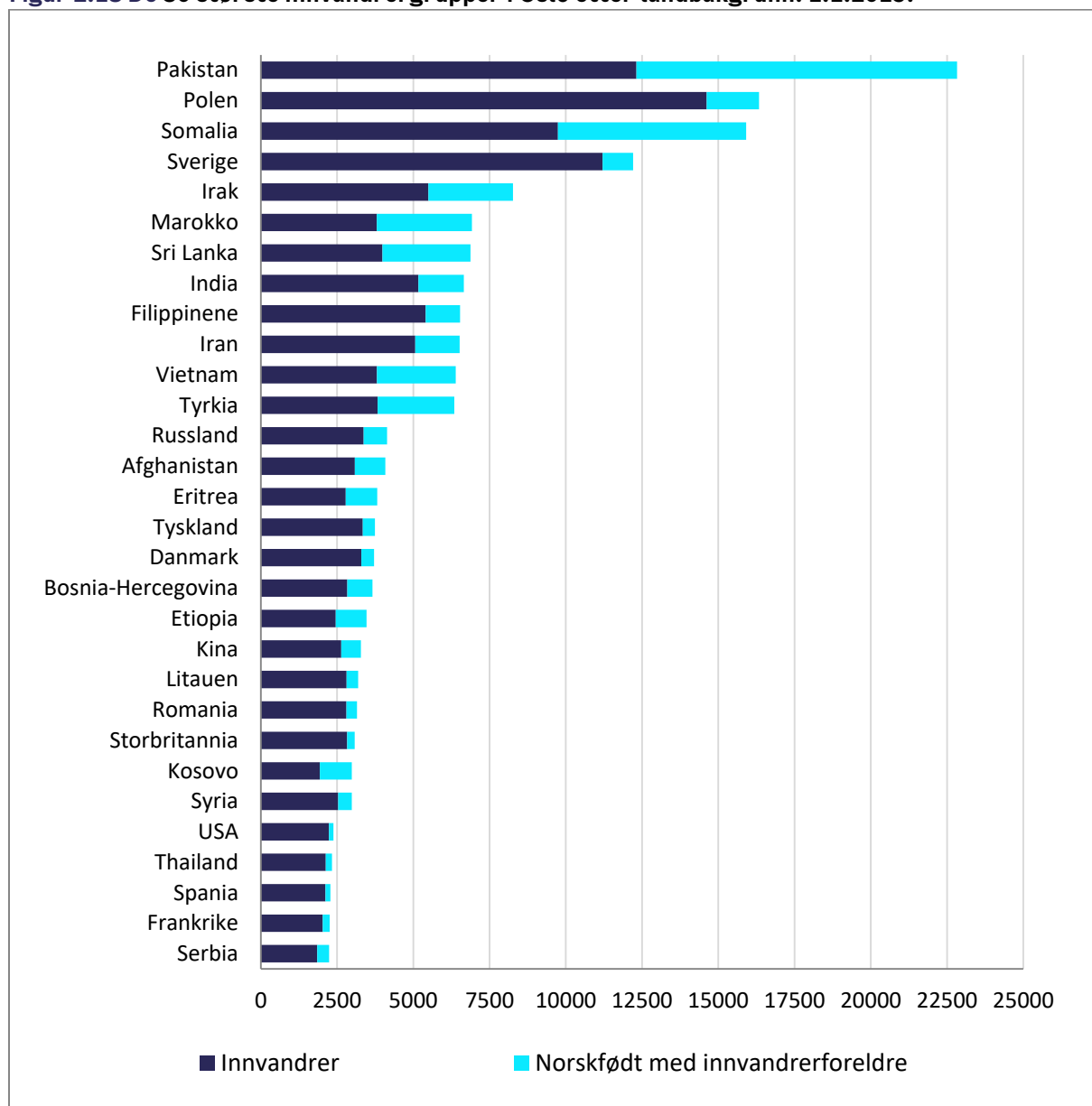
2.5.4 Personer med innvandrerbakgrunn i bydeler og delbydeler

Andelen personer med innvandrerbakgrunn er forholdsvis ujevnt fordelt i byen. I Groruddalsbydelene (Bjerke, Grorud, Stovner og Alna) og Søndre Nordstrand, har over 40 prosent av innbyggerne innvandrerbakgrunn. Stovner og Søndre Nordstrand er bydelene med de aller høyeste andelen bosatte med innvandrerbakgrunn, henholdsvis 58 prosent og 56 prosent. Blant de bosatte med innvandrerbakgrunn i de nevnte bydelene er det en betydelig overvekt av personer med bakgrunn fra Asia og Afrika mv. I sentrumsbydelene og de vestre bydelene utgjør innvandrere fra EU/OECD-land en større andel av de bosatte med innvandrerbakgrunn.

Blant innvandrergrupper med lang botid i Norge er det mange norskfødte barn med innvandrerforeldre (se Figur 2.19). Eksempler på dette er personer med bakgrunn fra Pakistan, Marokko, Sri Lanka, Vietnam, Tyrkia og til dels Somalia. Dette gjenspeiles i Figur 2.19, ved at det er høye andeler norskfødte barn av innvandrerforeldre fra Asia, Afrika mv. i nettopp Groruddalsbydelene og i Søndre Nordstrand. I Bydel Stovner er over 20 prosent av befolkningen norskfødte med innvandrerbakgrunn.

³ Landbakgrunn konstrueres med utgangspunkt i informasjon om fødeland i tre generasjoner – og viser til eget, eventuelt mors, eventuelt fars eller besteforeldrenes utenlandske fødeland. For personer født i utlandet er dette (med få unntak) eget fødeland. For personer født i Norge er det foreldrenes fødeland. I de tilfeller der foreldrene har ulikt fødeland er det morens fødeland som blir valgt.

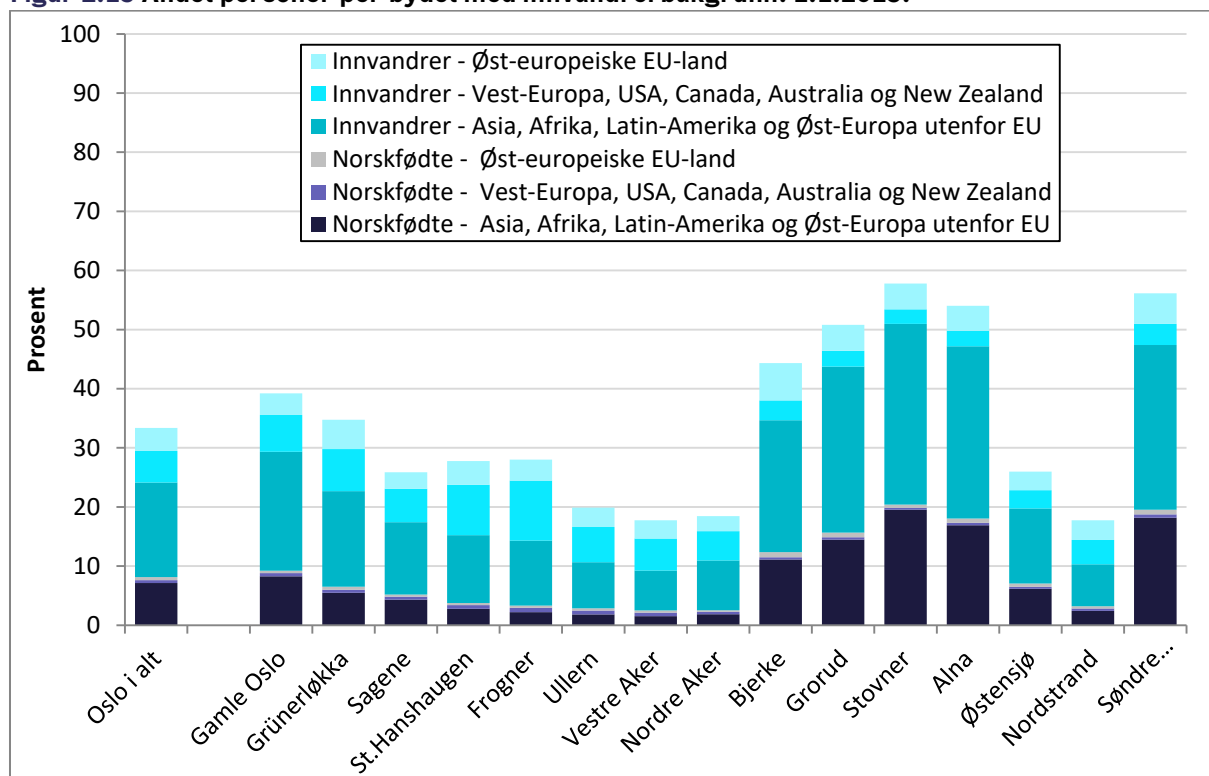
Figur 2.18 De 30 største innvandrergupper i Oslo etter landbakgrunn. 1.1.2019.

Kilde: Oslo kommunes statistikkbestilling fra SSB

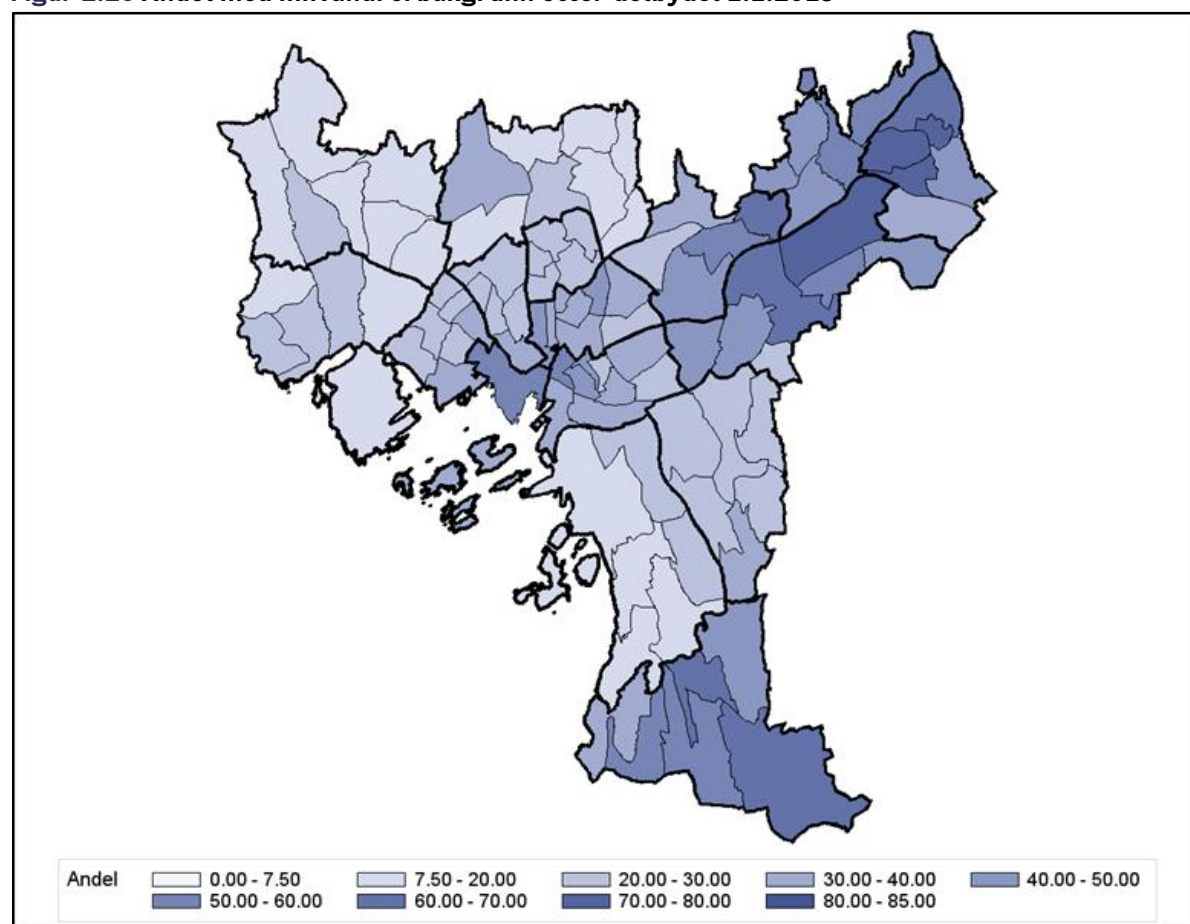
Samtlige bydeler i Oslo er såpass store at det innenfor hver bydel finnes boområder som er temmelig forskjellig fra hverandre, både med hensyn til boligtyper og befolknings-sammensetning. Kartet i Figur 2.20 over delbydeler illustrerer dette. Kartet viser tydelig at delbydelene i Groruddalen og i Bydel Søndre Nordstrand har de høyeste andelen bosatte med innvandrerbakgrunn, men det viser også variasjon internt i de ulike bydelene. F.eks. har delbydelen Høybråten i Bydel Stovner klart lavere andel bosatte med innvandrerbakgrunn enn nabolbydelene Haugenstua og Furuset.

Figur 2.19 Andel personer per bydel med innvandrerbakgrunn. 1.1.2019.

Kilde: Oslo kommunes statistikkbestilling fra SSB

Figur 2.20 Andel med innvandrerbakgrunn etter delbydel 1.1.2019

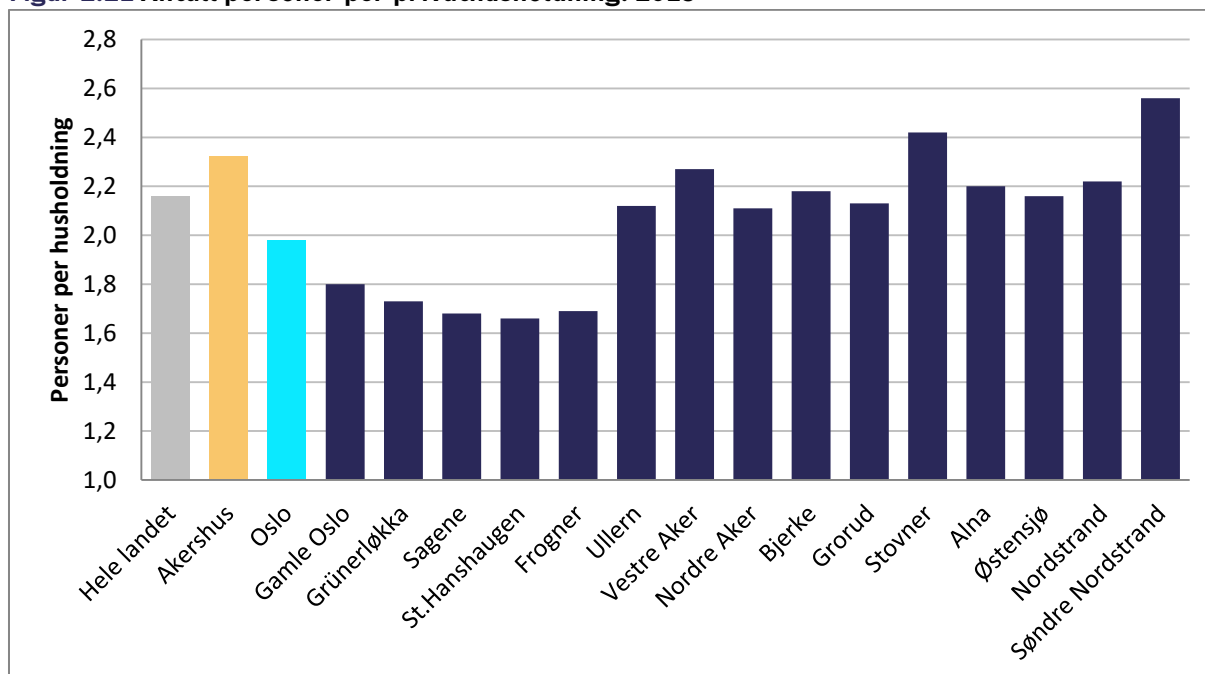
Kilde: Oslo kommunes statistikkbestilling fra SSB

2.6 Husholdninger

Oslo hadde 345 670 husholdninger ved inngangen til 2019. I gjennomsnitt bodde det 1,98 personer per husholdning i Oslo.⁴ Tilsvarende tall for landet som helhet var 2,16 og for Akershus 2,32 (se Figur 2.21). Internt i Oslo er det også store forskjeller i antall personer per husholdning, fra 1,66 i Bydel St. Hanshaugen til 2,56 i Bydel Søndre Nordstrand.

Variasjonene i antall personer per husholdning gjenspeiler sammensetningen av husholdningstyper i område. Barnefamilier bidrar til å trekke antall personer per husholdning opp, mens aleneboende trekker den ned. Sammenlignet med landet for øvrig har Oslo en befolkning med mange unge voksne som ennå ikke etablert seg med barn og familie, og dermed en forholdsvis høy andel husholdninger med kun én person (47 %). Her er det imidlertid store forskjeller mellom bydelene. Bydelene i indre by har generelt høyere andeler enpersonshusholdninger enn de ytre bydelene (se Figur 2.22).

Figur 2.21 Antall personer per privathusholdning. 2019

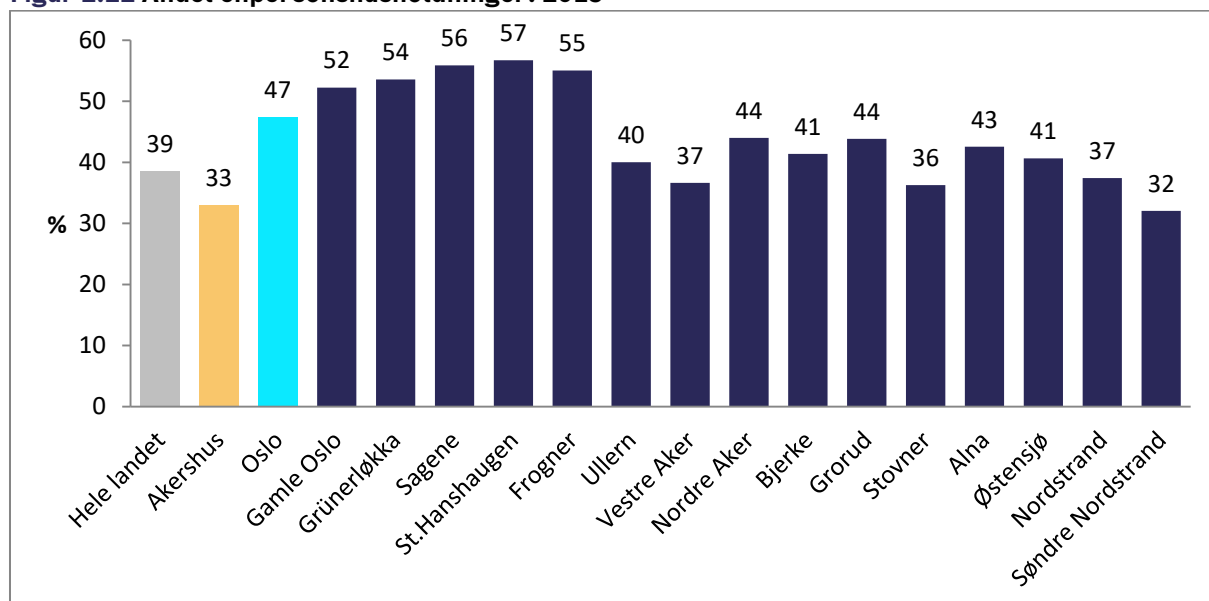

Kilde: SSB statistikkbank [tabell 09747](#)

De snaut 164 000 som ved inngangen til 2019 bodde alene i Oslo, utgjorde som nevnt 47 prosent av husholdningene. Teller vi derimot personer og ikke husholdninger, tilsvarer de 164 000 aleneboende 24 prosent av befolkningen.

⁴ SSB har lagt om produksjonen av husholdningsstatistikken. Tallene det refereres til her er derfor ikke sammenlignbare med tallene fra Oslostrender 2015.

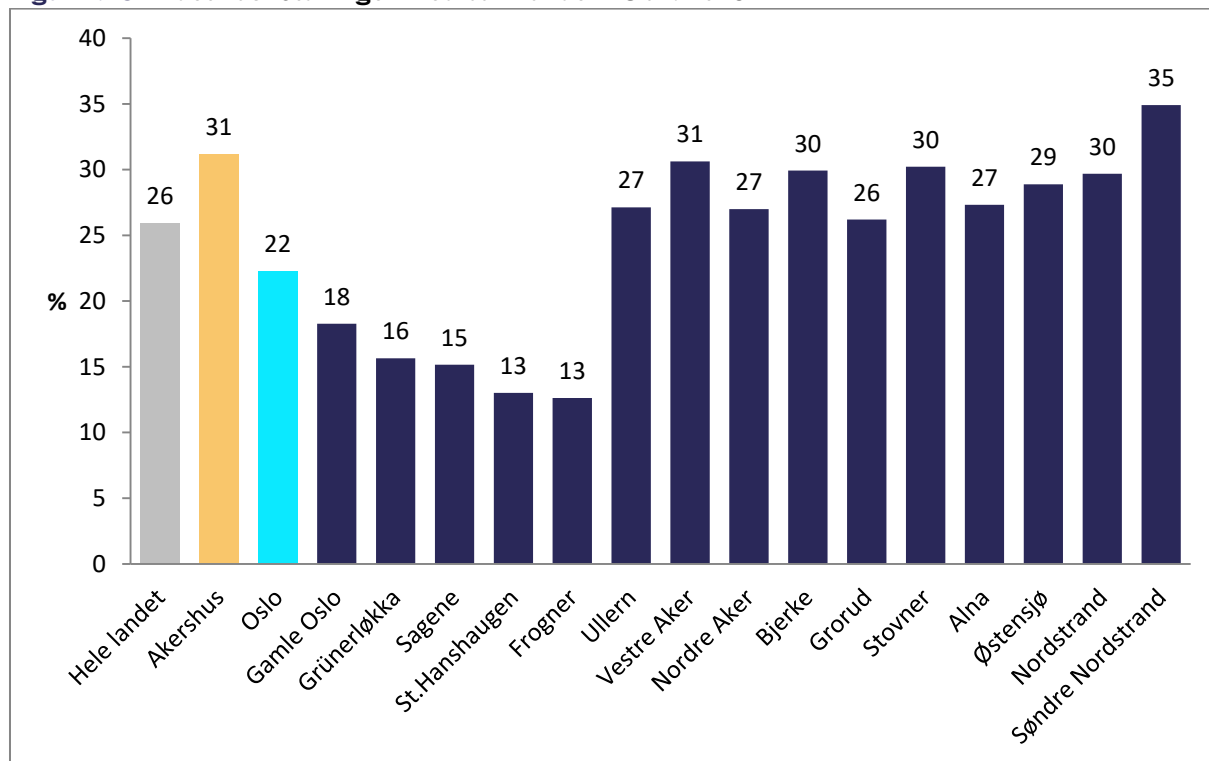
Figur 2.22 Andel enpersonshusholdninger. 2019

Kilde: Oslo kommunes statistikkbestilling fra SSB

Statistikk over andel barnehusholdninger per bydel viser at det er forholdsvis små andeler barnefamilier i de fem bydelene i indre by sammenlignet både med ytre by, Akershus og landet som helhet (se Figur 2.23). Andelen barnehusholdninger i ytre by-bydelene varierer fra 26 prosent til 35 prosent, og kan med det sies å være på nivå med Akershus (31 %).

Figur 2.23 Andel husholdninger med barn under 18 år. 2019

Kilde: SSB statistikkbank tabell 06070

3 Befolkningens sosiale profil

Hovedtrender

- Oslos innbyggere er høyt utdannede.
- 76 % av befolkningen i Oslo mellom 20 og 66 år er sysselsatt.
- 13 prosent av barn i Oslo tilhører en lavinntektshusholdning.
- Det er store forskjeller mellom bydelene og delbydeler i utdanningsnivå, sysselsettingsgrad, inntekt, formue, og avhengighet av offentlig inntektssikring.
- 12 % av de unge i Oslo er utenfor arbeid, utdanning og opplæring.
- Oslo utbetalte 1,3 mrd. i økonomisk sosialhjelp i 2018.
- 62 prosent av flyktningene er i arbeid eller utdanning etter fullført introduksjonsprogram.

Oslo er Norges hovedstad og største by. Mye rikdom og kompetanse er samlet her, og levekårene i byen som helhet er gode. Samtidig er Oslo en mangfoldig by med stor ulikhet, og levekårsforskjeller mellom ulike grupper og geografiske områder. Nabobydeler, delbydeler og kvartal kan være svært ulike med tanke på alderssammensetning, sosioøkonomiske kjennetegn, innvandrerandel og boligtype. Dette innebærer at det kan være store sosiale og økonomiske forskjeller over til dels små geografiske områder, og at befolkningen i ulike områder i byen har ulike sett av utfordringer og muligheter. Dette kapitlet vil presentere Oslobefolkningens sosiale profil langs en rekke dimensjoner som ofte henger sammen, som arbeid, inntekt, utdanning, trivsel. Som vi skal se er det enkelte bydeler som gjennomgående skårer henholdsvis godt og mindre godt på de ulike indikatorene. Vi finner imidlertid også en stor variasjon innad i bydelene når vi bryter bydelene ned i såkalte delbydeler.

Kapitlet kan sees i sammenheng med flere av de andre kapitlene i rapporten. Oslos inndeling i bydeler og delbydeler er presentert i kapittel 1. Vi har i kapittel 2 sett at det er store forskjeller i bydelenes demografi, noe som påvirker den sosiale profilen i bydelene. De voksnes sosioøkonomiske posisjon har betydning for barns oppvekst og skolerresultater, som er tema for kapittel 4. I kapittel 5 er helse og helsevaner tema. Helsen i befolkningen varierer også med sosial og økonomisk bakgrunn. Ulike sider ved boligfordelingen og boforhold, som behandles i kapittel 6, henger sammen med geografiske forskjeller og levekår. Sysselsetting behandles både i dette kapitlet og i kapittel 7 om næringsutvikling og innovasjon. Transportvaner, fysisk aktivitet og deltagelse er eksempler på andre forhold som varierer med sosial profil og som omtales senere i rapporten.

3.1 Utdanningsnivå

Oslo har en av landets høyest utdannede befolkning, og økningen i andelen med høyere utdanning har også vært høyere i Oslo enn i resten av landet i perioden 2013 til 2018 (for befolkningen over 16 år). Blant befolkningen mellom 30 og 59⁵ år var andelen med høy utdanning i Oslo 58 prosent i 2018, og 42 prosent i landet som helhet.

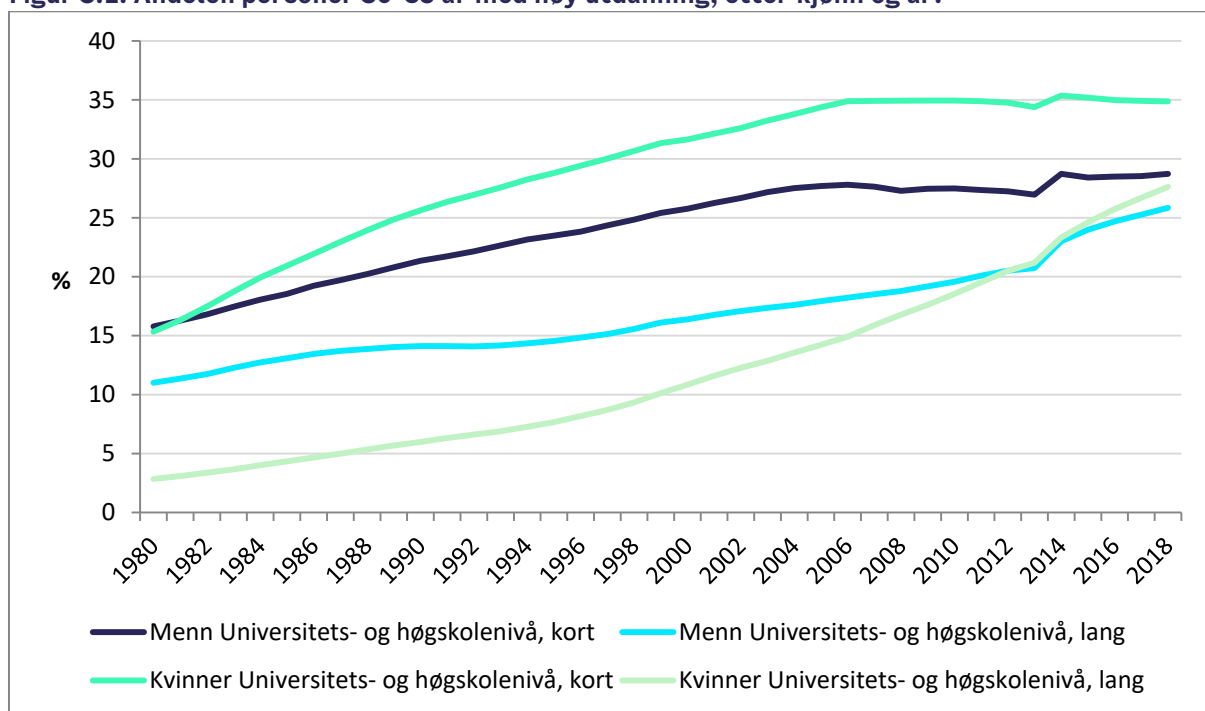
Figur 3.1 viser hvordan andelen med høyere utdanning har økt i Oslo fra 1980-tallet til 2018. De siste årene har det særlig vært en økning i andelen med lang høyere utdanning. Det har lenge vært en høyere andel kvinner enn menn med kort høyere utdanning, og kvinnene har nå også tatt igjen mennene i andel med lang høyere utdanning.

Definisjoner utdanningsnivå

- *Lav utdanning*: personer med ingen/uoppgitt utdanning og grunnskole.
- *Høy utdanning*: personer med utdanning på universitets- og høgskolenivå.
- *Universitets- og høgskolenivå kort*: inntil fire år.
- *Universitets- og høgskolenivå lang*: mer enn fire år.

Figurene viser utdanningsnivå per 1.10.2018 som andel av befolkningen per 1.1.2019.

Figur 3.1. Andelen personer 30–59 år med høy utdanning, etter kjønn og år.

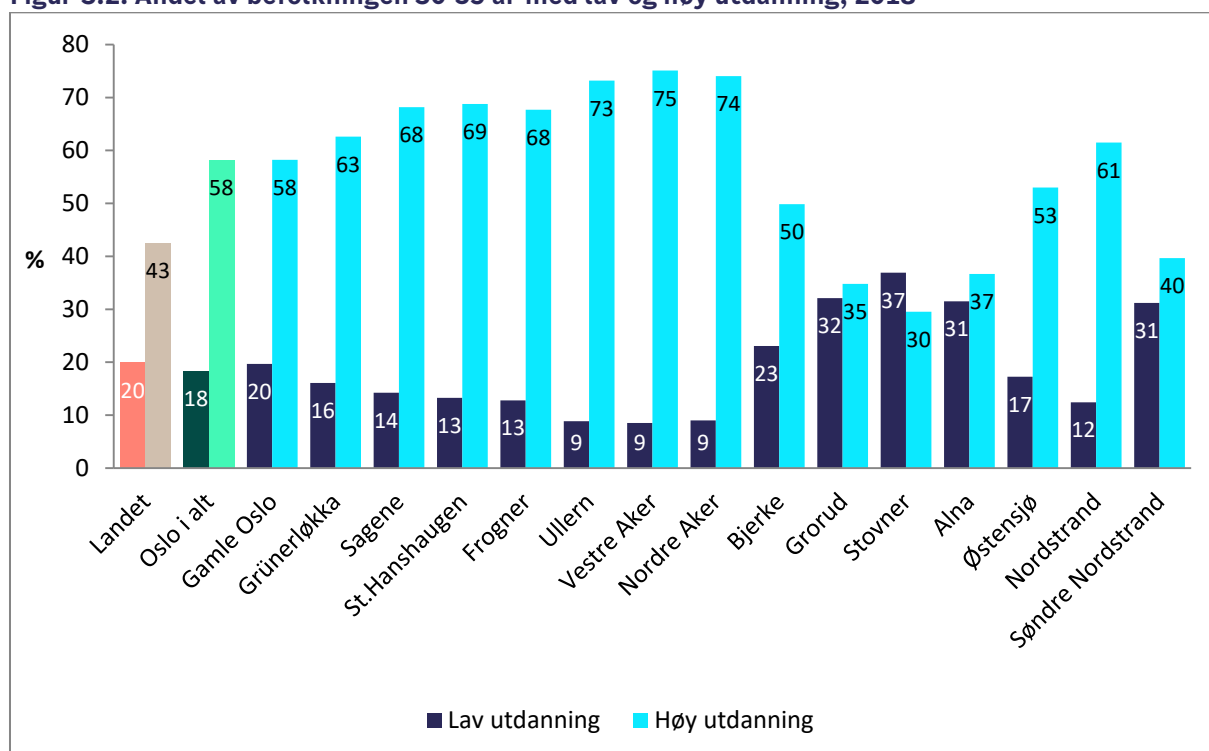
Kilde: [SSB tabell 08921](#)

Det er store forskjeller mellom bydelene når det gjelder andel av befolkningen som har høyere utdanning (se figur 3.2). I ytre by vest var andelen over 73 prosent i 2018, mens for deler av Groruddalen (bortsett fra Bjerke) var andelen mellom 30 og 37 prosent.

⁵ Vi bruker denne aldersinndelingen i deler av dette kapittelet. Grunnen til det er at utdanningsnivået varierer mellom aldersgruppene, og alderssammensetningen derfor også påvirker utdanningsnivået. For å gjøre tallene mer sammenlignbare, begrenser vi det her til den mest yrkesaktive delen av befolkningen.

18 prosent i aldersgruppen 30-59 år hadde lav utdanning i 2018. I bydelene Stovner og Grorud var andelen med lavt utdannede høyest med henholdsvis 37 og 32 prosent, mens i ytre by vest var andelen rundt 9 prosent

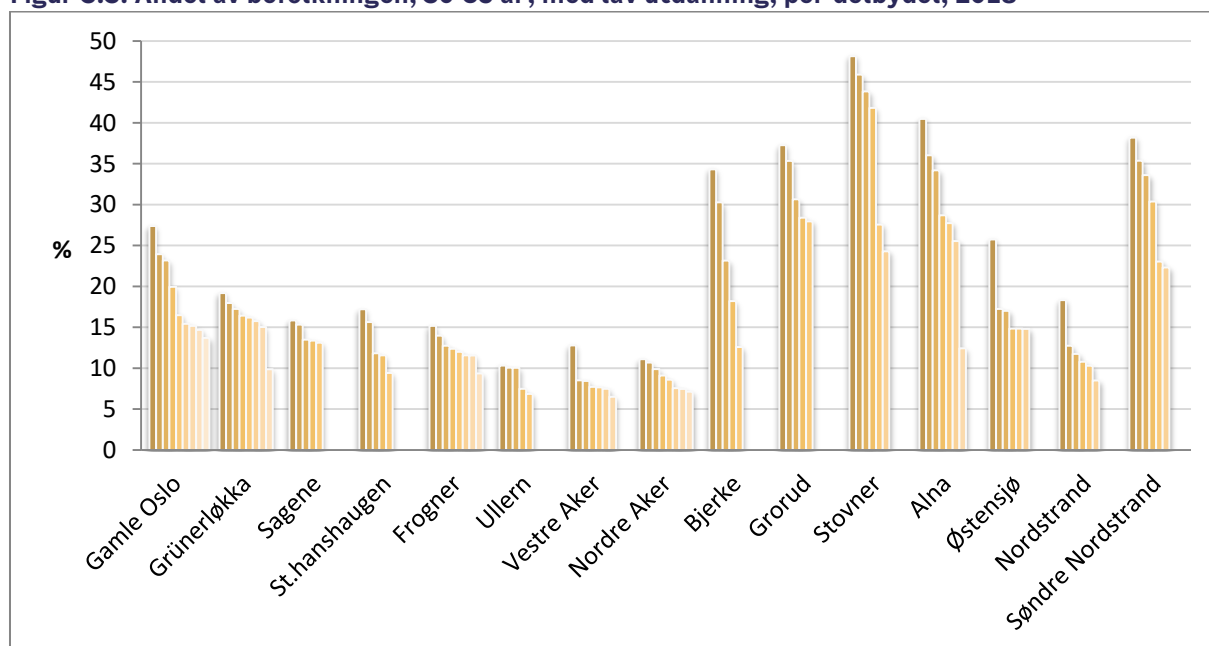
Figur 3.2. Andel av befolkningen 30-59 år med lav og høy utdanning, 2018

Kilde: Spesialbestilling SSB

Det er store variasjoner også innad i bydelene for andelen lavt utdannede. Bydelene Alna og Bjerke har størst spredning i delbydelene med størst og lavest andel lavt utdannede, mens bydel Sagene har lavest spredning.

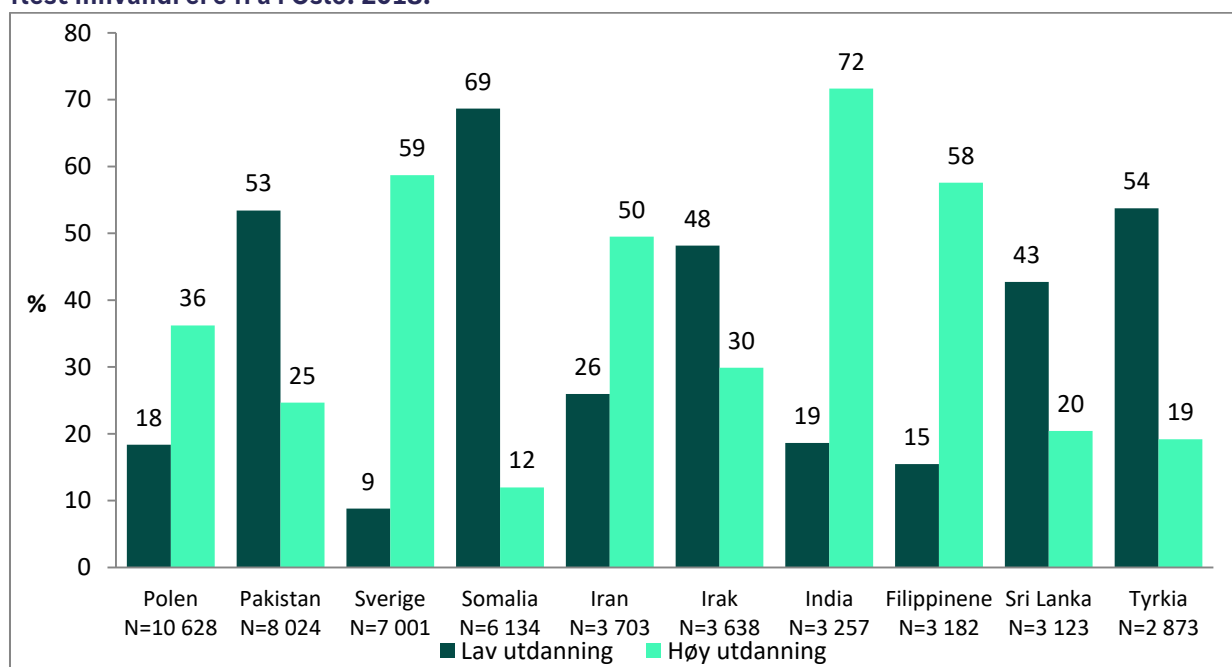
Figur 3.3. Andel av befolkningen, 30-59 år, med lav utdanning, per delbydel, 2018

Kilde: Spesialbestilling SSB

En av årsakene til forskjellene i utdanningsnivå mellom de ulike bydelene er at andelen innvandrere varierer mellom bydelene, som vi har sett i kap. 2. Utdanningsnivået til innvandrere⁶ er generelt lavere enn utdanningsnivået til befolkningen uten innvandrerbakgrunn. I kapittel 2 kom det også fram at «innvandrere» er en svært sammensatt gruppe, blant annet ut fra hvilket land de har innvandret fra, hvor lenge de har bodd i Norge og innvandringsgrunnen. Utdanningsnivået internt i gruppen av innvandrere varierer derfor sterkt, som figur 3.4 viser. Det er klart høyest andel med høy utdanning fra India, deretter følger Filippinene og Sverige. Andelen med lav utdanning er klart høyest blant innvandrere fra Somalia, i denne gruppen er det også få med høy utdanning. Også blant innvandrere fra Tyrkia og Irak er det mange med lav utdanning. Blant innvandrere fra Polen har nesten halvparten verken høy eller lav utdanning, dvs. at de har utdanning på videregående nivå.

Figur 3.4. Andel med høy og lav utdanning blant innvandrere 30–59 år fra de ti landene det er flest innvandrere fra i Oslo. 2018.

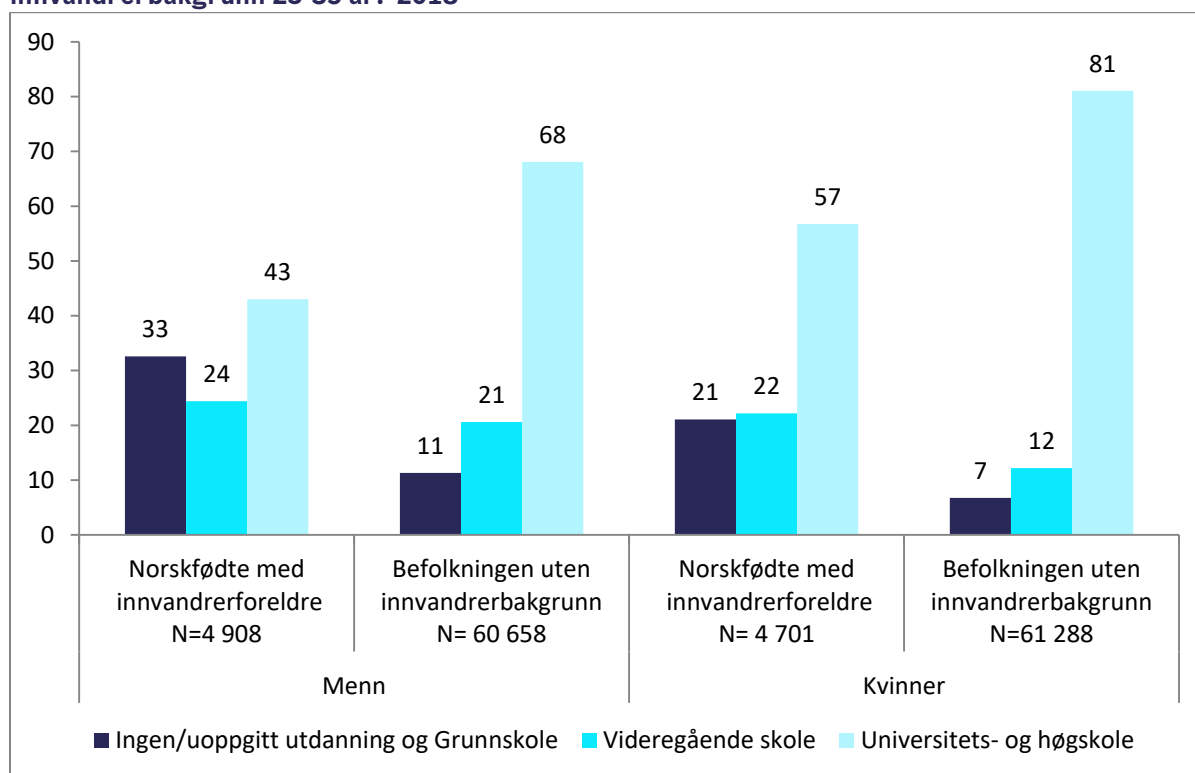

Kilde: Spesialbestilling SSB

Norskfødte med innvandrerforeldre er en befolkningsgruppe som har vokst en del de siste årene, og som i 2019 utgjorde 8 prosent av Oslos befolkning. Figur 3.5 viser utdanningsnivået til denne gruppen, sammenlignet med utdanningsnivået til befolkningen uten innvandrerbakgrunn i samme aldersgruppe. Her bruker vi en snevrere aldersgruppe, fordi det foreløpig er få norskfødte med innvandrerforeldre over 40 år. Figuren viser for det første at for begge gruppene er det større andel av kvinnene enn av mennene som har høyere utdanning. 57 prosent av norskfødte kvinner av innvandrerforeldre har høyere utdanning, mot 43 prosent av norskfødte menn med innvandrerforeldre. For det andre så er andelen med høyere utdanning for begge kjønn betydelig lavere blant norskfødte med innvandrerforeldre enn blant befolkningen uten innvandrerbakgrunn i samme aldersgruppe. Et tredje poeng det er verdt å merke seg, er at en tredjedel av norskfødte menn med innvandrerforeldre kun har lavere utdanning. Det gjenspeiler at norskfødte kvinner med innvandrerforeldre fullfører videregående skole i større grad enn mennene.

⁶ Vær oppmerksom på forskjellen mellom «innvandrere» og begrepet «personer med innvandrerbakgrunn». Innvandrere er definert som personer som selv har innvandret til Norge, mens personer med innvandrerbakgrunn inkluderer norskfødte med utenlandsfødte foreldre, se faktaboks i kap. 2.5. Innvandrere er altså kun de som selv har innvandret.

Figur 3.5. Utdanningsnivå norskfødte med innvandrerforeldre og befolkningen uten innvandrerbakgrunn 25-39 år. 2018

Kilde: Spesialbestilling SSB

3.2 I og utenfor arbeidslivet

At flest mulig deltar i arbeidslivet bidrar til økt verdiskapning, og er viktig for bærekraften til velferdsordningene våre også i framtiden. Deltakelse i arbeidslivet har også betydning for den enkeltes mulighet til forsørgelse og selvrealisering, og er et sentralt virkemiddel mot fattigdom⁷. Sysselsettingen varierer med befolkningssammensetning, konjunkturer og kompetanse.

3.2.1 Sysselsetting

I 2018 var 368 269 personer bosatt i Oslo sysselsatt⁸. Antall sysselsatte øker år for år i Oslo, men det gjør også antall innbyggere. Det er derfor mest relevant å se på sysselsettingsandelen. Andelen sysselsatte har også økt i Oslo etter 2015. Andelen varierer med hvilken aldersgruppe man avgrenser den til. Ofte brukes andelen sysselsatte mellom 15 og 74 år. 69 prosent av Oslos innbyggere mellom 15 og 74 år var sysselsatte i 2018. Andelen var litt høyere enn for landet som helhet (67 prosent). At Oslo kommer ut med høyere sysselsetting med denne aldersinndelingen henger sammen med at vi har en yngre befolkning enn Norge som helhet. Det er bare personer mellom 20 og 30 år som har høyere sysselsetting i Oslo enn i resten av landet. De fleste går av med pensjon før de fyller 74 år, og de fleste er fortsatt under utdanning i en god del år etter fylte 15 år. Derfor er det i mange sammenhenger riktigere å avgrense til en snevrere alderskategori – da påvirkes heller ikke tallene like mye av forskjeller i aldersstruktur.

⁷ NOU 2019: 7. Arbeid og inntektssikring.

⁸ Sysselsatte er definert som personer som utførte inntektsgivende arbeid av minst én times varighet i referanseuken, samt personer som har et slikt arbeid, men som var midlertidig fraværende, i tråd med internasjonal definisjon.

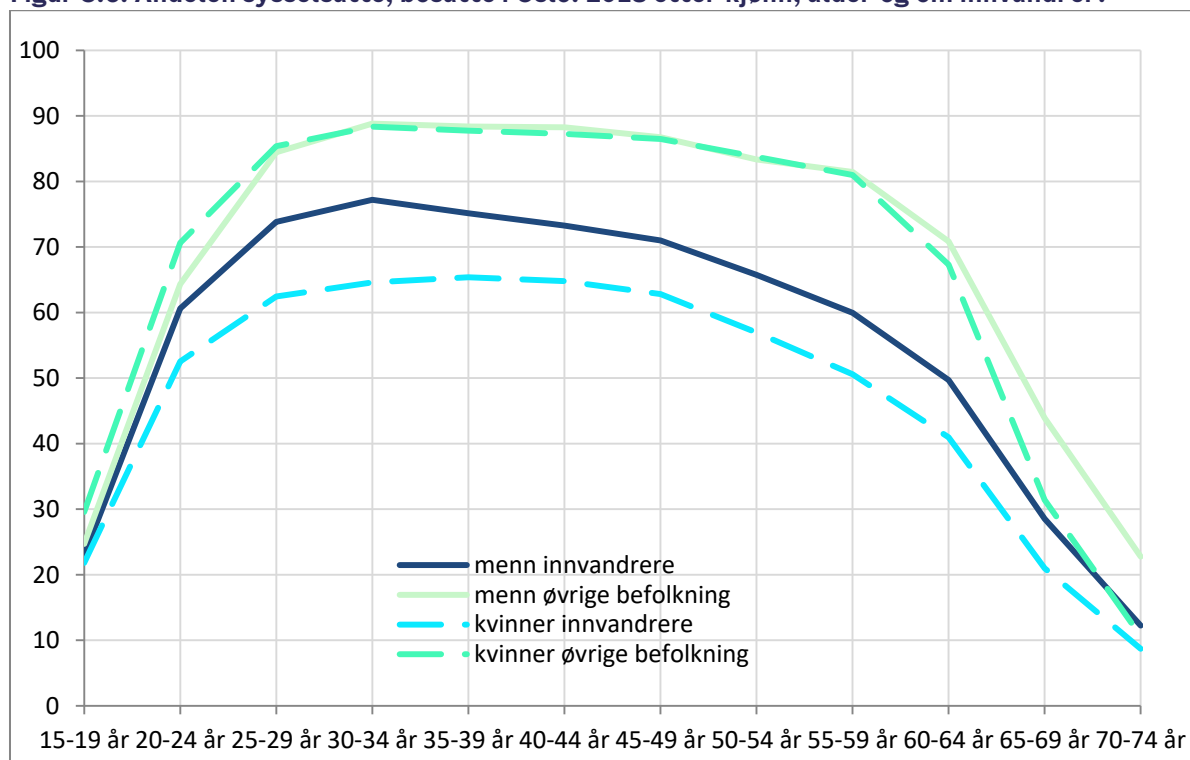
76 prosent av befolkningen i Oslo mellom 20 og 66 år var sysselsatt i 2018, en økning fra 74 prosent i 2015⁹. Sysselsettingsgraden er da den samme som gjennomsnittet for Norge. Den høyeste sysselsettingsgraden i landet har Sogn og Fjordane og Akershus med 80 prosent. Oslo har hatt høyere sysselsettingsvekst enn Norge som helhet de siste årene, og nest høyest av alle fylker etter Akershus¹⁰.

Andelen sysselsatte faller raskere med alder i Oslo enn i andre deler av landet. Blant personer i 40- og 50-årene i Oslo er sysselsettingsandelen tredje lavest av fylkene.¹¹ Bare Østfold og Aust-Agder har lavere sysselsettingsandeler i disse aldersgruppene. Som kapittel 2 viste, kommer det til å bli flere eldre og en økende forsørgerbyrde i Oslo framover.

Figur 3.6 viser hvordan andelen sysselsatte i Oslo varierer etter kjønn, alder og om man er innvandrere. Figuren viser at sysselsettingen er høyest blant personer som ikke er innvandrere, både for kvinner og menn. Andelen sysselsatte synker imidlertid raskere etter 60 år blant kvinner enn menn, slik at etter 60 år er sysselsettingsandelen blant menn betydelig høyere enn blant kvinner. For de øvrige aldersgruppene er det små kjønnsforskjeller, og i begynnelsen av 20-årene er sysselsettingen litt høyere blant kvinner enn blant menn som ikke er innvandrere.

Andelen sysselsatte blant innvandrere er betydelig lavere, og synker mer med økt alder. Det er en større andel innvandrer menn enn innvandrer kvinner som er sysselsatte.

Figur 3.6. Andelen sysselsatte, bosatte i Oslo. 2018 etter kjønn, alder og om innvandrere.

Kilde: Spesialbestilling SSB

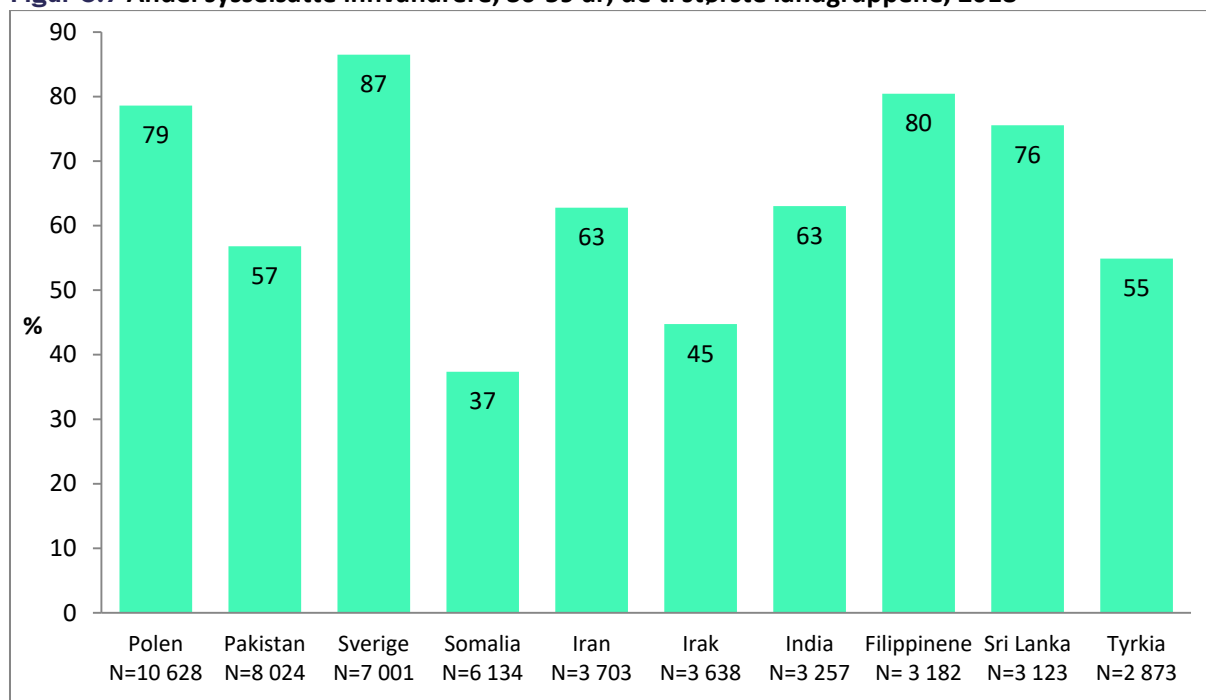
⁹ SSB, tabell 11930: Andel sysselsatte i befolkningen per 4. kvartal (prosent), etter region, kjønn, alder, utdanningsnivå, statistikkvariabel og år. Aldersinndelingen her er valgt fordi det er den avgrensningen som er mer snever enn 15-74 år som SSB publiserer statistikk for, slik at vi kan sammenligne med andre deler av Norge. Sysselsettingsutvalget definerer «kjernegruppen i arbeidslivet» som personer i alderen 25 til 54 år, men vi har ikke statistikk på den aldersgruppen for regionalt nivå. Det var en større omlegging i sysselsettingsstatistikken i 2015, slik at tallene ikke er direkte sammenlignbare med årene før.

¹⁰ <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/artikler-og-publikasjoner/sysselsettingsvekst-i-alle-fylker>

¹¹ SSB, tabell 11930: Andel sysselsatte i befolkningen per 4. kvartal (prosent), etter region, kjønn, alder, utdanningsnivå, statistikkvariabel og år

Samtidig som sysselsettingen blant innvandrere som gruppe er lavere enn sysselsettingen blant personer som ikke er innvandrere, er det store variasjoner i sysselsettingsandelen mellom ulike innvandrergrupper, som figur 3.7 viser. Her ser vi på sysselsettingsandelene blant de 10 største innvandrergruppene i Oslo. Til sammenligning er andelen sysselsatte i aldersgruppen 30-59 år totalt i Oslo 79 prosent. Sysselsettingen er høyest blant svenskene, deretter følger personer som har innvandret fra Filippinene og Polen.

Figur 3.7 Andel sysselsatte innvandrere, 30-59 år, de ti største landgruppene, 2018

Kilde: Spesialbestilling SSB

I figurene over har vi ikke vist sysselsettingen blant norskfødte med innvandrerforeldre (i figur 3.6 inngår de i den øvrige befolkningen). Denne gruppen har høyere sysselsetting enn innvandrere, men ikke like høy sysselsetting som personer uten innvandringsbakgrunn. I aldersgruppen 25 til 39 år er 76 prosent av norskfødte med innvandrerforeldre sysselsatte, mot 70 prosent av innvandrere og 88 prosent av befolkningen uten innvandringsbakgrunn¹².

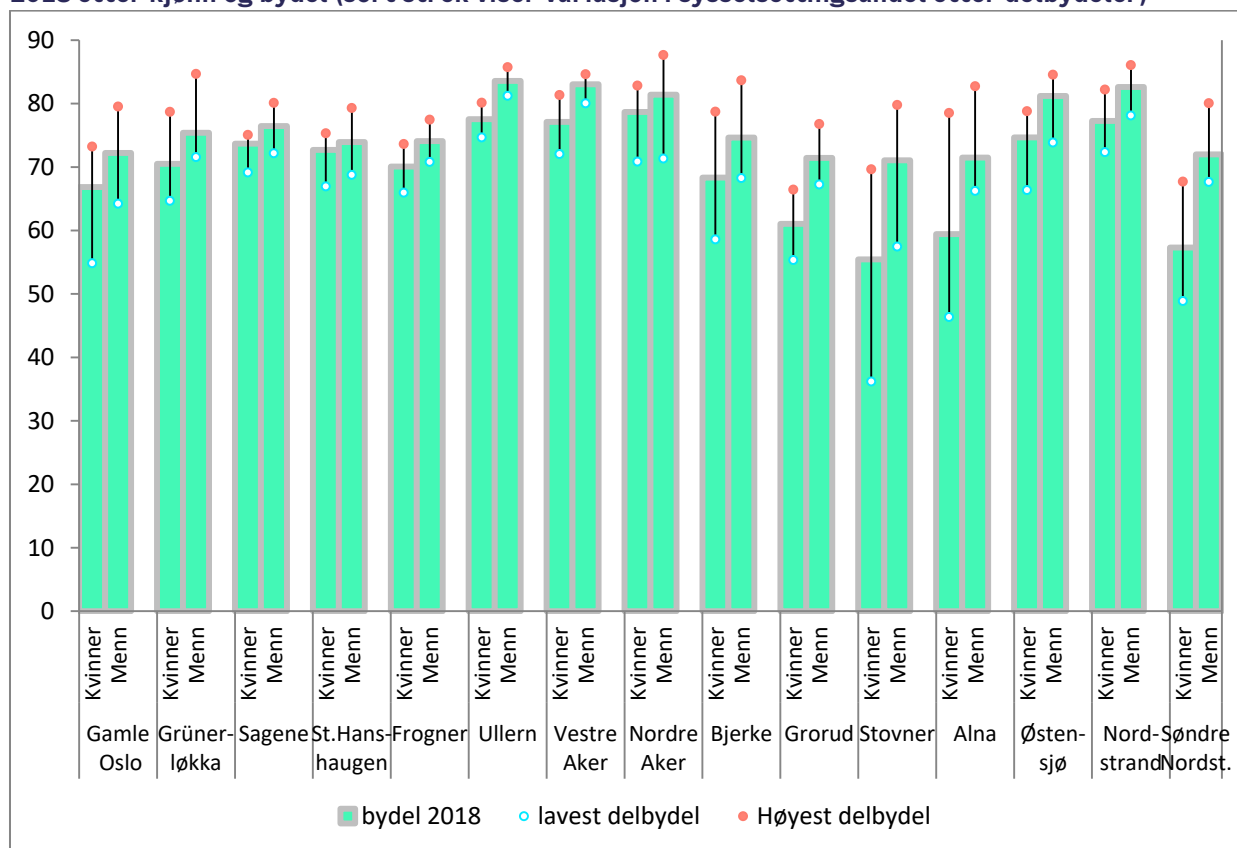
Andelen sysselsatte varierer mellom bydelene i Oslo, som figur 3.8 viser. Her har vi avgrenset til aldersgruppen 30-59 år som vi regner som en kjernearbeidsgruppe, og vi ser kun på de med arbeidstid minst 20 timer i uken. Stolpene i figuren viser andelen for hele bydelen, men figuren viser også variasjonene mellom ulike delbydeler i en bydel. Den røde prikken markerer delbydelen med høyest sysselsetting, mens den hvite prikken markerer delbydelen med lavest sysselsetting. Det er altså til dels store forskjeller i andelen som er sysselsatte også mellom ulike deler av en bydel.

Sysselsettingen etter denne definisjonen er lavest i bydelene Stovner, Grorud, Alna og Søndre Nordstrand. Disse bydelene har også størst kjønnsforskjeller. Stovner og Søndre Nordstrand har særlig lav sysselsettingsgrad blant kvinner. I bydel Stovner jobber kun 55 prosent av kvinnene minst 20 timer i uken, og i delbydelen Fossum kun 36 prosent.

¹² Egne beregninger basert på tall fra Oslo kommunes statistikk løsning fra SSB. Vi bruker her en snever aldersgruppe for å øke sammenlignbarheten fordi norskfødte med innvandrerforeldre er en ung aldersgruppe slik at det er få over 40 år og aldersstrukturen er ulik gruppene i mellom. På denne måten minimerer vi også betydningen av ulikhet pga. studier i 20-årene.

Oslo er fylket der størst andel av lønnstakerne jobber heltid, og der kjønnsforskjellen i andelen som jobber deltid er minst¹³.

Figur 3.8. Andelen sysselsatte 30-59 år bosatte i Oslo med minst 20 timers arbeidstid per uke. 2018 etter kjønn og bydel (sort strek viser variasjon i sysselsettingsandel etter delbydeler)

Kilde: Spesialbestilling SSB

3.2.2 Arbeidsledighet

Ved utgangen av august 2019 var 2,7 prosent av arbeidsstyrken (10 427 personer) i Oslo registrert som helt arbeidsledige hos NAV. Det var en liten økning sammenlignet med august 2018, men fortsatt går arbeidsmarkedet i Oslo godt med ledighet på et historisk lavt nivå.¹⁴ 2,3 prosent av arbeidsstyrken i hele Norge var helt ledig. Bruttoledigheten, som i tillegg inkluderer arbeidssøkere som deltar på tiltak fra NAV, lå på 3,2 prosent i Oslo og 2,7 prosent for hele landet. Arbeidsledigheten varierer mellom bydelene. Ledigheten var i august 2019 høyest i Bydel Søndre Nordstrand med 4,2 prosent og laveste i bydelene Nordre Aker og Nordstrand med 1,9 prosent.

Oslo har lavere ungdomsledighet enn landet som helhet, med 2,1 prosent ledige under 30 år i 2018 (2,7 % i hele Norge)¹⁵. Ungdomsledigheten var høyest i Bydel Søndre Nordstrand, med 4,7 prosent helt ledige i 2018. Ledigheten er høyest blant innvandrere. I befolkningen eksklusive innvandrere var 1,6 prosent av arbeidsstyrken helt ledige i slutten av 2018. Blant innvandrere fra Europa mv.¹⁶ var den på 3,5 prosent og for innvandrere fra land i Asia, Afrika mv. var ledigheten 6,3 prosent.

¹³ <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/artikler-og-publikasjoner/sysselsettingsvekst-i-alle-fylker>

¹⁴ NAV Oslo. 30.08.2019. [Liten økning i arbeidsledigheten](#).

¹⁵ SSB. Tab. 10540. Registrerte arbeidsledige etter region, alder mv.

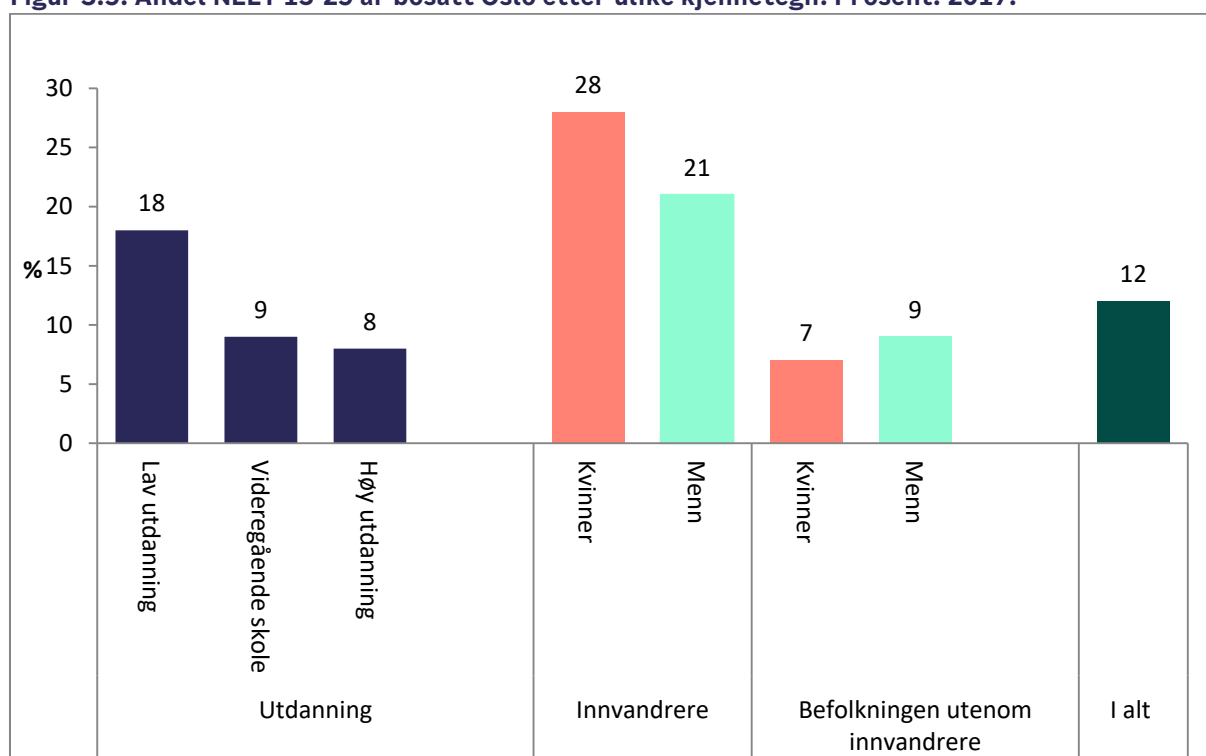
¹⁶ SSB. Tab. 07115. Registrert helt arbeidsledige innvandrere

3.2.3 Ungdom utenfor arbeid, utdanning og opplæring

En del av de unge mellom 15 og 29 år i Oslo er verken i arbeid, ordinær utdanning eller på arbeidsmarkedstiltak (forkortes NEET, etter det engelske «Not in employment, education or training»). Andelen unge NEET i Oslo var på 12 prosent i 2017. Andelen har vært relativt stabil gjennom flere år. Andelen NEET varierer med utdanningsnivå, og var 18 prosent for de med lav utdanning, 9 prosent for unge med fullført videregående skole og 8 prosent for de med høy utdanning (figur 3.9).

Det er flere utenfor arbeid, utdanning og opplæring blant unge innvandrere enn blant unge som ikke er innvandrere¹⁷, som figur 3.9 viser. 28 prosent av kvinnelige innvandrere mellom 15 og 29 år står utenfor arbeid, utdanning og opplæring. Det kan være ulike grunner til at noen står utenfor arbeid, utdanning eller annen opplæring. De kan for eksempel være uføre eller motta arbeidsavklaringspenger, hjemme med barn, eller være kortvarig uten arbeid. De kan også være i introduksjonsordningen og kvalifiseringsprogrammet, eller motta sosialhjelp og følges opp av NAV i den forbindelse. Andelen unge NEET varierer mellom 8-9 prosent i bydelene Sagene og St. Hanshaugen til 15 prosent i bydelene Stovner og Søndre Nordstrand.

Figur 3.9. Andel NEET 15-29 år bosatt Oslo etter ulike kjennetegn. Prosent. 2017.

Kilde: Spesialbestilling SSB

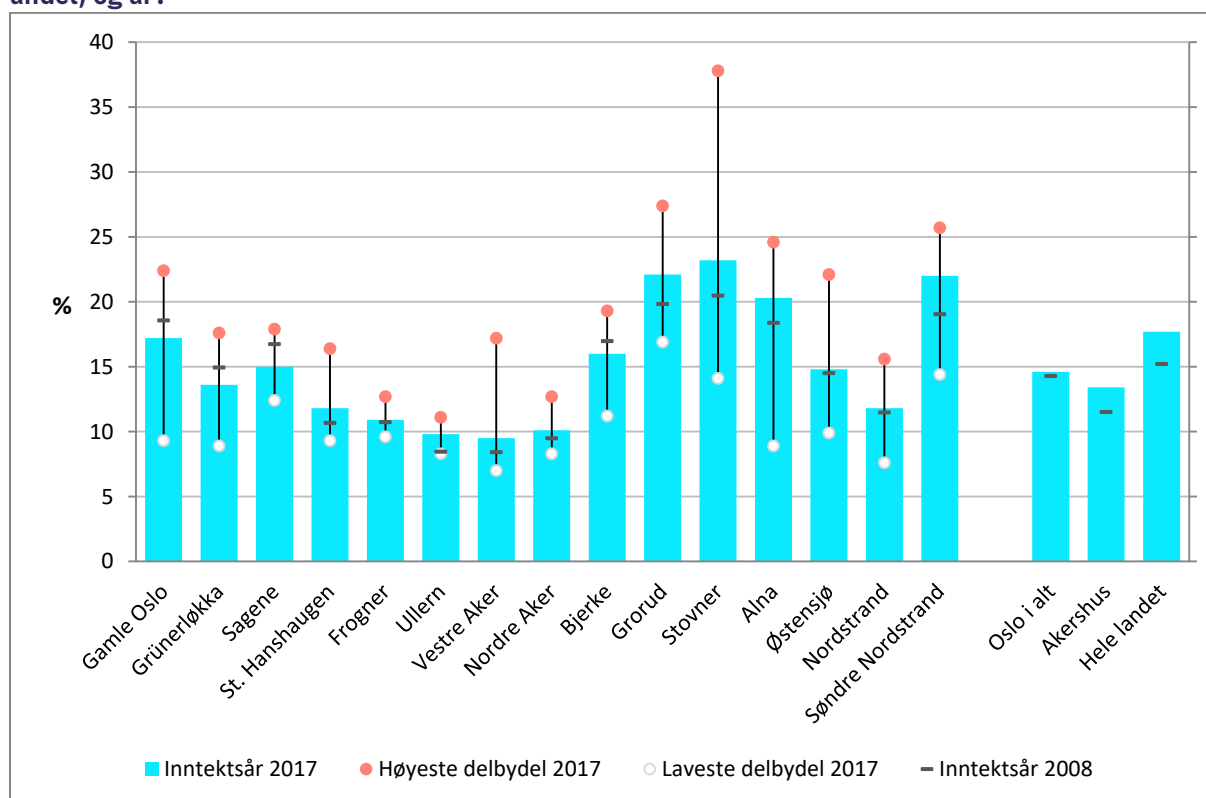
¹⁷ Innvandrere inkluderer ikke norskfødte med innvandrerbakgrunn, se definisjoner i 2.5.

3.3 Mottak av offentlige overføringer

«Velferdsstatsavhengige» er definert som husholdninger som mottar mer enn halvparten av inntekten fra offentlige overføringer.¹⁸ Husholdninger med personer som er 67 år og over er utelatt, for å unngå at alderspensjonister medregnes. Knappt 15 prosent av husholdningene i Oslo var velferdsstatsavhengige i 2017 (figur 3.10). Andelene varierer imidlertid mellom bydelene fra rundt 10 prosent i bydelene i ytre vest til i overkant av 20 prosent i bydelene Alna, Grorud, Søndre Nordstrand og Stovner. Internt i bydelene er det også til dels store forskjeller. Den loddrette streken i diagrammet viser avstanden mellom høyeste og laveste andel velferdsstatsavhengige i delbydelene for inntektsåret 2017 (markert med henholdsvis rød og hvit prikk). Delbydel Fossum i Bydel Stovner har den klart høyeste andelen, med 38 prosent. Samtidig har en annen delbydel i Stovner (Høybråten) bare 14 prosent velferdsstatsavhengige. I bydelen Alna som også har et høyt gjennomsnitt, har delbydelen Hellerudtoppen bare 9 prosent velferdsstatsavhengige. I andre bydeler, som Ullern og Frogner, er det lite variasjon.

Andelen for Oslo samlet sett var stabil sammenlignet med 2008 (markert med grå linje i figuren). Alle bydelene i indre øst har hatt en nedgang i andelen velferdsstatsavhengige. Bydel Bjerke har hatt en nedgang, mens øvrige bydeler i Groruddalen pluss Bydel Søndre Nordstrand har hatt en økning.

Figur 3.10. Andel husholdninger med personer under 66 år som hvor overføringer fra det offentlige utgjør mer enn halvparten av inntekten før skatt per bydel, delbydel (høyest og lavest andel) og år.

Kilde: Oslo kommune statistikkbanken. Husholdninger hvor over halvparten av inntekten kommer fra overføringer

¹⁸ Fafo-rapport 2007:05. Levekår på vandring. Husholdninger med personer som er 67 år og over er utelatt, for å unngå at alderspensjonister medregnes.

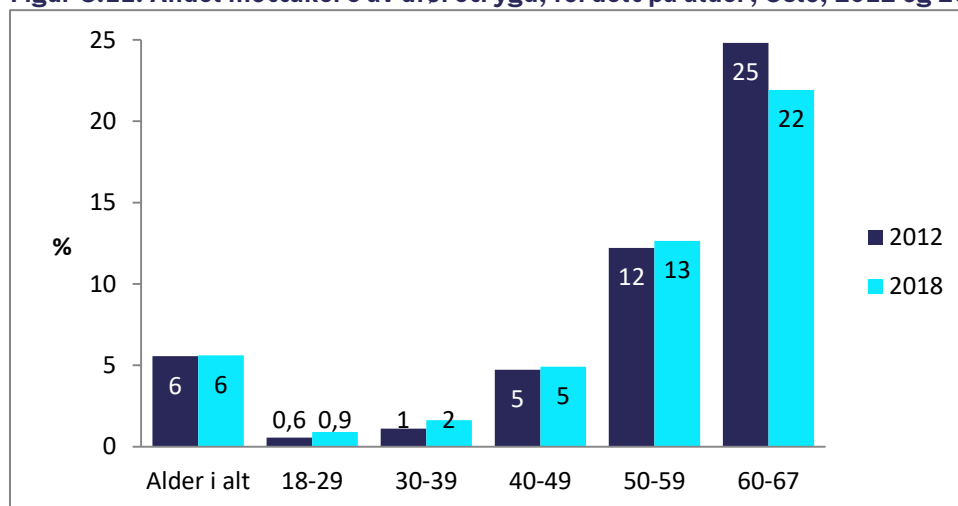
3.3.1 Arbeidsavklaringspenger og uføretrygd

Personer som ikke kan arbeide på grunn av sykdom eller skade kan ha rett på arbeidsavklaringspenger (AAP) eller uførepensjon fra staten. AAP skal sikre inntekt i en periode for de som har behov for hjelp fra NAV for å komme i arbeid, mens uføretrygd skal sikre inntekt for personer med varig nedsatt inntektsevne.

Ved utgangen av 2018 var det 15 700 mottakere av arbeidsavklaringspenger (AAP) i Oslo¹⁹. Dette tilsvarte 3,3 prosent av befolkningen mellom 18-66 år, og er en nedgang på 0,5 prosentpoeng (eller rundt 2000 personer) fra året før. For landet totalt var andelen på 3,6 prosent. Det var en innstramming i regelverket for AAP fra 1. jan. 2018. Oslo har hatt nedgang i antall AAP-mottakere hvert år fra 2012, men nedgangen var størst i 2018, og det var første gang det var en nedgang blant personer under 30 år.

Ved utgangen av 2018 var det 26 600 mottakere av uføretrygd i Oslo i alt. Dette tilsvarte 5,6 prosent av befolkningen mellom 18-66 år, en økning fra 5,3 prosent året før. Oslo og Akershus har de laveste andelen av befolkningen med uføretrygd blant fylkene (også når vi tar hensyn til alderssammensetningen). 10 prosent i landet som helhet mottok uføretrygd i 2018. Fra 2012 til 2018 var det en økning i andelen unge på uføretrygd på 0,3 prosentpoeng. For aldersgruppen 60-67 år var det en nedgang på 2,9 prosentpoeng i samme periode.

Figur 3.11. Andel mottakere av uføretrygd, fordelt på alder, Oslo, 2012 og 2018

Kilde: NAV

3.3.2 Andel med redusert funksjonsevne

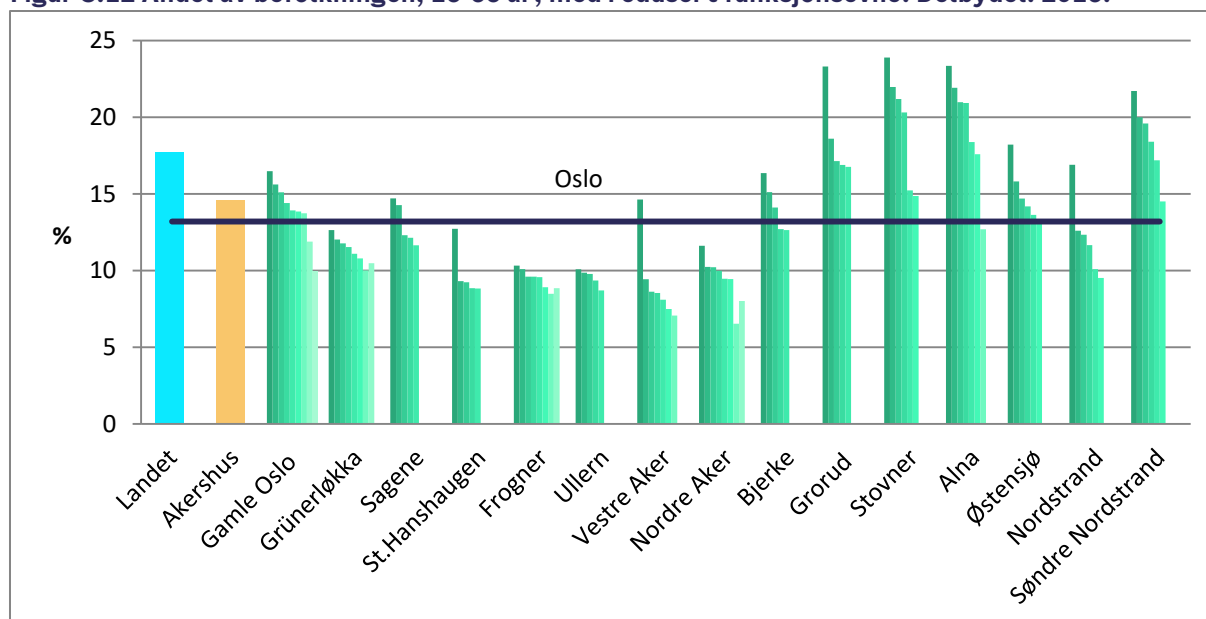
«Redusert funksjonsevne» er her definert som de som har nedsatt arbeidsevne, mottar sykepenges eller uførepensjon. Nedsatt arbeidsevne omfatter personer som på grunn av sykdom, skade eller andre hindringer har behov for ekstra oppfølging fra NAV for å få eller beholde arbeid. En stor andel av disse mottar AAP.

Figuren viser andel personer 16-66 år med redusert funksjonsevne (slik det her er definert) i 2016. Oslo har en lavere andel av befolkningen med redusert funksjonsevne enn gjennomsnittet for landet og Akershus. I Oslo hadde 13,2 prosent av befolkningen redusert funksjonsevne, mens for hele landet var gjennomsnittet 17,7 prosent. For Oslo er dette en liten økning fra 13 prosent i 2015, men en nedgang fra 14,2 prosent i 2010. Det er stor spredning mellom de ulike bydelene og delbydelene. I bydelene i Groruddalen og Søndre Nordstrand er

¹⁹ Oslo kommune statistikkbank. [Mottakere av arbeidsavklaringspenger etter kjønn og alder.](#)

andelen av befolkningen med redusert funksjonsevne opp mot 20 prosent. I vestlige bydeler har en i underkant av 10 prosent redusert funksjonsevne (figur 3.12).

Figur 3.12 Andel av befolkningen, 16-66 år, med redusert funksjonsevne. Delbydel. 2016.

Kilde: [Oslo kommune statistikkbank](#)

3.3.3 Økonomisk sosialhjelp

Økonomisk sosialhjelp er en kommunal behovsbasert ytelse til den som ikke kan sørge for sitt livsopphold gjennom arbeid eller ved å gjøre gjeldende økonomiske rettigheter, for eksempel trygd.

I Oslo har antall personer som mottar økonomisk sosialhjelp i løpet av et år økt fra 18 830 i 2013 til 20 400 i 2018²⁰. Fra 2017 til 2018 var det knapt vekst i antall mottakere. Netto utbetalt økonomisk sosialhjelp²¹ økte fra 936 millioner i 2013 til 1 296 millioner i 2018²². Fra 2017 til 2018 var det en svak nedgang, fra 1 303 millioner i 2017. 57 prosent av brutto driftsutgifter til økonomisk sosialhjelp går til husleie og strøm.

4,2 prosent av befolkningen mellom 18 og 66 år mottok økonomisk sosialhjelp i løpet av 2018. Alderssammensetningen på sosialhjelpsmottakere i Oslo er ulik den i resten av landet (se figur 3.13). Det er en relativt lav andel unge som mottar økonomisk sosialhjelp i Oslo, og det har vært en nedgang de siste årene. Mens andelen sosialhjelpsmottakere synker med alder i landet som helhet, øker det i Oslo fram til 40-års alder. Økningen i antall sosialhjelpsmottakere etter 2013 var særlig sterk blant 40- og 50-åringene. Det har ikke vært vekst i antall mottakere under 30 år. Det er få eldre over 66 som mottar økonomisk sosialhjelp, men det har vært en fordobling fra 322 personer i 2013 til 680 i 2018. Fra 2017 til 2018 var det imidlertid ikke noen vekst i antall eldre.

Sosialhjelpsmottakere i Oslo har lenger varighet på stønaden, og det er større andel som mottar sosialhjelp gjentakende gjennom flere år enn i andre storbyer i Norge²³.

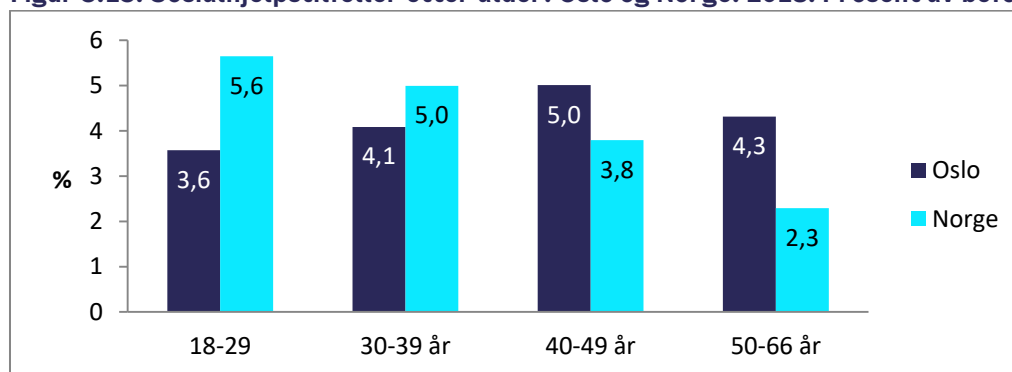
²⁰ SSB KOSTRA [Tabell 12210 Utvalgte nøkkeltall for sosialtjenesten.](#)

²¹ Utbetalinger til lån og bidrag fratrukket refusjoner.

²² [Bydelsstatistikken 2013 og 2018.](#)

²³ [SSB analyse 2019/20. Flest gjengangere blant sosialhjelpsmottakere i Oslo.](#)

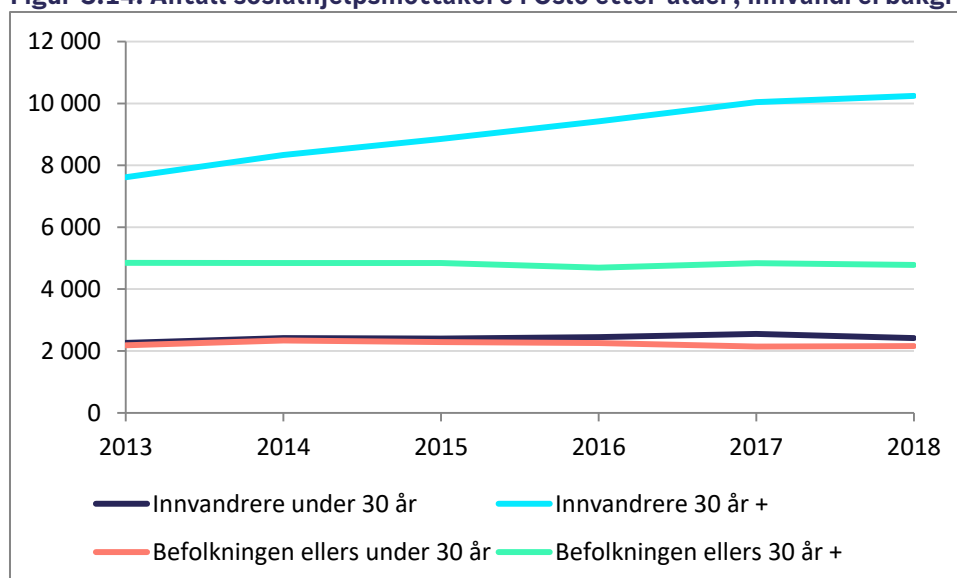
Figur 3.13. Sosialhjelpstilfeller etter alder. Oslo og Norge. 2018. Prosent av befolkningen.

Kilde: SSB Tabell 08900 Stønadstilfeller med økonomisk sosialhjelp og 07459 Befolkning.

65 prosent av sosialhjelpsmottakerne i Oslo hadde innvandrerbakgrunn i 2018.²⁴ Det er blant innvandrere over 30 år at økningen i antall sosialhjelpsmottakere har funnet sted de siste årene, som figur 3.14 viser.

Figur 3.14. Antall sosialhjelpsmottakere i Oslo etter alder, innvandrerbakgrunn og år.

Innvandrere mottok 71 prosent av sosialhjelpen som ble utbetalt i Oslo i 2017, samtidig som innvandreres forbruk av sosialhjelp holdes nede av andre offentlige ytelser som avlaster sosialhjelpen.²⁵ Dette gjelder især introduksjonsordningen for nyankomne flyktninger, men også kvalifiseringsprogrammet, der 69 prosent av deltakerne i Oslo er innvandrere²⁶.

11 700 oslobarn var berørt av sosialhjelp i 2018, det vil si at de hadde foreldre som mottok sosialhjelp. I Bydel Gamle Oslo gjaldt det 20 prosent av barna i bydelen, eller ca. 1 800 barn. Andelen er lavere i andre bydeler, men både Søndre Nordstrand, Stovner, Alna og Grünerløkka har over 1000 barn som er berørt av sosialhjelp²⁷.

²⁴ Kilde: Statistikk som er spesialbestilt fra SSB.

²⁵ SSB (2019). «56 prosent av sosialhjelpsutbetalingene går til innvandrere».

²⁶ Velferdsetaten 2019. Årsrapport økonomisk sosialhjelp, kvalifiseringsprogrammet og introduksjonsordningen. Basert på registreringer i kommunes egne fagsystemer. Kvaliteten avhenger av registreringen.

²⁷ Oslo kommune statistikkbanken. [Sosialhjelpsmottakere og berørte](#).

3.3.4 Kvalifiseringsprogrammet

Kvalifiseringsprogrammet (KVP) er rettet mot personer i yrkesaktiv alder med vesentlig nedsatt arbeids- og inntektsevne, og ingen eller svært begrensede ytelser til livsopphold. Målet med kvalifiseringsprogrammet er arbeid, men det skal også fremme sosial inkludering og aktiv deltakelse i samfunnet. Programmet skal være helårlig og på fulltid, og kan vare i inntil to år, med muligheter for ett års forlengning. Programmet ble etablert i 2009 og etter noen år med opptrapping nådde det sitt maksimale antall deltakere i Oslo i 2013 med 1 650 deltakere i gjennomsnitt per måned. Deretter var det en svak nedgang i antall deltakere, til 1 490 i gjennomsnitt per måned i 2018. I siste halvdel av 2018 og starten av 2019 har det imidlertid vært en økning, og i juni 2019 var det ca. 1 630 deltakere. Man har i hele perioden tatt utgangspunkt i at Oslo i gjennomsnitt skulle ha om lag 1 700 deltakere i programmet. Det er få unge i kvalifiseringsprogrammet i Oslo. I 2018 var 5 prosent av deltakerne i Oslo under 25 år, mot 14 prosent i hele landet²⁸.

I 2018 kom 47 prosent av deltakerne i arbeid etter fullført kvalifiseringsprogram. Andelen varierte fra 19 prosent i Bydel Sagene til 77 prosent i Bydel Ullern²⁹. En del av dem som ikke kommer i arbeid vil gå over til økonomisk sosialhjelp eller statlige ytelser. Av de som fullførte programmet i 2018 var det 18 prosent som på sluttidspunktet mottok sosialhjelp og 6 prosent som mottok uføretrygd eller arbeidsavklaringspenger. Til sammenligning var andelen som mottok uføretrygd eller arbeidsavklaringer like stor som i 2013, mens andelen som gikk over til sosialhjelp var vesentlig lavere i 2018 sammenlignet med 2013. En del av de som mottar sosialhjelp vil være under avklaring for ytelser som uføretrygd og arbeidsavklaringspenger.

3.3.5 Flyktninger og introduksjonsprogrammet

Alle flyktninger med opphold i Norge bosettes i en kommune. Bosetting og integrering av flyktninger er en kommunal oppgave, og kommunen får et tilskudd fra staten de fem første årene etter bosetting som skal dekke kommunens utgifter. Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) anmoder Oslo om å bosette en viss kvote hvert år, og bystyret vedtar med få unntak å bosette i tråd med anmodningen. Det er store variasjoner fra år til år i antall asylsøkere som kommer til Norge og antall flyktninger som skal bosettes. 2016 var et rekordår – da bosatte Oslo 1001 flyktninger, hvorav 112 var enslige mindreårige. I 2018 bosatte Oslo 336 flyktninger hvorav 15 var enslig mindreårige.³⁰ For 2019 er Oslo anmodet om og har vedtatt å bosette 250 flyktninger, hvorav sju enslige mindreårige over 15 år.

Mange av flyktningene som er bosatt Oslo perioden i 2015–2018 kommer fra Syria og Eritrea. Flyktninger fra Afghanistan og Somalia er også sterkt representert blant de bosatte i perioden.

I tillegg til flyktningene som bosettes i kommunen gjennom utsøking fra IMDi, kommer familiegjenforening og noen flyktninger som flytter fra andre kommuner i løpet av den femårige integreringstilskuddsperioden. Disse vises i figuren som «innflyttede». Særlig i 2017 var det mange som flyttet til Oslo fra en annen kommune. De siste årene har det vært en nedgang i sekundærflytting til Oslo fra andre fylker, mens flere heller flytter intern i fylket de først ble bosatt i. Oslo er likevel fortsatt i særstilling det fylket som flest flytter til.³¹

²⁸ SSB [tabell 08513](#). Kvalifiseringsstønad eller region, alder, statistikkvariabel og år.

²⁹ Velferdsetaten. Årsrapport 2018 for økonomisk sosialhjelp, kvalifiseringsprogrammet og introduksjonsordningen. Statistikken er basert på bydelenes rapportering til Arbeids- og velferdsdirektoratet. Det kan være få personer i en bydel som fullfører i løpet av et år, så tallene svinger og må tolkes med forsiktighet.

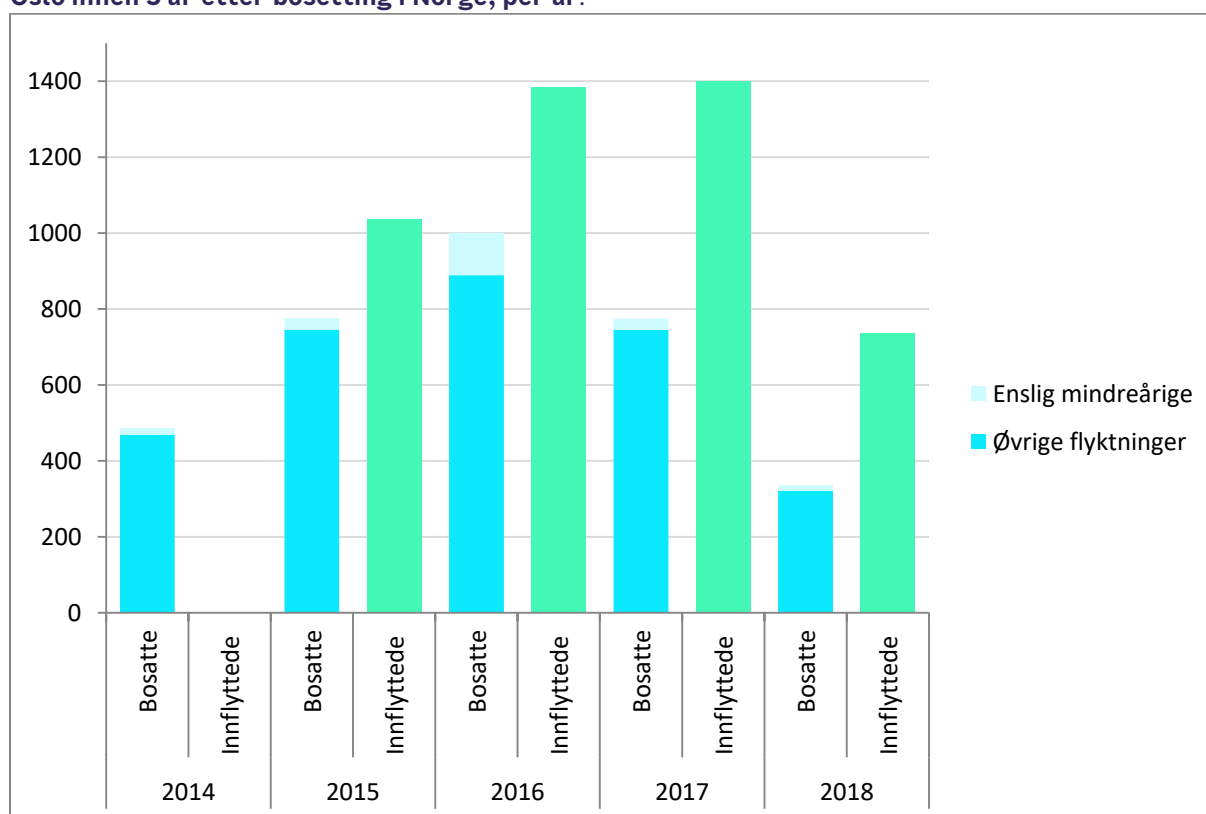
³⁰ Kilde: Fagsystemet Socio

³¹ SSB: Monitor for sekundærflytting. Rapporter 2017/18.

Til og med 2018 ble bosettingsansvaret fordelt mellom bydelene etter folketallet, men fra 2019 er fordelingen dels basert på folketall, dels til de bydelene hvor andel flyktninger er lavere enn gjennomsnittet for byen.

Ved inngangen til 2019 bodde det til sammen 49 800 personer med flyktningbakgrunn³² i Oslo. Det betyr at 21 prosent av alle personene med flyktningbakgrunn i landet bor her og utgjør 7 prosent av den totale folkemengden i byen³³. 78 prosent av disse er nå norske statsborgere.

Figur 3.15 Antall bosatte (enslige mindreårige og øvrige) og flyktninger som er innflyttede til Oslo innen 5 år etter bosetting i Norge, per år.

Kilde: Fagsystemet Socio

Formålet med introduksjonsprogrammet er å styrke nyankomne flyktningers mulighet for deltakelse i yrkes- og samfunnslivet, og deres økonomiske selvstendighet. Programmet varer vanligvis inntil to år, men kan i særskilte tilfeller forlenges med ytterligere ett år.

Antall deltakere i introduksjonsprogrammet var forholdsvis stabilt fra 2013 fram til 2015. Deretter var det en sterk vekst som følge av flyktningetilstrømmingen fra 2015. Det var sterkest vekst i de yngre aldersgruppene. I 2018 var det i gjennomsnitt 1 514 deltakere i programmet. Av disse var 44 prosent under 30 år. Det er også i stor grad menn som har kommet som flyktninger, spesielt i 2016 og 2017. Av de som begynte i programmet i 2016 og 2017 var rundt 70 prosent menn³⁴.

Det har siden 2014 vært en positiv utvikling i resultater av programmet på avslutnings-tidspunktet. Målet er at deltakerne etter avsluttet program skal være i arbeid eller ordinær utdanning (videregående skole eller høyere utdanning). Total måloppnåelse for Oslo i 2018 var

³² Personer som har kommet til Norge av fluktkgrunner og familieinnvandrede til disse. Barn født av personer med flyktningbakgrunn etter at foreldrene kom til Norge, er ikke regnet med. Asylsøkere er heller ikke regnet med

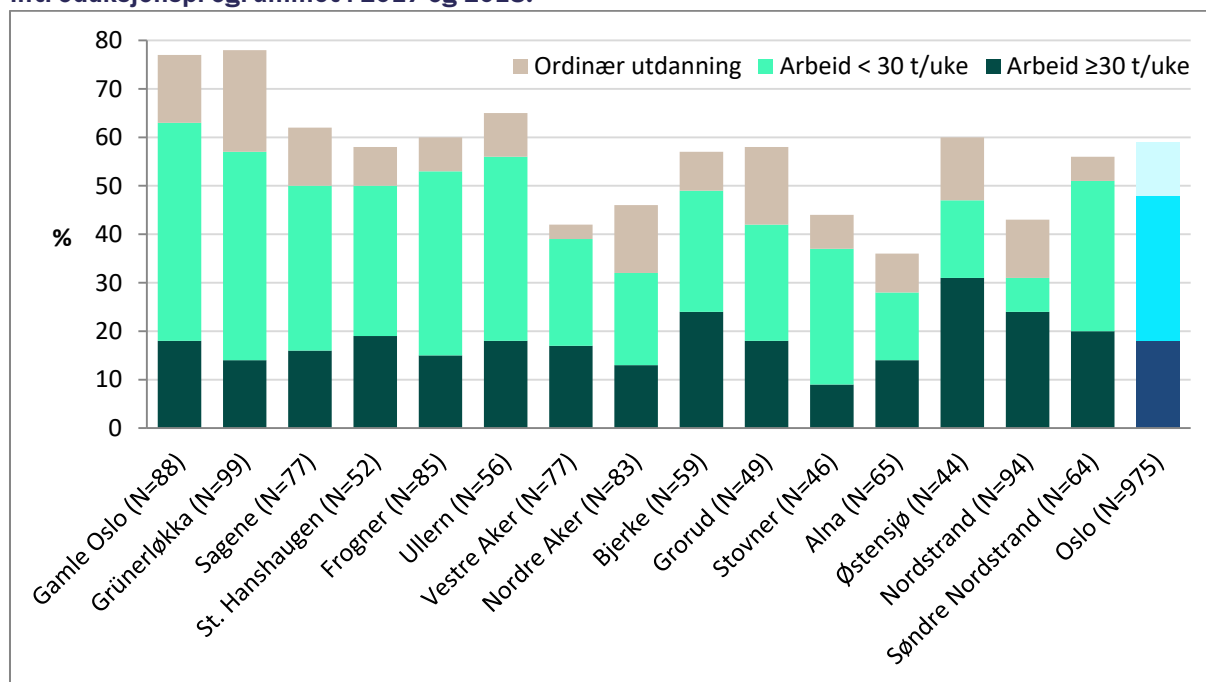
³³ [SSB. Svakere vekst i antall personer med flyktningebakgrunn.](#)

³⁴ Velferdsetaten. Årsrapport 2018 for økonomisk sosialhjelp, kvalifiseringsprogrammet og introduksjonsordningen.

64 prosent, og det var høyest i landet. Andelen som kom i arbeid 30 timer eller mer etter avsluttet program har økt fra 8 prosent i 2014 til 20 prosent i 2018 for Oslo samlet. Andelen som er i arbeid men med mindre arbeidstid har også økt i perioden. Resultatene varierer imidlertid for ulike grupper av flyktninger. Kvinner har vesentlig lavere tilbøyelighet til å være i arbeid på avslutningstidspunktet enn menn. Norskopplæringen i introduksjonsprogrammet organiseres i tre ulike spor, etter skolebakgrunn og lese- og skriveferdigheter fra hjemlandet. Blant de som fulgte spor 1, det vil si har lite eller ingen skolegang fra hjemlandet, var 45 prosent i arbeid eller ordinær utdanning etter avsluttet program, mot 66 prosent av de med mer utdanning. Blant de som hadde mest utdanning og fulgt spor 3 arbeidet en av tre i 30 timer i uken eller mer etter endt program i 2017/2018.

Måloppnåelsen varierer også mellom bydelene. Gamle Oslo og Grünerløkka hadde høyest måloppnåelse, og samtidig et høyt antall avsluttende deltakere. I fem bydelar var under halvparten av deltakerne i arbeid eller utdanning etter fullført program. Det er et relativt lite antall som avslutter i hver bydel hvert år, og sammensetningen av deltakerne i de ulike bydelene kan variere. Tallene må derfor tolkes med forsiktighet.

Figur 3.16. Andel av deltakerne som var i arbeid eller under utdanning etter avslutning av introduksjonsprogrammet i 2017 og 2018.

Kilde: LIV Sosial, Socio

Ett år etter avsluttet introduksjonsprogram i 2017 var 56 prosent av deltakerne i Oslo i arbeid eller utdanning, mot 62 prosent i hele landet³⁵.

³⁵ SSB. Tidligere deltakere i introduksjonsprogrammet for innvandrere. [Tabell 10824](#).

3.4 Inntekt og formue

Det er betydelige forskjeller i husholdningenes inntekt og formue mellom ulike områder i byen. Selv om gjennomsnittsinntekten er langt høyere i de vestlige bydelene, er ikke lavinntekt noe rent østkantfenomen. I Oslo tilhører over 15 prosent av befolkningen en husholdning med lavinntekt. Dette er høyere enn andelen i Akershus og hele landet samlet, men økningen de siste ti årene har vært lavere i Oslo enn i Akershus og hele landet samlet.

Om mål på inntekt

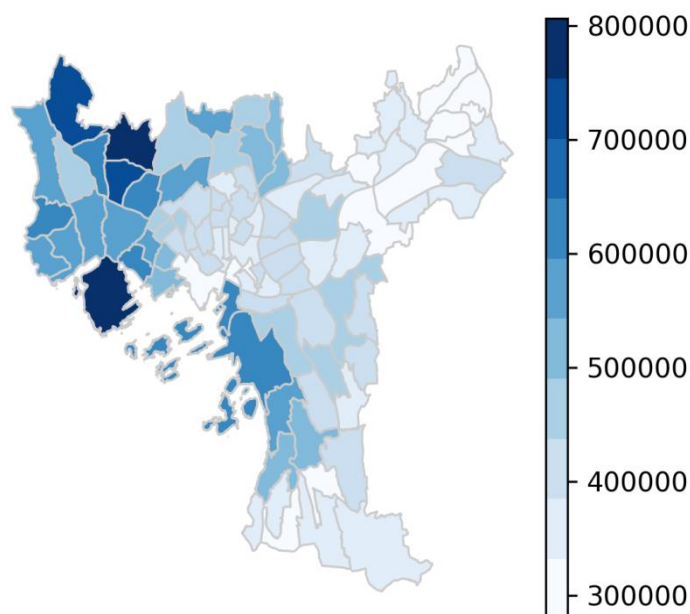
Husholdningsinntekt etter skatt per forbruksenhet viser summen av en husholdnings samlede inntekter, fratrukket skatt og fordelt på antall forbruksenheter i husholdningen etter EUs ekvivalensskala. Når man deler på antall forbruksenheter tar man høyde for hvor manges behov den samlede husholdningsinntekten skal dekke. Den første voksne i husholdningen får en vekt likt 1, den neste voksne får en vekt lik 0,5, mens hvert barn får vekt 0,3. Det betyr at en husholdning med to voksne og to barn består av 2,1 forbruksenheter.

Kilde: SSB

3.4.1 Inntekt etter skatt

Figur 3.17 viser hver delbydels gjennomsnittlige husholdningsinntekt etter skatt per forbruksenhet i 2017. Inntekt etter skatt sier noe om husholdningenes disponible inntekt. Per forbruksenhet betyr at man også tar høyde for hvor mange medlemmer i husholdningen den disponible inntekten skal dekke behovet for (se faktaboks).

Figur 3.17. Inntekt etter skatt per forbruksenhet per delbydel, snitt. 2017

Kilde: Spesialbestilling SSB

I figuren er hver delbydel markert med en farge, der hvit representerer den laveste inntekten og mørk blå den høyeste, basert på gjennomsnittlig disponibel inntekt per forbruksenhet for husholdningene i den enkelte delbydel. Figuren viser at de vestlige delbydelene, samt noen av delbydelene i Bydel Nordstrand har høyest gjennomsnittlig disponibel husholdningsinntekt per forbruksenhet. Delbydelene med lavest gjennomsnittlig husholdningsinntekt ligger i Groruddalen og på Søndre Nordstrand. I delbydelen med høyest gjennomsnitt er husholdningsinntekten etter skatt nesten tre ganger høyere enn i delbydelen med lavest snitt. Figuren viser også at det er vesentlige variasjoner mellom delbydelene i sentrumsbydelene, groruddalsbydelene og på Søndre Nordstrand.

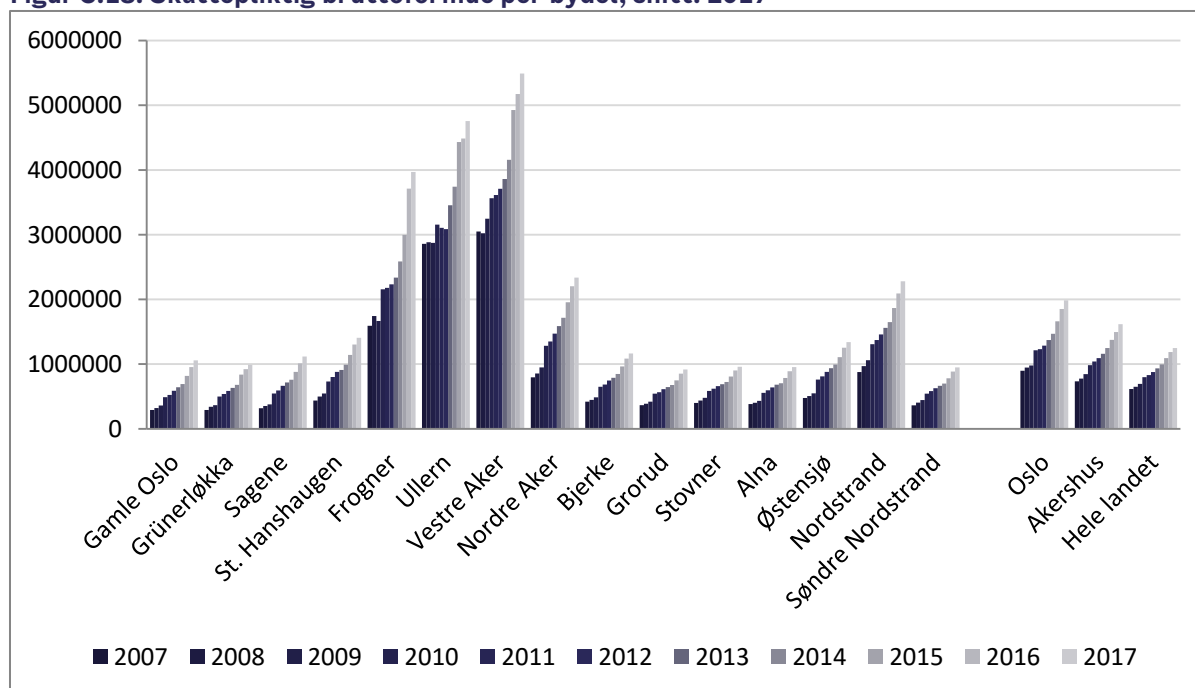
3.4.2 Formue

Gjennomsnittlig skattepliktig bruttoformue var nærmere 2 millioner kroner i Oslo kommune i 2017. Til sammenligning var landsgjennomsnittet i overkant av 1,2 millioner og gjennomsnittet i Akershus 1,6 millioner kroner. Skattepliktig bruttoformue inkluderer all skattepliktig realkapital, for eksempel eiendom, og all skattepliktig bruttofinanskapital, som bankinnskudd, aksjer og verdipapirer. Tallene som fremgår av figur 3.17 er oppgitt før skatt og viser gjennomsnitt per bydel for innbyggere 17 år og eldre.

Gjennomsnittlig skattepliktig bruttoformue varierer mellom de ulike bydelene i Oslo, og gjennomsnittet i Bydel Vestre Aker var i 2017 seks ganger høyere enn i Bydel Grorud. Områdene i indre øst har hatt den største prosentvise veksten i gjennomsnittlig skattepliktig bruttoformue over perioden. Veksten målt i nominelle kroner er imidlertid høyest i ytre vest, i bydelene Vestre Aker, Ullern og Frogner. I Vestre Aker økte gjennomsnittlig skattepliktig bruttoformue med over 2,4 millioner kroner, målt i løpende priser, fra 2008 til 2017. Til sammenligning var veksten i Bydel Grorud på om lag 550 000 kroner over samme periode.

Tallene må ses i sammenheng med at det i denne perioden har vært flere skattemessige regelendringer som fører til brudd i tidsserien. Regelendringene gjelder blant annet nytt system for skattemessig verdsetting av bolig i 2010 og en selskapsskattereform i 2015.

Figur 3.18. Skattepliktig bruttoformue per bydel, snitt. 2017

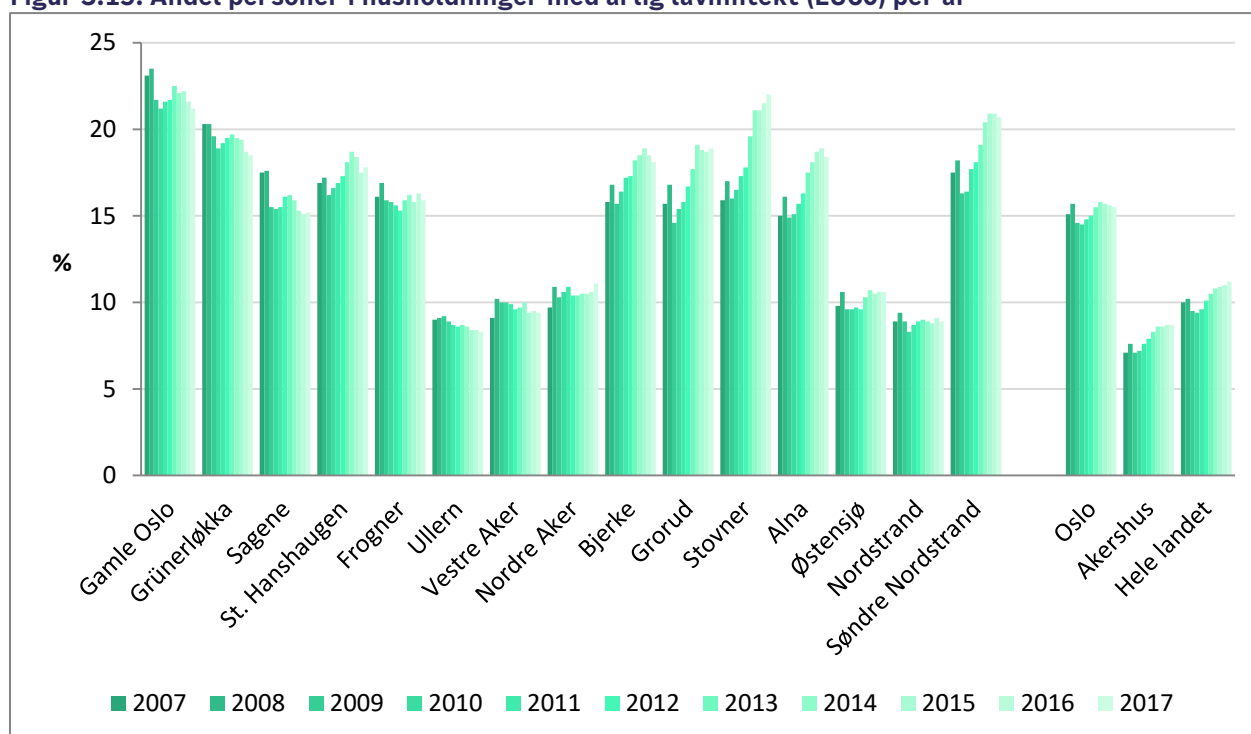

Kilde: SSB Tabell 05854 Hovedposter fra ligninga for bosatte personer 17 år og eldre

3.4.3 Lavinntekt

Figur 3.19 viser utviklingen i andelen personer som tilhører en husholdning med årlig lavinntekt for årene 2007–2017. Årlig lavinntekt defineres som at den samlede inntekt etter skatt per forbruksenhet er lavere enn 60 prosent av medianen for samme størrelse. For Oslo samlet har andelen personer med lavinntekt økt svakt i perioden, og var i 2017 på litt over 15 prosent. Økningen har vært mindre i Oslo enn i Akershus og i hele landet samlet. Innad i Oslo har andelen med årlig lavinntekt økt vesentlig i groruddalsbydelene og Søndre Nordstrand, mens den er redusert i de østlige sentrumsbydelene. Utviklingen i de østlige sentrumsbydelene har sammenheng med at boligbygging og gentrifisering har tiltrukket seg innbyggere med relativt høy inntekt. Dette har redusert andelen med lavinntekt i disse bydelene, men det er fortsatt Gamle Oslo og Grünerløkka som har størst antall personer som lever i lavinntektshusholdninger.

Figur 3.19. Andel personer i husholdninger med årlig lavinntekt (EU60) per år

Kilde: SSB Tabell 06947 Personer i privathusholdninger med årlig inntekt etter skatt per forbruksenhet

Forskning viser at det er en rekke negative konsekvenser for barn ved å vokse opp i familier med svak økonomi, bl.a. at foreldrene ikke har råd til å investere i ting som er viktige for barns utvikling og sosiale deltakelse, økt familiestress og en utrygg boligsituasjon.³⁶

Andelen barn i lavinntektshusholdninger har i de siste årene økt mer i Norge som helhet enn i Oslo, men andelen barn i lavinntektshusholdninger er høyere i Oslo. Dette skyldes i stor grad et høyt innslag av barnefamilier med innvandrerbakgrunn i Oslo³⁷. Nærmere 8 av 10 Oslobarn i lavinntektsgruppen hadde innvandrerbakgrunn i 2016.

Andelen barn i lavinntekts-husholdninger varierer med hvilken definisjon vi velger. I figur 3.19 bruker vi andelen barn 0–17 år i husholdninger som har mindre enn 60 prosent av medianinntekten, og under 1 G³⁸ i brutto finanskapital. Ut fra denne definisjonen tilhørte 13 prosent av

³⁶ Hyggen, C. m.fl. (2018): *Muligheter og hindringer for barn i lavinntektsfamilier. En kunnskapsoppsummering. NOVA-rapport.*

³⁷ SSB: *Flere barn med vedvarende lavinntekt*

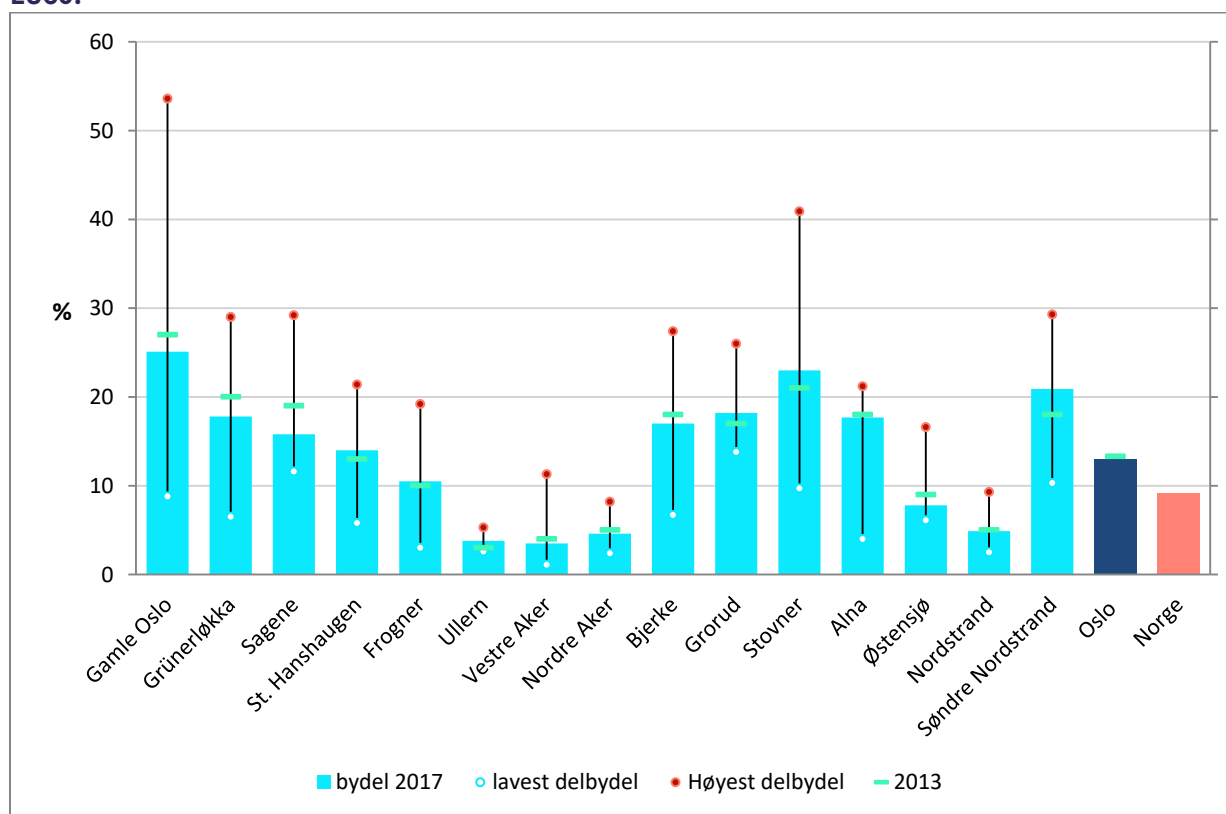
³⁸ «G» står for grunnbeløpet i folketrygden. Per mai 2019 var 1 G 99 858 kr.

barna i Oslo en lavinntektshusholdning i 2017, og det hadde vært en liten reduksjon i andelen fra 13 prosent i 2013³⁹ (grønn horisontal strek). Til sammenligning var andelen for hele Norge 9,2 prosent.

Andelen barn i lavinntektshusholdninger etter denne definisjonen var i 2017 høyest i Bydel Stovner, med 23 prosent. Det har vært en klar økning i andel barn i lavinntektshusholdninger i denne bydelen samt – i noe mindre grad - Søndre Nordstrand, Alna og Grorud. Samtidig har det vært en nedgang i andelen i østlige sentrumsbydeler, slik vi så for lavinntekt i hele befolkningen. Antallet barn i lavinntektshusholdninger er likevel fortsatt høyest i Bydel Gamle Oslo. De sorte vertikale strekene viser spredningen i andel mellom delbydeler. Det er store forskjeller mellom delbydelene i en bydel. Den røde prikken på toppen representerer delbydelen med høyest andel barn i lavinntektshusholdninger. I delbydelen Nedre Tøyen i Gamle Oslo tilhørte 54 prosent av barn under 18 år en husholdning med årlig lavinntekt.

Risikofaktorer for at barn tilhører en husholdning med lav inntekt er i tillegg til innvandrerbakgrunn at foreldrene er eneforsørgere, har lav utdanning eller dårlig arbeidsmarkedstilknytning – eller en kombinasjon av disse.

Figur 3.20. Andel barn i husholdninger med lavinntekt siste år, og brutto finansformue under 1G. EU60.

Kilde: barnefattigdom.no / SSB

³⁹ [Barnefattigdom.no](http://barnefattigdom.no). Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.

3.5 Trivsel og trygghet

Innbyggerne i Oslo trives i all hovedsak godt i byen sin og i nærområdet der de bor. I publikumsundersøkelsen 2018⁴⁰ oppgir 82 prosent at de trives godt i Oslo og 81 prosent trives godt i området der de bor. Andelen som trives har holdt seg relativt stabil siden 2007, men det er en del bydelsvariasjoner når det gjelder om innbyggerne trives i området de bor i. Det er befolkningen i de vestlige bydelene samt bydel Nordstrand som trives best i nærmiljøet (mellom 86 til 90 prosent), mens bydelene i indre by øst og bydel Bjerke har hatt størst økning i trivsel (antall prosentpoeng) fra 2007 til 2018.

Figur 3.21. Utvalgte resultater fra publikumsundersøkelsen. Andel som har svart i stor/svært stor grad. 2007 og 2018.

Bydel	År	Trivsel i området du bor	Er du en del av et godt nabofelleskap	Finnes det utendørs møteplasser
Oslo i alt	2007	79	31	43
	2018	81	44	54
Gamle Oslo	2007	71	27	38
	2018	78	41	54
Grünerløkka	2007	72	24	50
	2018	82	37	64
Sagene	2007	75	22	48
	2018	85	36	65
St. Hanshaugen	2007	83	21	61
	2018	88	36	71
Frogner	2007	85	23	61
	2018	87	40	69
Ullern	2007	87	36	40
	2018	86	51	44
Vestre Aker	2007	86	41	45
	2018	90	55	48
Nordre Aker	2007	90	33	45
	2018	89	52	59
Bjerke	2007	70	37	28
	2018	78	43	50
Grorud	2007	73	32	35
	2018	70	41	46
Stovner	2007	70	32	29
	2018	70	49	38
Alna	2007	68	35	34
	2018	68	39	40
Østensjø	2007	85	34	47
	2018	84	50	47
Nordstrand	2007	88	42	44
	2018	87	52	54
Søndre Nordst	2007	68	32	24
	2018	67	49	34

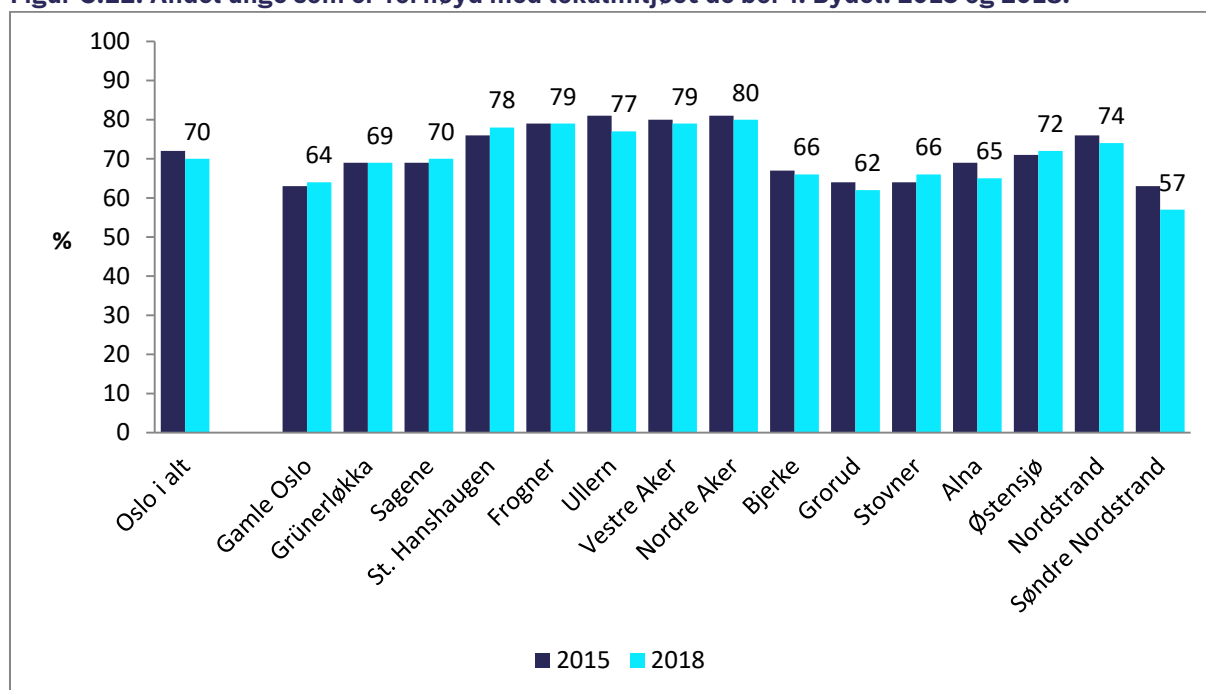
Kilde: Publikumsundersøkelsen 2007 og 2018

⁴⁰ Se s. 1 om kilder til statistikk

44 prosent føler seg som en del av et godt naboskap i 2018, en oppgang fra 31 prosent i 2007. Det er en differanse på 19 prosentpoeng mellom bydelen med høyest og lavest andel som føler seg som en del av et godt nabofellesskap i 2018. Selv om de vestre bydelene opplever godt naboskap i størst grad, har bydelene Søndre Nordstrand og Stovner hatt en økning på 17 prosentpoeng i andelen som føler seg som en del av et godt naboskap fra 2007 til 2018.

Ung i Oslo 2018⁴¹ viser at 70 prosent av ungdommene i Oslo er fornøyd med lokalmiljøet der de bor, mot 67 prosent for landet. 13 prosent er misfornøyd, og resten er verken fornøyd eller misfornøyd. Uansett hvilken bydel ungdom bor i, er flertallet godt fornøyd med lokalmiljøet sitt, og flertallet føler en trygghet når de er ute om kvelden. Likevel varierer både opplevelsen av trygghet og tilfredshet med lokalmiljøet mye mellom de ulike bydelene. Ungdom i bydelene i Oslo vest og Nordstrand er mer fornøyd med lokalmiljøet sitt enn ungdom i resten av byen.

Figur 3.22. Andel unge som er fornøyd med lokalmiljøet de bor i. Bydel. 2015 og 2018.

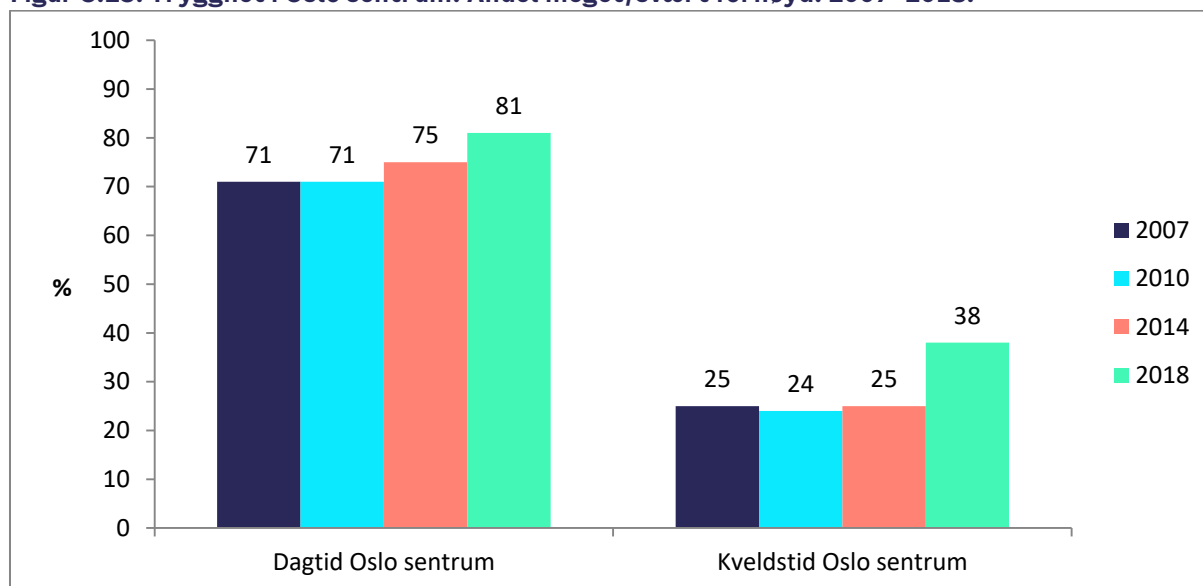
Kilde: Ung i Oslo 2015 og 2018

3.5.1 Befolkningens følelse av trygghet

Oslo er en trygg by, og et stort flertall (81 %) av innbyggerne i Oslo opplever at det er trygt å ferdes ute på dagtid i sentrum. Samtidig er det bare 38 prosent som opplever det som trygt å ferdes ute i sentrum på kveldstid. Dette er likevel en betydelig oppgang fra 2014 da det kun var 25 prosent.

⁴¹ Se s. 1 om kilder til statistikk

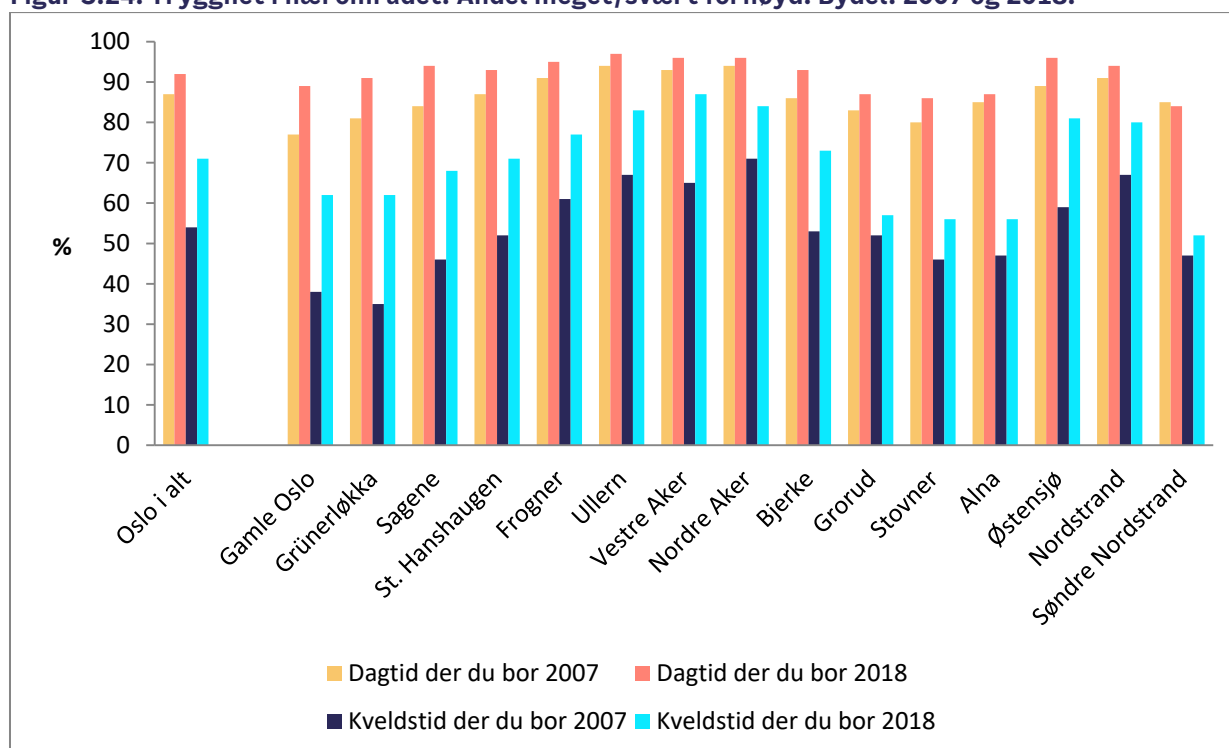
Figur 3.23. Trygghet i Oslo sentrum. Andel meget/svært fornøyd. 2007- 2018.

Kilde: Publikumsundersøkelsen 2018

Enda flere – 92 prosent – føler seg trygge på dagtid i nærområdet sitt. I nærområdet føler også de fleste (71 %) seg trygge på kveldstid. Det har vært en framgang på hele 17 prosentpoeng når det gjelder å føle seg trygg i nærområdet på kveldstid sammenlignet med 2014. Innbyggerne i ytre by vest opplever høyest andel av trygghet i nærområdet, både på dagtid og kveldstid. Andelen som opplever trygghet på kveldstid er jevnt over lavere enn på dagtid, med en spredning på 35 prosentpoeng mellom bydelene.

Figur 3.24. Trygghet i nærområdet. Andel meget/svært fornøyd. Bydel. 2007 og 2018.

Kilde: Publikumsundersøkelsen 2007 og 2018

3.6 Opplevd diskriminering

I 2015 oppga 11 prosent av befolkningen i Oslo at de hadde opplevd å bli diskriminert det siste året, i følge SSBs levekårsundersøkelse fra det året. Andelen lå to prosentpoeng over landsgjennomsnittet⁴².

Oslo Politidistrikt registrerte tilsammen 238 forhold som hatkriminalitet (kriminalitet motivert av hat eller fordommer mot særskilte befolkningsgrupper) i 2017. Antidiskrimineringsprosjektet DiMe (Diskrimineringshjelpen - Antirasistisk Senter, Skeiv Verden, Meglingsbenken - Norsk Folkehjelp) er et supplement til det etablerte systemet som et lavterskel klageorgan – et sted å ta imot, sortere og behandle klager innen feltet rasisme, diskriminering, hatefulle ytringer og hatkriminalitet. Av 63 saker i 2018 gjaldt til sammen 21 hatefulle ytringer eller hatkriminalitet. Av disse har DiMe levert til sammen sju anmeldelser, hvorav fem gjelder hatefulle ytringer og to gjelder rasisme.

Likestillings- og diskrimineringsombudet (LDO) og Oslo Politidistrikt regner begge med det det er store mørketall og massiv underregistrering av saker som gjelder islamofobi, antisemittisme, homofobi, og hverdagsrasisme. Registeringen er lav fordi en klage eller anmeldelse sjelden fører til noen respons. Én av hundre klager på diskriminering på grunnlag av etnisitet, religion, hudfarge eller seksuell legning ender opp som tiltale eller dom i norsk rettsvesen.

I dagens Oslo er det få som ikke aksepterer lhbtqi-personer som del av samfunnet, viser ulik statistikk sammenstilt av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet⁴³. Lhbtqi er forkortelse for lesbisk, homofil, bifil, transperson, interkjønn og queer. I 2017 hadde 1 prosent i Oslo negative holdninger til lesbiske, 2 prosent til homofile, 3 prosent til bifile. Få – men litt flere – respekterer ikke LHBTI som likeverdige samfunnsmedlemmer. 8 prosent er uenige i at heterofile og homofile bør ha like rettigheter. 18 prosent av befolkningen i Oslo er uenig i at alle nyter godt av å leve i et samfunn der lesbiske, homofile, bifile og transpersoner kan være åpne. Andelen med negative holdninger var lavere i Oslo enn andre deler av landet.

⁴² SSB. Lavekårsundersøkelsen 2015. [Tabell 11283. Symptomer på helseproblemer](#).

⁴³ Bufdir: [Holdninger til lhbtqi-personer](#).

4 Skole og oppvekst

Hovedtrender

- 89 % av barn går i barnehagen. Andelen har økt de siste årene, men varierer fortsatt mellom bydelene.
- 85 % deltar i Aktivitetsskolen. Andelen har økt betydelig de siste årene.
- Elevenes motivasjon er høyere på barnetrinnet enn på ungdomstrinnet og i videregående opplæring.
- Det er variasjoner mellom bydelene i elevenes grunnskolepoeng.
- Søkere til yrkesfag har økt fra om lag 1 av 5 til 1 av 4 elever de siste årene.
- 78 % gjennomfører videregående opplæring i løpet av fem år. Andelen har økt med 1,5 prosentpoeng fra 2015.
- Det har vært en nedgang i andel unge som «ikke gjør noe galt», men de aller fleste barn og unge er lovlydige.
- Bruken av cannabis har økt blant unge de siste årene. Mot slutten av videregående har nærmere 4 av 10 gutter brukt det.

Utdanningsløpet varer fra barnet begynner i barnehagen til fullført videregående skole. Utbygging av tilstrekkelig skoler og barnehager er en viktig oppgave for kommunen. Gjennomføring av videregående opplæring er avgjørende for å kunne delta i samfunnet som voksen og lykkes i videre studier og arbeidsliv. Gjennom skolegangen er støttetjenester som helsestasjoner, skolehelsetjeneste og barnevern viktige for å danne grunnlaget for en trygg og god skolehverdag hvor elevene lærer og utvikler seg best mulig. Trygge nærmiljø med inkluderende fritidstilbud er også en viktig del av et godt oppvekstmiljø for barn og ungdom. Ulike lokale fritidstiltak bidrar til gode aktivitetstilbud til hele barne- og ungdomsbefolkningen. De kommunale fritidstiltakene når særlige utsatte grupper gjennom gratis aktiviteter, tilbud om tilrettelagte aktiviteter og ferieaktiviteter.

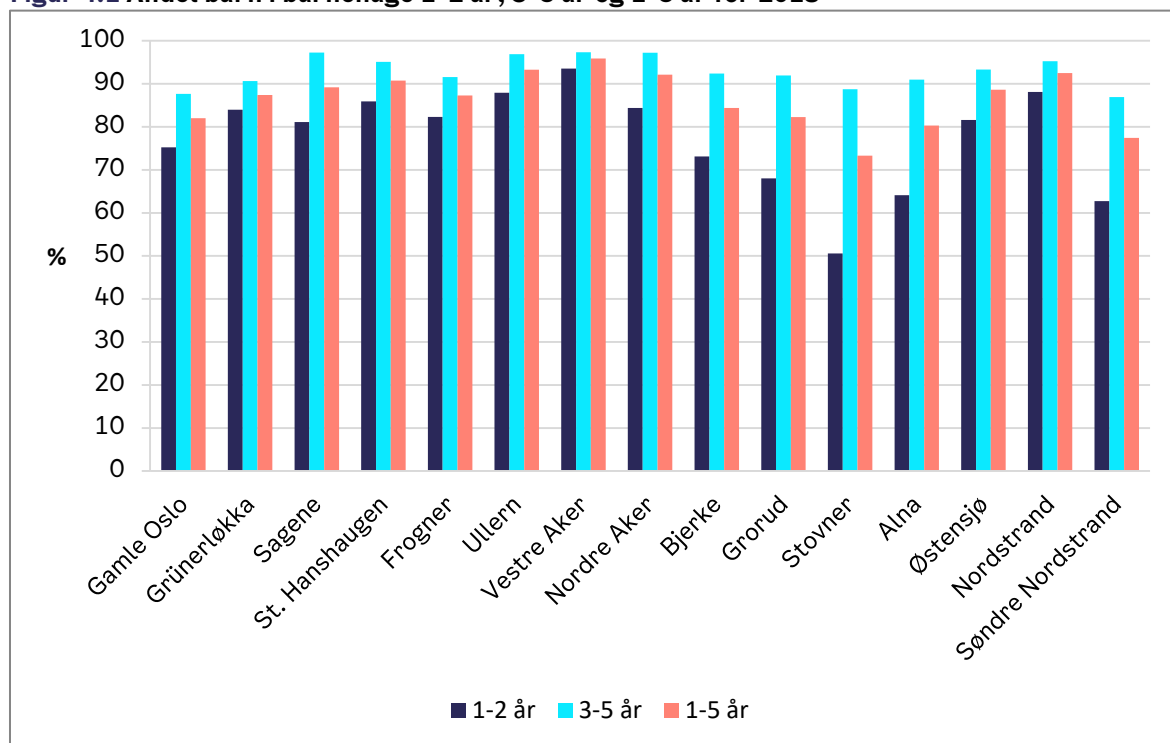
4.1 Barnehage

Utdanningsløpet starter allerede i barnehagen. I et stadig mer mangfoldig og flerkulturelt samfunn er barnehagen en integreringsarena som legger et viktig grunnlag for gjennomføring av videre skolegang.

4.1.1 Deltakelse i barnehagen

Ved utgangen av 2018 gikk 89 prosent av barn i alderen 1–5 år i Oslo i barnehagen. Dekningsgraden har økt med 3 prosentpoeng siden 2015. På landsbasis var andelen 92 prosent i 2018. For 1–2-åringene har dekningsgraden i Oslo økt fra 76 prosent i 2015 til 81 prosent i 2018. Dekningsgraden for barn 3–5 år har økt fra 94 prosent i 2015 til 96 prosent i 2018 (figur 4.1).

Figur 4.1 Andel barn i barnehage 1-2 år, 3-5 år og 1-5 år for 2018

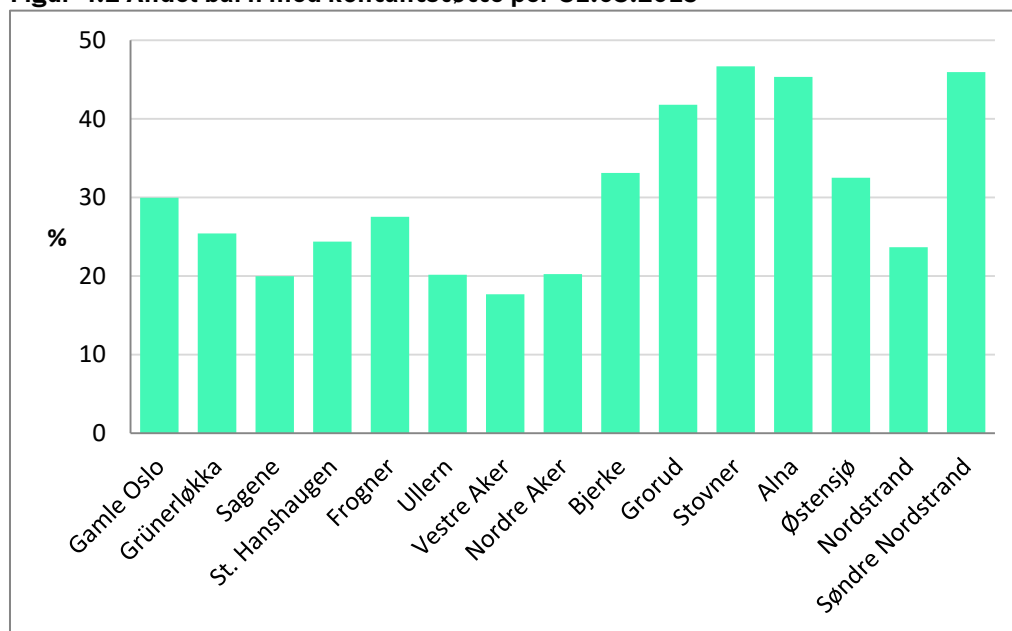
Kilde: Oslo kommune, Byrådsavdeling for oppvekst og kunnskap

Barnehagedeltakelsen varierer sterkt mellom bydelene i Oslo. Bydelene med høy andel barn med innvandrerbakgrunn og lavt utdanningsnivå blant kvinner 25-49 år har lavere dekningsgrad enn øvrige bydeler.

Ulike moderasjonsordninger for foreldrebetaling har trolig bidratt til at barnehagedekningen har økt siden 2015. I 2015 ble det innført en nasjonal ordning med redusert foreldrebetaling i barnehage for familier med lav inntekt. Ordningen går ut på at ingen skal betale mer enn 6 prosent av husholdningsinntekten, med maksimalprisen som en øvre grense. Det er også innført gratis kjernetid i barnehage for barn i alderen 2-5 år fra familier med lav inntekt. I bydelene Alna, Stovner, Grorud, Bjerke og Søndre Nordstrand ble det i 2016/2017 innført en utvidet lokal ordning med gratis kjernetid for 4- og 5-åringer. Inntektsgrensen for den lokale ordningen er kr 636 300, mot kr 548 500 for den nasjonale ordningen.

Bydelene med lavest dekningsgrad for 1-2-åringer er samtidig bydelene med høyest kontantstøtteandel. Andelen barn i kontantstøttealder med kontantstøtte er høyest i bydelene Søndre Nordstrand, Alna, Stovner og Grorud. I disse bydelene er andelen barn med kontantstøtte over 40 prosent.

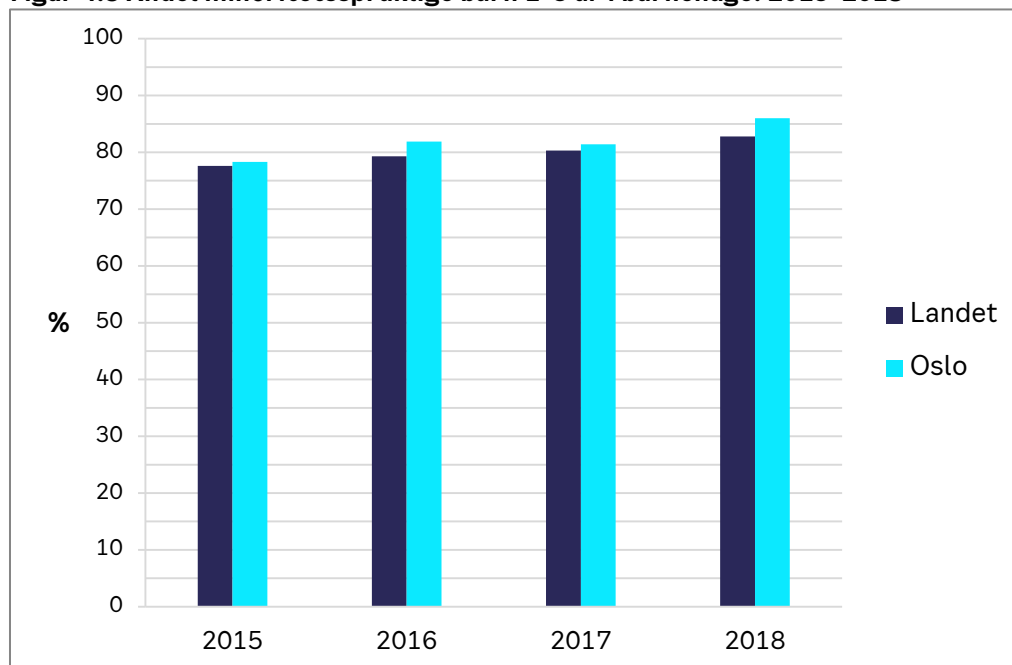
Figur 4.2 Andel barn med kontantstøtte per 31.03.2019⁴⁴

Kilde: NAVs familiestatistikk. Tabell Barn. Kommune. 31. mars 2019. Antall og andel.

De siste årene har det vært en økning i andelen minoritetsspråklige barn i barnehage. Dekningsgraden for minoritetsspråklige barn i alderen 1–5 år i Oslo har økt fra 78,3 prosent i 2015 til 86,0 prosent i 2018 (figur 4.3). I samme periode har dekningsgraden for minoritetsspråklige barn 1–5 år i landet økt fra 77,6 prosent til 82,8 prosent.

Figur 4.3 Andel minoritetsspråklige barn 1–5 år i barnehage. 2015–2018

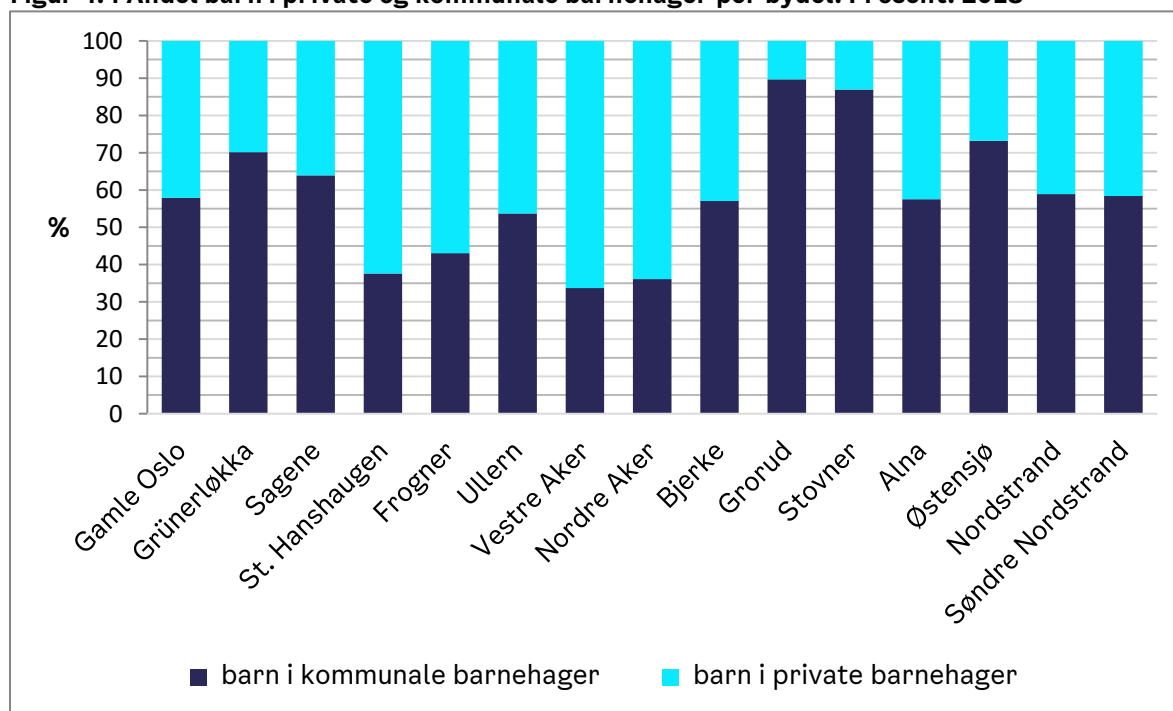
Kilde: SSB statistikkbank tabell 12562

⁴⁴ Andelen med kontantstøtte varierer i løpet av året, men bydelsmønsteret holder seg.

4.1.2 Andel barn i private og kommunale barnehager

Andelen barn som går i kommunal barnehage i Oslo er redusert fra 58 prosent i 2015 til 56 prosent i 2018. På landsbasis er det til sammenligning 50 prosent av barna som går i kommunal barnehage. Det er betydelig variasjon mellom bydelene i andelen barn som går i private barnehager (figur 4.4). I de østlige bydelene er det flest barn i kommunale barnehager, mens det i de vestlige bydelene er en overvekt av barn i private barnehager.

Figur 4.4 Andel barn i private og kommunale barnehager per bydel. Prosent. 2018

Kilde: [SSB statistikkbank tabell 12501](#)

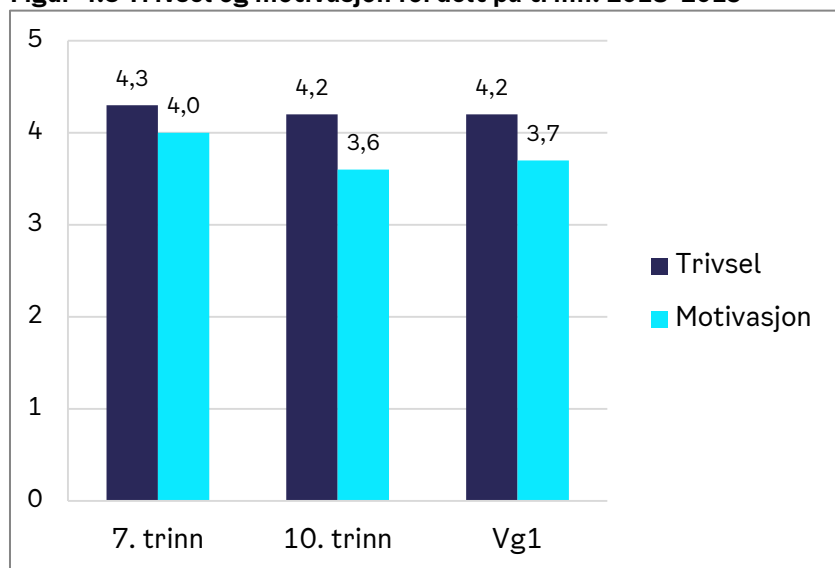
4.2 Skole

Skolen er en av få fellesarenaer hvor alle barn og unge deltar, og strekker seg over 13 år. Det er derfor viktig at elevene møter en skole som er inkluderende og at de opplever trivsel og mestring. En vellykket skolegang er av svært stor betydning for videre karrieremuligheter og livsløp.

4.2.1 Trivsel og mobbing på skolen

De fleste elevene i Oslo trives godt på skolen. Trivselen på skolen vedvarer fra barneskolen over til ungdomsskolen og videregående skole. Motivasjonen for skolearbeid faller imidlertid fra barneskolen og utover i ungdomsskolen og stiger kun marginalt igjen i videregående skole. I figur 4.5 ser vi resultatene for trivsel og motivasjon på 7. trinn, 10. trinn og Vg1, målt i en skala fra 1 til 5 der 1 er i svært liten grad og 5 er i svært stor grad for skoleåret 2018–2019.

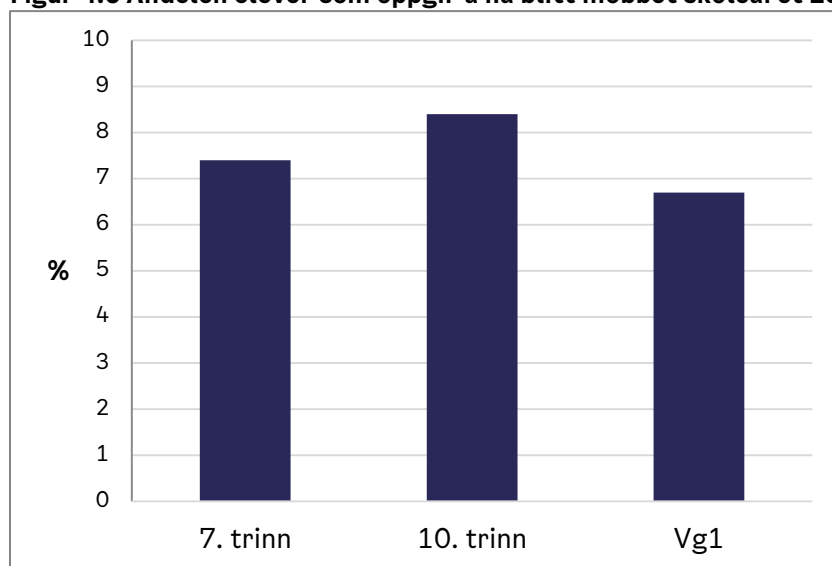
Figur 4.5 Trivsel og motivasjon fordelt på trinn. 2018-2019

Kilde: [Skoleporten.no](https://skoleporten.no)

Vi ser at de fleste elevene i Osloskolen opplever et trygt og godt skolemiljø. Likevel er det også en del elever som opplever mobbing. Flest elever oppgir å bli mobbet på barneskolen og på ungdomsskolen. Andelen elever som oppgir å mobbes faller på videregående skole. I figur 4.6 ser vi andelen elever i Osloskolen som har svart at de har blitt mobbet 2–3 ganger i måneden eller oftere i 2018–2019, fordelt på trinn.

Figur 4.6 Andelen elever som oppgir å ha blitt mobbet skoleåret 2018-2019.

Kilde: [Skoleporten.no](https://skoleporten.no)

4.2.2 Holdning til skole, skolearbeid og utdanningsambisjoner

Oslo har en høyere andel høyt utdannende i befolkningen enn andre norske kommuner. Dette gjenspeiler seg også i ungdommens utdanningsambisjoner.

76 prosent av ungdomsskoleelevene i Oslo oppgir at de vil ta høyere utdanning⁴⁵. Dette er en betydelig høyere andel enn nasjonalt, der tilsvarende tall er 62 prosent.

Et annet uttrykk for skole- og utdanningsambisjoner er tid brukt på lekser. I Oslo oppgir 45 prosent av ungdomsskoleelevene å bruke minst én time på lekser daglig⁴⁶, men det har vært en markant nedgang i tid brukt på lekser siden 2015. Tilsvarende tall nasjonalt er 44 prosent. Tid brukt på lekser er imidlertid ikke jevnt fordelt mellom elevgrupper. Generelt bruker jentene langt mer tid på lekser enn guttene og elever med innvandrerbakgrunn bruker mer tid på lekser enn øvrige elever.

4.2.3 Skoleresultater

Grunnskolepoeng er et samlemål for elevenes oppnådde skoleresultater etter ferdig grunnskole. Grunnskolepoengene regnes ut ved å multiplisere elevenes gjennomsnittskarakter (både standpunktkarakterer og eksamen) med 10. Det har vært en jevn økning i oppnådde grunnskolepoeng de siste fem årene både nasjonalt og i Oslo med et noe høyere resultat i Oslo enn nasjonalt.

Tabell 4.1 Grunnskolepoeng. Karakter 1-6.

Skoleår	2014-2015	2015-2016	2016-2017	2017-2018	2018-2019
Grunnskolepoeng, gjennomsnitt - Oslo	40,9	41,3	41,8	41,9	43,2
Grunnskolepoeng, gjennomsnitt - Nasjonalt	40,7	41,1	41,4	41,7	41,9

Kilde: skoleporten.no

Som det fremgår av tabell 4.2 har elevene i Oslo bedre resultater på sentrale eksamener enn elevene nasjonalt.

Tabell 4.2. Eksamensresultater 10. trinn for skoleåret 2018-2019. Karakter 1-6.

Eksamensform	Oslo	Nasjonalt
Engelsk skriftlig	4,0	3,7
Matematikk skriftlig	3,9	3,6
Norsk hovedmål skriftlig	3,5	3,4

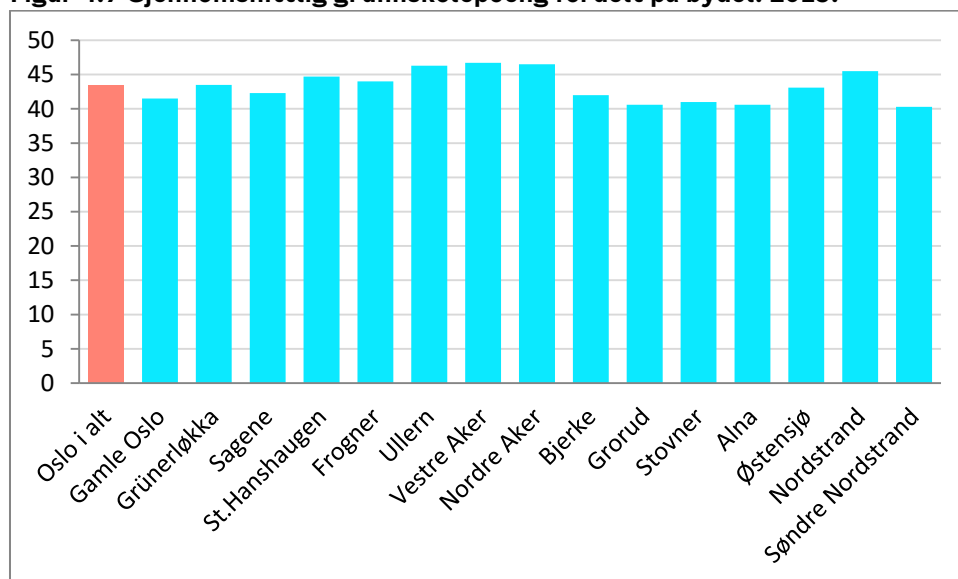
Kilde: skoleporten.no

Det er store forskjeller fra bydel til bydel i oppnådde grunnskolepoeng. Dette reflekterer i stor grad forskjeller i sosioøkonomisk bakgrunn. Elever med høy sosioøkonomisk bakgrunn oppnår i snitt høyere grunnskolepoeng enn elever med lavere sosioøkonomisk bakgrunn.

⁴⁵ <http://www.ungdata.no/Framtid/Hoeyere-utdanning?fylke=Oslo>.

⁴⁶ <http://www.ungdata.no/Skole/Lekser?kommune=Oslo>

Figur 4.7 Gjennomsnittlig grunnskolepoeng fordelt på bydel. 2019.

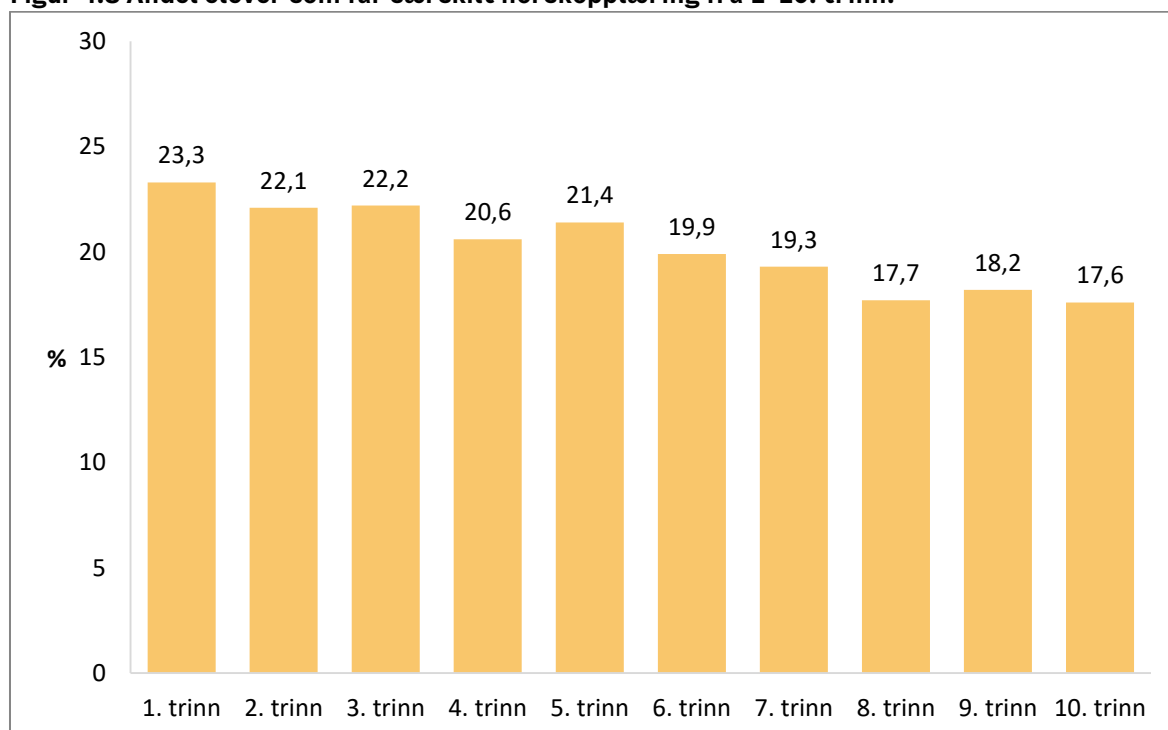

Kilde: Statistikkbanken, Oslo kommune

4.2.4 Særskilt norskopplæring

20 prosent av elevene i osloskolen får særskilt norskopplæring.⁴⁷ Andelen elever med særskilt norskopplæring synker jevnt utover i skoleløpet fra 23,3 prosent på 1. trinn til 17,6 prosent i 10. trinn (figur 4.8).

Figur 4.8 Andel elever som får særskilt norskopplæring fra 1-10. trinn.

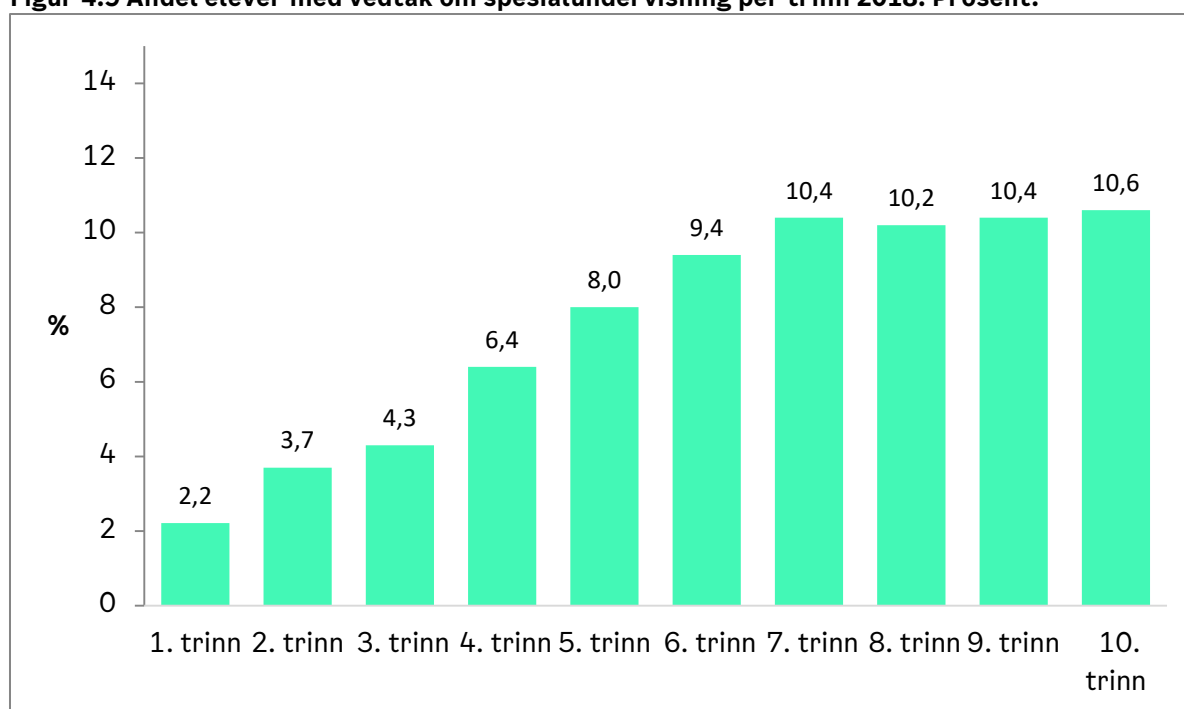
Kilde: Grunnskolens informasjonssystem (GSI)

⁴⁷ F. opplæringsloven § 2-8.

4.2.5 Spesialundervisning

Elever som ikke har eller kan få tilfredsstillende utbytte av den ordinære opplæringen, har rett til spesialundervisning etter opplæringsloven § 5-1. Spesialundervisning kan for eksempel være at eleven jobber etter andre læringsmål enn andre elever, at en lærer eller assistent følger opp eleven i klassen eller at eleven får særskilt tilpasset utstyr. Det er skolen/reaktor som fatter vedtak om spesialundervisning, basert på en sakkyndig vurdering fra PPT. Elever med vedtak om spesialundervisning får dette i ulikt omfang og med ulik organisering. Omfang av spesialundervisning kan gjelde fra ett fag og noen få timer i uka til i alle fag og timer.

Figur 4.9 Andel elever med vedtak om spesialundervisning per trinn 2018. Prosent.

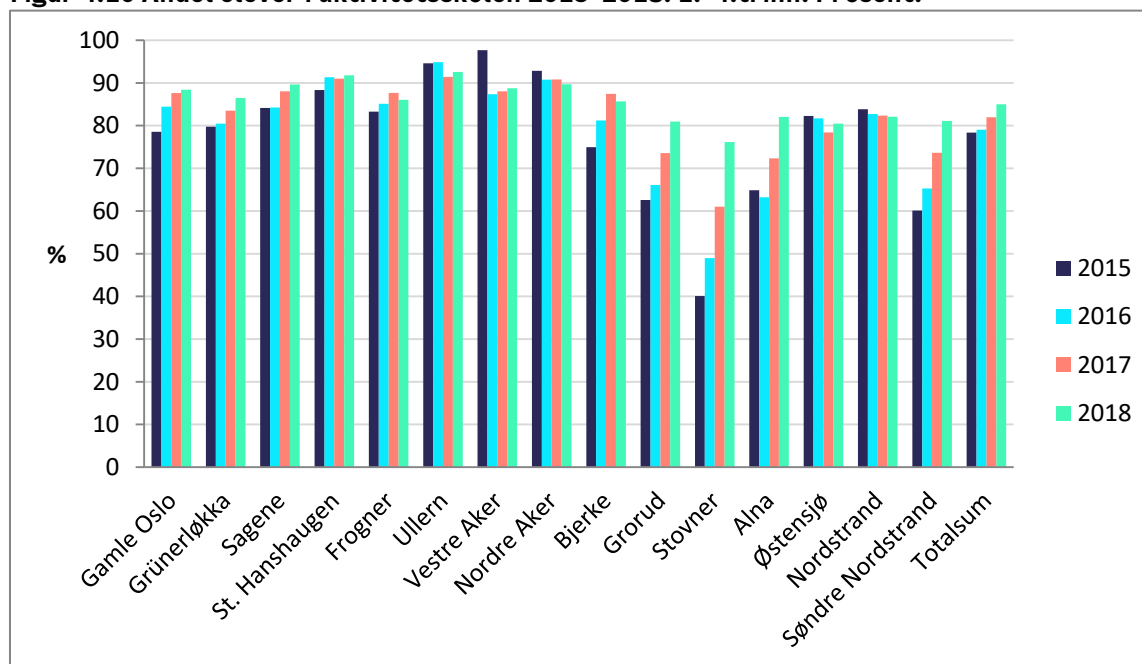
Kilde: Grunnskolens informasjonssystem (GSI)

Figur 4.9 viser andelen elever med spesialundervisning fordelt på klassetrinn. Vi kan se av figuren at andelen elever med spesialundervisning er på 2,2 prosent i 1. trinn og at den øker til 10,6 prosent i 10. trinn. Andelen elever som får spesialundervisning i Oslo av totalt elevtall viser en svak nedadgående trend de siste årene, men i likhet med resten av landet ser man en økning i andel elever med spesialundervisning utover i skoleløpet. Forskning viser at tidlig innsats lønner seg – både for samfunnet og for den enkelte. Å sette inn flere tiltak tidlig i opplæringsløpet for å hjelpe elever med særskilte behov så tidlig som mulig, er et prioritert innsatsområde og det er igangsatt en rekke tiltak for å bidra til at elever skal få nødvendig hjelp å støtte tidlig i opplæringsløpet. Tallene synliggjør imidlertid behov for ytterligere fokus på tidlig innsats.

4.2.6 Deltakelse på Aktivitetsskolen

Det har vært en økning i andel elever på 1.-4. trinn i ordinære grunnskoler som deltar i Aktivitetsskolen siden 2015. Totalt har dekningsgraden i Aktivitetsskolen økt fra 78 prosent i 2015 til 85 prosent i 2018. Deltakelsen har økt særlig i bydeler med skoler som har tilbud om gratis Aktivitetsskole etter skoletid. Det gjelder skolene i bydelene i indre øst, Groruddalen og Bydel Søndre Nordstrand. Etter innføring av tilbudet om gratis oppholdstid i utvalgte bydeler har variasjonen i deltakelsen mellom bydeler blitt mindre i 2018 enn den var i 2015.

Figur 4.10 Andel elever i aktivitetsskolen 2015–2018. 1.–4.trinn. Prosent.

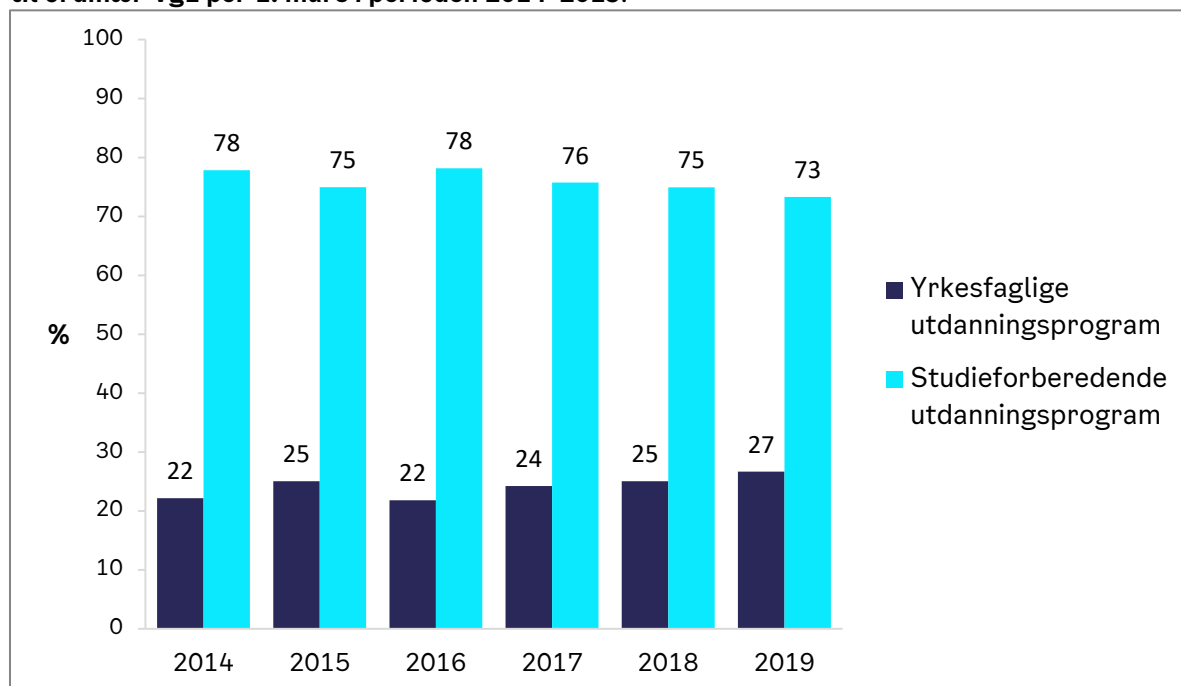

Kilde: Grunnskolen informasjonssystem (GSI)

4.2.7 Søkertall til videregående skole

Oslo har en relativt sett lavere andel elever som søker seg til yrkesfaglige utdanningsprogram enn ellers i landet. Rundt 1 av 4 elever i Oslo søker seg til yrkesfag, nasjonalt er andelen mye høyere på omtrent 1 av 2. Andelen som søker seg til yrkesfagene i Oslo har vært noe økende de senere årene (figur 4.11).

Figur 4.11. Andel søkere til hhv yrkesfaglig og studieforberedende utdanningsprogram. Søkere til ordinær Vg1 per 1. mars i perioden 2014–2019.

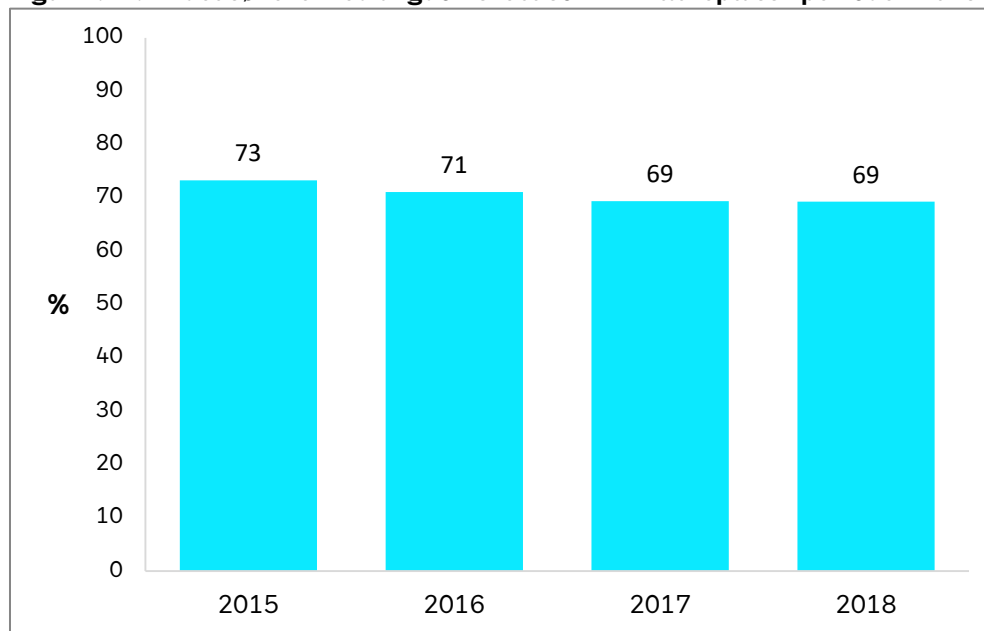

Kilde: Utdanningsetaten

4.2.8 Formidling til læreplass, i ulike lærefag

Andelen som får læreplass har sunket fra 73,3 prosent i 2015 til 69,3 prosent i 2018 (figur 4.12). Årsakene til dette er sammensatt. Det handler delvis om økte krav i arbeidslivet til for eksempel norskferdigheter og fordi det er høy søking til enkelte lærefag hvor det er relativt få læreplasser tilgjengelig (f.eks. elektrofag).

Figur 4.12. Andel søkere med ungdomsrett som fikk læreplass i perioden 2015–2018. Prosent.

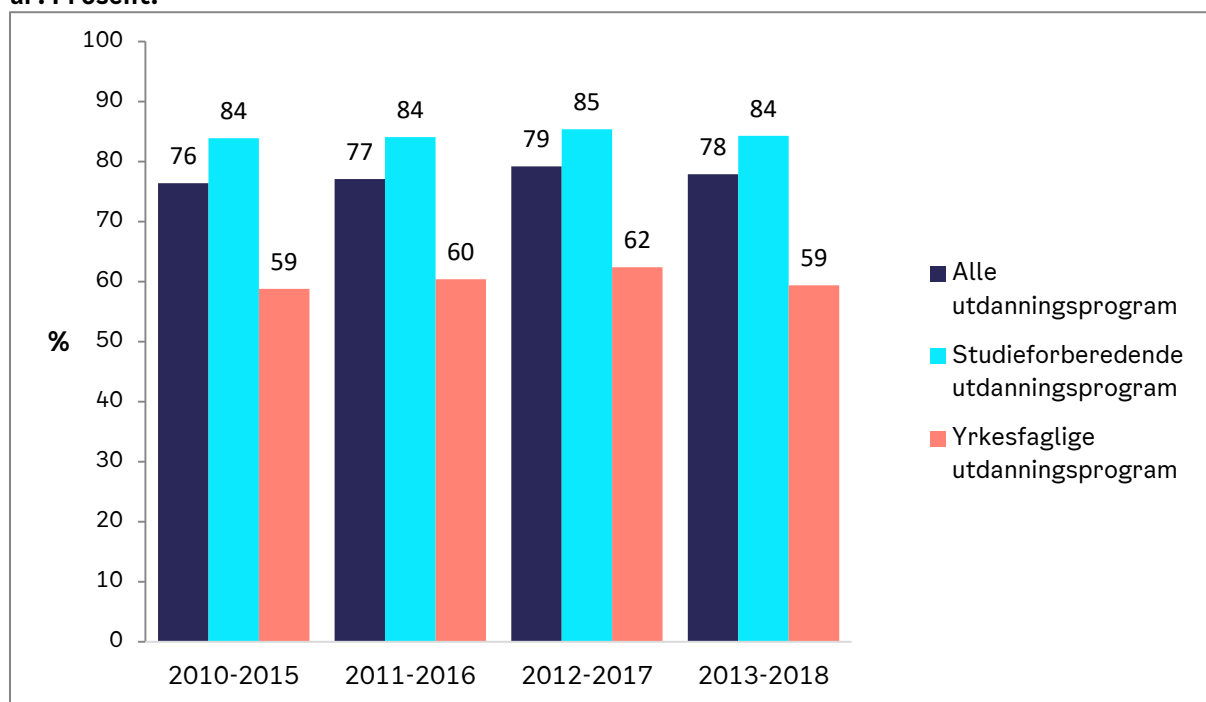
Kilde: Utdanningsetaten

4.2.9 Fullført og bestått i videregående opplæring

Personer som ikke gjennomfører videregående opplæring har dårligere forutsetninger for videre utdannings- og arbeidskarriere. Gjennomføring måles som andelen elever som har fullført og bestått videregående opplæring i løpet av fem år med enten studiekompetanse eller fag-/svennebrev.

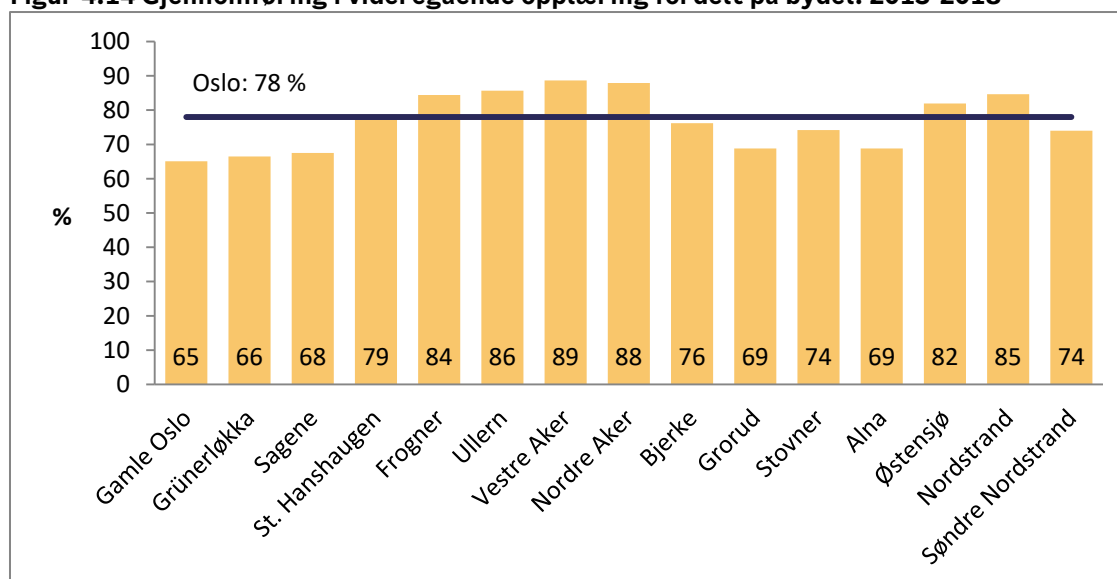
Nær 8 av 10 elever i Oslo gjennomfører videregående opplæring i løpet av fem år (figur 4.13). Det er imidlertid store forskjeller i gjennomføring mellom elever på studieforbereende utdanningsprogram og yrkesfaglige utdanningsprogram. Forskjellen i gjennomføring må ses i sammenheng med antall grunnskolepoeng elevene i gjennomsnitt har med seg på de ulike utdanningsprogrammene. I snitt har elevene som går studieforbereende program betydelig høyere grunnskolepoeng enn elever som går yrkesfaglige program. Antall grunnskolepoeng er igjen en svært sterk prediktor for gjennomføring av videregående. Generelt er det slik at jo høyere antall grunnskolepoeng en elev har, jo høyere er sannsynligheten for at eleven gjennomfører videregående opplæring.

Figur 4.13 Andel elever i Oslo som har fullført og bestått videregående opplæring i løpet av fem år. Prosent.

Kilde: [SSB](#)

Figur 4.14 Gjennomføring i videregående opplæring fordelt på bydel. 2013-2018

Kilde: Spesialbestilling SSB

Som vist i figur 4.7 er det store forskjeller i gjennomsnittlig grunnskolepoeng i bydelene. Figur 4.14 viser andelen som gjennomfører videregående opplæring i løpet av fem år fordelt på bydel. Vi ser at det er de samme bydelene som er over og under gjennomsnittet for Oslo for gjennomføring som for grunnskolepoeng. I bydel Vestre Aker er det 24 prosentpoeng flere som gjennomfører videregående opplæring enn i bydel Gamle Oslo. Gjennomsnittet i Oslo er 78 prosent.

4.3 Utbyggingsmønster skoler og barnehager 2000–2018

Om datagrunnlaget

Tallene som benyttes her er hentet fra matrikkelen, Norges offisielle register for fast eiendom. I dette registeret har nyere bygg oppgitt «bruksareal til bolig» og «bruksareal til annet». Det er «bruksareal til annet» som legges til grunn for statistikken over skole og barnehageareal.

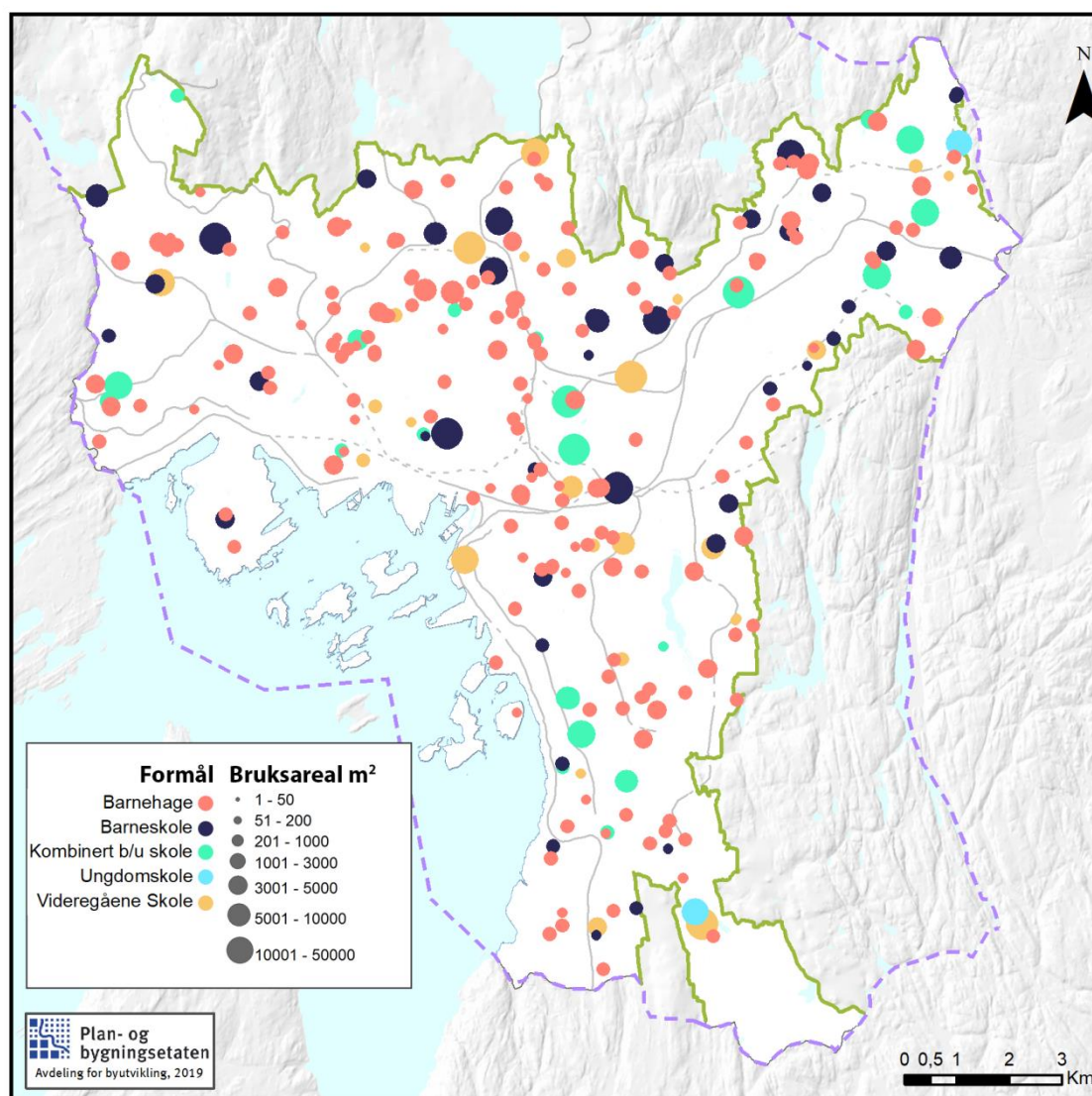
Bygninger er valgt ut på bakgrunn av bygningstypekoder som bestemmes av byggets hovedbruksformål. Det betyr at bygg som har en type skole eller barnehage som hovedformål også kan inneholde mindre arealer som brukes til andre formål. Siden matrikkelen kun skiller mellom bolig og annet bruksareal vil dette føre til at slike mindre arealer regnes med i samme kategori som hovedformålet. Dette betyr også at barnehager som kun utgjør en liten del av et bygg med for eksempel bolig som hovedformål faller ut av denne statistikken. Utvidelser gjennom påbygg og tilbygg er inkludert i statistikken.

Datauttrekket er fra februar 2019.

I perioden 2000–2018 er det bygget 486 070 kvadratmeter bruksareal for skoler og barnehager i Oslo. 87 prosent av dette er nybygg mens 13 prosent er utvidelser av eksisterende bygg. Figur 4.15 viser nye og utvidede skoler og barnehager, kartet viser også størrelsen på det enkelte tiltaket. Vi kan se fra kartet at det har vært bygget flest barnehager og at disse er av mindre størrelse enn skolene. I tallene kartet bygger på utgjør barnehagene 64 prosent av antallet enheter, men er mindre per enhet og utgjør kun 26 prosent av det samlede arealet.

Sett i forhold til målsetningen om samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging må det påpekes at det er bygget mest utenfor områdene avsatt til vekst i kommuneplanen. Barnehager og barneskoler er et nært tilbud som forsøkes innplassert i områder med mye boliger. Videregående skoler er et byomfattende tilbud og det er en målsetting at nye plasser legges til kollektivknutepunkt

Figur 4.15 Utbyggingsmønster skoler og barnehager 2000–2018

Kilde: Matrikkelen

4.4 Oppvekstmiljø og fritidstilbud

Trygge nærmiljø med inkluderende fritidstilbud er en viktig del av et godt oppvekstmiljø. Alle bydeler har fritidstilbud for barn og unge og disse er en plattform for aktivitet, sosial møteplass og en sosialpedagogisk arena. Sammen med annen lokal aktivitet bidrar de kommunale fritidstiltakene til gode oppvekstmiljøer.

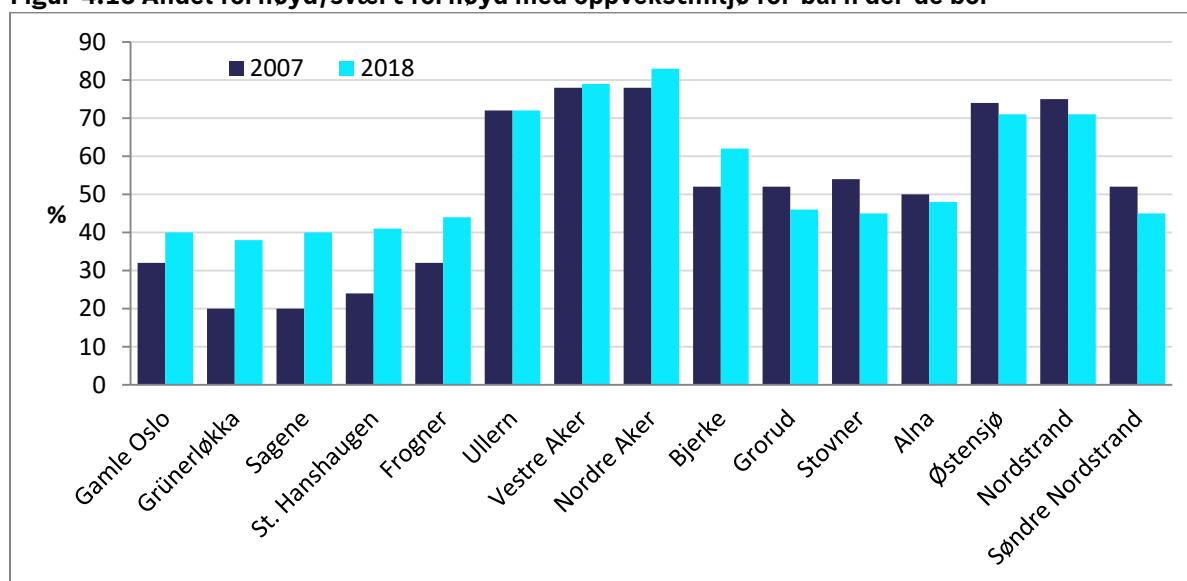
4.4.1 Barn og unges oppvekstmiljø

I Publikumsundersøkelsen 2018 ble innbyggerne spurt om fritidstilbud og oppvekstmiljø for barn og ungdom⁴⁸. Et av spørsmålene var hvor fornøye eller misfornøye de var med oppvekstmiljøet for barn der de selv bor. Undersøkelsen fant at 56 prosent av innbyggerne var

⁴⁸ Kilde: Publikumsundersøkelsen 2018, se om kilder til statistikk s.1. Innbyggerne (uavhengig av om de har barn selv eller ikke) har her tatt stilling til seks forhold knyttet til fritidstilbud og oppvekstmiljø for barn i Oslo: Mulighet for organisert fritidsaktiviteter der du bor, tilgang på parker/friområder der du bor, trygghet for barn når det gjelder å ferdes ute der du bor, oppvekstmiljøet for barn der du bor, oppvekstmiljøet for ungdom der du bor og barnehagedekningen der du bor.

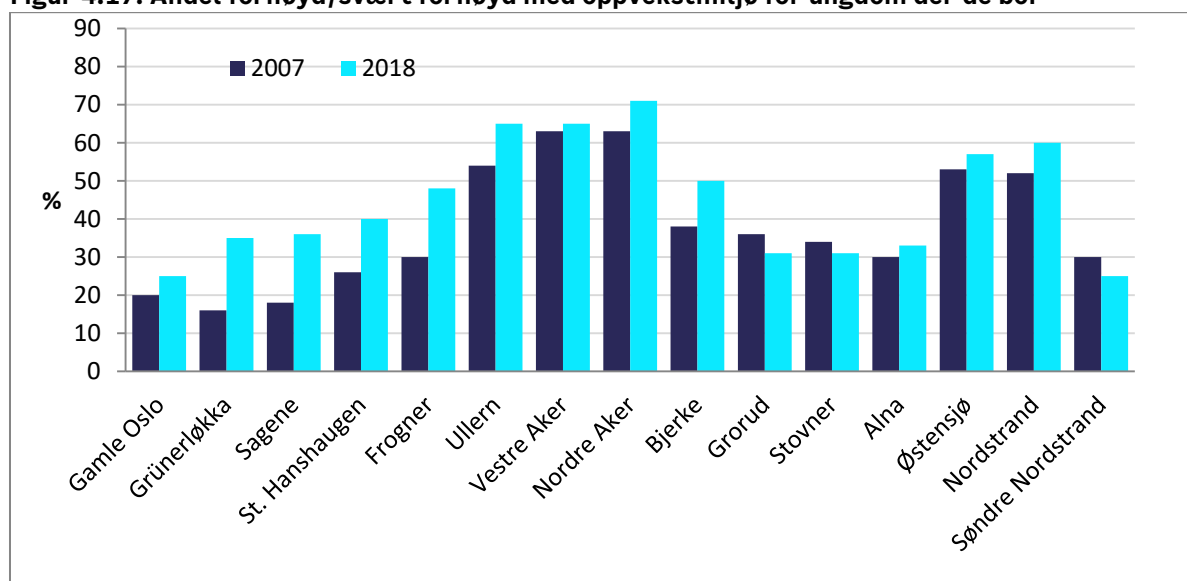
fornøyd eller svært fornøyd (heretter i teksten omtalt som fornøyd) med oppvekstmiljøet for barn der de bor. Litt færre, 46 prosent, var fornøyd med oppvekstmiljøet for ungdom. Det var imidlertid store forskjeller mellom bydelene i andelen som er fornøyd (figur 4.16 og 4.17). Hele 45 prosentpoeng skilte bydelene med høyest og lavest andel fornøyd, både når det gjelder oppvekstmiljøet for barn og oppvekstmiljø for ungdom. Innbyggerne i de tre bydelene i ytre vest var mest fornøyd, mens innbyggerne i de indre bydelene var minst fornøyd. Samtidig har det vært en klar økning i andelen som er fornøyd i bydelene i de indre bydelene. I Groruddalsbydelene (unntatt Bjerke) og Søndre Nordstrand har det derimot vært en nedgang i andelen som er fornøyd. Mønsteret er i hovedsak det samme i synet på oppvekstmiljø for barn og ungdom. Det var imidlertid større forskjeller mellom bydelene i indre by når det gjelder ungdoms oppvekstmiljø.

Figur 4.16 Andel fornøyd/svært fornøyd med oppvekstmiljø for barn der de bor

Kilde: Publikumsundersøkelsen 2007 og 2018

Figur 4.17. Andel fornøyd/svært fornøyd med oppvekstmiljø for ungdom der de bor

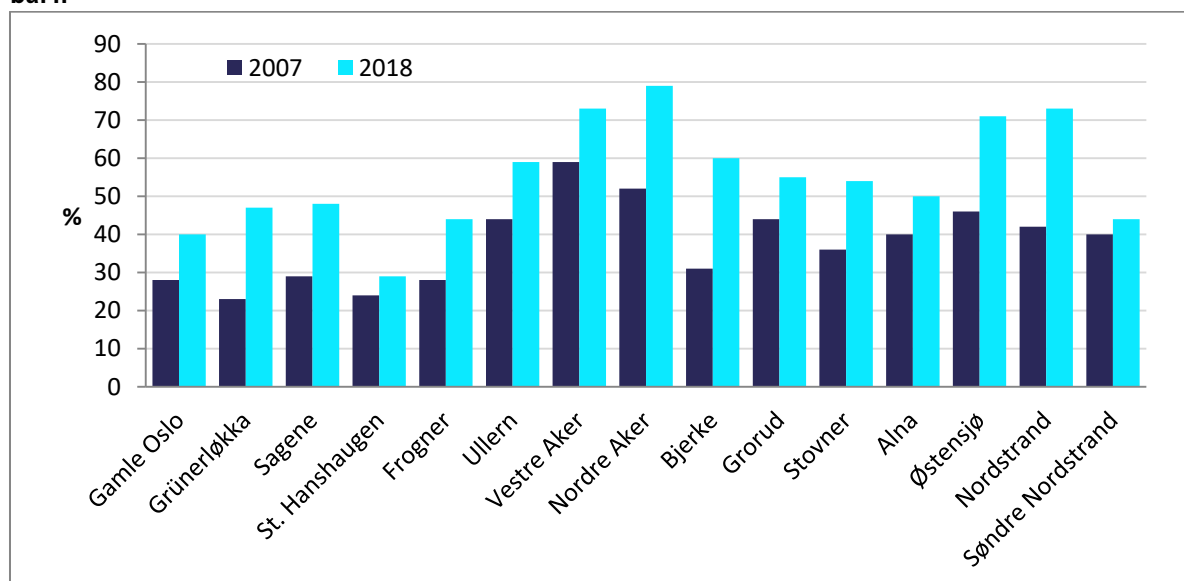
Kilde: Publikumsundersøkelsen 2007 og 2018

Ungdom selv ser ut til være mer fornøyd med lokalmiljøet sitt. Ung i Oslo-undersøkelsen 2018⁴⁹, der ungdom selv blir spurt, viser at det er mindre forskjeller mellom ulike deler av byen. Mønsteret viser likevel noen skiller mellom øst og vest: andelen som er fornøyd med lokalmiljøet sitt er lavest i Bydel Søndre Nordstrand (57 %) og Bydel Grorud (62 %) og høyest i bydelene i ytre og indre vest (nesten 80 %). Sammenliknet med resten av landet er flere ungdommer i Oslo fornøyd.

4.4.2 Unges fritidstilbud

I Publikumsundersøkelsen 2018 svarte 58 prosent at de var fornøyd eller svært fornøyd med mulighetene for organiserte fritidsaktiviteter for barn der de bor. Andelen varierer mellom bydelene, men i alle bydelene har andelen fornøyd økt siden 2007 (figur 4.18).

Figur 4.18. Andel fornøyd/svært fornøyd med mulighetene for organiserte fritidsaktiviteter for barn

Kilde: Publikumsundersøkelsen 2007 og 2018

Flertallet av ungdom i Oslo deltar i en organisert fritidsaktivitet. 75 prosent hadde deltatt i en aktivitet minst en gang i løpet av en måned⁵⁰. Ungdom bruker mer tid på sosiale medier og dataspill enn før, men det er ingen tegn til at det har gått ut over deltagelsen i organiserte fritidsaktiviteter. Aktivitetsnivået går tydelig ned ettersom ungdom blir eldre. Idrett er den organiserte fritidsaktiviteten som desidert flest ungdommer deltar i (omtales i kapittel 10).

Fritidsklubbene spiller også en viktig rolle for ungdom i Oslo. I Oslo er det ca. 55 kommunale barne- og ungdomstiltak⁵¹ spredt på kommunens 15 bydeler per våren 2019. Tilbudet gis gjennom ordinære fritidsaktiviteter og når særlige utsatte grupper gjennom gratis aktiviteter, tilbud om tilrettelagte aktiviteter, ferieaktiviteter og lignende. Bydelene har ansvaret for å drive og utvikle tilbudene. Alle bydelene i Oslo har fritidstilbud til barn og unge, men omfanget og ressursbruk varierer.

Omtrent hver fjerde ungdom hadde vært i fritidsklubb siste måned, i følge tall fra Ung i Oslo 2018. Andelene varierte fra rundt 15 prosent i de vestlige bydelene til mellom 30 og 40

⁴⁹ Se om kilder til statistikk, s. 1

⁵⁰ Kilde: Ung i Oslo 2018, se om kilder til statistikk s. 1.

⁵¹ Fritidstiltakene er kategorisert inn i tre hovedtyper: tradisjonelle fritidsklubber, kulturhus for ungdom og ungdomskafeer

prosent i de fleste av Oslos østlige bydeler. Bydelene som har et godt utbygd barne- og ungdomstilbud har også i hovedsak mange unge som bruker tilbudene. For eksempel er Alna bydelen som bruker flest kroner per barn og unge på aktivitetstilbud⁵² og også bydelen med høyest andel barn og unge som deltar i fritidstiltakene (39%). Vestre Aker, som bruker minst, er blant bydelene som har lavest andel brukere (13 %)⁵³. Det kan imidlertid være ulike årsaker til dette. Bydelenes levekårsutfordringer og bydelsutvalgets prioriteringer gir også ulik størrelse på satsinger på fritidstiltak til barn og unge. Unge med innvandrerbakgrunn benytter seg av klubbtilbudet i langt større grad enn ungdom med norskfødte foreldre (hhv. 36 % og 16 % hadde vært i fritidsklubb sist måned), og bydeler med høyere andeler unge med innvandrerbakgrunn har høyere andel brukere.

I tillegg til bydelenes egne fritidstiltak finnes det fritidstiltak i regi av foreldregrupper, menigheter, organisasjoner, lag og foreninger som rekrutterer lokalt og er et viktig supplement til de kommunale møteplassene. Kulturskoletilbud for barn og unge er et annet viktig fritidstilbud, og dette er omtalt i kapittel 11.

Bysentrum har flere utfordringer for ungdom enn et lokalt nærmiljø. Rusfrie møtesteder i sentrum er viktig for å fange opp unge som søker seg dit eller bor i sentrumsnære områder.

4.5 Problematferd og vold blant ungdom

De fleste ungdommer er lovlidige. Ungdomstiden er en periode for utprøving og noen ungdommer er involvert i handlinger som ikke er sosialt akseptert eller som er på kant med loven.

I Ung i Oslo 2018 ble ungdom spurt om de hadde deltatt i nasking og hærverk, skulket skolen, vært borte på natten uten at foreldre visste hvor de var eller unnlatt å betale billett på buss eller på kino. Undersøkelsen fant en nedgang i andel gutter som «ikke gjør noe galt» fra 42 prosent i 2015 til 33 prosent i 2018, og fra 43 prosent til 39 prosent av jentene⁵⁴. I årene forut for dette hadde det vært en økning i andelen ungdom som ikke gjorde noe galt. Andelen ungdom som var involvert i problematferd var langt høyere i Oslo enn blant ungdom ellers i landet. Det er flest ungdom som er involvert i problematferd i de vestlige bydelene, og her er andelen som ikke gjør noe galt lavest (i overkant av 30 %). Ungdom i bydelene Stovner, Alna og Østensjø er minst involvert i problematferd, og andelen som ikke gjør noe galt er høyest i de bydelene (ca. 45 %). Det er færre unge med utenlandsfødte foreldre som gjør noe galt (44 % som ikke gjør noe galt) enn unge med norskfødte foreldre (35 %) som ikke gjør noe galt.

En mindre gruppe på fem prosent («gjengangerne») står for mesteparten av atferdsproblemene som ble kartlagt i Ung i Oslo 2018. Dette er ofte ungdom som har flere tilleggsproblemer som ustabile hjemmeliv, svak psykisk helse, dårlig skoletilpasning og rusproblemer. Også denne gruppen hadde økt i omfang fra 2015 til 2019; for guttene fra 4 til 9 prosent. Andelen unge som var klassifisert som gjengangere var omtrent like stor i alle bydeler, og lik blant ungdom med og uten innvandrerbakgrunn.

⁵² Kommunerevisjonen rapport 09/2018, s. 21. Basert på bydelenes KOSTRA-registreringer, så tallene må tolkes med forsiktighet.

⁵³ Vestre Aker åpnet ny fritidsklubb våren 2019

⁵⁴ Rapporten Ung i Oslo 2018, klassifiserer ungdom inn i fire *problematferdskategorier* avhengig av hvor mange ganger de har vært involvert i ulike typer problematferd. Fra «gjør ikke noe galt», til «gjengangere», som er en mindre gruppe ungdom som står for mesteparten av de kartlagte problematferdshandlingene.

4.5.1 Ungdomskriminalitet

Etter flere år med nedgang i den registrerte barne- og ungdomskriminaliteten i Oslo snudde bildet i 2015, og den registrerte kriminaliteten har de siste årene økt i aldersgruppen under 18 år⁵⁵. Det må likevel understrekes at de aller fleste barn og unge i alle deler av byen er lovlydige, og mer enn 97 prosent i alderen 10–17 år ble ikke registrert med kriminalitet i 2018. Denne andelen er relativt stabil på tross av de siste årenes økning i antall straffbare forhold for aldersgruppen.

I 2018 ble 1 337 personer fra 10 til 17 år registrert for 2 951 straffbare forhold⁵⁶ i Oslo. Rundt en av fire var jenter. Sammenlignet med 2017 var det en liten nedgang i antall personer, men en liten økning i antall straffbare forhold. I aldersgruppen 18 til 22 år ble 2 367 personer registrert for 5 195 straffbare forhold. For denne aldersgruppen var det en svak økning i antall personer, men en liten nedgang i antallet straffbare forhold. Grunnen til at antall forhold er høyere, er fordi en person kan være registrert for flere forhold. Ungdomsbefolkningen har økt, så andel pr 1000 innbyggere gir et reelt bilde av den registrerte barne- og ungdomskriminaliteten (figur 4.19). Selv om det var en økning i også i andel personer 10 til 17 år som er registrert med straffbare forhold de siste årene, så er andelen lavere i 2018 enn i perioden 2005–2009. Det samme gjelder andel straffbare forhold. Aldersgruppen 18–22 år registreres med betydelig mer kriminalitet enn de under 18 år, men det har vært en nedadgående tendens i aldersgruppen siden 2010 og relativt stabilt de siste årene.

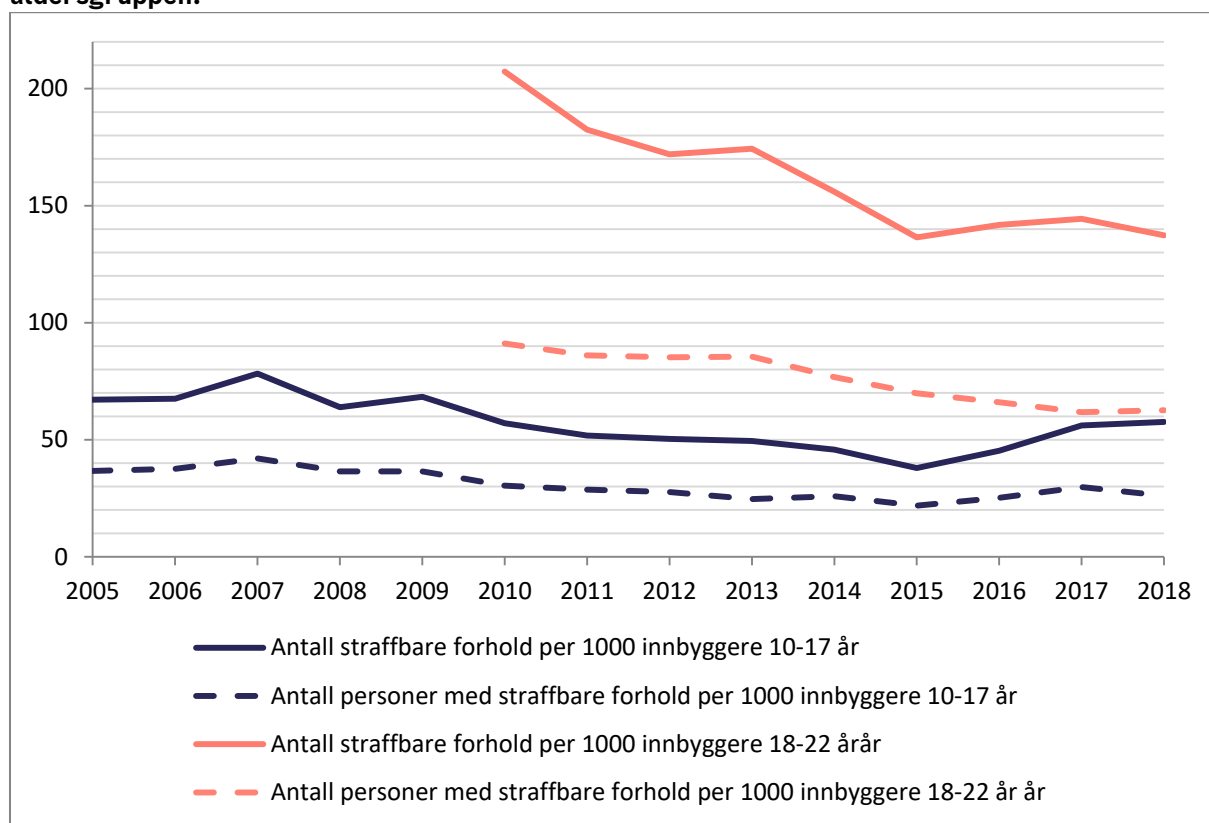
Personer under 18 år som blir registrert med fire eller flere straffbare forhold i Oslo politidistrikt i løpet av et kalenderår, er definert som unge gjengangere. Antall unge gjengangere har økt de siste tre årene, fra 88 personer registrert for kriminelle forhold med gjerningssted i Oslo kommune i 2015 til 182 i 2018. 16 av disse var jenter. De unge gjengangerne sto i 2018 bak nesten halvparten av de straffbare forholdene i aldersgruppen. Merk at det er gjerningssted som registreres i statistikken, ikke bosted. Ungdom fra andre kommuner som blir registrert for lovbrudd i Oslo blir dermed også talt her.

For deler av den økte registreringen virker kontrollaspektet inn ved at blant annet politiet har hatt økt aktivitet i deler av Oslo med flere kriminalitetsforebyggere på jobb. Et eksempel er økning i narkotikalovbrudd. I 2018 var det en klar økning i ran og voldslovbrudd blant unge. I det videre ser vi nærmere på vold blant unge i Oslo.

⁵⁵ Kilde for hele omtalen av ungdomskriminalitet er rapporten «[Barne- og ungdomskriminaliteten i Oslo 2018](#)» av SaLTo som er samarbeid mellom Oslo kommune og Oslo politidistrikt.

⁵⁶ Det kan være flere straffbare forhold enn anmeldelser, fordi det i noen tilfeller kan være flere gjerningspersoner registrert i en anmeldelse. I tillegg kan noen av de samme personene være registrert i flere anmeldelser (se Salto-rapporten for mer informasjon)

Figur 4.19 Antall personer med straffbare forhold/antall straffbare forhold per 1000 personer i aldersgruppen.

Kilde: Oslo politidistrikt

4.5.2 Vold

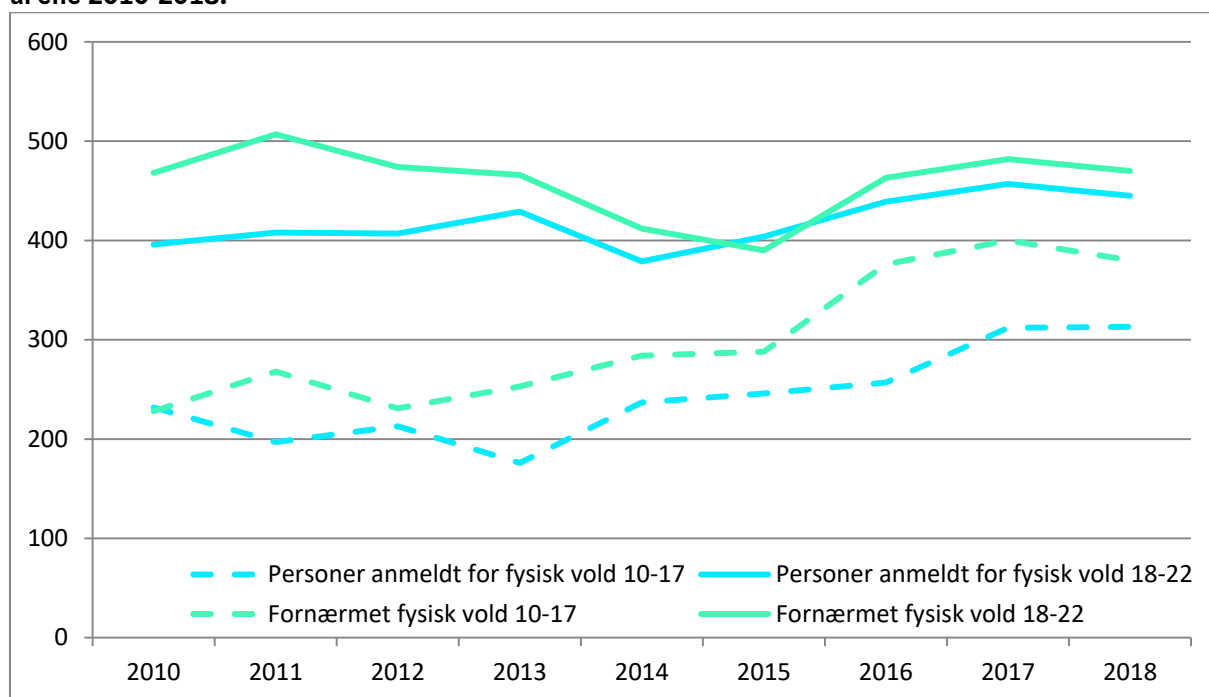
Omfanget av registrerte forhold med fysisk vold⁵⁷ har økt de siste årene. Antall anmeldte forhold har doblet seg siden 2011 til 499 i 2018, men antall involverte personer er det samme i 2018 som i 2017. I gruppen 10 til 14 år er det langt flere fornærmede enn registrerte gjerningspersoner. Hovedårsaken er et stort antall mishandlingssaker i familieforhold, som stod for nær halvparten av forholdet der 10-14-åringene er registrert som fornærmede⁵⁸.

Resultatene fra Ung i Oslo 2018 viser at det siden 2015 har vært en markant økning i andelen ungdom som har blitt utsatt for trusler og skader på grunn av vold. Økningen er tydeligst blant gutter. De er oftere utsatt for vold og de utøver i større grad ulike former for vold sammenliknet med jenter. En viktig del av voldsbildet handler om frykten for vold. Det er ikke nødvendigvis de som er mest utsatt som har størst frykt for vold. For eksempel viser rapporten at det er flere jenter enn gutter som er redde for å bli utsatt for vold i området der de bor. Bildet av ungdommenes rapportering av vold i bydelene er sammensatt. Det er på den ene siden flere ungdommer fra østlige bydeler som har vært i slåsskamp enn ungdom fra vestlige bydeler. Det er flere ungdom fra østlige bydeler som rapporterer at de er redde for å bli utsatt for vold i området der de bor, enn ungdom fra vestlige bydeler.

⁵⁷ Med fysisk vold menes her «de straffbare forholdene hvor den anmeldte voldsgjerningen minst omhandler dytting, slag, spark e.l.

⁵⁸ Oslo politidistrikt og Oslo kommune. [Barne- og ungdomskriminaliteten i Oslo 2018](#).

Figur 4.20 Registreringer for fysisk vold i alderen 10-17 år, med gjerningssted i Oslo kommune i årene 2010-2018.

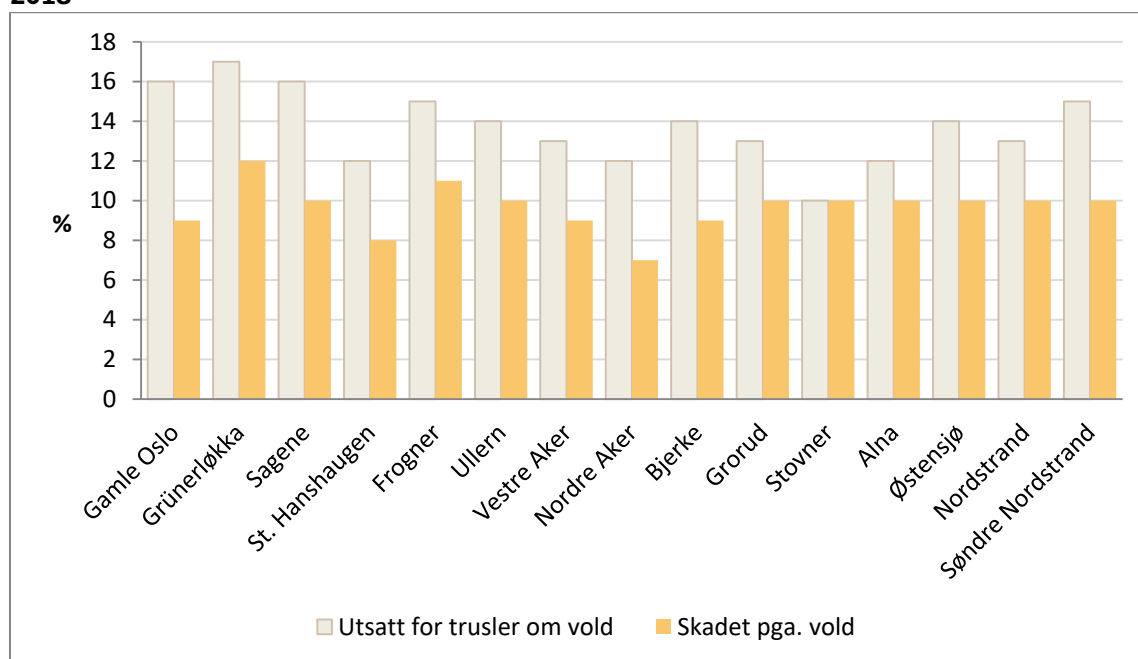
Kilde: Oslo politidistrikt

Bydelsforskjellene er mindre tydelige når det gjelder andel ungdommer som rapporterer om at de selv har blitt skadet på grunn av vold, eller at de har blitt utsatt for trusler om vold. Ungdom i de indre bydelene er noe mer utsatt for trusler om vold (se figur 4.21).

En del unge er redd for å bli utsatt for vold i familien. 2 prosent av ungdommene er svært redd og 4 prosent er litt redd for å bli utsatt for vold i familien. Dette er færre enn de som oppgir at de selv er blitt slått.

Unge med innvandrerbakgrunn er langt mer utsatt for vold fra en voksen i familien, og det er flere som er redde for å bli utsatt for vold i familien enn unge med norskfødte foreldre. Ung i Oslo-rapporten viser at det er høyere utbredelse av utsatthet for vold i familier med lav sosioøkonomisk status. Det er flere ungdom fra de østlige bydelene som rapporterer om at de har blitt slått med vilje av et voksent familiemedlem enn ungdom fra vestlige bydeler vest.

Figur 4.21. Andel ungdom som har blitt skadet på grunn av vold eller utsatt for trusler om vold. 2018

Kilde: Ung i Oslo 2018

4.6 Rus blant unge

Alkohol

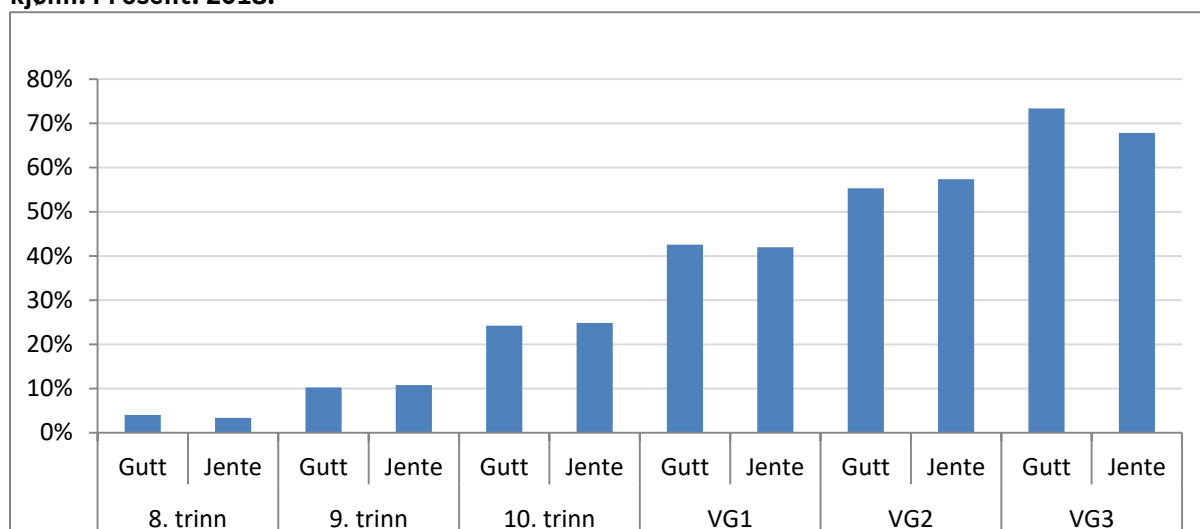
Alkoholbruken blant ungdom i Oslo har gått betydelig ned fra 1996 til 2018. Rapporten Ung i Oslo 2018, viser at 45 prosent av ungdommene rapporterte at de hadde vært tydelig beruset i 1996, mens det i 2018 gjaldt 25 prosent av ungdommene.

Alkoholvanene endrer seg betydelig gjennom ungdomsalderen. På 8. trinn har 4 prosent av ungdommene vært beruset, mens det mot slutten av tenårene er rundt 70 prosent som har vært det. Økningen gjelder både gutter og jenter (figur 4.22). I 3. året på videregående skole oppgir 25 prosent av guttene og 18 prosent av jentene at de drikker ukentlig.

Andelen ungdom som har drukket seg tydelig beruset en eller flere ganger siste 12 måneder varierer mellom bydelene (figur 4.23). Det er flest ungdom som har vært tydelig beruset i de vestlige bydelene og Bydel Nordstrand, mens det er lavest andel i bydelene i Groruddalen og Bydel Søndre Nordstrand.

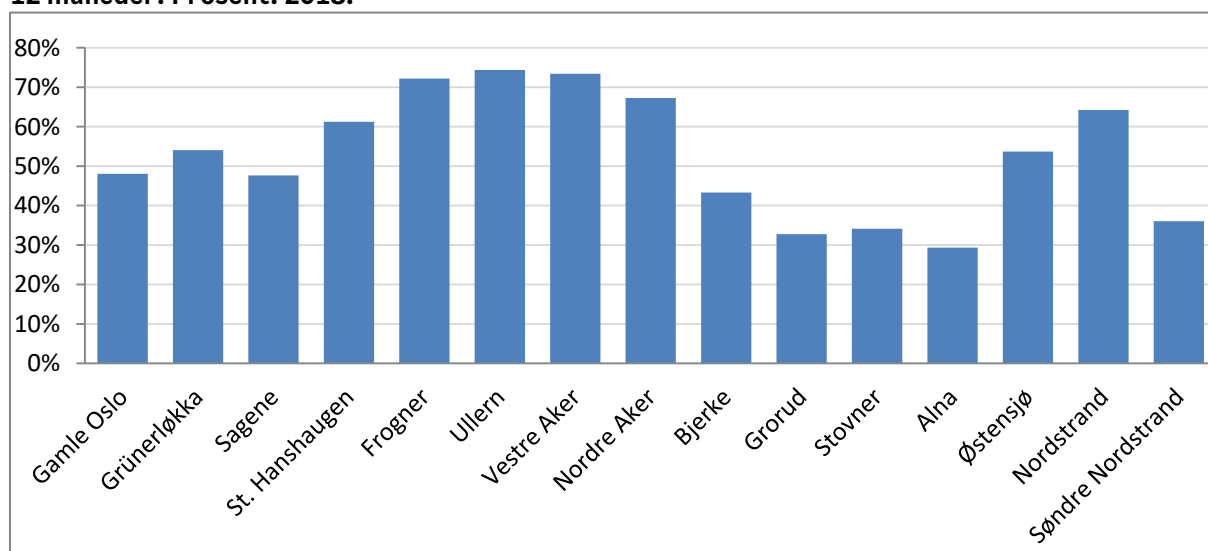
Alkoholbruken blant ungdom henger blant annet sammen med hvor deres foreldre er født, samt ungdommenes sosioøkonomiske bakgrunn. I følge Ung i Oslo 2018, er det færre unge med innvandrerbakgrunn enn unge med norskfødte foreldre som drikker alkohol. For ungdom med begge foreldre født i utlandet, har 27 prosent vært beruset siste året, mens andelen for ungdom med en eller to norskfødte foreldre er 67 prosent. Forskjellene mellom ungdom med og uten innvandrerbakgrunn blir mindre jo høyere sosioøkonomisk bakgrunn ungdommen har.

Figur 4.22. Andel av gutter og jenter som har vært tydelig beruset siste år etter klasstrinn og kjønn. Prosent. 2018.

Kilde: Ung i Oslo 2018

Figur 4.23. Andel i videregående som har drukket seg tydelig beruset en eller flere ganger siste 12 måneder. Prosent. 2018.

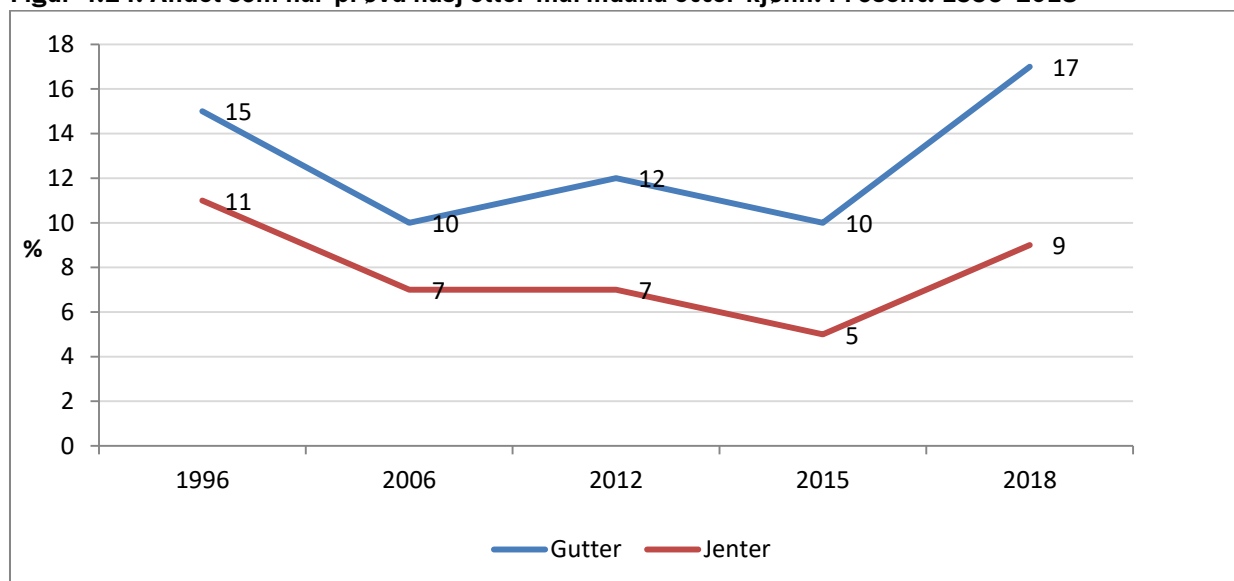
Kilde: Ung i Oslo 2018

Cannabis

Rapporten Ung i Oslo 2018 viser at bruk av cannabisproduktene hasj og marihuana har økt markant siden forrige Oslo-undersøkelse i 2015. Bruken er mer utbredt blant gutter enn blant jenter. I 2018 var det 17 prosent av guttene og 9 prosent jenter som rapporterte at de hadde prøvd hasj eller marihuana, mens andelen var henholdsvis 10 prosent og 5 prosent i 2015 (figur 4.24). Andelen i 2018 er om lag som den var i 1996. Fra 1996 til 2006 falt andelen og holdt seg forholdsvis stabil på det lavere nivået fram til 2015⁵⁹.

⁵⁹ Tallene er hentet fra undersøkelsene i 1996, 2006, 2012, 2015 og 2018 og representerer svar fra ungdom på 9. trinn, 10. trinn og første år på videregående (Bakken 2018).

Figur 4.24. Andel som har prøvd hasj eller marihuana etter kjønn. Prosent. 1996–2018

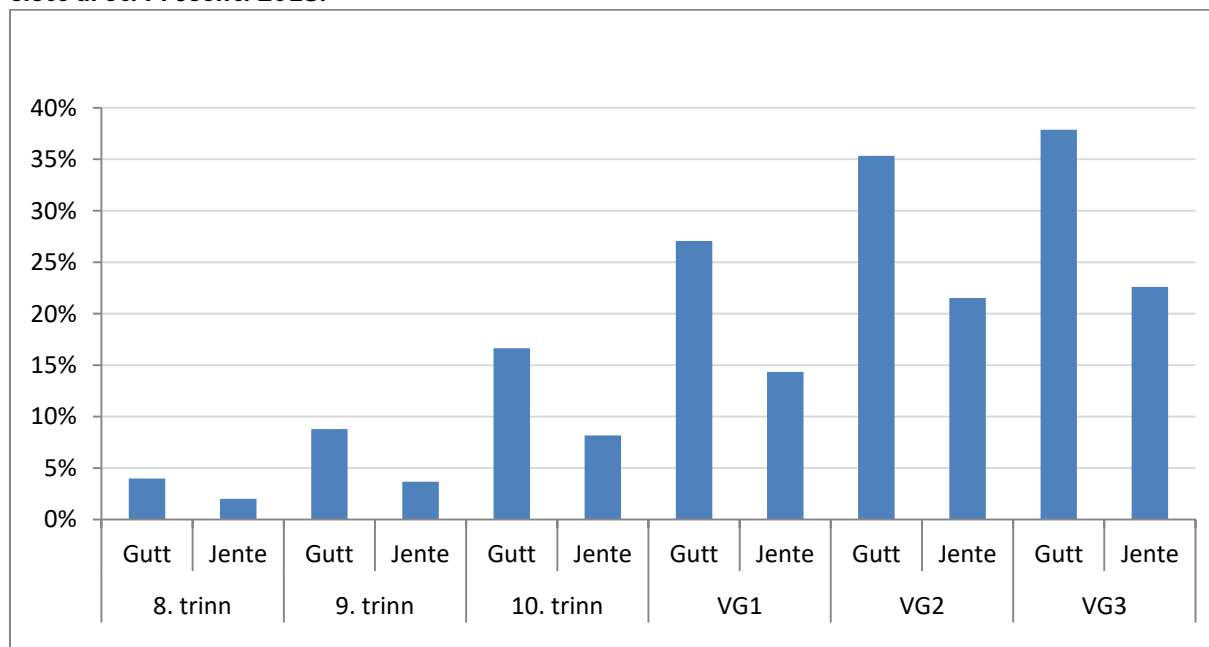

Kilde: Ung i Oslo-undersøkelsene 1996–2018

Ung i Oslo 2018 viser også at det er flere ungdommer som har blitt tilbudt hasj siste år sammenlignet med 2015, og at flere mener at det å røyke hasj er noe som øker statusen i vennemiljøet enn tidligere år.

Bruken av cannabis øker gjennom tenårene. Mot slutten av videregående har nærmere 4 av 10 gutter og litt over 2 av 10 jenter brukt cannabis (figur 4.25).

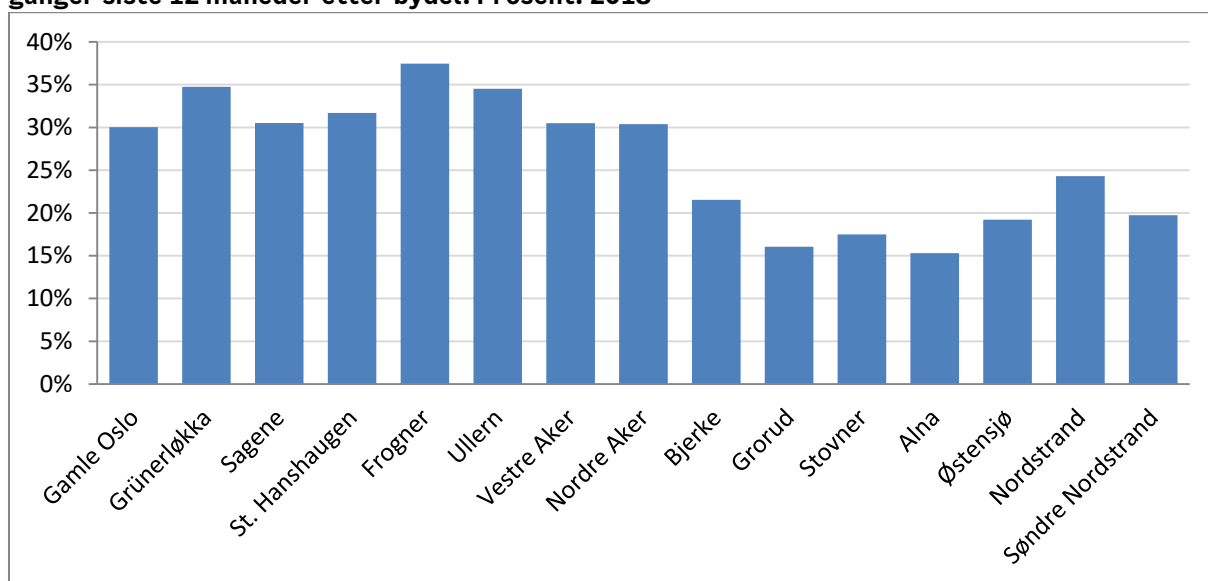
Figur 4.25. Andel av gutter og jenter på ulike klassetrinn som har brukt hasj/marihuana/cannabis siste året. Prosent. 2018.

Kilde: Ung i Oslo 2018

Hvor utbredt det er å bruke cannabis varierer mellom bydelene. Figur 4.26 illustrerer disse forskjellene blant unge i videregående. Utbredelsen er høyest i sentrumsbydelene og i bydelene i ytre vest.

Figur 4.26. Andel elever i videregående som har brukt hasj/marihuana/cannabis en eller flere ganger siste 12 måneder etter bydel. Prosent. 2018

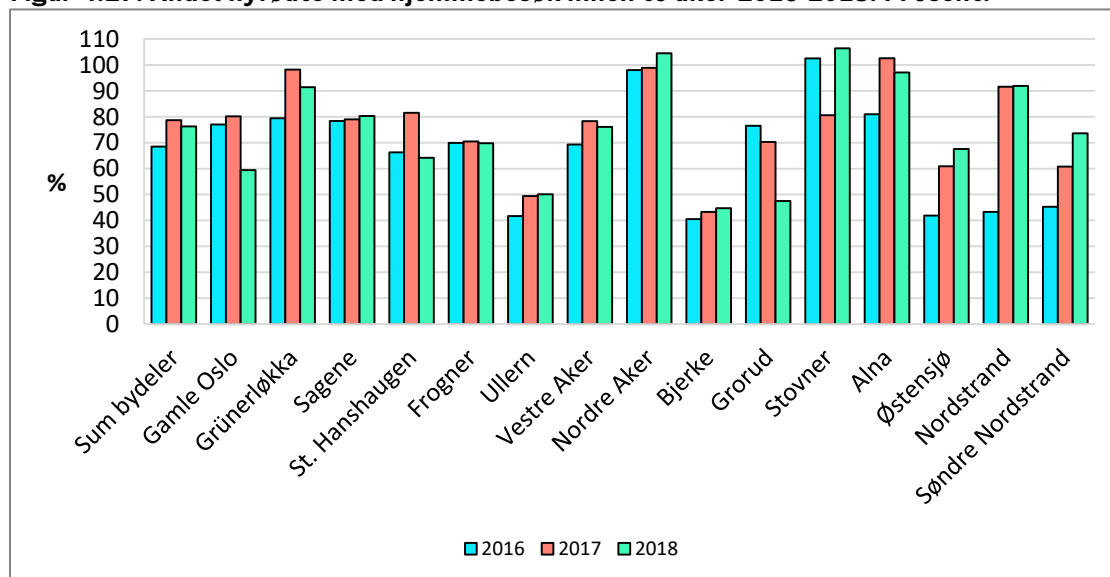

Kilde: Ung i Oslo 2018

4.7 Helsestasjons- og skolehelsetjenesten

Figur 4.27 viser andel nyfødte barn som har hatt hjemmebesøk fra helsestasjon innen to uker, for årene 2016–2018⁶⁰. 76 prosent fikk hjemmebesøk innen to uker i Oslo samlet, men det var store variasjoner mellom bydelene. Hjemmebesøk er en av de anbefalte helsekonsultasjonene i nasjonal faglig retningslinje for helsestasjons- og skolehelsetjeneste.

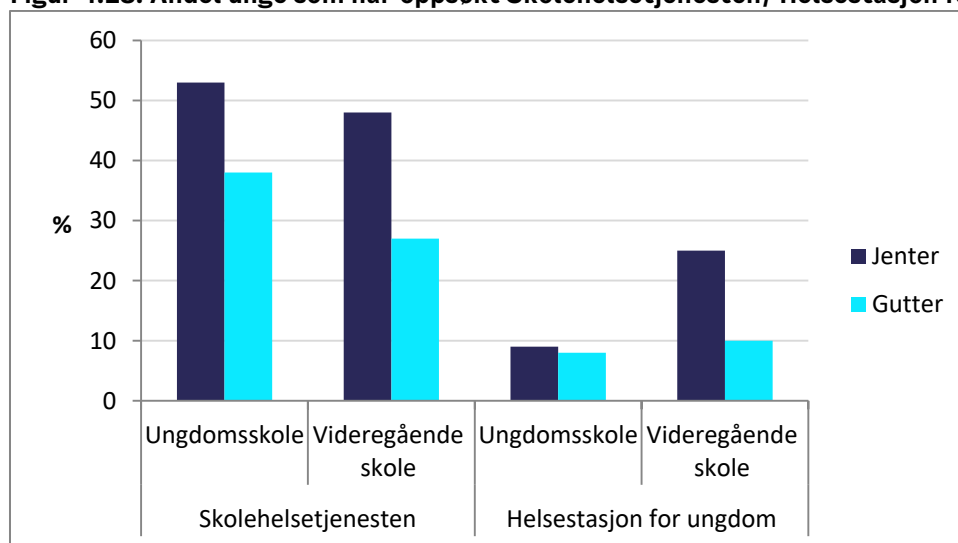
Figur 4.27. Andel nyfødte med hjemmebesøk innen to uker 2016-2018. Prosent.

Kilde: KOSTRA/SSB

I figur 4.28 ser vi på andeler av unge som har benyttet skolehelsetjenesten eller helsestasjon for ungdom i løpet av de siste 12 månedene, i følge deres egne opplysninger i «Ung i Oslo». Tilbudene er mer brukt av jenter enn av gutter. Helsestasjon for ungdom tilbys i alle bydeler og er et gratis lavterskeltilbud til unge i Oslo mellom 12 og 24 år. 25 prosent av jentene på videregående skole oppgir at de har benyttet tilbudet. For de øvrige gruppene er det relativt få som har benyttet dette tilbudet.

Figur 4.28. Andel unge som har oppsøkt Skolehelsetjenesten/ Helsestasjon for unge siste 12 md.

Kilde: Ung i Oslo

⁶⁰ Statistikkens kvalitet avhenger av om det er gjort korrekte registreringer i fagsystemene. For mer utdypende omtale av statistikken og helsestasjonstjenesten, se artikkel i Oslospeilet 1/2018 «[Helsestasjonstjenesten i Oslo](#)».

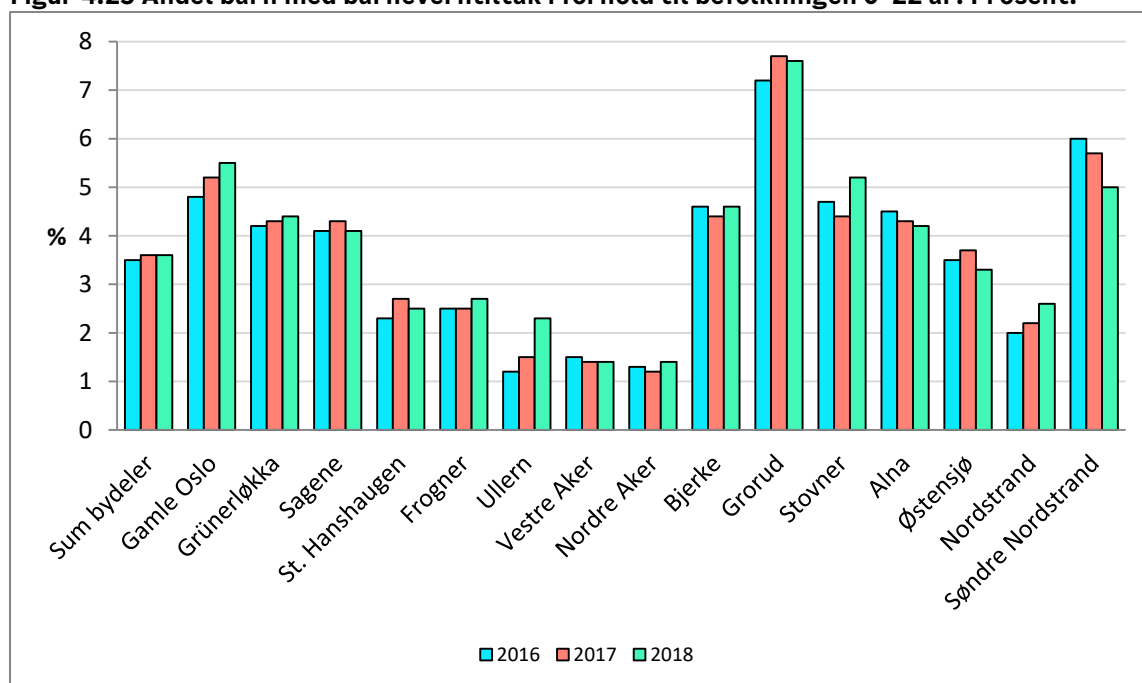
4.8 Barn med barneverntiltak

Andel barn og unge med tiltak i barnevernet i Oslo har ligget stabilt rundt 3,5 prosent fra 2016 til 2018 (figur 4.29). Ved utgangen av 2018 hadde nærmere 2/3 av barn og unge med tiltak i Oslo tiltak i hjemmet. Om lag 1/3 hadde tiltak utenfor hjemmet, det vil si fosterhjem, beredskapshjem eller barnevernsinstitusjon. Tallene gjelder alle barn og unge med tiltak i løpet av året, både de med hjelpetiltak og de med omsorgstiltak i denne perioden. Det er store forskjeller mellom bydelene. De laveste andelen barn med tiltak finnes i bydelene i ytre vest. Bydelene med de høyeste andelen barn og unge med tiltak var i 2018 Grorud, Gamle Oslo og Stovner. Disse tre bydelene har en høyere andel barn og unge med tiltak i 2018 sammenlignet med 2016. Det er rimelig å anta at den høye andelen barnevernstiltak i disse bydelene henger sammen med andelen familier med lav inntekt, innbyggere med lav utdanning og andre levekårsutfordringer sammenlignet med resten av byen.

Bydelene i sentrum øst og Groruddalen ligger over gjennomsnittet for byen. Det gjelder også Bydel Søndre Nordstrand til tross for at andelen barn med tiltak har blitt betydelig redusert de siste årene. De vestlige bydelene og Nordstrand ligger under gjennomsnittet. Østensjø ligger like under, mens St. Hanshaugen ligger godt under gjennomsnittet.

Variasjonene reflekterer ulikt innslag av familier som lever med levekårsbelastninger. Dette reflekter ikke bare ulikt behov for barneverntjenester i bydelene, men også hvordan bydelene jobber for å komme i kontakt med de barna og familiene som har behov for hjelp. Barn og unge med tiltak i barnevernet varierer fra de med et forholdsvis begrenset behov for hjelp, både i omfang og varighet, til de som har barneverntiltak fra første leveår og til de blir voksne.

Figur 4.29 Andel barn med barneverntiltak i forhold til befolkningen 0–22 år. Prosent.

Kilde: KOSTRA/SSB

5 Befolkningens helsetilstand og eldres tjenestebehov

Hovedtrender

- Forventet levealder ved fødsel for menn i Oslo er 80 år, og for kvinner 84 år.
- Det har vært en nedgang i dødelighet av hjerte-karsykdom, mens kreftdødeligheten har vært nokså stabil.
- 27 % av unge jenter og 12 % av guttene har psykiske helseplager. Det har vært en klar økning de siste årene.
- Tannhelse blir bedre hos barn, men det er fortsatt forskjeller mellom bydeler.
- Antibiotikaresistens gir utfordringer i behandling av sykdom.
- Vaksinasjonsdekningen blant barn er i hovedsak god.
- Nedgang i tobakksrøyking, men snusbruk har økt.
- Bedre helse, økonomi og boligstandard, samt digitale ferdigheter endrer tjenestebehovet til eldre.

Dette kapitlet gir en kortfattet oversikt over helsetilstanden i befolkningen. Oppvekst- og levekårsforhold (kapittel 3 og 4), fysisk, biologisk og kjemisk miljø (kapittel 9) har stor betydning for befolkningens helsetilstand. Faktorene påvirker helse på ulike måter, og endring i disse faktorene forutsetter ofte tiltak i flere sektorer. Befolkningssammensetning har også betydning for sykdomsbildet. Kapitlet inneholder også en omtale av skader, vold og ulykker, samt utviklingen i tjenester til eldrebefolkningen.

Mer om Oslohelse

Rapporten Oslohelse publiseres høsten 2019, og gir en mer utførlig beskrivelse av temaene i dette kapitlet. Oslohelse skal identifisere folkehelseutfordringene i kommunen, herunder vurdere konsekvenser og årsaksforhold. Oslohelse utgis hvert fjerde år og skal ligge til grunn for det langsiktige folkehelsearbeidet, i tråd med folkehelseloven § 5. Det blir andre gang Oslo kommune utarbeider et slikt dokument. Oslohelse vil omtale flere helserelaterte temaer og gå mer i dybden på hvert tema.

Oslohelse blir tilgjengelig her:

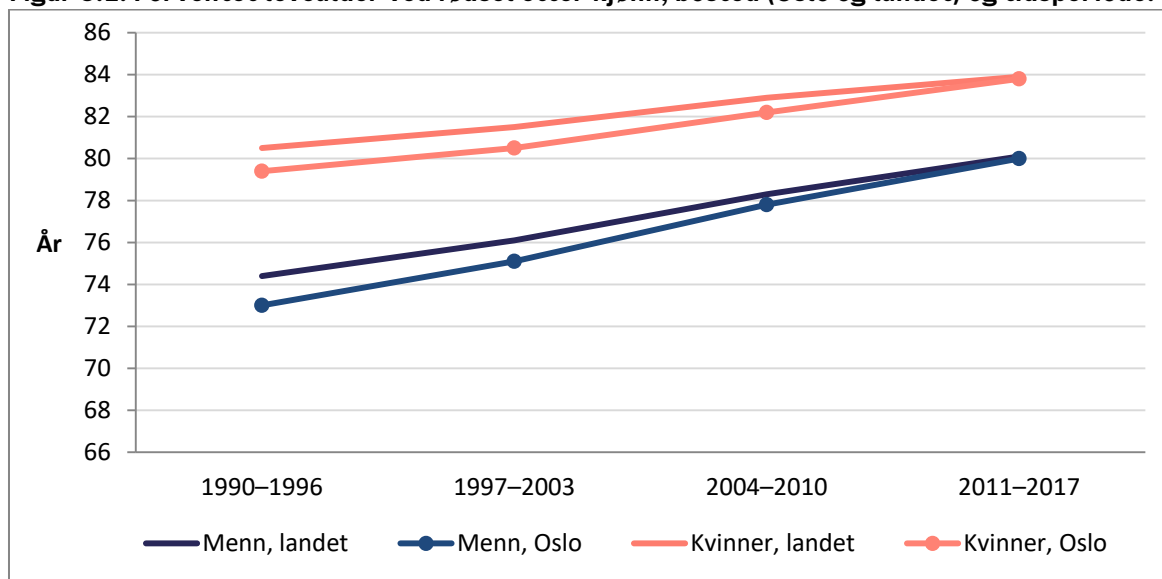
<https://www.oslo.kommune.no/politikk-og-administrasjon/statistikk/oslohelse/>

5.1 Forventet levealder

Forventet levealder⁶¹ ved fødsel for menn i Oslo var 80,4 år, mens den for kvinner var 84,2 år i perioden 2013–2017. Kjønnforskjellene har blitt mindre med årene. I den første perioden 1990–1996, var forventet levealder for kvinner i Oslo 6,4 år lenger enn for menn, mens den nå er 3,8 år lenger (Figur 5.1).

Historisk sett har befolkningen i Oslo hatt lavere forventet levealder enn resten av landet så langt tilbake som det finnes registre. Men i perioden 1990–2017 har forventet levealder ved fødsel økt mer i Oslo enn i hele landet samlet. Dermed kan folk i Oslo, ut fra dagens dødelighetsrater, forvente å leve like lenge som folk i hele landet i gjennomsnitt.

Figur 5.1. Forventet levealder ved fødsel etter kjønn, bosted (Oslo og landet) og tidsperiode.

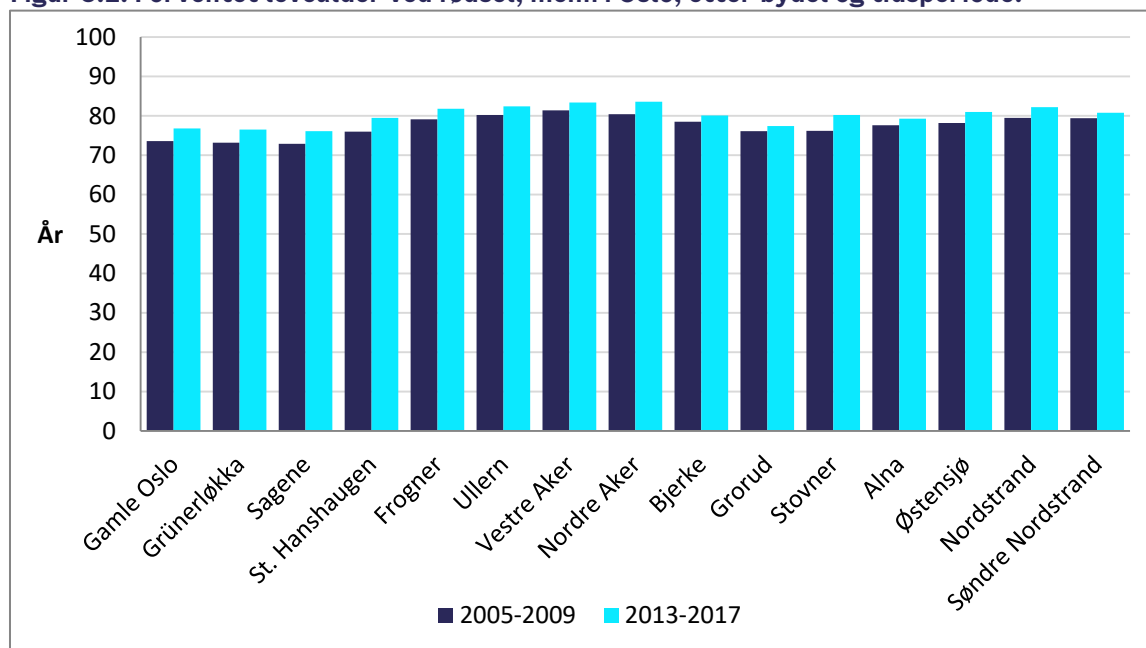

Kilde: [Norgeshelsa](#) (1990–2017)

Gjennomsnittstallene for hele Oslo skjuler store bydelsforskjeller. Forventet levealder 2013–2017 blant menn i Bydel Nordre Aker var 83,6 år, mens den i Bydel Sagene var på 76,1 (Figur 5.2). Kvinner lever generelt lenger enn menn, og det er mindre forskjeller i kvinners dødelighetsnivå mellom bydelene. Kjønnforskjellen har blitt redusert over tid. Gjennomsnittlig forventet levealder for kvinner i Oslo er omtrent den samme som gjennomsnittet for hele Norge. Også for kvinner er det stor forskjell mellom bydelene, selv om forskjellene er mindre enn for menn. Forventet levealder ved fødsel var for kvinner som for menn høyest i Bydel Nordre Aker med 87,2 år, etterfulgt av de andre vestlige bydelene. Lavest forventet levealder for kvinner var i bydelene Grünerløkka (80,6 år) og Sagene (81,4 år) (Figur 5.3).

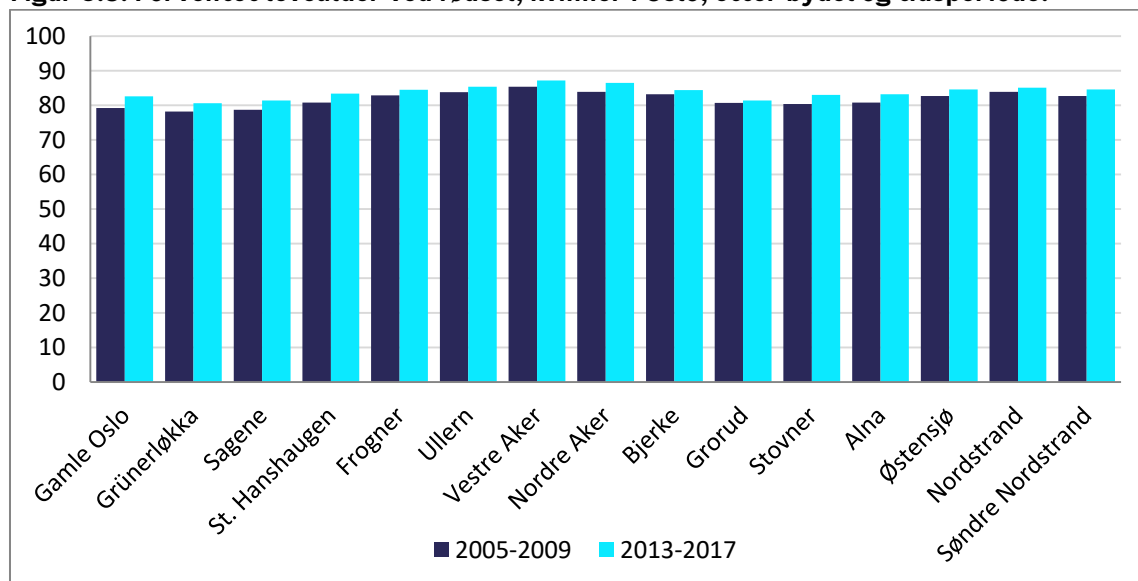
⁶¹ Forventet levealder beregnes ut fra de aldersavhengige dødssannsynlighetene i perioden. Det er et vanlig brukt mål for å oppsummere dødeligheten ved alle aldre i ett enkelt tall, og gir et mål på hvor lenge en person kan forvente å leve gitt at denne personen gjennom hele sitt liv helt hypotetisk levde under de dødelighetsforhold som gjelder i dag. (Kilde: FHI og SSB).

Figur 5.2. Forventet levealder ved fødsel, menn i Oslo, etter bydel og tidsperiode.

Kilde: Oslo kommune statistikkbanken.

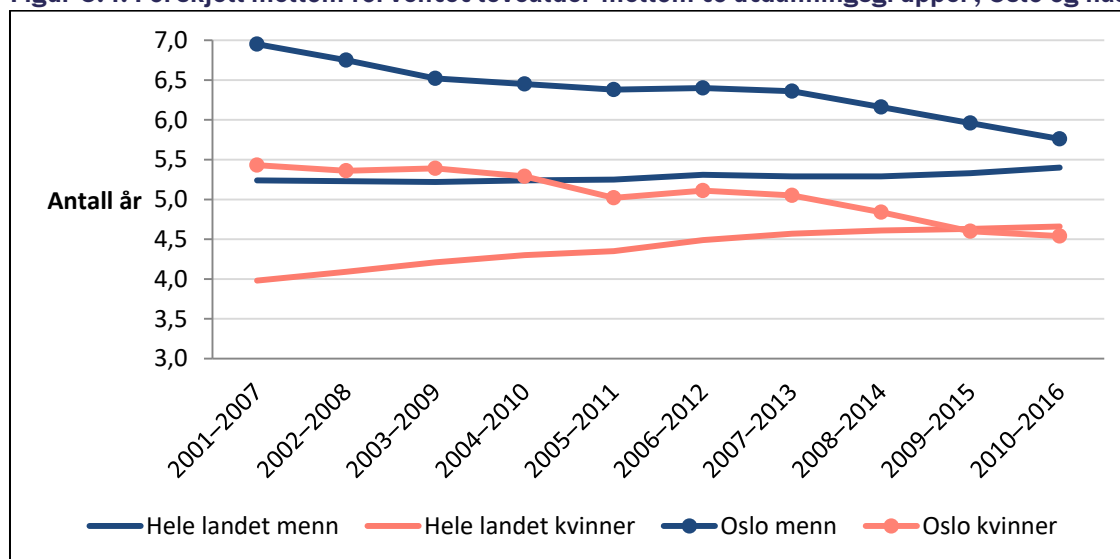
Figur 5.3. Forventet levealder ved fødsel, kvinner i Oslo, etter bydel og tidsperiode.

Kilde: Oslo kommune statistikkbanken.

Det er store sosiale forskjeller i dødelighet i Norge. Personer med høyere inntekt, utdanning og posisjon i arbeidslivet har gjennomgående lavest dødelighet. Det er forskjell i forventet levealder mellom utdanningsgrupper for personer over fylte 30 år (der de fleste er ferdig med utdanningsløpet). Indikatoren viser antall år forskjell i forventet levealder mellom den delen av befolkningen som har videregående eller høyere utdanning og den delen av befolkningen som har grunnskole som høyeste utdanningsnivå. For landet har forskjellen vært svakt økende for begge kjønn, men noe høyere for kvinner. I Oslo er forskjellen nedadgående, selv om den for menn fortsatt er høyere enn resten av landet. For kvinner er forskjellen mellom utdanningsgruppene lavere enn landsgjennomsnittet (Figur 5.4). Hvis trenden for menn fortsetter vil også forskjellen mellom landet og Oslo være borte i løpet av få år.

Figur 5.4. Forskjell mellom forventet levealder mellom to utdanningsgrupper, Oslo og nasjonalt.

Kilde: Folkehelseinstituttet. Norgeshelse statistikkbank. Forventet levealder, forskjell mellom to utdanningsgrupper (LF) – antall leveår forskjell.

5.2 Ikke-smittsomme sykdommer

Ikke-smittsomme sykdommer som hjerte- og karsykdom, kreft, kols, og demens er viktige årsaker til tapte leveår hos begge kjønn. I tillegg bidrar muskel- og skjelettlidelser til stort helsetap. I Norge har man tradisjonelt hatt god oversikt over dødsårsaker, men vet mindre om byrden fra tilstander som medfører sykkelighet.⁶² Sykdomsbyrdeanalyser viser hvordan ulike sykdommer, skader og risikofaktorer rammer en befolkning i form av helsetap og dødelighet. På nasjonalt nivå er det gjennomført sykdomsbyrdeberegninger. Beregninger er foreløpig ikke laget på fylkesnivå, men dette skal gjennomføres. I valg av sykdommer og risikofaktorer som omtales i helsekapitlet er det lagt vekt på de nasjonale sykdomsbyrdeberegningene med hensyn til faktorer som har stor betydning for helsen, i alvorlighet eller omfang.

Kreft

Selv om kreftrisikoen (antall nye tilfeller) har økt, har dødeligheten av kreft samlet sett vært relativt stabil de siste tiårene. Omtrent 70 prosent av alle kreftpasienter overlever sin kreftsykdom i minst 5 år etter at de har fått diagnosen. Dødeligheten av kreft er litt høyere for kvinner opp til 60-årsalderen, mye på grunn av brystkreftdødelighet. Etter dette har menn den høyeste dødeligheten, som i hovedsak skyldes prostata- og lungekreft. Lungekreft er den kreftformen som tar flest liv til sammen blant kvinner og menn. Blant de som dør før 65-årsalder, er kreft den hyppigste dødsårsaken. For kvinner ligger dødeligheten litt høyere i Oslo enn i resten av landet. En studie fra 2016 fant at kreftpasienter med høy utdanning og inntekt hadde gjennomgående bedre overlevelse for de vanligste kreftformene, sammenlignet med pasienter med lavere utdanning og inntekt.⁶³

Fram til 1980-tallet hadde Oslo høyest forekomst av lungekreft for både menn og kvinner. For menn har forekomsten av lungekreft etter den tid falt og ligger nå på landssnittet. For kvinner lå Oslo lavere enn landsgjennomsnittet for å komme på landsnivået fra ca. 2000.

⁶² Sykdomsbyrden i Norge i 2016 (<https://tidsskriftet.no/2018/10/originalartikkel/sykdomsbyrden-i-norge-i-2016>)

⁶³ Skyrud, K. D., Bray, F., Eriksen, M. T., Nilssen, Y., & Møller, B. (2016). Regional variations in cancer survival: Impact of tumour stage, socioeconomic status, comorbidity and type of treatment in Norway. *Int J Cancer*, 138(9), 2190-2200; i Folkehelseinstituttet (2018) [Kreft i Norge](#)

Hjerte- og karsykdom

Hjerte- og karsykdommer er et samlebegrep som omfatter sykdommer i hjerte og kretsløp, som blant annet hjerteinfarkt og hjerneslag. Hjerte- og karsykdommer er, sammen med kreft, de vanligste dødsårsakene. Dødeligheten av hjerte- og karsykdommer har falt betydelig siden 1970-tallet. Nedgangen skyldes både færre sykdomstilfeller (sunnere levekår og forebygging) og mer effektiv behandling.⁶⁴ Innbyggerne i Oslo er i noe mindre grad i kontakt med fastlegen sin eller legevakten på grunn av hjerte- og karsykdommer enn det innbyggerne i resten av landet er.⁶⁵

Det er en markert sosial ulikhet i dødeligheten av hjerte- og karsykdommer. Fra 1960 til 2000 økte denne forskjellen på grunn av en særlig bratt nedgang i dødelighet blant personer med høy utdanning.⁶⁶ Men i perioden 2000–2010 snudde denne utviklingen, og ulikhetene i hjerte- og kardødeligheten ble redusert, fordi nedgangen i dødelighet i den siste perioden var størst blant de med lavest utdanning.⁶⁷

Demens

Demens er ikke en enkeltsykdom, men fellesbetegnelse på flere sykdommer eller skader i hjernen. Per i dag finnes det ingen gyldige estimater for forekomsten av demens verken i Oslo eller i Norge.⁶⁸ På landsbasis varierer anslagene fra 70 000 til 104 000.⁶⁹ Mange har en demenssykdom uten å ha fått stilt en diagnose. Fra 2016 og til 2018 økte antall demensdiagnoser i Oslo med nærmere 50 prosent, fra 1275 til 1901. En økning av demens som dødsårsak fremkommer også i dødsårsaksstatistikken. I Oslo er antall registrerte dødsfall forårsaket av demens for kvinner og menn økt med henholdsvis 64 og 65 prosent i perioden 2013 til 2017.⁷⁰

Risikoen for demens øker med alder. På sykehjem er det anslått at drøye 80 prosent lider av demens og blant de som er over 70 år og har hjemmetjenester lider over 40 prosent av demens.⁷¹

Muskel- og skjelettsykdommer og -plager

Muskel- og skjelettsykdommer bidrar mest til helsetapet i den norske befolkningen.⁷² De vanligste muskelskjelettplagene er i nakke, skulder og rygg. Muskel- og skjelettsykdommer er den vanligste årsaken til sykefravær.⁷³ I andre kvartal 2019 sto muskel-/skjelettlidelser bak 32 prosent av de tapte dagsverkene i forbindelse med legemeldt sykefravær i Oslo.⁷⁴ Andelene er likevel lavere enn i landet som helhet (37 %). Sammenlignet med 2015 har det vært en liten reduksjon i sykefravær grunnet muskel-/skjelettlidelser, og en økning i andelen tapte dagsverk på grunn av psykiske lidelser som er den nest hyppigste årsaken (24 % i 2. kv.2019). Muskel-/

⁶⁴ <https://fhi.no/nettpub/hin/ikke-smittsomme/Hjerte-kar/>

⁶⁵ Folkehelseinstituttet, Norgeshelsa, 2019

⁶⁶ Strand, B. H., Groholt, E. K., Steingrimsdottir, O. A., Blakely, T., Graff-Iversen, S., & Naess, O. (2010). Educational inequalities in mortality over four decades in Norway: prospective study of middle aged men and women followed for cause specific mortality, 1960-2000. *BMJ*, 340, c654.

⁶⁷ Strand, B. H., Steingrimsdottir, O. A., Groholt, E. K., Ariansen, I., Graff-Iversen, S., & Naess, O. (2014). Trends in educational inequalities in cause specific mortality in Norway from 1960 to 2010: a turning point for educational inequalities in cause specific mortality of Norwegian men after the millennium? *BMC Public Health*, 14, 1208

⁶⁸ Pålitelige forekomsttall for Norge kommer i løpet av 2020 når resultatene fra den norske forekomststudien foreligger. Nasjonal kompetansetjeneste for aldring og helse.

⁶⁹ <https://www.aldringoghelse.no/demens/forekomst/>

⁷⁰ Dødsårsaksregisteret

⁷¹ <https://www.fhi.no/nettpub/hin/ikke-smittsomme/demens/#om-demens>

⁷² Folkehelseinstituttet (2018). Sykdomsbyrde i Norge 2016. Oslo: Folkehelseinstituttet

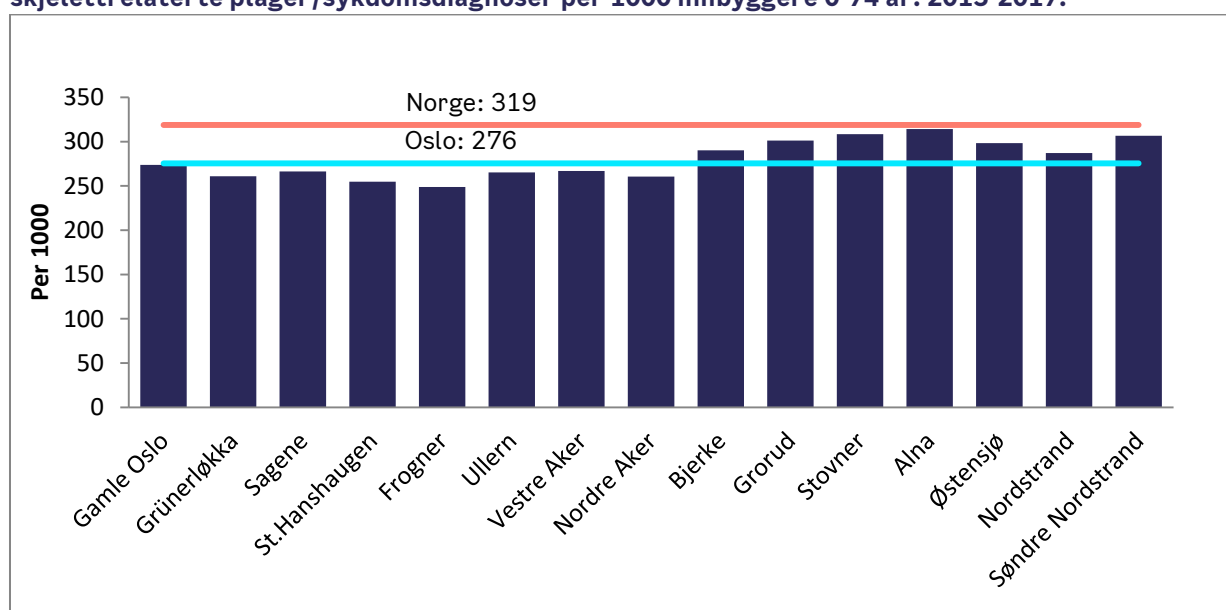
⁷³ Folkehelseinstituttet (2018). *Folkehelse rapporten – Helsetilstanden i Norge*: <https://www.fhi.no/nettpub/hin/>

⁷⁴ NAV Oslo. [Kvartalsvis sykefraværstatistikk](#).

skjelettlidelser står for 40 prosent av de tapte årsverkene pga. sykefravær for menn, og 27 prosent for kvinner. Det er likevel et høyere antall sykefraværstilfeller på grunn av diagnosen for kvinner, fordi kvinner generelt har høyere sykefravær.

Andelen av befolkningen 0–74 år som har vært i kontakt med fastlege eller kommunal legevakt for muskel- og skjelettrelaterte plager/sykdomsdiagnoser i perioden 2015–2017 er lavere i Oslo enn i landet som helhet (Se Figur 5.5).⁷⁵ Det er særlig bydelene i sentrum og ytre vest som bidrar til det. Andelen er høyest i bydeler i Groruddalen og i Bydel Søndre Nordstrand. Muskel- og skjelettplager er vanligere hos personer med lavere sosioøkonomisk status enn i befolkningen som helhet.⁷⁶ Det kan være noe av forklaringen på bydelvariasjonen; i bydeler der inntekt og utdanningsnivå gjennomgående er lavere, er forekomsten av plagene høyere. En annen forklaring er alderssammensetningen i ulike bydeler.

Figur 5.5. Antall unike pasienter i kontakt med fastlege eller kommunal legevakt for muskel- og skjelettrelaterte plager/sykdomsdiagnoser per 1000 innbyggere 0-74 år. 2015-2017.

Kilde: KUHR-databasen i HELFO presentert i Kommunehelsetilsynet

5.3 Egenvurdert helse

I helse- og levekårsundersøkelsen fra 2015 oppgir om lag 80 prosent at de har svært god eller god helse, mens 7 prosent svarer at helsen er dårlig eller svært dårlig. Kvinner oppgir oftere enn menn at de har helseplager. 6 prosent av kvinnene oppgir at de har sykdom som skaper store problemer i å utføre hverdagsaktiviteter, mens det gjelder 4 prosent av mennene. Samtidig er andelen med langvarig sykdom eller helseproblemer også høyere blant kvinner (36 %) enn blant menn (26 %). Tallene gjelder for Oslo og skiller seg ikke i vesentlig grad fra tilsvarende tall for Norge som helhet.⁷⁷

⁷⁵ Følgende sykdomsgrupper er tatt med: Muskel og skjelett (ekskludert brudd og skader) (L01-L29, L70-71 og L82-99). Det inkluderer også kontakt med fysioterapeut og kiropraktor. Statistikken omfatter ikke kontakt med private behandlere.

⁷⁶ Folkehelseinstituttet (2018). *Folkehelse rapporten – Helsetilstanden i Norge*: <https://www.fhi.no/nettpub/hin/>.

⁷⁷ Tallene er hentet fra tabell 11231 i Statistisk sentralbyrås statistikkbank

Syv av ti ungdommer i Oslo svarte i 2018 at de var litt fornøyd eller svært fornøyd med helsen sin.⁷⁸ Samtidig sliter 15 prosent daglig med en eller annen form for fysisk helseplage. Andelen har økt. Det er flere jenter enn gutter som oppgir at de har ulike plager. Mens 10 prosent av guttene har hatt daglige fysiske plager, gjelder dette 21 prosent av jentene. For begge kjønn øker andelen gjennom årene på ungdomsskolen for deretter å flate ut i 16–17-årsalderen.

5.4 Livskvalitet

Ordet livskvalitet er mangeetydig. Her ser vi på den subjektive livskvaliteten, som handler om hvordan livet oppleves for den enkelte.

Resultater fra levekårsundersøkelsen EU-SILC 2018 viser at en lavere andel i Oslo (35 %) enn i Norge som helhet (40 %) har høy grad av tilfredshet med livet. Oslo har også en høyere andel med lav tilfredshet (14 %) sammenlignet med landet for øvrig (10 %).⁷⁹ Utdanningsnivå har betydning for tilfredshet med livet. I Oslo oppgir 8 prosent av dem med høyere utdanning lav grad av tilfredshet med livet, mens i Oslos øvrige befolkning er andelen 20 prosent.

Tall fra Ung i Oslo 2018 viser at rundt 8 av 10 er fornøyd med livet de lever, rundt 1 av 10 plasserer seg midt på skalaen, og 1 av 10 oppgir at de lever et dårlig liv.⁸⁰ Ungdom som vokser opp i familier med høy sosioøkonomisk status, er generelt mer fornøyd med livet sitt enn ungdom fra familier med begrensede ressurser. Gutter er gjennomgående mer tilfreds med livet sitt enn jenter. Ungdommer som har det bra har ofte også et positivt selvbilde. Det er en høyere andel blant guttene som har et positivt bilde av seg selv (87 %) enn blant jentene (71 %). Kjønnforskjellene i selvoppfatninger har økt siden 1996.

5.5 Psykisk helse

Samlekategorien depressive lidelser og angstlidelser er rangert på annenplass over årsaker til ikke-dødelig helsetap i Norge i 2016.⁸¹ Nedsatt arbeidsførhet er en vanlig og alvorlig konsekvens av psykiske lidelser. Videre er psykiske lidelser forbundet med økt risiko for fysiske lidelser og tidlig død.⁸²

Om lag 14 prosent av Oslos befolkning 0–74 år oppsøkte fastlege eller kommunal legevakt for psykiske symptomer og lidelser per år i treårsperioden 2015–2017, mot 15 prosent på landsbasis⁸³. Andelen er høyere blant kvinner (i overkant av 16 %) enn blant menn (i underkant av 12 %). Andelen har økt med om lag ett prosentpoeng siden treårsperioden 2010–2012. 7 prosent i alderen 0–74 år mottar reseptbelagte midler ved psykiske lidelser både i Oslo og i landet som helhet i løpet av et år. Statistikken viser også at andel av befolkningen som mottar legemiddelbehandling av psykiske lidelser har vært stabil de siste ti årene.⁸⁴

⁷⁸ Bakken, A. (2018). Ung i Oslo 2018. NOVA Rapport 6/18. Oslo: NOVA.

⁷⁹ Tilfredshet med livet baseres på et spørsmål om hvor fornøyd man er med livet om dagen på en skala fra 0 til 10, der 0 betyr svært misfornøyd, mens 10 betyr svært fornøyd. Svarene er delt i tre kategorier: 0-5 er lav, 6-8 er middels og 9 og 10 er høy tilfredshet.

⁸⁰ Bakken, A. (2018). Ung i Oslo 2018. NOVA Rapport 6/18. Oslo: NOVA. Ungdommen ble stilt spørsmålet: «Nedenfor er det en skala fra 0 til 10. Øverst på skalaen (10) står for det best mulige livet for deg og nederst (0) er det verst mulige livet for deg. Hvor synes du at du står på denne skalaen nå for tiden?». De som krysser av på 6 eller høyere på skalaen anses som tilfreds med livet sitt.

⁸¹ Folkehelseinstituttet (2018). Sykdomsbyrden i Norge 2016. Oslo: Folkehelseinstituttet

⁸² Folkehelseinstituttet (2018). Psykisk helse i Norge. Oslo: Folkehelseinstituttet

⁸³ Tallene er hentet fra KUHR-databasen i HELFO og publisert i Kommunehelsa. Alders- og kjønnsstandardiserte

⁸⁴ Tallene er hentet fra reseptregisteret og publisert i Kommunehelsa. Alders- og kjønnsstandardiserte. Registerdata bør tolkes i lys av lokal kunnskap om behandlingsmetoder og diagnostisering og også ses i sammenheng med kulturen

I helse- og levekårsundersøkelsen for 2015 svarte 8 prosent av respondentene i Oslo at de hadde opplevd depresjon siste 12 måneder.⁸⁵ Tallene skiller seg i liten grad fra tilsvarende tall for Norge som helhet. Derimot er det en betydelig høyere andel som har konsultert psykolog siste 12 måneder i Oslo (8 %) sammenlignet med landet som helhet (5 %). Andelen er dobbelt så høy blant kvinner som blant menn.⁸⁶

Det er grunn til å anta at forekomsten av psykisk helseutfordringer er høyere i den generelle befolkningen enn blant dem som deltar i spørreundersøkelser. Omfanget av rapporterte psykiske plager kan også variere med graden av åpenhet om disse plagene i ulike deler av befolkningen. Det er likevel et godt samsvar mellom resultatene fra helse- og levekårsundersøkelsen og registerdataene.

De fleste unge rapporterer om god psykisk helse. Samtidig er det en del som har psykiske helseutfordringer, der bekymringer og følelsen av at alt er et slit er de mest utbredte. Det er betydelige kjønnsforskjeller i omfanget av de kartlagte psykiske helseplagene.⁸⁷ Det er stadig flere som rapporterer om mange psykiske helseplager. Fram til 2015 har økningen vært tydeligst hos jentene. Andelen jenter som er mye plaget av depressive symptomer økte videre fra 23 prosent i 2015 til 27 prosent i 2018. Resultatene for 2018 viser for første gang en markant økning også blant guttene, fra 7 prosent i 2015 til 12 prosent i 2018. I hvilken grad den økte rapporteringen skyldes en reell økning i andelen som har betydelige psykiske plager, og i hvilken grad den reflekterer endringer i hvordan ungdom rapporterer helseplagene, er vanskelig å vite noe sikkert om. I 2018 oppga 27 prosent av jentene og 12 prosent av guttene at de har mange psykiske helseplager.⁸⁸ Samtidig er det flere unge gutter enn jenter som begår selvmord⁸⁹.

På bydelsnivå er andelen jevnt over høyest i Oslo øst, men økningen er størst i Oslo vest. Forskjellene mellom bydelene kan dermed se ut til å være redusert siden forrige måling i 2015.

5.6 Tannhelse

Stadig flere barn i Oslo har friske tenner. Andelen med friske tenner er lavere enn landsgjennomsnittet – særlig for 5-åringene, men forskjellen har minket noe de siste årene. I Oslo var andelen 72 prosent i 2018, mens landsgjennomsnittet var 81 prosent. Sammenligning mellom fylkene har metodemessige utfordringer på grunn av ulik innkallingspraksis mellom fylkene. Andelen som blir undersøkt er lavere i Oslo, og de med dårligst tannstatus blir hyppigere innkalt.

Tall fra 2018 viser at ved Huseby tannklinikk (Bydel Vestre Aker) og Karlsrud (Bydel Nordstrand) hadde 83 prosent av 5-åringene helt friske tenner. Ved Bjørnholt tannklinikk (Bydel Søndre Nordstrand) var det kun 44 prosent av 5-åringene som hadde helt friske tenner (Figur 5.6).

for å oppsøke tjenestene. Folkehelserapporten viser til forskning som dokumenterer at det er mange med psykiske lidelser som ikke er i kontakt med helsetjenesten, og at registerdataene dermed undervurderer forekomsten.

⁸⁵ SSB, tabell 11231.

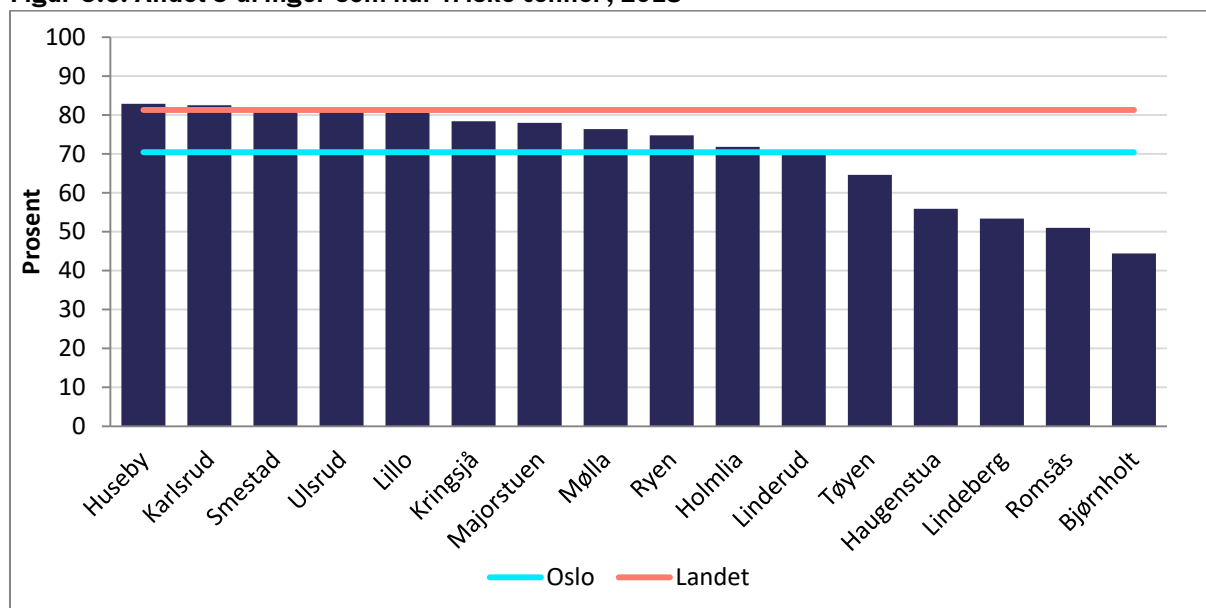
⁸⁶ SSB, tabell 11227.

⁸⁷ Bakken, A. (2018). Ung i Oslo 2018. NOVA Rapport 6/18. Oslo: NOVA.

⁸⁸ De som har mange psykiske helseplager er de som i «gjennomsnitt» oppgir at de er ganske mye eller veldig mye plaget av samtlige seks symptomer: 1) følt at alt er et slit, 2) bekymrer seg for mye om ting, 3) hatt søvnproblemer, 4) følt seg ulykkelig, trist eller deprimert, 5) følt håpløshet med tanke på framtiden og 6) følt seg stiv eller anspent.

⁸⁹ FHI. Dødsårsaksregisteret. [Tabell D1 Dødsfall etter kjønn, alder og dødsårsak.](#)

Figur 5.6. Andel 5-åringer som har friske tenner, 2018

Kilde: [Helseetaten avdeling tannhelse, 2018](#)

5.7 Smittevern

På 1800-tallet var smittsomme sykdommer som kolera, tyfus og tuberkulose vanlige dødsårsaker i Oslo. Smitteverntiltak som bedret hygiene og vaksinasjon, samt bedre levekår og ernæring, førte til en sterk nedgang i forekomst av smittsomme sykdommer utover på 1900-tallet. I dag skyldes mindre enn ett av ti dødsfall smittsom sykdom, og så lite som ett av førti dersom vi ikke teller med lungebetennelse hos eldre mennesker.

Oslo har høyere forekomst av en rekke smittsomme sykdommer, spesielt for de seksuelt overførbare sykdommene, enn resten av Norge. Oslo har høyere forekomster av klamydia, gonore og hepatitt enn landet for øvrig⁹⁰. De siste årene har det vært utbrudd av meslinger i mange land i Europa. Oslo hadde i 2019 et mindre utbrudd med seks syke.

Antibiotikaresistens innebærer at bakterier kan leve videre og formere seg selv om de utsettes for antibiotika, det vil si at antibiotika ikke lenger har effekt på de aktuelle bakteriene. En av de viktigste antibiotikaresistente bakterier er meticillinresistente gule stafylokokker (MRSA). Gule stafylokokker er bakterier som er vanlige på hud og slimhinner, og fører sjelden til sykdom hos friske, yngre mennesker, men for pasienter på sykehus og sykehjem kan de være en utfordring. Norge har en av de lavest registrerte forekomstene av MRSA i verden, men forekomsten er økende og den er høyere i Oslo enn ellers i landet.

Barnevaksinasjonsprogrammet inneholder vaksiner mot 13 forskjellige sykdommer. Hensikten med vaksinasjon er å redusere risiko for helseskade og dødsfall ved å oppnå immunitet uten å måtte gjennomgå sykdommen først. Det er generelt ønskelig med høyest mulig vaksinasjonsdekning. Barn i Oslo er i hovedsak godt vaksinert mot sykdommer som inngår i barnevaksinasjonsprogrammet. Tabell 5.1 viser andel av barna i et årskull som er fullvaksinerte i henhold til barnevaksinasjonsprogrammet. Folkehelseinstituttet anslår at 92-95 prosent vaksinasjonsdekning er nødvendig for å oppnå flokkbeskyttelse mot meslinger og

⁹⁰ FHI. Meldingssystem for smittsomme sykdommer, msis.no

kikhoste. For flokkbeskyttelse mot difteri og polio er 80-85 prosent vaksinasjonsdekning tilstrekkelig.

Tabell 5.1 Vaksinasjonsdekning, etter alder og vaksine, Oslo 2018. Prosent.

	2-åringer	16-åringer
DPT-IPV-Hib (difteri, stivkrampe, kikhoste, poliomyelitt, Hib-infeksjon og hepatitt B)	96	89
MMR (meslinger, kuma og røde hunder)	94	92
Pneumokokk	93	-

Fra 2013 ble HPV-vaksine (Humant papillomavirus) innført for jenter i 7. klasse, fra 2018 også for gutter.

5.8 Levevaner

Basert på SSBs levekårsundersøkelse er oslobefolkningen blant de sunneste i landet.⁹¹ Vi vet imidlertid at det er store forskjeller mellom bydeler i helse og levevaner. Det finnes få systematiske studier av levevaner over tid for Oslos befolkning. Spørreskjemaundersøkelsen Ung i Oslo er et viktig unntak i så måte.

5.8.1 Røyking og snusbruk

Røyking øker risikoen for hjerte- og karsykdommer, kreft og kroniske luftveisinfeksjoner. Både røyking og snusing er knyttet til nikotinavhengighet, fosterskader og skader på tannkjøtt og tenner. Røyking er den største risikofaktoren for tapte leveår i befolkningen. Fra tusenårsskiftet har det vært en jevn nedgang i røyking i alle aldersgrupper. Samtidig har bruken av snus økt, særlig blant yngre.

I 2018 svarte to prosent av elevene ved ungdomsskole og videregående skole at de røykte daglig og sju prosent at de snuste daglig⁹². Det var flest ungdommer som røykte i de sentrumsnære bydelene Grünerløkka, Gamle Oslo og St. Hanshaugen. Deretter fulgte bydelene i Groruddalen. Snusing var derimot vanligere i de vestlige bydelene.

Andelen voksne som røyker i Oslo har gått ned fra 29 prosent i 1996–2000 til åtte prosent i 2018. Det er kjønnsforskjeller i andelen som røyker, men de er redusert. I 2018 røykte ni prosent av innbyggerne. Også for voksne har andelen som snuser økt. I 2014–2018 snuste 16 prosent av mennene og 8 prosent av kvinnene.⁹³

5.8.2 Rus blant voksne

Rus blant unge inngår som del av avsnittet om problematferd og vold blant unge i kapittel 4 om skole og oppvekst. Avsnittet her omhandler derfor kun rus blant voksne. Andelen som drikker alkohol en gang per uke eller oftere er høyere i Oslo og Akershus (45 %) enn i landet som helhet (35 %).⁹⁴ Til sammenligning rapporterte 41 prosent av dem som svarte fra Oslo i 2015⁹⁵

⁹¹ Statistisk sentralbyrå, 2016.

⁹² Ung i Oslo

⁹³ Tallene for tobakk er hentet fra tabell 07662 og 12510 i Statistisk sentralbyrås statistikkbank

⁹⁴ Tallene for alkohol, cannabis og vanedannende legemidler er hentet fra tabell 12386 i SSBs statistikkbank, og basert på undersøkelse om rusmidler og tobakk fra 2018.

⁹⁵ Tallene er hentet fra tabell 11277 i SSBs statistikkbank, og basert på levekårsundersøkelsen for helse fra 2015. Statistisk sentralbyrå har kun fylkesdata om bruk av rusmidler fra 2015-undersøkelsen, fordi den har et større utvalg enn de andre undersøkelsene som også omhandler bruk av rusmidler.

at de drikker alkohol en gang per uke eller oftere. Andelen som drikker alkohol en gang per uke eller oftere er høyere blant menn enn blant kvinner (48 % for menn og 35 % for kvinner).

Cannabis er det mest brukte ulovlige rusmidlet. Andelen personer 16–64 år som har brukt cannabis noen gang er også høyere i Oslo og Akershus (31 %) enn i landet som helhet (23 %). Prosentandelen i denne aldersgruppen som oppgir at de har brukt det de siste 12 månedene er 8 prosent i Oslo og Akershus mot 5 prosent for Norge samlet.⁹⁶

Når det gjelder vanedannende legemidler på resept, oppgir 7 prosent av de spurte i Oslo og Akershus at de har brukt sovemidler siste 12 måneder mot 3 prosent daglig eller nesten daglig.⁹⁷ I det samme utvalget har 3 prosent svart at de har brukt beroligende medisiner og 23 prosent smertestillende de siste 12 månedene. Andelen som bruker smertestillende daglig eller nesten daglig er 12 prosent. Andelene for Oslo og Akershus er om lag som landsgjennomsnittet når det gjelder alle de nevnte typene medikamenter.

Helhetlig russtatistikk for Oslo kommune gir oversikt over personer som får kommunale og /eller spesialisthelsetjenester på grunn av gjentatt bruk av alkohol, narkotika og/eller legemidler.⁹⁸ I alt 4 513 pasienter i Oslo har hatt konsultasjoner hos fastlege med bakgrunn i rusproblemer.⁹⁹ De har til sammen hatt 22 270 konsultasjoner. Videre har 5728 personer vært til poliklinisk-, dag- og/eller døgnbehandling i tverrfaglig spesialisert rusbehandling (TSB).¹⁰⁰ 1 594 personer har vært i døgnbehandling i TSB og de har samlet oppholdt seg ved institusjon i 100 000 liggedøgn. 1 460 personer har fått behandling i Legemiddelassistert rehabilitering (LAR).¹⁰¹

5.8.3 Vekt, helse og kosthold

Forekomsten av fedme og overvekt i Oslo er betydelig lavere sammenliknet med landet som helhet.¹⁰² Tall fra sesjon 1 (Forsvaret) som er en selvrapportert spørreundersøkelse for 17–18 åringer som møter til sesjon, viste at andelen unge voksne som hadde overvekt eller fedme økte fra 2014 til 2017. Forekomsten i Oslo er betydelig lavere sammenliknet med landet som helhet. Som tidligere år var det i 2017 flere menn enn kvinner som er overvektige eller har fedme.

Kun 37 prosent av unge i Oslo inntar grønnsaker og salater daglig og 32 prosent inntar frukt og bær daglig.¹⁰³ Det er imidlertid forskjeller mellom bydelene. Unge i ytre by vest hadde høyest inntak av frukt og grønt. Ungdommen i ytre by øst hadde lavest inntak.

I den voksne befolkning oppgir omkring 2 av 3 kvinner at de spiste frukt og bær én eller flere ganger daglig. For menn oppga under halvparten at de spiser frukt og grønt daglig. Forskjellen i inntak av frukt og grønnsaker mellom Oslo og resten av landet er liten.¹⁰⁴ 89 prosent av sykehjemsbeboerne i Oslo ble i 2018 vurdert for om de har ernæringsmessig risiko.¹⁰⁵

⁹⁶ Tallene er hentet fra tabell 12386 i SSBs statistikkbank.

⁹⁷ Tallene er hentet fra tabell 12386 i SSBs statistikkbank.

⁹⁸ Velferdsetaten (2019). *Helhetlig russtatistikk - Oslo kommune 2018/2019*. Oslo: Velferdsetaten, Oslo kommune.

⁹⁹ Tallene er hentet fra Helfo og publisert i Helhetlig russtatistikk. Pasientene er registrert med følgende diagnoser i fastlegenes kodeverk ICD-10: Kronisk alkoholmisbruk, P16: Akutt alkoholmisbruk, P18: Legemiddelmisbruk og P19: Stoffmisbruk.

¹⁰⁰ Tallene er hentet fra NPR og presentert i Helhetlig russtatistikk.

¹⁰¹ Tallene er fra Oslo universitetssykehus og Akershus universitetssykehus og presentert i Helhetlig russtatistikk.

¹⁰² <https://www.ssb.no/helse/artikler-og-publikasjoner/oslofolk-er-sunnest-i-landet>

¹⁰³ Ung i Oslo, 2018

¹⁰⁴ Levekårsundersøkelsen 2015

¹⁰⁵ Helsetaten, kvalitetsindikatorer 2018

5.9 Selvpåførte skader, vold og ulykker

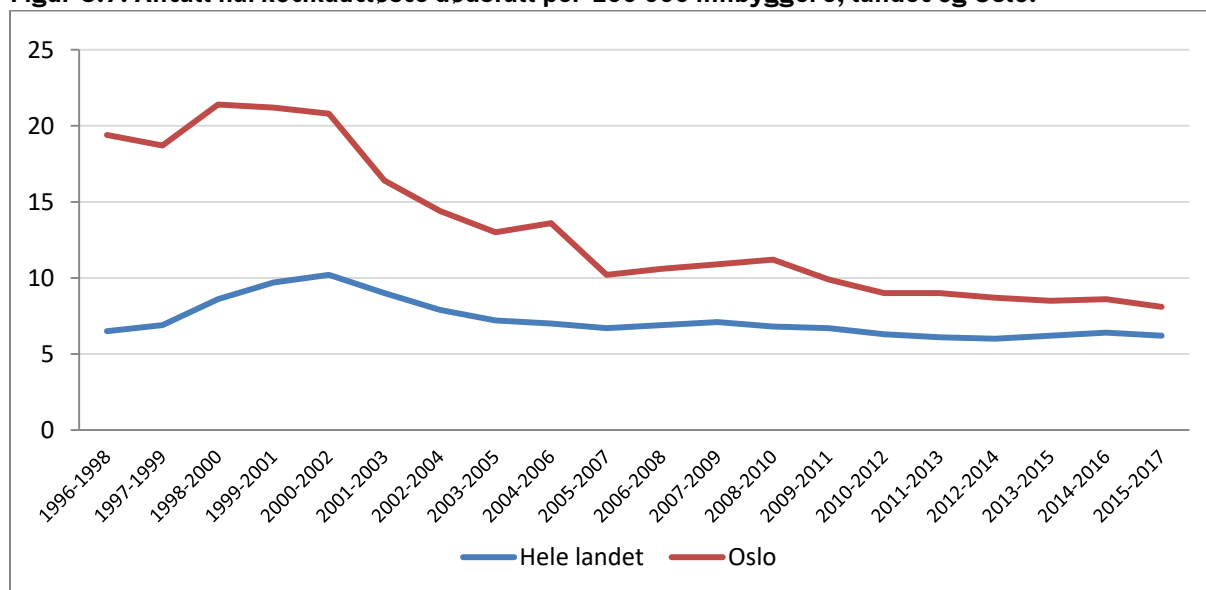
5.9.1 Selvmord

I Oslo er det registrert fra 65 til 82 selvmord per år i perioden 2012 til 2016.¹⁰⁶ Det er vanlig å anta at det er 10 ganger flere selvmordsforsøk enn selvmord. Flere menn enn kvinner tar selvmord, mens flere kvinner gjør selvmordsforsøk.¹⁰⁷

5.9.2 Narkotikautløste dødsfall

Figur 5.6 viser at antall narkotikautløste dødsfall i Oslo ble halvert fra 1996–1998 til 2015–2017, fra 19 til 8 per 100 000 innbyggere (årlige gjennomsnitt for treårsperioder). Det har i hele perioden vært færre tilfeller per 100 000 innbyggere nasjonalt sammenlignet med Oslo. Forskjellen i andeler for Oslo og Norge som helhet er over tid redusert.

Figur 5.7. Antall narkotikautløste dødsfall per 100 000 innbyggere, landet og Oslo.

Kilde: [Kommunehelsetilsynet](#) 1996–2017

5.9.3 Vold

En oversikt over anmeldt vold i Oslo politidistrikt¹⁰⁸ viser at det har vært en økning i antall anmeldelser de siste ti årene. Antallet anmeldelser for alle typer vold økte med 10 prosent fra 2013 til 2018. Økningen gjaldt særlig for trusler/tvang og de minst alvorlige formene for fysisk vold, samt for de mest alvorlige tilfellene av familievold (mishandling i nære relasjoner), men ikke for familievolden totalt.

Se for øvrig omtale av vold blant ungdom i kapittel 4.5.2.

5.9.4 Brann

Seks personer døde i brann i 2018 i Oslo (se figur 5.7). Dødsbrannene skjer vanligvis hjemme i folks boliger, og det er nesten alltid personer fra risikoutsatte grupper som dør: rusavhengige, personer med psykiske helseproblemer, hjemmeboende eldre med hjelpebehov og personer med funksjonsnedsettelse. For å redde de utsatte gruppene fra brann, må brannene

¹⁰⁶ <http://statistikkbank.fhi.no/dar/>

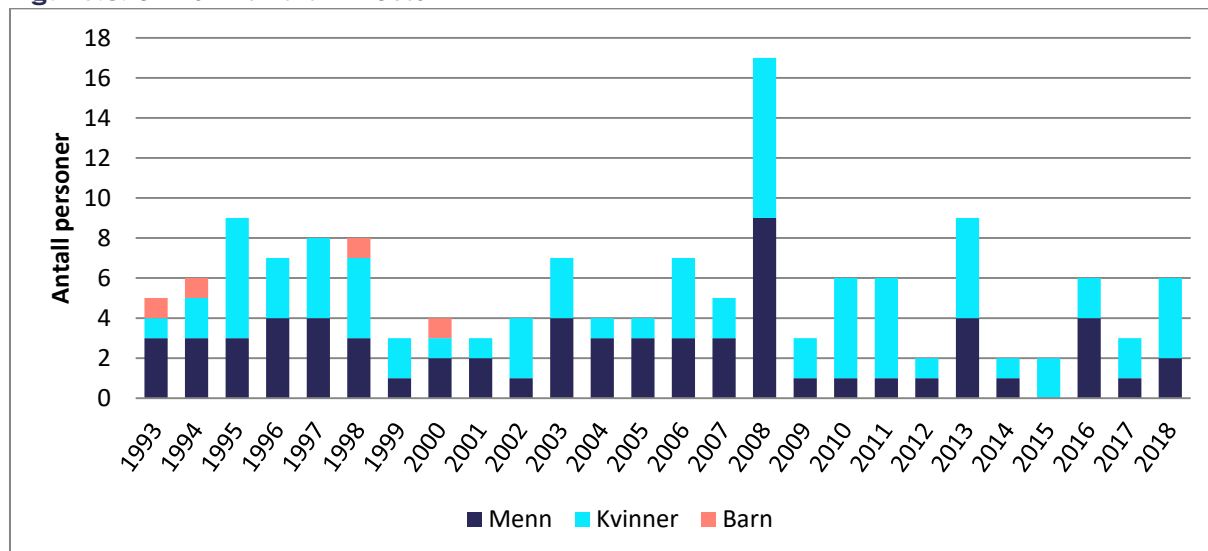
¹⁰⁷ <https://www.fhi.no/nettpub/hin/psykisk-helse/selv-mord-i-norge/>

¹⁰⁸ Rapport Anmeldt vold i storbyområdet: Antall og innhold. Rapportering fra første halvår 2018, Oslo politidistrikt, 2019.

forebygges før de oppstår. Fortsatt har over 900 gamle bygårder i Oslo for dårlig brannsikkerhet.

Den vanligste brannårsaken ved dødsbranner er «bar ild», med røyking som den hyppigste enkeltårsaken. Flest dødsbranner inntreffer om vinteren og særlig i helgene.¹⁰⁹

Figur 5.8. Omkomne i brann i Oslo

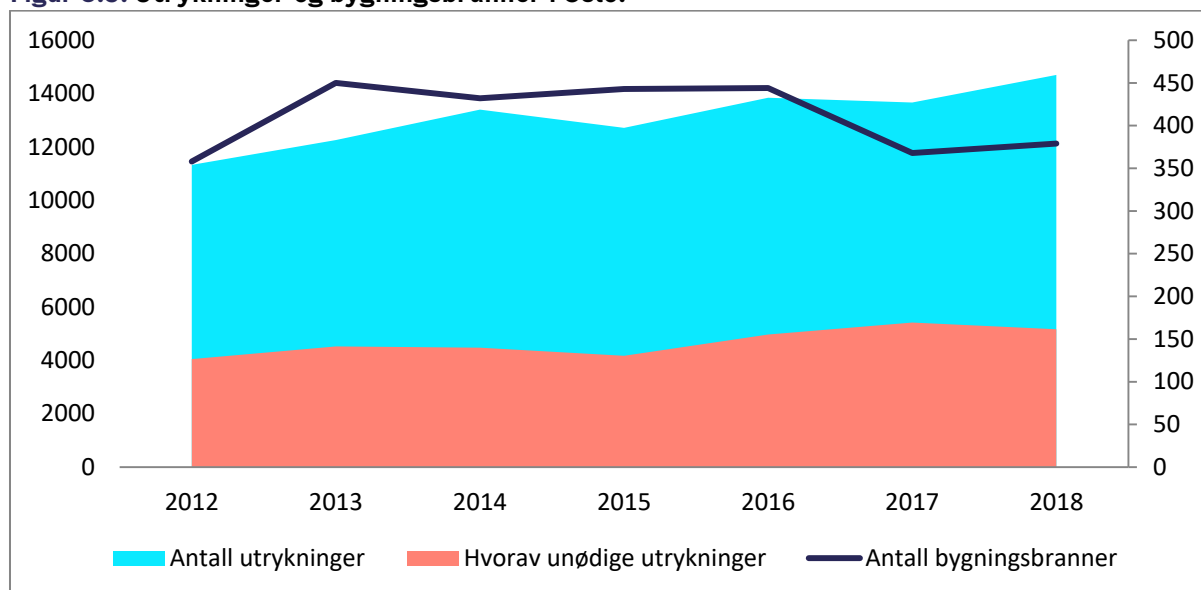

Kilde: Brann og redningsetaten

Brann- og redningsetaten har i snitt 40 utrykninger hver dag. Oppdragene spenner fra branner og trafikkulykker, til helseoppdrag og automatiske alarmer. Det var 379 bygningsbranner i Oslo i 2018. Antall branner har over tid gått noe ned, selv om folketallet øker. Brannvesenets totale oppdragsmengde øker likevel årlig, og det er en tendens til at oppdragene blir mer og mer komplekse. Det betyr at brannmannskapene må kunne håndtere et bredt spekter av ulike hendelser. I Oslo er det en egen redningsenhet med to spesialbrannbiler, som blant annet har spesialkompetanse på tauredning og ulykker med biler, trikker, tog, t-bane og sammenraste bygninger. Etaten har også to røyk- og redningsdykkerbiler, som er spesialtrent på dykkeroppdrag, og to røyk- og kjemikaliedykkerbiler, som er spesialtrent for å håndtere ulykker med farlige stoffer.

¹⁰⁹ Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, 2010

Figur 5.9. Utrykninger og bygningsbranner i Oslo.

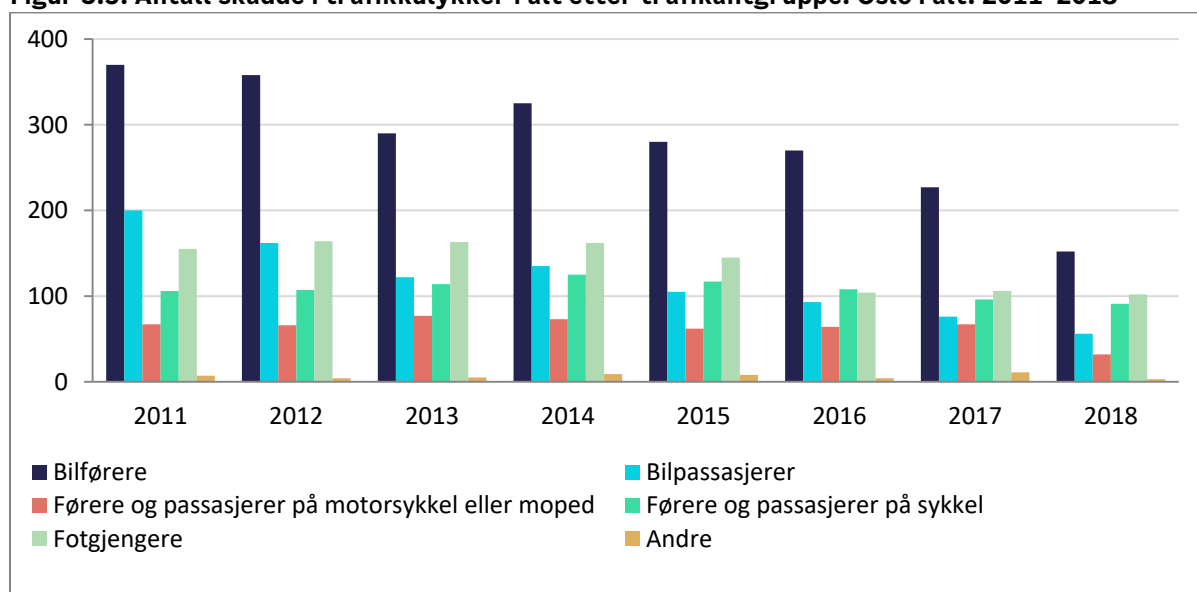

Kilde: Brann- og redningsetaten

5.9.5 Trafikkulykker

Antall skadde i alt i Oslo har gått ned fra 2011 til 2018. Spesielt gjelder det for skader på bilførere og bilpassasjerer (se figur 5.9). I 2018 var det fortsatt flest personskader i bil (i overkant av 200). Til sammenligning var antallet skadde fotgjengere 102, mens det var 91 skadde førere og passasjerer på sykkel samme år.

Figur 5.9. Antall skadde i trafikkulykker i alt etter trafikantgruppe. Oslo i alt. 2011-2018

Kilde: SSB, tabellnummer 09011

Blant dem som skader seg på sykkel, som fotgjenger eller på motorsykkel/moped, er det en høyere andel som får de alvorligste skadene enn blant trafikkskadde i bil.¹¹⁰ Samtidig er det en del usikkerhet knyttet til disse tallene, siden antallet hardt skadde er lavt. Det gjør at små endringer gir store utslag.

¹¹⁰ SSBs statistikkbank, tabellnummer 09011.

5.10 Tjenester til eldrebefolkningen

I denne delen av kapittelet skal vi se på utvikling i omsorgstjenester til innbyggere 80 år og over. Fra 2009 til 2019 ble antallet innbyggere 80 år og over redusert med 10 prosent i Oslo. Reduksjonen har sammenheng med lave fødselskull i mellomkrigstiden. Det vil bli flere eldre i Oslo framover, og det forventes om lag en dobling av personer over 80 år fram mot 2040 (se kapittel 2).

En annen grunn til at vi blir flere eldre, er at vi lever stadig lengre, som vi så i 5.1. Forekomsten av en rekke sykdommer øker med alderen, men de fleste klarer seg selv i mange år, før de på slutten av livet kan bli mer hjelpetrengende og avhengig av helse- og omsorgstjenester. I Oslo – som i landet for øvrig – ser man en reduksjon i andelen som mottar noen typer tjenester og samtidig en økning i andelen som mottar andre typer tjenester.

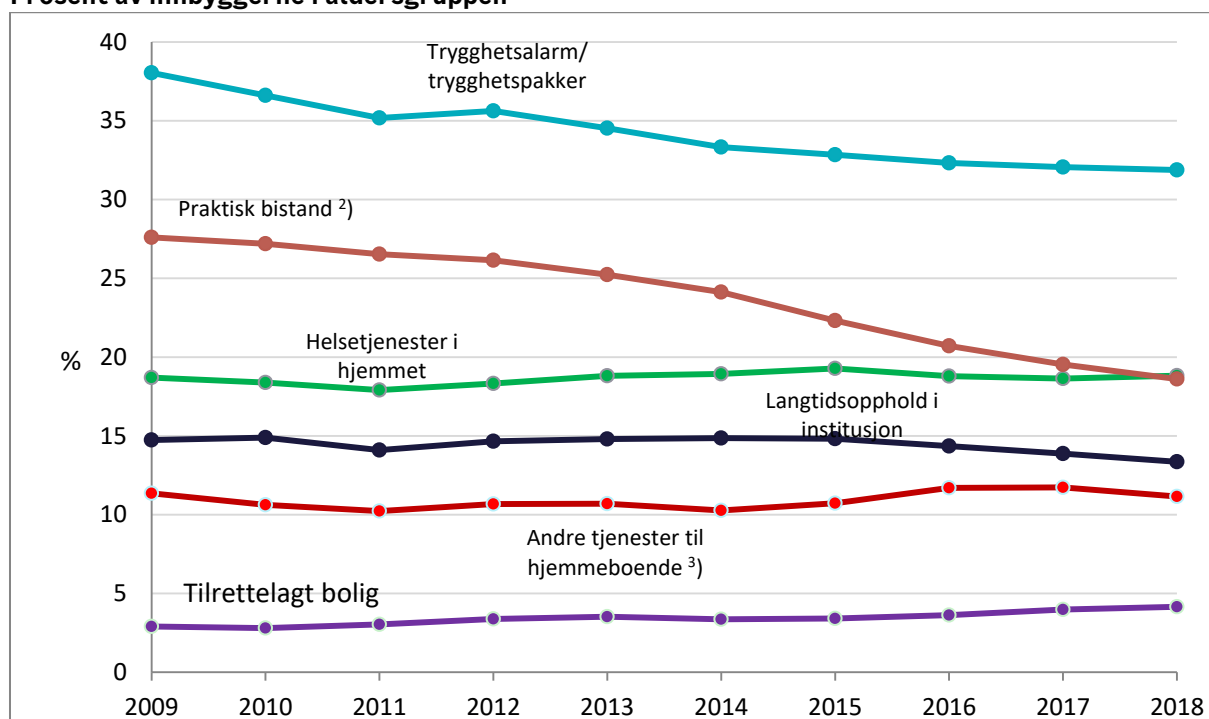
Figur 5.10 viser utviklingen de ti siste årene i andel innbyggere 80 år og eldre som bruker ulike typer omsorgstjenester. Trygghetsalarm og trygghetspakker er den omsorgstjenesten flest eldre mottar. Andel innbyggere 80 år og over som har trygghetsalarm er redusert fra 38 prosent i 2009 til 32 prosent i 2017. En årsak til at færre velger å ha trygghetsalarm antas å være at flere eldre har egne mobiltelefoner enn tidligere, og at mange opplever at den gir tilstrekkelig trygghet i hverdagen.

Tjenesten praktisk bistand til dagliglivets gjøremål innebærer hjelp til renhold, matlagning, innkjøp og andre praktiske oppgaver. Andelen innbyggere 80 år og over som mottok tjenesten praktisk bistand redusert fra 28 prosent i 2009 til 19 prosent i 2018. Reduksjonen i andelen som mottar denne tjenesten vises i hele landet og har sammenheng med kommunenes innretning av tjenestene. Hjemmetjenestene fokuserer mer på rehabiliteringstjenester til hjemmeboende, og de eldre får hjelp til å mestre flere oppgaver selv. Dagligvarekjedene tilbyr i dag hjemlevering av varer på døren, og eldre benytter nå i større grad denne innkjøpsordningen.

Helsetjenester i hjemmet er både det som omtales som tradisjonell «hjemmesykepleie», men omfatter også tjenester fra fysioterapeuter og ergoterapeuter. Det kan også omfatte psykiske helsetjenester og tjenester til rusmiddelmisbrukere. Både i 2009 og i 2018 mottok ca. 19 prosent av innbyggerne 80 år og over helsetjenester i hjemmet. Helsetjenester i hjemmet innrettes etter den enkeltes behov og hver tjenestemottager får i gjennomsnitt noe mer hjelp enn tidligere.

Andelen innbyggere 80 år og over med langtidsopphold i institusjon er redusert fra 15 prosent i 2009 til 13 prosent i 2018. Mennesker som har fast plass i institusjon får et tilbud som er tilpasset deres situasjon, enten i ordinær somatisk plass, plass i skjermet avdeling for mennesker med demenssykdom, i forsterkede plasser for psykiatri, rus eller annet. Nedgangen over tid har blant annet sammenheng med utvikling av tjenestetilbudet til hjemmeboende slik at eldre kan bo hjemme lenger, og utbygging av Omsorg+ boliger.

Figur 5.10. Brukere av omsorgstjenester i alder 80 år og over pr 100 innbyggere. pr 31.12¹. Oslo. Prosent av innbyggerne i aldersgruppen

Kilde: SSB/statistikkbanken

¹⁾ Statistikken viser unike brukere innenfor hver tjenestegruppe. En tjenestemottager kan motta tjenester fra flere tjenestegrupper og telles da med i hver tjenestegruppe.

²⁾ Praktisk bistand til dagliglivets gjøremål, praktisk bistand – opplæring i dagliglivets gjøremål, praktisk bistand - brukerstyrt personlig assistanse

³⁾ Andre tjenester til hjemmeboende inkluderer dagaktivitetstilbud, omsorgslønn, avlastning, rehabilitering, tidsbegrenset opphold i helsehus, matombringning, støttekontakt samt varslings- og lokaliseringsteknologi.

Seks Oslo sykehjem er rehabilitert eller nybygget i perioden 2008–2018. Andelen brukertilpassede enerom i sykehjem med eget bad/wc er økt fra 38 prosent i 2009 til 71 prosent i 2018. Alle sykehjemsbeboere tilbys i dag enerom dersom de ønsker dette.

Andre tjenester til hjemmeboende omfatter her dagaktivitetstilbud, omsorgslønn, avlastning, rehabilitering utenfor institusjon, tidsbegrenset opphold i helsehus, matombringning, støttekontakt samt varslings- og lokaliseringsteknologi. Både i 2009 og i 2018 mottok 11 prosent av innbyggerne 80 år og over disse andre typene tjenester til hjemmeboende. I 2018 utgjorde mottagere av dagaktivitetstilbud 47 prosent, re-/habilitering utenfor institusjon 21 prosent og tidsbegrenset opphold i helsehus 18 prosent av kategorien andre tjenester til hjemmeboende over 80 år.

På dagsentrene får eldre som bor hjemme tilbud om sosiale aktiviteter, treningstilbud, rehabilitering og næringsrike måltider. Noen dagaktivitetstilbud er spesielt for personer med demenssykdom, andre gir tilbud til personer med fysiske begrensninger.

Tilrettelagte boliger til pleie- og omsorgsformål er boliger som kommunen disponerer til mennesker med behov for et fysisk tilrettelagt botilbud, blant annet med tilgjengelighet for rullestolbrukere.

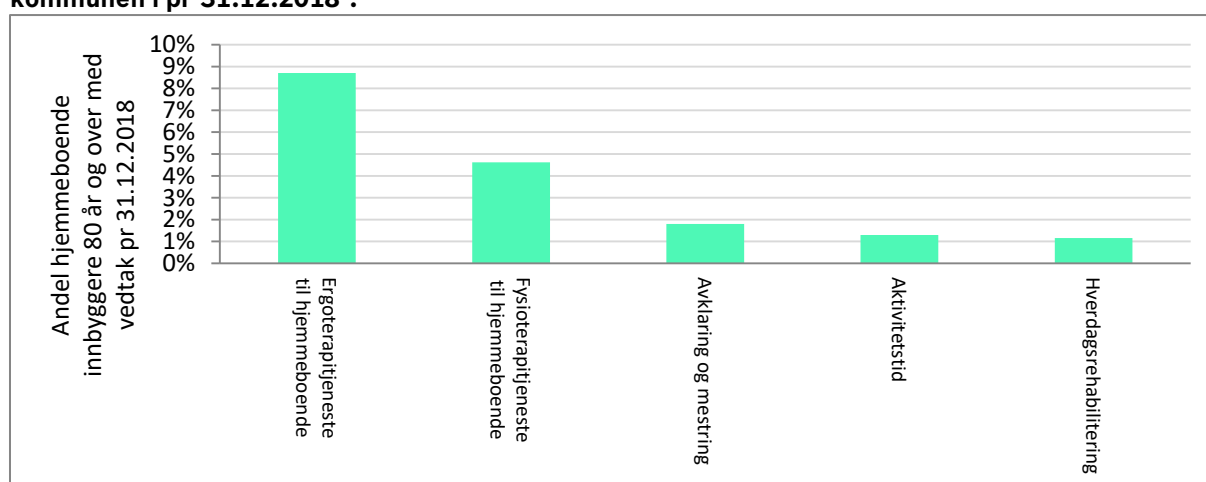
Andel innbyggere 80 år og over som har vedtak om tilrettelagt bolig til pleie- og omsorgsbehov har økt i takt med utbygging av Omsorg + boliger. I perioden 2010 til 2018 ble det ferdigstilt ca. 900 Omsorg+ boliger for eldre. Boligene har fast bemanning med husvert, fellesrom med

aktiviteter, cafe og servicetilbud som frisør og fotpleie. Det planlegges utbygging av ytterligere 1100 Omsorg+ boliger fram mot 2026. I tillegg skal ca. 100 bemannede omsorgsboliger for personer med kognitiv svikt ferdigstilles innen 2024.

Tjenestetilbudet til eldre er i stadig utvikling med nye typer tjenester og videreutvikling av de tradisjonelle tjenestene. De senere år har tjenester innenfor rehabilitering og egenmestring vært satsningsområder for kommunen. I tillegg til tjenestene beskrevet over tilbyr kommunen også transporttjeneste, hverdagsrehabilitering, aktivitetstid, fysioterapi, ergoterapi og hjelpemidler, velferdsteknologi og aktiviteter ved eldresentrene.

Pr 31.12. 2018 mottok ca. 2900 hjemmeboende personer i aldersgruppen 80 år og over en eller flere av tjenestene fysio-/ergoterapitjenester, avklaring og mestring, aktivitetstid og hverdagsrehabilitering. I figur 5.11 vises hvor stor andel av de eldre over 80 år som mottar disse tjenestene.

Figur 5.11. Andel hjemmeboende innbyggere 80 år og over som mottok fysio-/ergoterapitjenester, avklaring og mestring, aktivitetstid og hverdagsrehabilitering fra kommunen i pr 31.12.2018¹.

Kilde: Geric, Ledelses- og informasjonsverktøyet LIV

¹ Personer med mer enn en tjeneste telles flere ganger

Disse tjenestene kan bidra til at eldre hjemmeboende personer mestrer hverdagen i eget hjem, og til aktiviteter utenfor hjemmet.

6 Bolig

Hovedtrender

- Fra 2000 til 2018 ble det bygget i snitt 3 000 boliger pr. år i Oslo, men antallet varierer fra år til år bl.a. med økonomiske svingninger.
- Samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging har ført til et skifte mot en boligbygging som er mer konsentrert i planlagte vekstområder.
- 73 prosent av Oslos boliger er blokkleiligheter.
- Flyttemotiver blant barnefamilier i Oslo påvirkes i stor grad av ønske om større bolig i et trygt bomiljø med lekearealer.
- Fra 2014 til juni 2019 har boligprisene i Oslo økt med 40 prosent, langt mer enn i de andre store byene i landet.
- 26 prosent i Oslo leier boligen sin. Andelen unge og personer med lav inntekt som leier har økt de siste årene.
- Oslo har 19 kommunalt disponerte boliger per tusen innbyggere, det er lavere enn landssnittet og de øvrige storbyene.

Dette kapittelet tar for seg boligbyggingen i Oslo fra 2000 til 2018. Kapittelet starter med en analyse av den årlige boligtilveksten og beskriver hvilke mønstre og trender vi finner her. Deretter ser vi på denne veksten i forhold til målsettingen om å drive samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging som vedtatt i Kommuneplanens arealdel 2015 og i Kommuneplanens samfunnsdel med byutviklingsstrategi 2018. En slik samordnet vekst bør også sees i et regionalt perspektiv og i kapittel 6.3 setter vi de siste 19 årene med boligbygging inn i en regional kontekst ved å betrakte Oslo og Akershus under ett. Deretter ser vi kort på hvordan Oslos boligmasse er sammensatt i dag. Ved å kartlegge regulerte boliger som ennå ikke er realisert, ser vi på hvor det er sannsynlig at det kommer boliger i de neste årene. Videre ser vi på bo- og flyttemotiver blant barnefamilier i Oslo i kapittel 6.6. I kapittel 6.7 ser vi på utviklingen i boligpriser i Oslo, og i 6.8 på boforhold, eie/leie og kommunale boliger. Avslutningsvis viser vi statistikk over ulike typer bostøtte.

Om datagrunnlaget

Data om boligbygging er tatt fra matrikkelen ved utgangen av februar 2019 og det tas utgangspunkt i dato for midlertidig brukstillatelse eller ferdigattest. Matrikkelen er Norges offisielle register over fast eiendom, bygninger, boliger og adresser. Den oppdateres fortløpende med data fra kommunens saksbehandling.

Det kan være avvik mellom denne statistikken og SSBs statistikk for boligbygging. SSB baserer sin statistikk på årlige uttak, mens kommunens statistikk er basert på aktive bygg i dagens matrikkel. Det betyr at bygg som er revet ikke er med i denne statistikken. Denne metoden fanger også opp etterregistreringer og korrigeringer som kan forekomme i føring av matrikkelen.

Utvalget som er brukt her inkluderer også alle påbygg, utvidelser og ombygginger som har gitt nye boenheter. Dette kan også bidra til avviket.

6.1 Utbyggingsmønster bolig 2000–2018

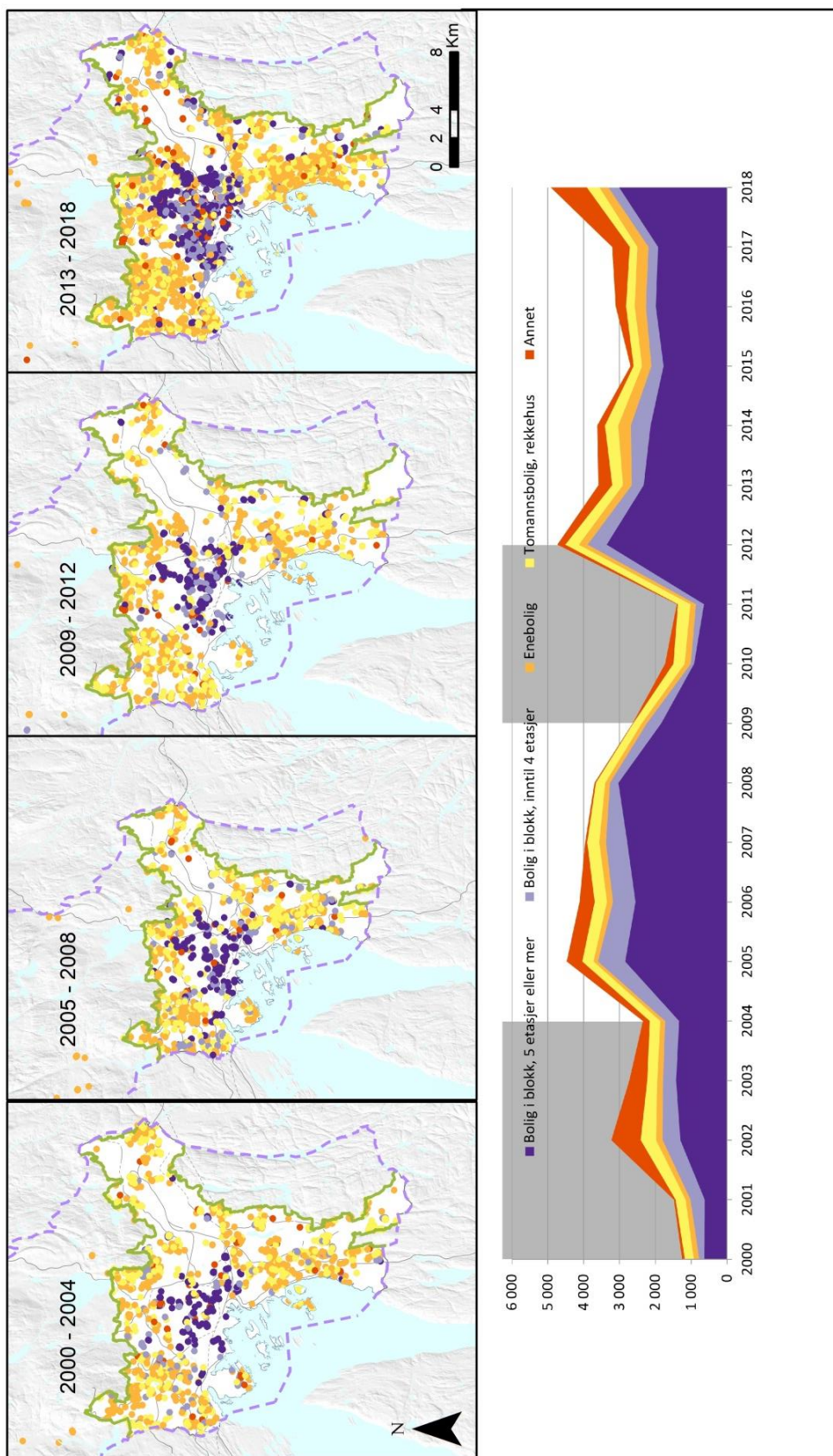
Fra 2000 til 2018 ble det bygget i snitt 3 000 boliger per år i Oslo, men det er tydelige svingninger i antallet per år, som Figur 6.1 viser. For å illustrere hvordan denne utbyggingen har foregått er årene fra 2000 til 2018 delt opp i fire perioder, to som er preget av lav boligbygging og to som er preget av høy boligbygging. Inndelingen er basert på perioder der boligbyggingen har vært over eller under gjennomsnittet for hele perioden. Mellom 2000 og 2004 var snittet på kun 2 200 boliger per år, mens det var over 4 000 mellom 2005 og 2008. Fra 2009 til 2012 er snittet nede på 2 600 selv om 2012 isolert sett var et år med særlig mange nye boliger. En av forklaringene for lav boligbygging denne perioden er finanskrisen i 2008. Siden boligbygging er langsiktige prosjekter kommer konsekvensen av krisen i de etterfølgende årene. Som følge av dette ble det i 2010 bygget mindre enn 1 500 nye boliger. Fra 2013 til 2018 er snittet på 3 500.

Figur 6.1 viser denne utviklingen år for år og kartlegger hver av disse periodenes utbygging ved å punktfeste hvert bygg med nye boenheter og kategoriserer dem etter bygningstype: Eneboliger, tomannsboliger og rekkehus, boligblokker på inntil 4 og på mer enn 5 etasjer. Til slutt vises kategorien «Annet» som inneholder boliger i kombinasjonsbygg som ikke har bolig som hovedformål, samt student- og omsorgsboliger. Figur 6.1 viser at boligbyggingen er ganske stabil i indre by gjennom hele perioden mens utbyggingen er mer spredt i perioder med høy aktivitet. Indre by er preget av blokkbebyggelse mens det er større variasjon i de ytre områdene.

I tillegg kan man se at utbygging av eneboliger, tomannsboliger og andre typer småhus holder seg stabil gjennom hele perioden. Det bygges klart flest nye boliger i blokkbebyggelse, spesielt i kategorien for bygg på 5 etasjer eller flere. Det er variasjonen i disse prosjektene som gir de store utslagene i totalt antall nye boliger per år. Slike prosjekter er kapitalintensive og medfører større risiko for utbygger. Derfor varierer antallet nye prosjekter med svingninger i økonomien. Det er i Vestre Aker og i Nordstrand at det bygges mest småhus, men Ullern og Søndre Nordstrand har også et tydelig innslag. I Bydel Sagene bygges det ikke en eneste bolig i denne kategorien. De fleste bydeler har et tydelig innslag av blokkbebyggelse og i de mest sentrumsnære bydelene er blokkene dominerende.

Om man betrakter perioden under ett er det også tydelig at det i tillegg til sentrum er enkelte områder som Nordstrand i sør og Gaustad, Slemdal og Røa i vest som kontinuerlig har mye byggeaktivitet selv om det totale antallet nye boenheter i disse områdene er lavere enn bydelene i indre by.

Figur 6.1 Utbyggingsmønster, nye boliger etter bygningstype 2000–2018

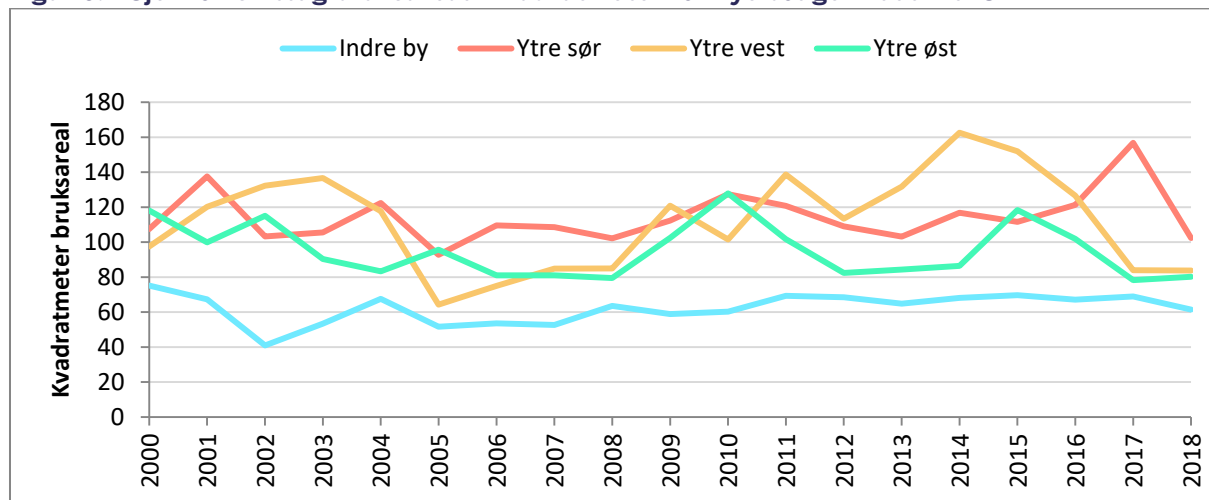
Kilde: Matrikkelen

6.1.1 Størrelse på nye boliger 2000–2018 i kvadratmeter bruksareal

For hele Oslo og hele perioden samlet er gjennomsnittlig boligstørrelse 83 kvadratmeter. År for år varierer gjennomsnittet en god del men den går jevnt nedover fra 2000 til sitt laveste med 70 kvadratmeter i 2007 og stiger til det høyeste i 2011 med 106 kvadratmeter. Siden toppen i 2011 varierer gjennomsnittet mindre og holder seg mellom 81 og 91 kvadratmeter.

Størrelser på nye boliger varierer også ettersom hvor i byen de blir bygget. For å vise dette deles byggesonen her i fire. Inndelingen følger bydelsgrensene der indre by omfatter Sentrum, Frogner, St. Hanshaugen, Sagene, Grünerløkka og Gamle Oslo. Ytre vest består av bydelene Ullern, Vestre Aker og Nordre Aker. Ytre øst består av Alna, Bjerke, Grorud og Stovner. Nordstrand, Søndre Nordstrand og Østensjø danner sammen ytre sør. Student- og omsorgsboliger er utelatt.

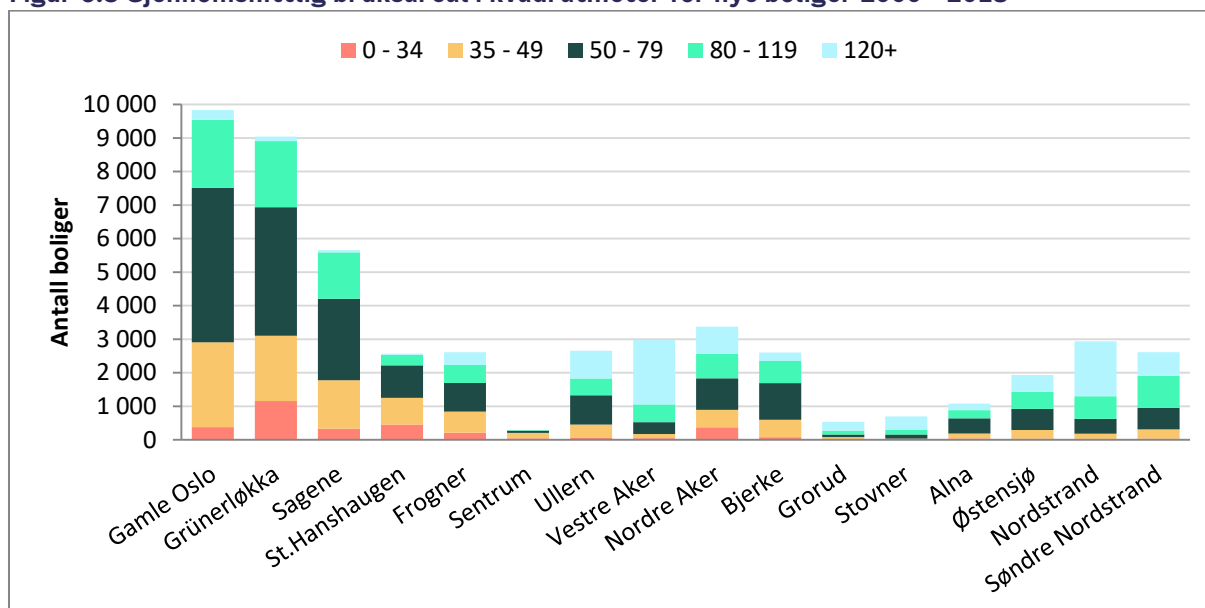
Figur 6.2 Gjennomsnittlig bruksareal i kvadratmeter for nye boliger 2000–2018

Kilde: Matrikkelen

Figur 6.2 viser tydelig at det i indre by har blitt bygget boliger som gjennomsnittlig er mindre enn ellers i Oslo. Det er også små variasjoner i gjennomsnittlig størrelse, dette kan delvis skyldes et generelt høyt antall nye boliger hvert år. Bydelene som utgjør indre by har, utenom Frogner, vært omfattet av tidligere romnorm og siden 2007 vært omfattet av «norm for leilighetsfordeling». Den ble revidert i 2013 til å fastsette at maks 35 prosent av leiligheter i et prosjekt kan være mellom 35 og 50 kvadratmeter bruksareal, og at minst 40 prosent må være leiligheter over 80 kvadratmeter. Dette har bidratt til et stabilt gjennomsnitt i indre by de siste årene. Generelt er leilighetene som ble bygget i ytre byområder større enn i indre by, samtidig er det større utslag fra år til år her. Dette skyldes blant annet større variasjon i antall nye boliger hvert år og en mer variert sammensetning av boligtyper. Når tallene brytes ned på bydelsnivå ser vi at det er svært få boliger i kategorien 120 kvadratmeter og over, i bydelene som utgjør indre by. Figur 6.3 viser nye boliger mellom 2000 og 2018 etter størrelseskategorier for hver bydel i absolutte tall.

Figur 6.3 Gjennomsnittlig bruksareal i kvadratmeter for nye boliger 2000 – 2018

Kilde: Matrikkelen

6.2 Samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging

I kommuneplanen er samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging et premiss for en bærekraftig byutvikling. Her vektlegges en utvikling som går innenfra og ut, samtidig som man ønsker å få en balansert vekst mellom øst og vest. Banebasert utvikling som både er miljøvennlig og virker styrkende for nabolagsverdiene er et viktig byplangrep ifølge planen. Oslos småhusområder vektlegges også fordi de er en viktig del av byens varierte boligstruktur, samtidig som områdene har grønne og historiske kvaliteter som bør ivaretas. Planen utpeker også en rekke områder i ytre by som skal utvikles med økt tetthet, bymessige kvaliteter og variert boligbebyggelse. Tabell 6.1 tar utgangspunkt i områdetypene fra kommuneplanen og viser hvor mye av boligbyggingen i perioden 2000–2018 som har foregått i indre bysone, utviklingsområder i ytre by, stasjonsnære områder, i småhusplanens områder og i byggesonen for øvrig.

Tabell 6.1 Andeler av nye boliger 2000–2018 i bydeler og i områdetyper fra kommuneplanen

Bydelstilhørighet (administrative grenser)	Områdetype i kommuneplan					Totalt
	Indre bysone	Utviklingsområder	Stasjonsnære områder	Småhusplanen	Øvrig byggesone	
Indre Bydeler	45 %	10 %	2 %	0 %	1 %	59 %
Ytre Bydeler	0 %	5 %	11 %	10 %	16 %	41 %
Vest	0 %	2 %	7 %	5 %	5 %	19 %
Øst	0 %	2 %	1 %	2 %	4 %	9 %
Sør	0 %	1 %	3 %	4 %	6 %	13 %
Totalt	45 %	15 %	12 %	10 %	17 %	100 %

Kilde: Matrikkelen

59 prosent av nye boliger i Oslo har blitt bygget i indre bydeler siden 2000. Dette viser at det bygges i tråd med strategien om utvikling innenfra og utover. I de indre bydelene har 45 prosent av boligene blitt bygget i indre bysone, og 10 prosent i utviklingsområder i ytre by som er del av indre bydeler. Totalt i hele byen har 17 prosent av nye boliger siden 2000 blitt bygget

i øvrig byggesone, og kun 10 prosent av alle nye boliger har blitt bygget i områder dekket av småhusplanen. Resten av boligene er fordelt mellom utviklingsområdene i ytre bydeler og stasjonsnære områder.

Det er tydelig at det har skjedd en endring i utbyggingsandel mellom de ulike områdetypene i årene etter at kommuneplanens arealdel 2015 fastslo strategien for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging. Tabell 6.2 viser at det er særlig høyere andel boliger som har blitt bygget i utviklingsområdene i ytre by i løpet av 2016-2018. Totalt har 34 prosent av nye boliger blitt bygget i utviklingsområder og 23 prosent av dette var i utviklingsområder i ytre by som er del av indre bydeler. 34 prosent av alle boliger har blitt bygget i indre bysoner. I den øvrige byggesonen har 9 prosent av boligene blitt bygget, dette er betydelig mindre enn for perioden 2000-2018. Småhusplanens andel er lik i begge perioder, og det samme er fordelingen mellom indre og ytre bydeler. Samlet viser disse endringene at strategien vedtatt i kommuneplanens arealdel 2015, som og videreføres i kommuneplanens samfunnsdel med byutviklingsstrategi 2018, har ført til at boligbyggingen er mer konsentrert i planlagte vekstområder.

Tabell 6.2 Andeler av nye boliger 2016-2018 i bydeler og i områdetyper fra kommuneplanen¹¹¹

Bydelstilhørighet (administrative grenser)	Områdetype i kommuneplan					Total
	Indre bysone	Utviklings- områder	Stasjonsnære områder	Småhus- planen	Øvrig byggesone	
Indre bydeler	34 %	23 %	0 %	0 %	1 %	59 %
Ytre bydeler	0 %	11 %	13 %	10 %	8 %	41 %
Vest	0 %	4 %	6 %	4 %	3 %	18 %
Øst	0 %	6 %	1 %	2 %	3 %	12 %
Sør	0 %	1 %	6 %	4 %	2 %	12 %
Total	34 %	34 %	13 %	10 %	9 %	100 %

Kilde: Matrikkelen

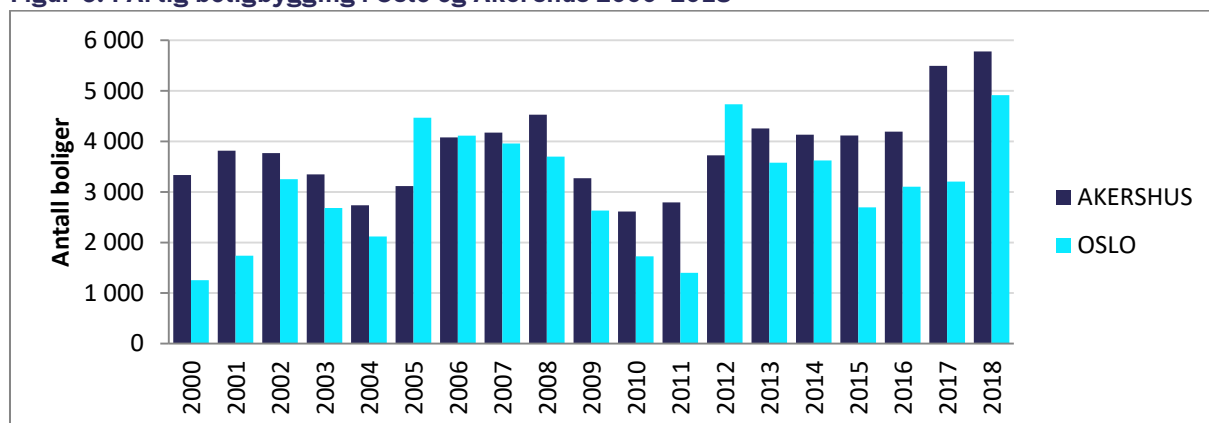
6.3 Regionalt Perspektiv

Oslo kommune og Akershus fylkeskommune har, etter pålegg fra Stortinget (Ot.prp.nr. 10, 2008-2009), utviklet og vedtatt «Regional plan for areal og transport i Oslo og Akershus». Boligvekst kan føre til store endringer i arealbruk og er en avgjørende faktor for transportbehov.

I perioden 2000-2018 ble det ferdigstilt 131 000 nye boliger i Oslo og Akershus. I Oslo ble det bygget 58 000 nye boliger og i Akershus ble det bygget 73 000 nye boliger. Figur 6.4 viser årlig boligbygging i Oslo og Akershus. I de fleste årene bygges det mest i Akershus.

¹¹¹ Områdetyper i kommuneplanen følger ikke administrative grenser (jf. kapittel 1.3). Deler av utviklingsområdene for Løren, Halse og Ensjø er lokalisert i de indre bydelene Grünerløkka og Gamle Oslo, og må ikke forveksles med «indre bysone».

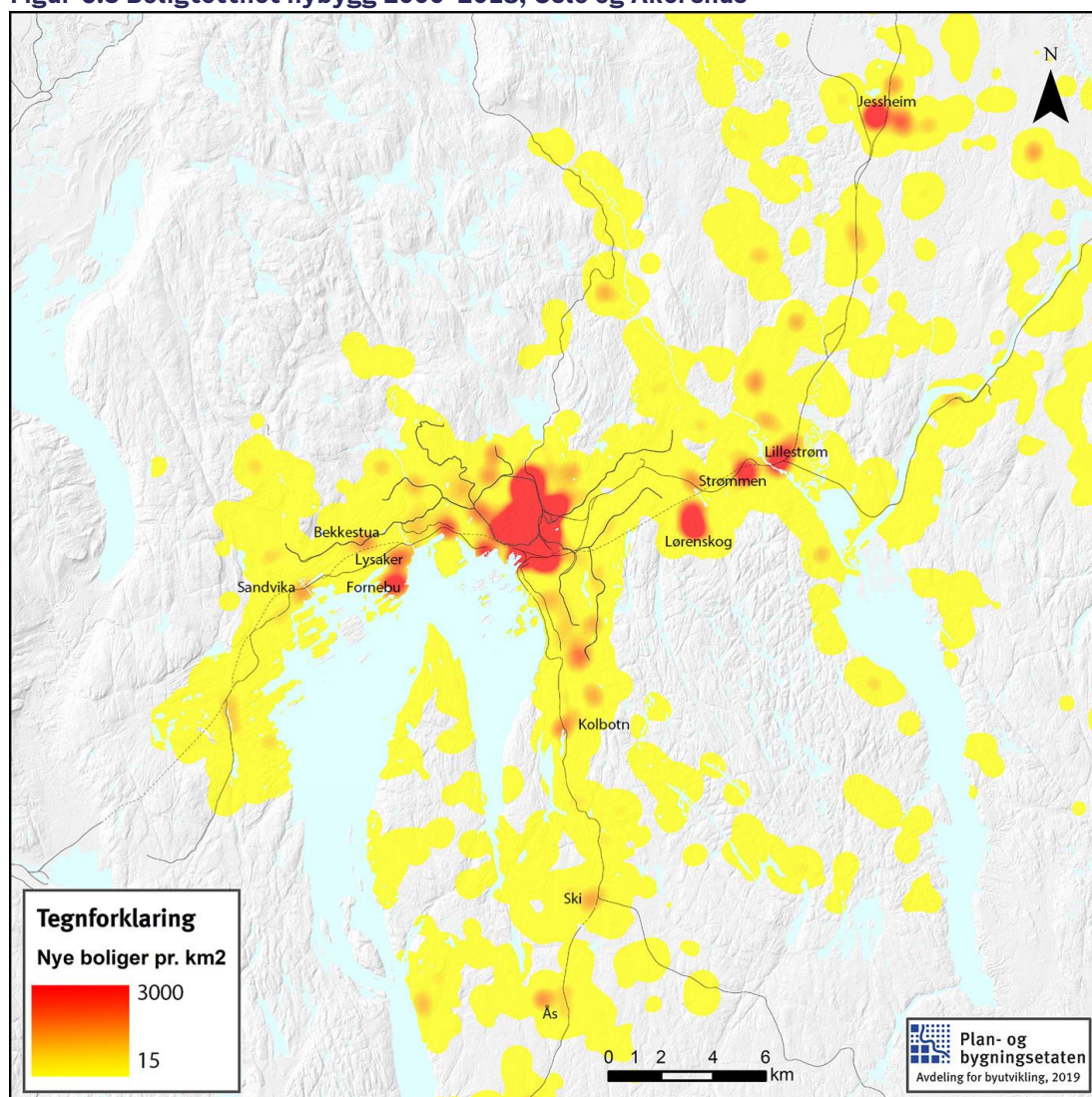
Figur 6.4 Årlig boligbygging i Oslo og Akershus 2000–2018

Kilde: Matrikkelen

Figur 6.5 viser en beregning av antall nye boliger per kvadratkilometer for Oslo og Akershus i perioden 2000–2018. Beregningen er gjort uavhengig av administrative eller statistiske enheter. Boliger per kvadratkilometer er brukt som måleenhet mens beregningen av boligtettheten er gjort for mindre områder.

Figur 6.5 Boligtetthet nybygg 2000–2018, Oslo og Akershus

Kilde: Matrikkelen

Her ser vi tydelig at boligbyggingen har vært konsentrert rundt sentrale steder i regionen, men med Oslo som tyngdepunkt. Vi kan se at utbyggingen i stor grad følger etablerte transportkorridorer. Fornebu, Bekkestua og Sandvika er områdene i Bærum som har hatt høyest tilvekst av boliger. I hele Bærum ble det bygget 10 400 nye boliger i perioden. Sør for Oslo har tettstedene Kolbotn og Ski sett mest konsentrert vekst, selv om Oppegård og Ski kommune har en moderat vekst i antall boliger med henholdsvis 2 500 og 2 700 nye. Områdene Lørenskog, Strømmen og Lillestrøm har også fått en betydelig mengde nye boliger. I Lørenskog er det bygget 5 300 nye boliger i perioden, mens i Skedsmo er det bygget 8 000. Videre nordover ser vi at Jessheim er området med sterkest vekst og i Ullensaker kommune har det blitt bygget over 8 100 nye boliger i perioden 2000–2018. I Oslo er det særlig i bydelene Gamle Oslo og Grünerløkka der det har kommet mange nye boliger, litt over 10 200 i hver av bydelene. Sagene har fått 6 900 nye boliger og i Nordre Aker ble det bygget 5 300. Det er stor variasjon i hva slags type boliger som bygges. Akershus er mer preget av eneboliger enn det som er tilfellet i Oslo. Samtidig har kommunene med høyest vekst et tydelig innslag blokkbebyggelse, men ingen andre områder har den samme konsentrasjonen av boligblokker som indre bydeler i Oslo.

6.4 Oslos boligmasse

Ved inngangen til 2019 var det registrert nesten 335 000 boliger i Oslo. 73 prosent av disse er blokkbebyggelse, resten er rekkehus, eneboliger, andre småhus eller en del av kombinasjonsbygg der bolig ikke er hovedformålet. I Bergen og Trondheim er andelen boliger i blokk henholdsvis 46 og 45 prosent¹¹². Oslos 73 prosent er samtidig lavere enn hva som er situasjonen i byer som København¹¹³ der andelen blokkleiligheter er 90 prosent og Stockholm¹¹⁴ der andelen er 88 prosent.

6.4.1 Fordeling av boligtyper i kommunen

Boligmassen er delt opp i kategorier etter hva slags bygning de inngår i. De er delt opp i fem kategorier basert på bygningskodene i matrikkelen: Eneboliger, tomannsboliger og rekkehus, boligblokker på inntil 4 og på mer enn 5 etasjer, og til slutt kategorien «Annet» som inneholder boliger i kombinasjonsbygg som ikke har bolig som hovedformål, samt student- og omsorgsboliger. Tabell 6.3 viser andelen for alle bydelene og totale tall. Figur 6.6 viser alle bygg i byggesonen som har boliger.

Ilgjen er det tydelig at blokkbebyggelsen preger de indre bydelene. Nordstrand, Søndre Nordstrand og Vestre Aker skiller seg ut med under 45 prosent boliger i blokk. Nordstrand og Vestre Aker er bydelene med høyest andel småhus (for det meste en- og tomannsboliger) mens Søndre Nordstrand har et stort innslag rekkehus. Frogner, Gamle Oslo, Grünerløkka, St. Hanshaugen og Sagene har alle over 90 prosent av boligene som del av en boligblokk. Gamle Oslo og Grünerløkka har større andel av de høyere blokkene. Ullern og Nordre Aker, sammen med Stovner og Østensjø, er bydelene som har jevnest blanding av boligtyper.

¹¹² SSB.no tabell 06265 oppdatert 12.04.2019

¹¹³ Danmarks Statistik 2018, www.statistikbanken.dk/BOL101 (Landsdel Byen København)

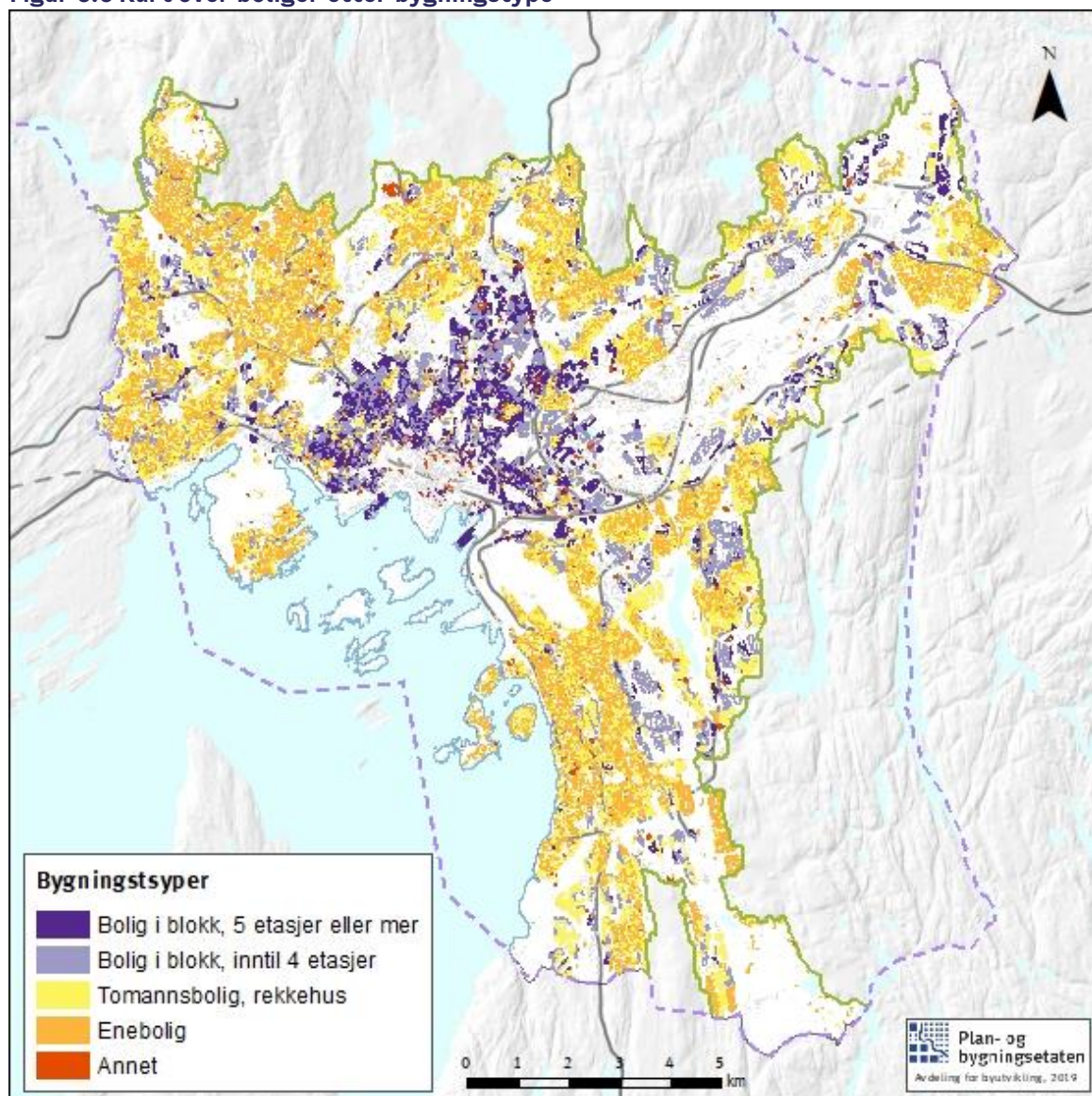
¹¹⁴ SCB.se tabell: «Antal lägenheter efter region och hustyp» oppdatert 25.04.2019

Tabell 6.3 Boligtyper fordelt etter bydeler

Bydel	Enebolig	Tomannsbolig, rekkehus	Bolig i blokk inntil 4 etasjer	Bolig i blokk, 5 et. eller mer	Annet	Totalsum
Gamle Oslo	1 %	4 %	25 %	69 %	2 %	30 352
Grünerløkka	1 %	3 %	28 %	64 %	5 %	35 731
Sagene	0 %	1 %	35 %	58 %	6 %	27 665
St. Hanshaugen	1 %	2 %	39 %	54 %	4 %	24 145
Frogner	2 %	4 %	33 %	59 %	2 %	37 268
Ullern	15 %	26 %	38 %	19 %	1 %	15 045
Vestre Aker	27 %	30 %	32 %	9 %	2 %	19 905
Nordre Aker	13 %	28 %	25 %	16 %	18 %	26 372
Bjerke	7 %	17 %	50 %	22 %	5 %	14 517
Grorud	7 %	16 %	39 %	36 %	2 %	11 875
Stovner	12 %	24 %	25 %	38 %	0 %	11 947
Alna	5 %	15 %	48 %	31 %	2 %	20 841
Østensjø	9 %	27 %	43 %	18 %	2 %	22 327
Nordstrand	24 %	34 %	34 %	5 %	2 %	22 045
Søndre Nordstrand	17 %	37 %	37 %	9 %	1 %	13 472
Sentrum	0 %	0 %	2 %	64 %	34 %	1 356
Hele Oslo	8 %	15 %	34 %	39 %	4 %	334 863

Kilde: Matrikkelen

Figur 6.6 Kart over boliger etter bygningstype

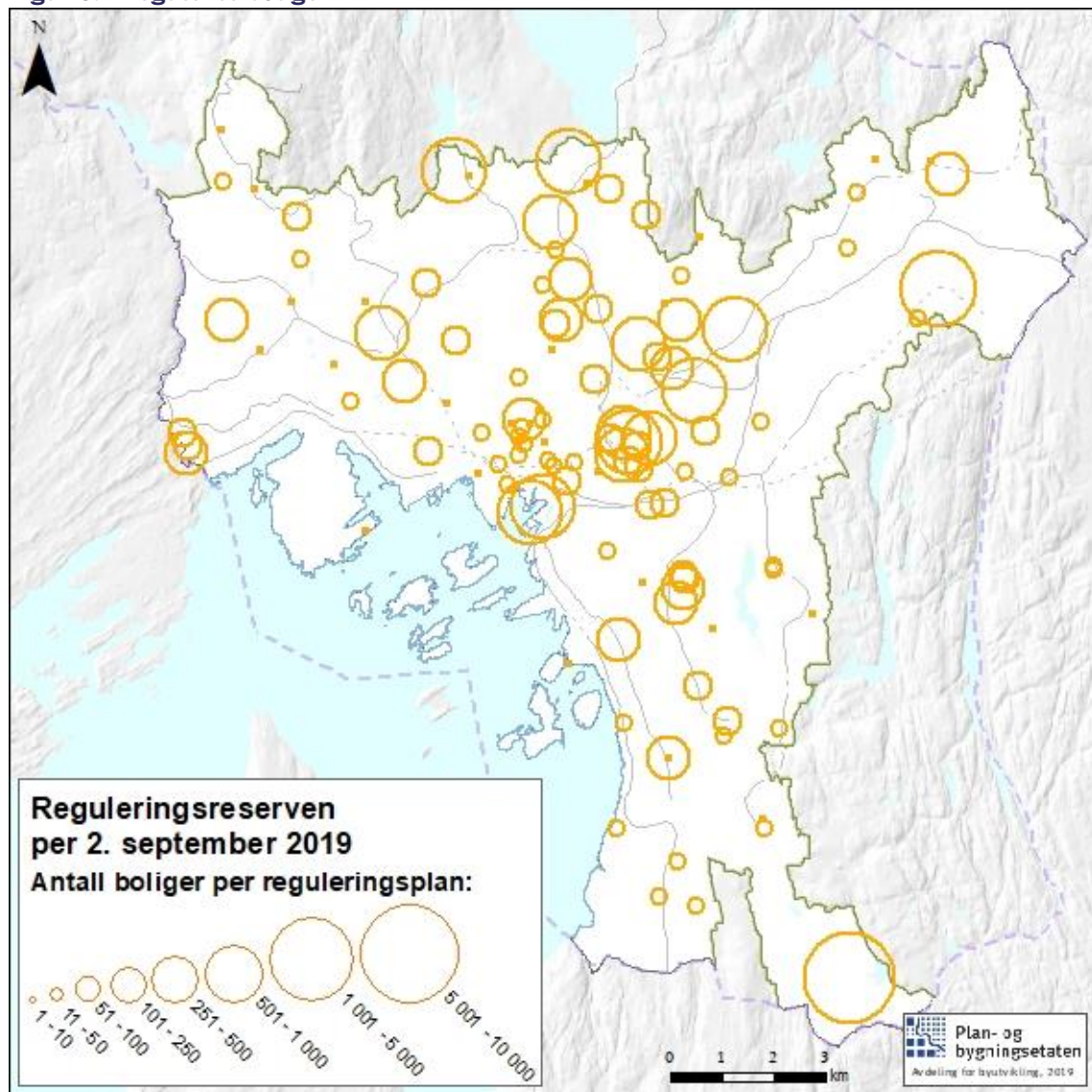
Kilde: Matrikkelen

6.5 Regulerte boliger

I de foregående delkapitlene har vi vist hvordan både de siste 19 årenes utbyggingsmønster for bolig har artet seg og sett på hvordan status er i dag. Med fortsatt behov for flere boliger på grunn av befolkningsvekst, er det viktig å se på hva som kan komme av nye boliger i de neste årene. I denne sammenheng har vi valgt å trekke frem de boligene som allerede er regulert, men som foreløpig ikke er påbegynt eller fullført. Denne reguleringsreserven omfatter boliger i bygg som er en del av område- eller detaljreguleringsplaner. Per 2. september 2019 var reguleringsreserven på 24 436 boliger, fordelt mellom 115 ulike planer. I en tredjedel av disse planene har boligbyggingen startet. Når boligene i reserven vil bli realisert varierer fra plan til plan. Reserven inkluderer også områdereguleringer som må detaljreguleres før byggetillatelse kan gis, noe som betyr en lengre tidshorisont for realisering. Dette gjelder Furuset og Gjersrud-Stensrud i tillegg til resterende reserve i Bjørvikaplanen.

Kartet i Figur 6.7 viser planområdene og et overslag på hvor mange boliger som fortsatt kan realiseres i områdene. Plan- og bygningsetaten oppdaterer og publiserer denne oversikten tertialvis. Det fulle notatet har flere detaljer og kan hentes på [Saksinnsyn](#).

Figur 6.7 Regulerte boliger

Kilde: Matrikkelen, DocuLive

Vi kan av dette kartet se at det er regulert boliger igjennom store deler av byggesonen. I Hovinbyen, dvs. områdene rundt Ensjø, Løren, Økern og Vollebekk, er det spesielt mange reguleringsplaner som omfatter boliger. Noen av disse er delvis realisert, mens andre enda ikke har resultert i igangsettelsestillatelse. Det er fortsatt en del regulerte boliger i Bjørvikaplanen som ikke har fått igangsettelsestillatelse eller er detaljregulert. Fra Nydalen og nordover langs Akerselva opp til Frysja er det også regulert for en del boliger. I vest er det flere reguleringsplaner med boliger på Lilleaker. Kartet viser at det er planlagt boliger i områder rundt kollektivknutepunkt sør for sentrum, tydeligst blant disse er Ryen, Holtet og Sæter. Det største området, Gjersrud-Stensrud, er sør i Oslo. Områderegulering for Gjersrud-Stensrud ble vedtatt av bystyret 14.12.2016 og legger til rette for minimum 9 800 boliger. Bystyret har bedt om en vurdering av økt utnyttelse som kan gi flere boliger her. Utviklingen av mesteparten av området vil imidlertid først skje på lengre sikt, i takt med utviklingen av klimavennlige kollektiv- og transportløsninger for området.

6.6 Bo- og flyttemotiver blant barnefamilier i Oslo

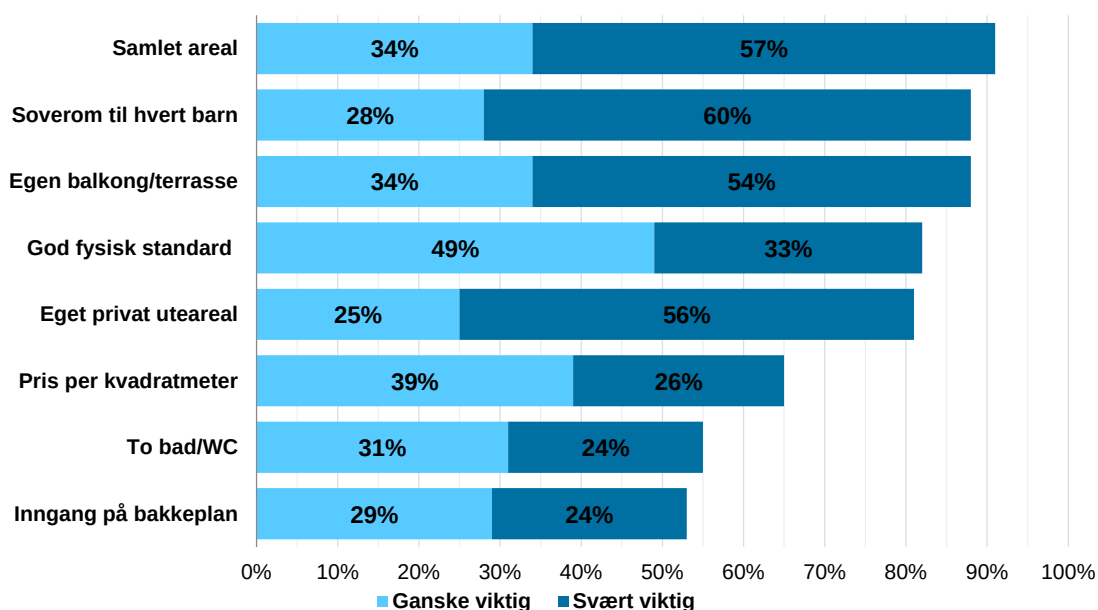
På oppdrag for Plan- og bygningsetaten har NIBR OsloMet og Kantar TNS gjennomført en omfattende kvantitativ og kvalitativ undersøkelse om bo- og flyttemotiver blant barnefamilier i Oslo. Undersøkelsen har belyst hvorfor barnefamilier flytter fra indre by til ytre by eller omegnskommuner i Akershus, og fra ytre by til omegnskommuner i Akershus. Samtidig ble barnefamilier som har bodd lenge i indre by spurt om begrunnelser for dette valget og om begrunnelser for planer om å flytte fra eller bli boende i indre by.

I alt er 13 500 spurt i den kvantitative delen av undersøkelsen. Utvalget består av 3 omtrent like store delutvalg. Til sammen svarte 3 806 personer (28 %) på undersøkelsen. Funnene gir et kunnskapsgrunnlag for hvordan byplanlegging kan bidra til at flere barnefamilier blir boende i indre by.

6.6.1 Flyttere ønsker seg større bolig til rimelig pris

To av tre svarer at boforhold er et svært viktig flyttemotiv. Ofte var dette oppgitt i kombinasjon med barneforøkelse. Det samlede arealet på boligen er viktigste egenskap ved boligen man flytter til og viktigste grunn til at man velger å flytte fra boligen i indre by. Ønsket om en større bolig utløser i stor grad flyttingen. Barnefamilier legger særlig vekt på soverom til hvert barn, egen balkong/terrasse, god fysisk standard og eget privat uteareal.

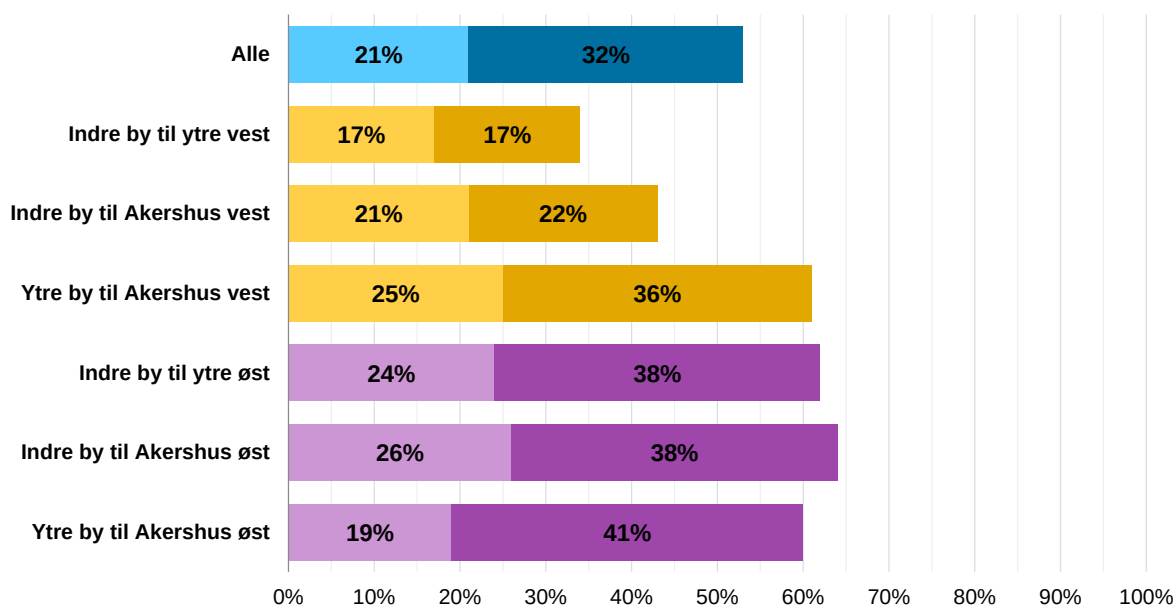
Figur 6.8 Viktigste faktorer ved flytting fra indre by til ytre by/Akershus. Egenskaper ved boligen

Kilde: [Bo- og flyttemotiver blant barnefamilier i Oslo \(2018\)](#)

Valget står dermed mellom større bolig i indre by, eller større og rimeligere bolig i ytre by eller Akershus. Boligprisinivå er en nærliggende forklaring for hvorfor man velger bolig i et annet område, og for hvilket område man velger. Litt over halvparten av flyttere sier at begrenset økonomi/høye boligpriser var en viktig grunn for ikke å flytte til annen bolig i indre by, og en tilsvarende andel sier de ville bosatt seg i indre by hvis boligprisene var lavere sammenlignet med ytre by/Akershus. Flyttere til Akershus har sterkere preferanse for enebolig/småhus enn flyttere til ytre by. Det samme gjelder flyttere til ytre vest sammenlignet med flyttere til ytre øst.

Figur 6.9 Hvor viktig er begrenset økonomi/høye boligpriser for å ikke flytte til annen bolig i samme område? Andel som svarte ganske eller svært viktig.

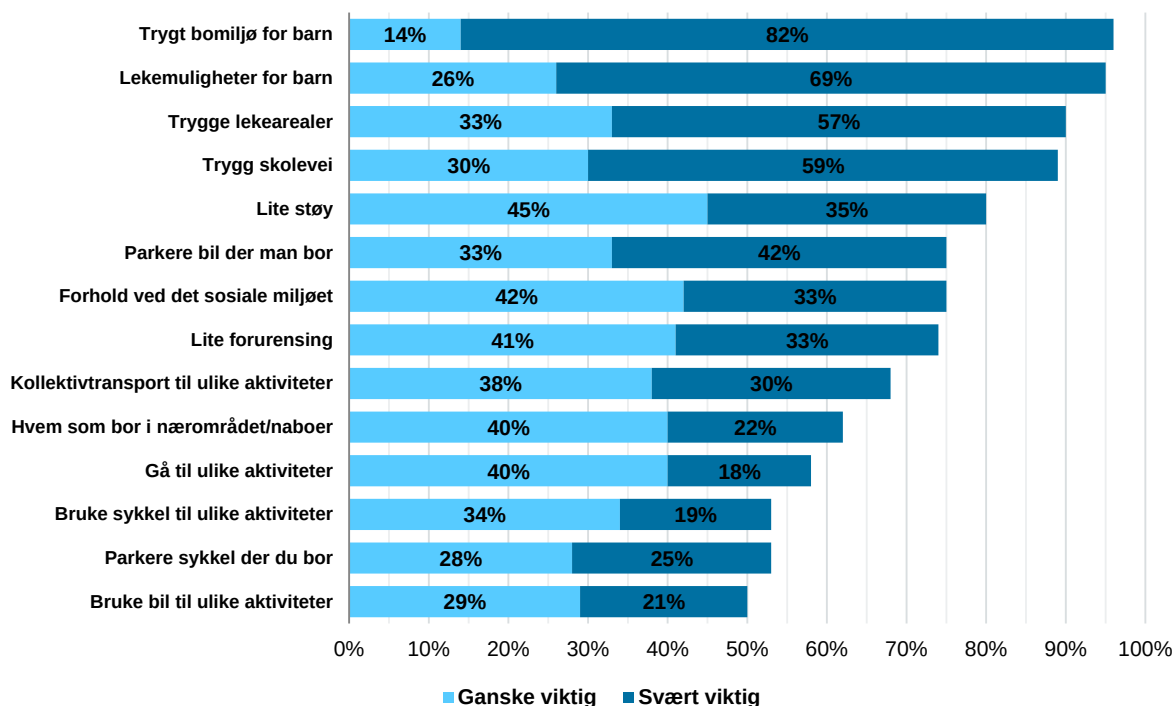
Kilde: [Bo- og flytttemotiver blant barnefamilier i Oslo \(2018\)](#)

6.6.2 Trygghet og lekemuligheter for barn er svært viktig

Egenskaper ved bomiljøet er en viktig faktor for hvilket område barnefamiliene velger og i tillegg en viktig begrunnelse for å flytte fra indre by. Generelt er trygghet svært viktig. Barnefamilier legger spesielt vekt på trygge bomiljøer for barn med trygge lekeområder og skoleveier. På spørsmål om reisevei er mulighet til å bruke kollektivtransport viktigst, deretter kort reisevei til jobb.

Barnefamilier som bor i indre by uten flytteplaner vektlegger godt skolemiljø, trygghet, og lekemuligheter for barn som begrunnelser for å bli i indre by. Nærhet til skole, butikker, parker, jobb og muligheter for å ta kollektivtransport eller sykle til ulike aktiviteter er også veldig viktig for å bli værende, i tillegg til god fysisk boligstandard og forhold ved det sosiale miljøet.

Figur 6.10 Viktigste faktorer ved flytting fra indre by til ytre by/Akershus. Egenskaper ved bomiljø og fritid

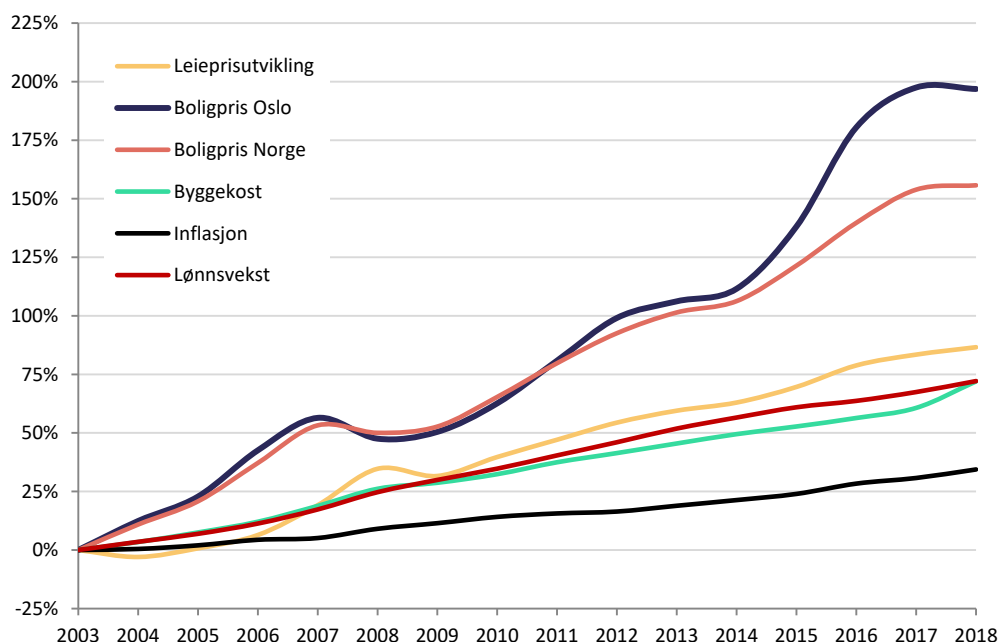
Kilde: [Bo- og flyttemotiver blant barnefamilier i Oslo \(2018\)](#)

6.7 Boligpriser

Boligprisene i Oslo har, basert på gjennomsnittspriser per år, økt med nesten 200 prosent i perioden 2003 til utgangen av 2018. Dette tilsvarer en årlig prosentvis vekst på ca. 7,5 prosent. I samme periode har boligprisene i Norge, inkludert Oslo, økt med knappe 150 prosent som igjen tilsvarer en årsvekst på ca. 5,5 prosent. Boligprisveksten i Oslo har vært spesielt høy fra 2014 hvor prisen har økt med drøyt 40 prosent.

Byggekostnad og lønnsvekst har økt omtrent like mye og i overkant av 70 prosent i denne tidsperioden. Dette tilsvarer en årlig vekst på ca. 3,7 prosent. Leieprisene i Oslo økte årlig med 4,2 prosent i samme periode, hvilket gir en total vekst på ca. 87 prosent, med andre ord høyere enn lønnsvekst. At inflasjonen kun har økt med totalt ca. 34 prosent, hvilket igjen tilsvarer en årlig vekst på 2,0 prosent, tilsier en solid økning i kjøpekraft de siste 15 årene.

Figur 6.11. Utvikling i boligpriser i forhold til leiepriser, lønn, byggekostnad og inflasjon

Kilde: Eiendom Norge, Statistisk Sentralbyrå og Boligbygg Oslo KF

Utviklingen i leieprisene har vært jevnere enn veksten i boligprisene de siste 15 årene og spesielt de siste 5 årene. Bakgrunnen for dette kan blant annet være at kostnaden ved å eie sin egen bolig i form av renter og avdrag har økt langt mindre enn boligprisene. Bak dette ligger igjen nedgangen i styringsrenten fra over 5 prosent på topp i 2008 til bunnen på 0,75 prosent til og med høsten 2018.

Bakgrunnen for at boligprisene har økt så mye mer enn lønn i samme periode er trolig først og fremst et resultat av at rentenivået har sunket kraftig gjennom hele 15 års perioden, før Norges Bank nå signaliserer en moderat renteøkning over de neste årene. Norske husholdninger bruker per i dag en andel av sin lønn til rentebetaling som er under historisk gjennomsnitt og total gjeldsbelastning (inkludert avdrag) ligger ca. på gjennomsnittet av de siste 30 årene. Siden renten er lav og gjelden er høy vil relativt små renteøkninger kunne slå hardt inn. Total gjeldsbetjeningskostnad som andel av inntekt er i Pengepolitisk rapport fra Norges Bank estimert til å bli historisk høy ved utgangen av 2021.

Boligprisene i Oslo er langt høyere enn boliger i andre større byer i Norge, også om det justeres for at lønnsnivået i Oslo er høyere. Særlig fra januar 2014 frem til juni 2019 hadde boligprisene i Oslo kommune langt høyere vekst enn boligprisene i landet som helhet og de andre større byene. Boligprisene per kvadratmeter i Oslo ligger også høyere enn prisene i nabokommunene både vest og øst i Akershus. Les mer om utviklingen i boligpriser i Oslo og andre storbyer og nabokommunene i Oslospeilet nr. 3/2019¹¹⁵.

«Sykepleierindeksen» og «familieindeksen» forsøker å svare på om bolig er dyrt eller ikke, med rente- og inntektsnivået tatt i betraktning¹¹⁶. Sykepleiere er valgt fordi inntekten deres representerer en typisk norsk inntekt og i liten grad er konjunkturavhengig. I Oslo kunne en enslig sykepleier kjøpe 3 av 100 boliger i 2019. Familieindeksen ser på hvordan mulighetene er for å dekke familiens boligbehov. Eksempelfamilien består av en sykepleier, en lærer og deres

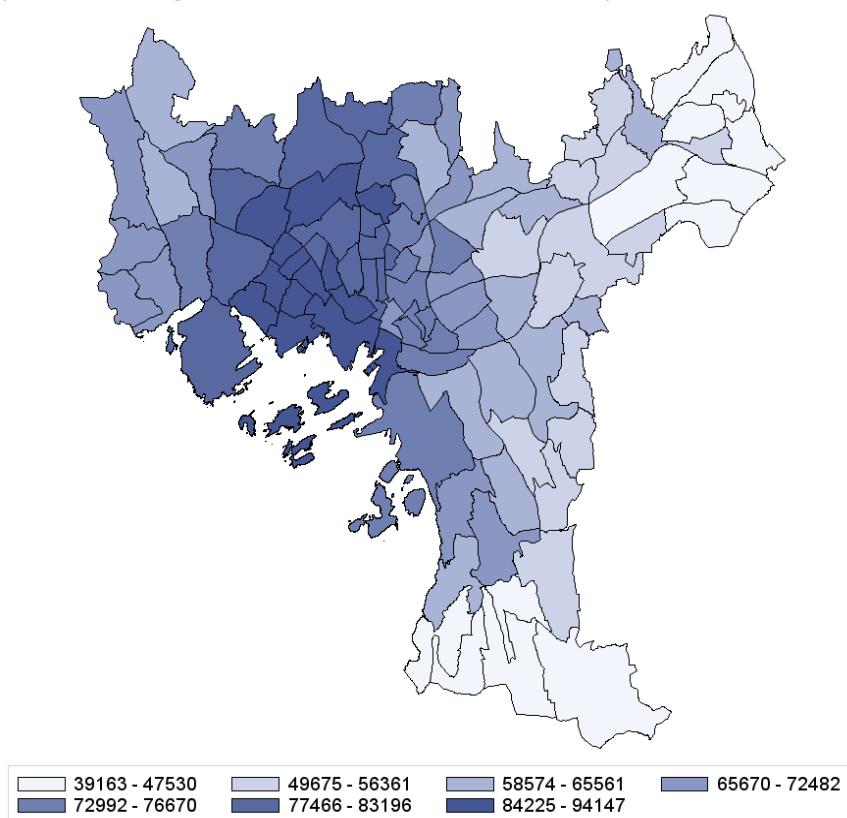
¹¹⁵ www.oslo.kommune.no/oslospeilet. Kilde til boligpriser Eiendomsverdi A/S

¹¹⁶ Eiendom Norge 2019: [Den norske sykepleierindeksen 2019](#) og [Den norske familieindeksen](#)

to barn. Familien trenger større plass og har et antatt behov for en bolig i indeksen er på minst 100 kvadratmeter. Med de forutsetningene som er lagt til grunn viser indeksen at familien bare kunne kjøpe 3 av 100 boliger i Oslo i 2019. De aktuelle boligene ligger i de ytre bydelene og primært i Alna, Søndre Nordstrand og Stovner. Resultatene indikerer at det er vanskelig å få seg bolig i Oslo både som alenehusholdning og familie med normal inntekt.

Prisforskjellene innad i Oslo er markante. I 2018 var gjennomsnittlig kvadratmeterpris for omsatte boliger 41 200 i Bydel Søndre Nordstrand som var billigst, og 87 900 i Bydel Frogner som var dyrest. Kartet nedenfor viser gjennomsnittlig kvadratmeterpris for blokk i ulike delbydeler i Oslo. Prisforskjellene internt i byen speiler i en viss forstand de sosioøkonomiske forskjellene mellom ulike deler av byen som vi så i kapittel 3.

Figur 6.12. Gjennomsnittlig kvadratmeterpris for blokk, delbydeler i Oslo. 2018

6.8 Boforhold

6.8.1 Vanskeligstilte på boligmarkedet og trangboddhet

Vanskeligstilte på boligmarkedet har ingen klar definisjon, men i nasjonal strategi for boligsosialt arbeid (Bolig for velferd), regnes vanskeligstilte på boligmarkedet som personer og familier som ikke har mulighet til å skaffe seg og/eller opprettholde et tilfredsstillende boforhold på egen hånd. Disse befinner seg i en eller flere av følgende situasjoner: er uten egen bolig, står i fare for å miste boligen sin eller bor i uegnet bolig eller bomiljø¹¹⁷. SSB utarbeidet i 2017 rapporten «Vanskeligstilte på boligmarkedet. Hvordan måle og hvem er utsatt på boligmarkedet?»¹¹⁸. Rapporten lander på 7 ulike definisjoner av vanskeligstilte, og alle 7 definisjonene inneholder trangboddhet og ulike varianter av lavinntekt. Avhengig av hvilken definisjon som legges til grunn anslår de at mellom 44 000 og 78 600 personer i Oslo er vanskeligstilte på boligmarkedet. Oslo har den høyeste andelen av befolkningen som er vanskeligstilte på boligmarkedet, mellom 7 og 13 prosent avhengig av hvilken definisjon en benytter. Dette er over dobbel så høye andeler som i landet for øvrig og de andre store byene. En rapport fra institutt for samfunnsforskning¹¹⁹ som ble publisert i 2019 viser at de vanskeligstilte på boligmarkedet, etter definisjonene fra SSB-rapporten, kun er vanskeligstilte en kort periode. Av de som var vanskeligstilte i 2015 var kun 30 prosent vanskeligstilte også i 2017. Å være vanskeligstilt på boligmarkedet henger tett sammen med lavinntekt og boligpriser. Boligprisutviklingen beskrives kapittel 6.7 og inntekt beskrives i kapittel 3.4. Oslo har både den høyeste andelen lavinntektshusholdninger av alle landets fylker og de høyeste boligprisene på både leie- og kjøpsmarkedet. Det finnes ikke bydelsvise tall for andelen vanskeligstilte på boligmarkedet andelen vil antagelig være høye i de samme bydelene som har høy andel lavinntektshusholdninger.

Så mange som 38 prosent av barna i Oslo bodde trangt i 2017, i følge den offisielle, nasjonale definisjonen¹²⁰. I 2015 gjaldt det 39 prosent. Det kan diskuteres hvor passende denne definisjonen er for Oslo, der befolkningen nødvendigvis bor tettere enn i resten av landet. Som figur 6.19 viser, er det langt større andel barn i Oslo som bor trangt enn i landet som helhet. Mange har selv valgt å bo trangere for å kunne bo mer sentralt, og verdsetter andre bokvaliteter høyere. Det kan derfor være mer nyttig å se på ulike mål på utsatthet på boligmarkedet i sammenheng, som vi har gjort ovenfor. Likevel følger den tilgjengelige statistikken den offisielle definisjonen, og det er interessant å se hvordan trangboddhet blant barn varierer i ulike deler av byen. Rapporten Boforhold og velferd¹²¹ konkluderer med at det er en negativ sammenheng mellom trangboddhet og barns skoleresultater. Barn som bor trangt har dårligere resultater på de nasjonale prøvene, spesielt gjelder dette de eldste barna.

Figur 6. 13 viser andelen barn som bor trangt fordelt på bydel, I tillegg vises delbydelene i hver bydel med høyest og lavest andel barn som bor trangt. Figuren viser at i bydelene Gamle Oslo, Grünerløkka, Sagene og Alna bodde over halvparten av barna trangt. I delbydelene Nedre Tøyen (Gamle Oslo) og Rommen (Stovner) bor over ¾ av barna trangt. Det er store forskjeller

¹¹⁷ [Bolig for velferd](#)

¹¹⁸ [Vanskeligstilte på boligmarkedet - SSB](#)

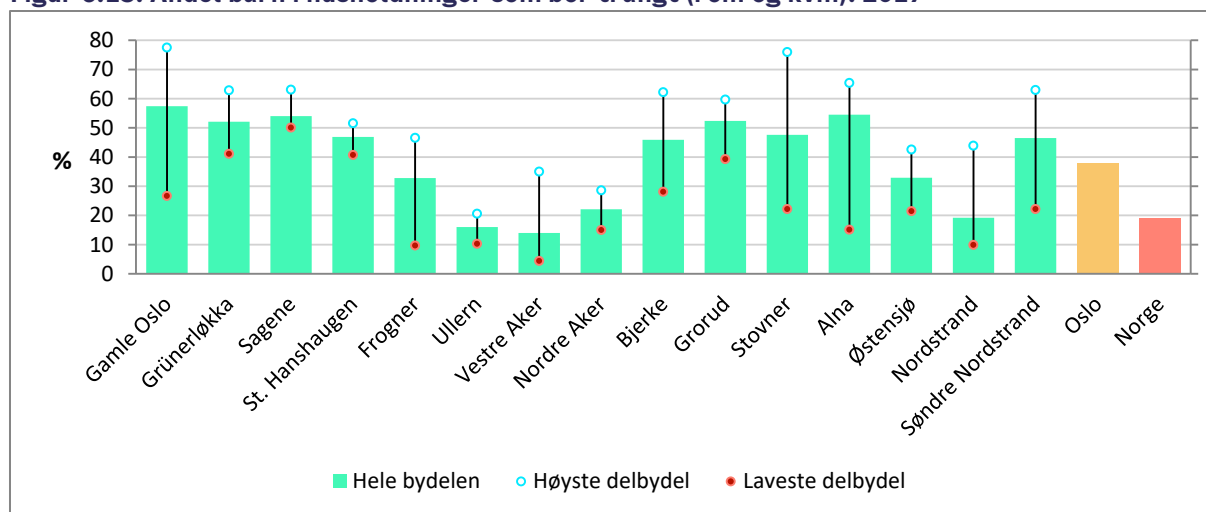
¹¹⁹ [Boforhold og velferd](#)

¹²⁰ Husholdninger regnes som trangbodd dersom: 1. Antall rom i boligen er mindre enn antall personer eller én person bor på ett rom, og 2. Antall kvadratmeter (p-areal) er under 25 kvm per person. I tilfeller hvor det mangler opplysninger om antall rom eller p-areal, vil husholdninger regnes som trangbodd dersom en av de to betingelsene er oppfylt (SSB)

¹²¹ [Boforhold og velferd](#)

innad i en del av bydelene. Bydel Vestre Aker er den bydelen med lavest andel barn som bor trangbodd. 75 prosent av barn i lavinntektshusholdninger bor trangt.

Figur 6.13. Andel barn i husholdninger som bor trangt (rom og kvm). 2017

Kilde: Barnefattigdom.no og SSB

6.8.2 Boligleie

«Eierlinja» for boliger står sterkt i Norge, og i overkant av 80 prosent av befolkningen i Norge bodde i 2018 i en bolig som noen i husholdningen eide.¹²² Andelen som eier egen bolig er lavere i Oslo, men også her eier 74 prosent boligen, mens 26 prosent leier. Andelen som leier har økt svakt de siste årene, som figur viser¹²³. I 2017 var det en total nettvækst på 7 400 personer i Oslo, samtidig var veksten i antall personer som bodde i en leiebolig på 3 400 personer, noe som utgjør 46 prosent av den totale befolkningsveksten.

Selv om de fleste også i Oslo eier boligen sin, er det store forskjeller i hvem som leier. Andelen som leier er høyest blant personer i etableringsfasen. I 2018 leide nesten halvparten av personer i 20-årene boligen sin, og andelen har økt fra 45,6 prosent i 2011 til 49,2 prosent i 2018. Andelen var på bare 10 prosent blant de mellom 67 og 79 år.

Andelen som leier er høyest blant husholdningene med lavest inntekt, og det er blant disse det har vært tydeligst økning i andel som leier de siste årene. Andelen som leier i den fjerdedelen av Oslos husholdningene som har lavest inntekt har økt fra 57 prosent i 2015 til 60 prosent i 2018¹²⁴. For fjerdedelen med høyest inntekt har andelen ligget stabilt på 10 prosent i perioden. Innvandrere leier i større grad enn den øvrige befolkningen. I 2018 leide 48 prosent av innvandrerne fra EU/ EØS, USA, Canada, Australia og New Zealand, mens 41 prosent av innvandrere fra andre land eide. Andelen var 20 prosent i den øvrige befolkningen¹²⁵.

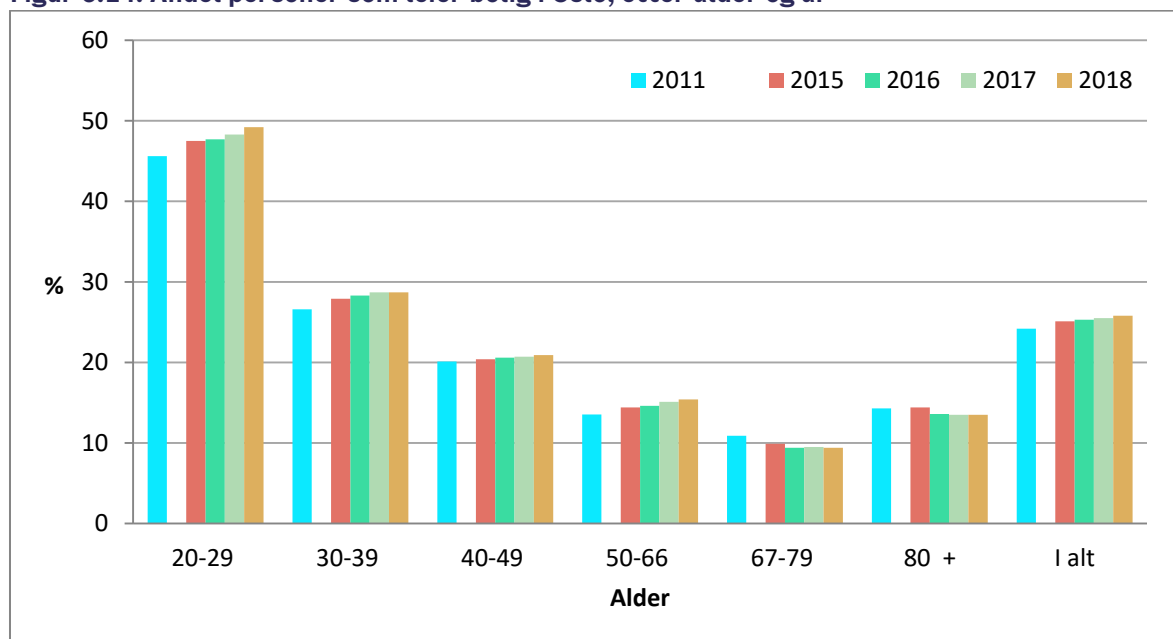
¹²² SSB. [Boforhold, registerbasert. 2019](#). Merk at statistikken inneholder tall både for husholdninger og personer, og at det i det følgende veksles mellom hva som brukes avhengig av hva som er tilgjengelig. Andelen som leier i Oslo 2018 er 25,8 % av personer og 30,8 % av husholdningene.

¹²³ Statistikken for 2011 er tatt med for sammenligning, men er ikke direkte sammenlignbar da den er basert på Folke- og boligtellingsen det året, mens for 2015 har vi registerbasert boforholdstatistikk.

¹²⁴ SSB. «[Under halvparten av husholdninger med lav inntekt eier sin egen bolig](#)» og [Tabell 11346: Husholdninger, etter region, eierstatus, inntektsgruppe, statistikkvariabel og år](#).

¹²⁵ SSB. [11036: Personer, etter region, innvandringskategori, statistikkvariabel, eierstatus og år](#).

Figur 6.14. Andel personer som leier bolig i Oslo, etter alder og år

Kilde: SSB. 2011: Tabell 09812; 2015-18: Tabell 09812.

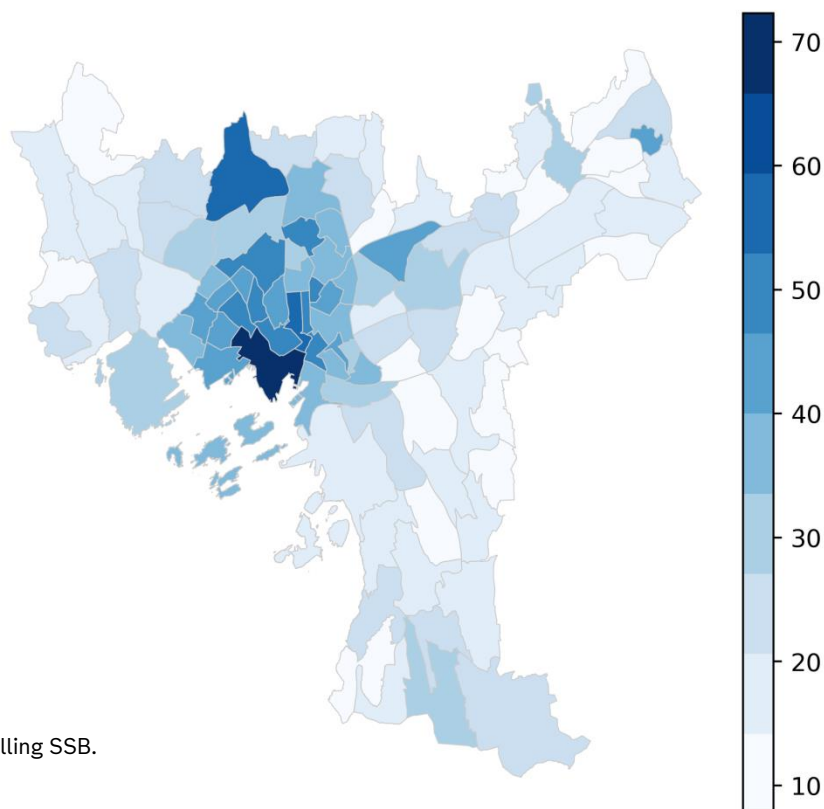
Markedsleie for en treroms leilighet varierte fra 14 500 i ytre by sør til 16 800 i indre by vest i 4. kvartal 2018¹²⁶. Leieprisene har hatt en langt svakere vekst enn boligprisene, som vi så i kapittel 6.7.

16 prosent av boligene i Oslo er såkalt sekundærboliger. Det antas at leiligheter for utleie utgjør den største delen av disse boligene, og at over 20 prosent av alle leiligheter i Oslo er sekundærboliger. Det er en høyere andel sekundærboliger i indre by enn i ytre by. I ytre by er det en høyere andel sekundærboliger på østkanten.

Kartet over andel husholdninger som leier bolig fordelt på delbydeler viser at det er størst andel som leier i sentrum. Samtidig er det et innslag av delbydeler med høy leieandel spredt rundt i ytre by. Nordberg, Refstad, Fossum, Tåsen, Grorud, Ulven, Prinsdal og Vindern har alle 28 prosent leieandel eller høyere. I noen av områdene, særlig Nordberg, trekker studentboliger opp leieandelen.

¹²⁶ Oslo kommune statistikkbanken. Leiebolier. Gjengs leie og markedsleie.

Figur 6.15. Andel husholdninger som leier bolig (inkl. studenter), per delbydel. 2018

Kilde: Spesialbestilling SSB.

6.8.3 Kommunale boliger

Majoriteten av Oslos husstander bor i boliger framskaffet via markedet, enten egne eide boliger eller leide boliger i det ordinære leiemarkedet. Men noen husstander trenger hjelp til å skaffe seg en egen bolig, enten grunnet svak økonomi eller behov for spesiell tilpasning på grunn av alder, bevegelses- eller utviklingshemning. For disse kan eneste mulighet være å leie en bolig som er eid eller disponert av kommunen. Dette er boliger som er strengt behovsprøvd. Tabell 6.4 viser at Oslo kommune i 2018 disponerte totalt over 13 000 boliger. Av disse eide kommunen 11 600 boliger, mens de øvrige var innleide boliger. Det kommunale foretaket Boligbygg KF eier majoriteten av de kommunalt eide boligene. De øvrige er enten eide av Omsorgsbygg eller bydelene. 84 prosent av boligene Boligbygg eier er ordinære utleieboliger, mens 9 prosent er omsorgsboliger og 7 prosent er Ungbo-boliger eller boliger til handicappede eller psykisk utviklingshemmede.

Tabell 6.4. Kommunalt disponerte boliger. Oslo. 2018.

Totalt antall kommunalt disponerte boliger (antall)	13 029
Kommunalt eide boliger (antall)	11 609
Innleide boliger (antall)	935
Privat eide boliger med kommunal disposisjonsrett (antall)	485
Brukereide boliger med kommunal disposisjonsrett (antall)	158

Kilde: Boligbygg

Det er flest kommunale boliger i de tre østlige sentrumsbydelene, nesten halvparten av de kommunale boligene befinner seg i disse tre bydelene. Som figur 6.14 viser er det også her de kommunale boligene utgjør høyest andel av totalt antall boliger. Oslo under ett har en andel på 19 kommunalt disponerte boliger per tusen innbyggere, dette er lavere enn både landssnittet

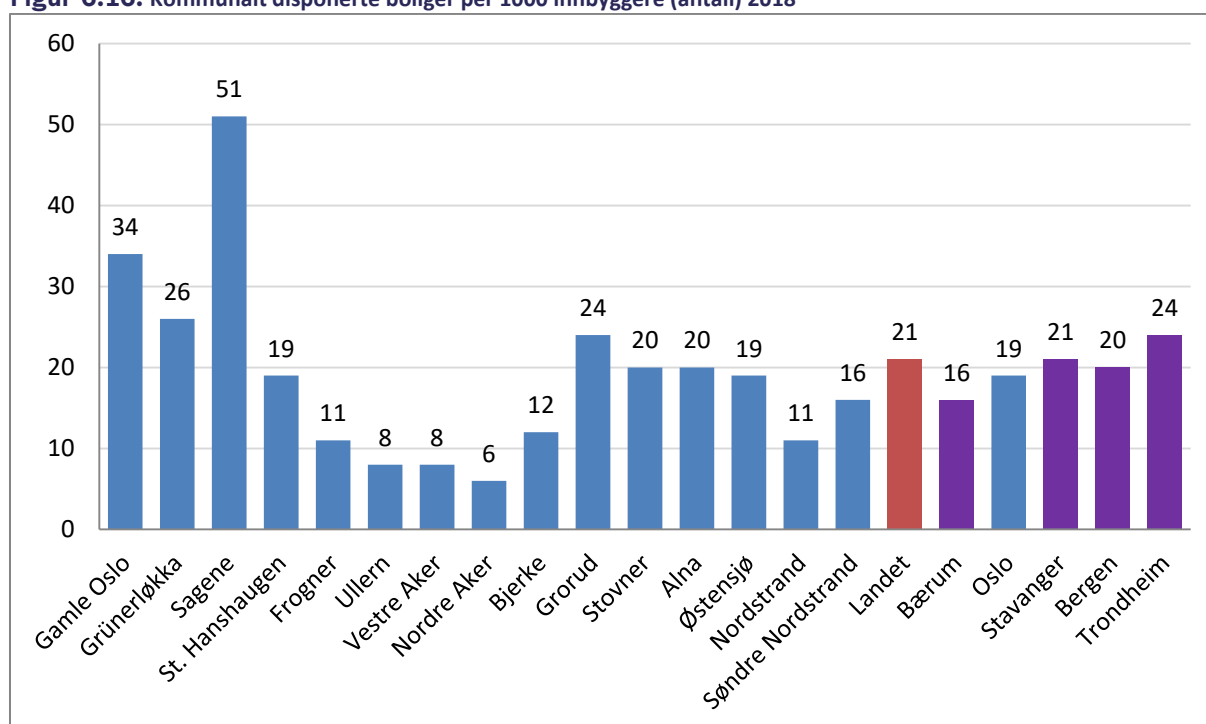
og de øvrige storbyene. Kun Bærum av de største kommunene har færre boliger per tusen innbygger. Fylkestall viser at det kun er Akershus og Rogaland som har en lavere andel kommunalt disponerte boliger per tusen innbyggere enn Oslo.

På bydelsnivå er det store forskjeller i antallet per tusen innbygger. Sagene har det høyeste nivået med 55 kommunale boliger per tusen innbyggere mens bydel Nordre Aker har den laveste andel med 6 kommunale boliger per tusen innbyggere. Sammenlignet med alle landets kommuner er det henholdsvis nesten den høyeste andelen og den laveste andelen.

Flertallet av de kommunale boligene er i heleide kommunale bygg, dvs. i kommunale bygårder. Totalt er det 7 003 kommunale boliger i denne kategorien. Det utgjør 62 prosent av det totale antallet kommunale boliger. Det er særlig de tre østlige sentrumsbydelene som har denne type kommunale bygårder. I Bydel Sagene er 95 prosent av de kommunalt disponerte boligene i heleide bygg, mens andelen er lavest i bydel Søndre Nordstrand (25 %).

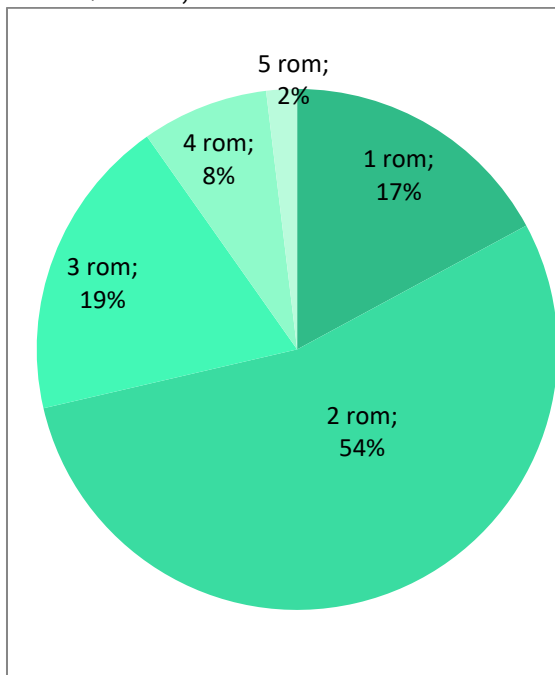
Over halvparten av de kommunale boligene er to-roms leiligheter, mens kun 10 prosent av boligene har fire rom eller flere. Dette gjenspeiler seg også i beboermasse i de kommunale boligene (figur 6.16). Figur 6.17 viser husstandsstørrelsen på det tidspunktet husstanden fikk tildelt kommunal bolig. Den viser at 73 prosent av husstandene som har fått tildelt kommunal bolig var enslige. 22 prosent av husstandene var registrert med barn, dvs. at 82 prosent av husstandene med 2 eller flere personer er husstander med barn, dvs. barnefamilier eller enslige forsørgere.

Figur 6.16. Kommunalt disponerte boliger per 1000 innbyggere (antall) 2018

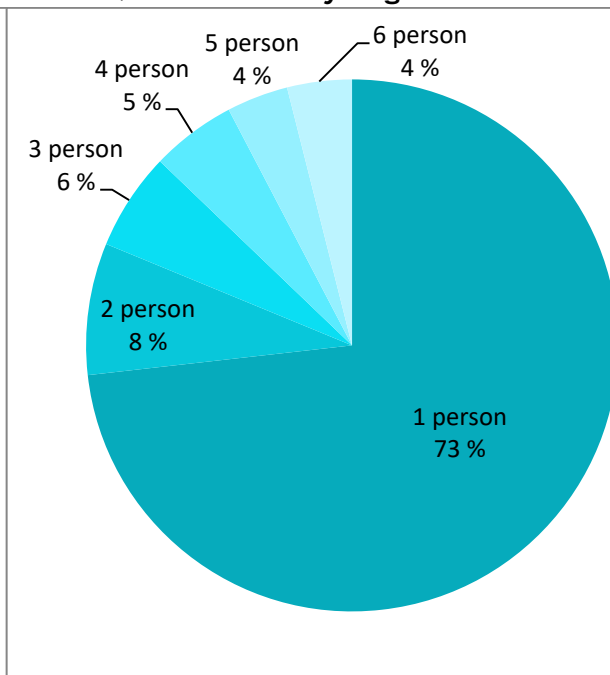
Kilde: KOSTRA

Figur 6.17 Kommunale boliger etter romstørrelse, andel

Kilde: Boligbygg

Figur 6.18 Husstander i kommunale boliger etter familiestørrelse ved innflytting

Kilde: GOBO

6.9 Bostøtte og sosialhjelp til bolig

6.9.1 Bostøtte

Det finnes tre hovedtyper bostøtte som blir utbetalt til husstander i Oslo med lave inntekter. Den største ordningen er den statlige bostøtten som er en rettighetsfestet ordning som utbetales til husstander med lave inntekter. En husstand har rett på ordningen om inntekten er lav nok.

I tillegg har Oslo kommune to kommunale bostøtteordninger, *kommunalt bolig tilskudd* (KBT) og *bostøtte for leietakere i kommunal bolig* (BKB). KBT er en bostøtteordning som retter seg mot personer med lav trygd/pensjon, dvs. enten minstepensjonister eller personer med en minste uføresats. Maksimalt utbetalt beløp på ordningen er 1 000 kroner per måned. Denne ordningen er nå lukket for nye mottakere. BKB er en bostøtteordning som retter seg mot leietakere i kommunal bolig. Den er ment å sikre at personer som bor i kommunal bolig skal klare bostøttene. BKB utbetales til Boligbygg og går til fratrekk av husleie for den enkelte husstand. Gjennomsnittlig utbetalt BKB ligger på ca. 6 500 kroner per måned.

Tabell 6.5 viser andel mottakere av bostøtte i desember 2018 fordelt på husstandens bostedsbydel. Den viser at det særlig er sentrumsbydelene i øst og nord som har høye andeler av BKB mottakere, noe som samsvarer med tettheten av kommunale boliger. Statlig bostøtte har høyest andeler i bydelene Søndre Nordstrand, Stovner, Grorud og Sagene. I alle disse bydelene mottar ca. 7 prosent av husstandene statlig bostøtte.

Tabell 6.5. Andel mottakere bostøtte av totalt antall husstander desember 2018, bydelsvis

Andel mottakere desember 2018			
	Statlig bostøtte	KBT	BKB
Gamle Oslo	7,5	0,5	3,7
Grünerløkka	5,4	1,2	1,8
Sagene	6,8	1,7	4,1
St. Hanshaugen	4,9	0,5	1,2
Frogner	3,6	0,5	1,1
Ullern	2,3	0,5	0,4
Vestre Aker	2,4	0,5	0,8
Nordre Aker	2,9	0,4	0,7
Bjerke	5,6	0,9	1,1
Grorud	6,9	2,3	1,9
Stovner	7,3	2,7	1,4
Alna	4,7	1,9	1,3
Østensjø	3,9	1,3	1,2
Nordstrand	3,1	1,2	1,1
Søndre Nordstrand	7,6	1,6	1,5
Hele Oslo	4,8	1,1	1,6

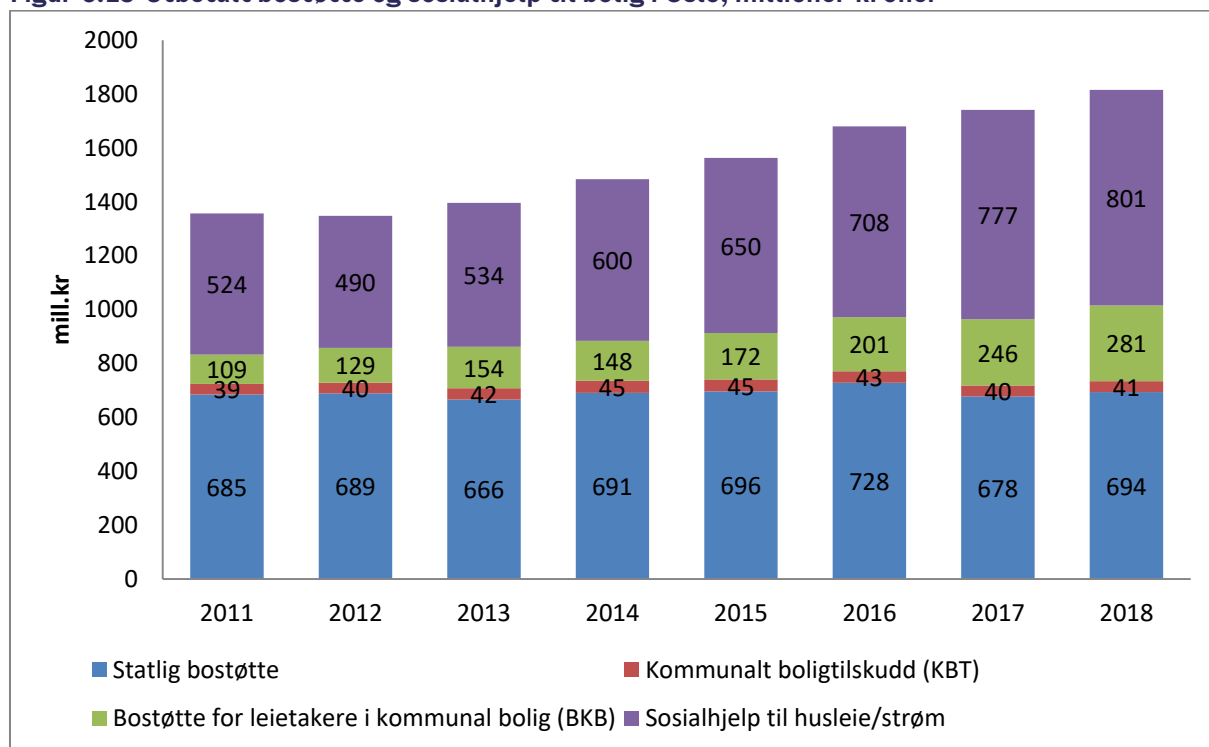
6.6.1 Sosialhjelp til bolig og samlet boligstøtte

I tillegg til de ulike bostøtteordningene utbetaler Oslo kommune i visse tilfeller sosialhjelp for å dekke boutgiftene. Innretningen av bostøtteordningene og nivået på boutgifter som husleie og strømpriser påvirker sosialhjelpsbehovet. Dagens husleienivå i Oslo medfører at i tillegg til bostøtten, vil en del beboere også ha behov for sosialhjelp for å dekke nødvendig utgifter til livsopphold og boutgifter.

Utbetalingene knyttet til sosialhjelp til boligformål har vært økende de siste årene og i 2017 ble det for første gang utbetalt mer i sosialhjelp til bolig i Oslo enn det ble utbetalt statlig bostøtte. Figur 6.19 viser dette. Merk at rammene for hvilke boligformål det gis sosialhjelp til er noe annerledes enn det som faller inn under bostøtteordningene. Figuren må derfor tolkes med varsomhet.

I tillegg til økte utbetalinger av økonomisk sosialhjelp viser figuren også at det er en betydelig vekst i nettoutbetalingen til BKB. Dette skyldes i stor grad veksten i antall mottakere av ordningen, vekst i gjengs leie og at refusjonene fra den statlige bostøtten ikke holder tritt med veksten i boutgiftene. Kommunens andel av boligstøtte har dermed økt betydelig de seneste årene.

Figur 6.19 Utbetalt bostøtte og sosialhjelp til bolig i Oslo, millioner kroner

7 Næringsutvikling

Hovedtrender

- Oslo har høyest verdiskaping av de norske fylkene, og 3/ 4 er sysselsatt i privat sektor.
- Kunnskapsintensive forretningsmessige tjenestenæringer (KIFT) utgjør den største næringen i Oslo, både målt i verdiskaping og sysselsetting.
- Antall sysselsatte med høyere utdanning har vokst mye de siste ti årene.
- 28 % av Norges FoU-aktivitet ligger i hovedstaden.
- Oslo er Norges største studieby med rundt 78 000 studenter.
- Mangel på kompetent arbeidskraft innen visse næringer.
- Oslo og Akershus har styrket sin innovasjonsevne, men ligger fortsatt langt bak Helsinki, Stockholm og København.
- Det bygges mest næringslivsareal i kategorien kontor- og administrasjonsbygg.

Oslo har et dynamisk og variert næringsliv i vekst. Verdiskapingen er høy og næringsstrukturen har et stort innslag av kunnskapsintensive næringer. NHOs Kommune-NM 2019 viser at Oslo er Norges mest næringsvennlige kommune, og kommer på førsteplass blant norske kommuner basert på indikatorer for økonomiske prestasjoner og rammebetingelser for næringslivet.¹²⁷ Som landets kunnskapshovedstad er Oslo også et tyngdepunkt for høyere utdanning og forsknings- og utviklingsaktivitet. Utfordringen er å styrke Oslos internasjonale konkurransekraft, og legge til rette for fornyelse og omstilling til en enda mer kunnskaps- og innovasjonsdrevet økonomi.

7.1 Næringsstruktur og vekst

Oslo hadde høyest verdiskaping blant norske fylker i 2017. Ifølge fylkesfordelt nasjonalregnskap lå bruttoproduktet per sysselsatt – eller verdiskapingen – hele 25 prosent over landsgjennomsnittet.¹²⁸ Ulik næringsstruktur forklarer i stor grad hvorvidt et fylke ligger over eller under landsgjennomsnittet.¹²⁹ Næringsstrukturen i Oslo er fullstendig dominert av privat og offentlig tjenesteyting. Oslo har en stor andel av kunnskapsintensive tjenestenæringer med høyt bruttoprodukt per sysselsatt.

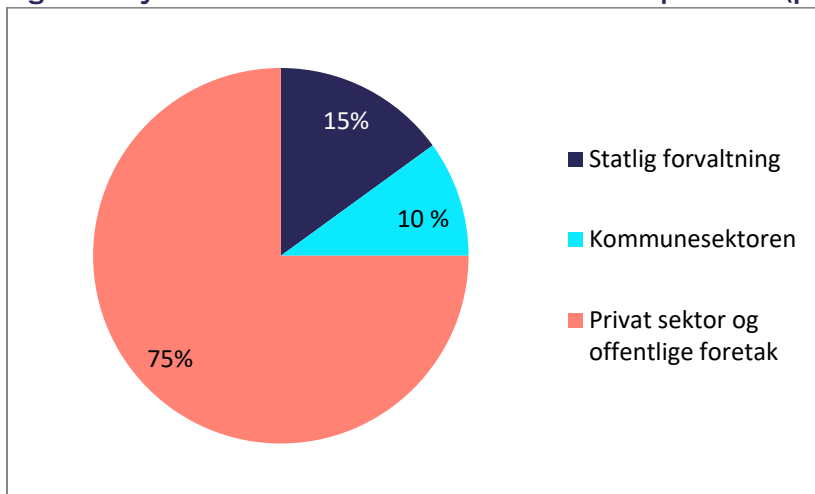
Ser vi på antall sysselsatte i Oslo fordelt på sektor (figur 7.1), så er 3 av 4 arbeidsplasser i kategorien privat sektor og offentlige foretak. De resterende 25 prosent er innen offentlig forvaltning, og fordeler seg på statlig forvaltning (15 %) og kommunesektoren (10 %).

¹²⁷ Kilde: Menon Economics (2019), *NHOs Kommune-NM 2019*, Menon-publikasjon nr. 46/2019.

¹²⁸ Kilde: SSB [hovedtallstabell fylkesfordelt nasjonalregnskap](#)

¹²⁹ Kilde: SSB, «[Oslo har høyest bruttoprodukt per sysselsatt](#)».

Figur 7.1 Sysselsatte med arbeidssted i Oslo fordelt på sektor (prosent), 2018

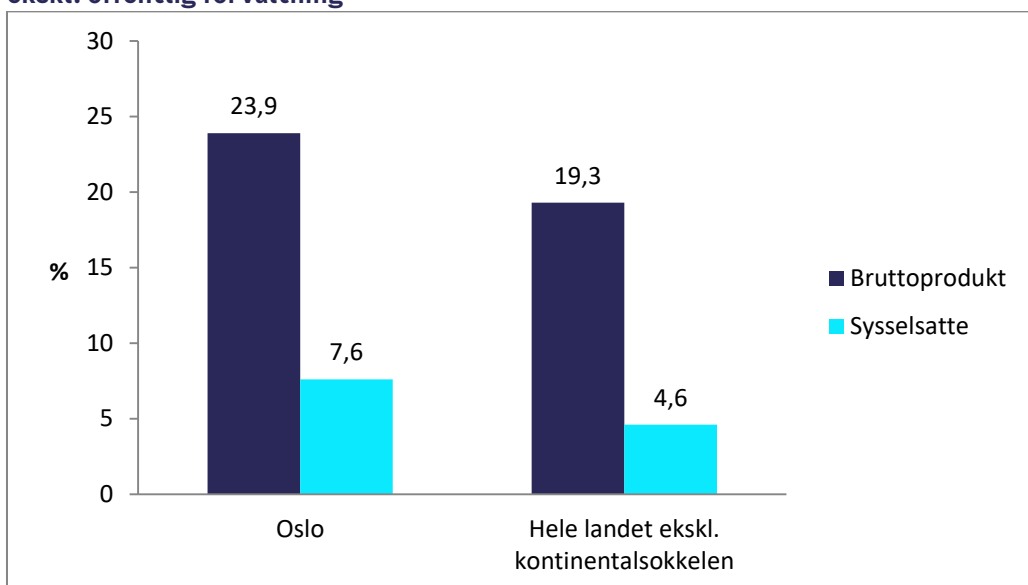

Kilde: SSB statistikkbank, tabell 07979

7.1.1 Vekst i verdiskaping og sysselsetting

Næringslivet i Oslo er i vekst. Som figur 7.2 viser økte verdiskapingen fra 2008 til 2017 med 24 prosent, og sysselsettingen med 8 prosent, ifølge tall fra fylkesfordelt nasjonalregnskap (SSB). Disse tallene er eksklusive offentlig forvaltning, og viser veksten i privat sektor. At verdiskapingen øker så mye mer enn sysselsettingen i Oslo, tyder på at det har vært en produktivitetsvekst. På landsbasis var veksten på hhv. 19 og 5 prosent i samme periode.

Figur 7.2 Vekst 2008-2017 i bruttoprodukt (faste priser) og sysselsatte i Oslo og hele landet, ekskl. offentlig forvaltning

Kilde: SSB statistikkbank, tabell 11713 (bearbeidet)

7.1.2 Kunnskapsintensivt næringsliv

Oslo har et variert næringsliv med arbeidsplasser fordelt på mange næringer. Det som særlig skiller Oslo fra resten av landet er det store innslaget av kunnskapsintensive forretningsmessige tjenestenæringer (KIFT).¹³⁰ KIFT-næringene¹³¹ er sammensatt av finans, IKT-tjenester, medietjenester og generiske kunnskapstjenester.¹³² KIFT er den største næringen i Oslo, både målt i verdiskaping og sysselsetting. KIFT i Oslo stod for hele 42 prosent av denne næringens totale verdiskaping i Norge i 2017.

KIFT trekkes fram som viktige næringer i en mer kunnskapsbasert økonomi. Mens KIFT-næringene i hovedsak er lokalisert i storbyregioner, er kundene og leverandørene mer spredt utover landet. KIFT-næringene stod for 31 prosent av verdiskapingen i Oslo i 2017, mot 16 prosent på landsbasis (figur 7.3). Ser vi på fordelingen innenfor KIFT, stod finansnæringen for 14 prosent, og var den enkeltnæringen i Oslo som bidro mest til verdiskapingen i 2017. IKT og medietjenester stod for 9,1 prosent, og generiske kunnskapstjenester for 8 prosent av verdiskapingen.

Som figur 7.3 viser, bidro også infrastrukturnæringene bygg/ anlegg, energi, vann/avløp og eiendom til en stor andel av verdiskapingen i Oslo (14 %), etterfulgt av varehandel (9 %). Offentlig administrasjon stod for 10 prosent av verdiskapingen, og er sammen med undervisning og helse- og omsorgstjenester det vi kan omtale som offentlig dominert tjenesteyting. Dette er tjenester som i stor grad er levert av det offentlige, men som også omfatter private tjenesteytere. Samlet bidro disse næringene med 23 prosent av verdiskapingen i Oslo i 2017.

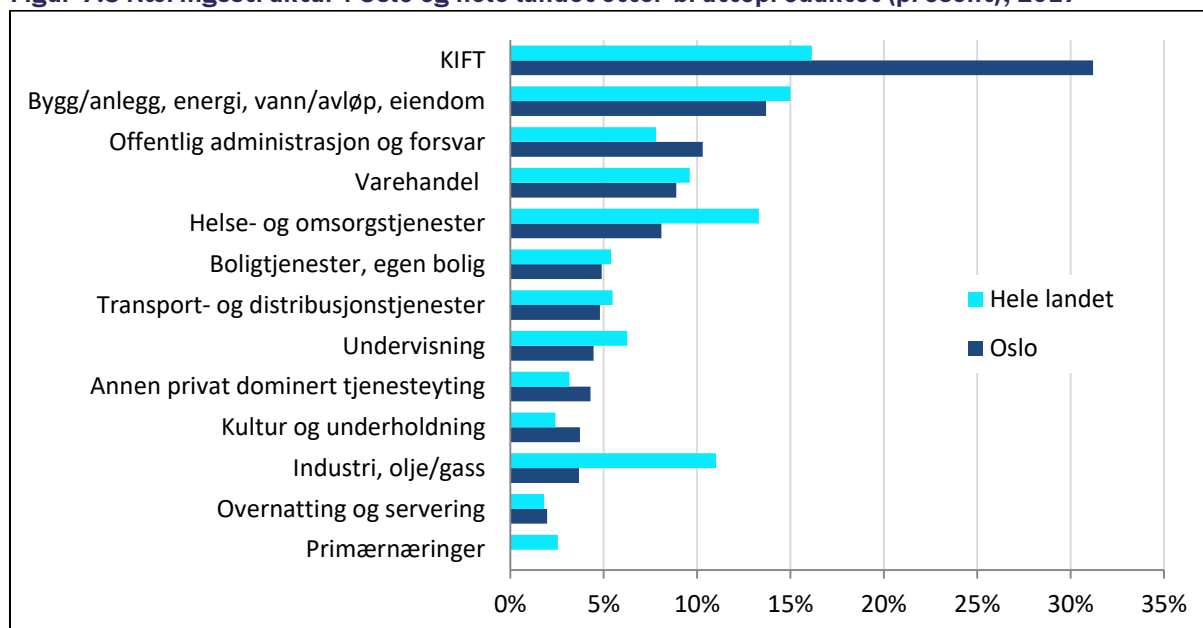
Oslo er, naturlig nok, det eneste fylket der primærnæringene ikke bidrar noe til den samlede verdiskapingen. Industriandelen er også beskjedne (3 %), og utgjør sammen med olje- og gassrelatert virksomhet kun 4 prosent av verdiskapingen i hovedstaden, mot 11 prosent på landsbasis.

¹³⁰ Reve og Sasson (2012) har i studien Et kunnskapsbasert Norge særlig vektlagt KIFT-næringenes kobling til de viktige eksportnæringene innen energi, maritime og marine næringer. Også andre rapporter peker på Oslo som et særlig senter for kunnskapsintensive forretningsmessige tjenestenæringer. Se f.eks. Regionale utviklingstrekk 2018. Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

¹³¹ KIFT-næringene kan deles inn i fire næringer: Medietjenester (NACE 58-60), IKT-tjenester (NACE 61-63), finans (NACE 64-66) og generiske kunnskapstjenester (NACE 69-75). KIFT-næringene er kunnskapsintensive i den forstand at de benytter mye høyt utdannet arbeidskraft i produksjon i forhold til annet næringsliv. De er forretningsmessige i den forstand at deres leveranser i stor grad retter seg mot næringslivet. Dessuten er de tjenesteytende i den forstand at dere leveranser består av ikke-fysiske produkter. Kilde: Menon Economics (Holmen m.fl.), Styrkeforholdene i KIFT-næringen verdikjede over næring og geografi, Menon-publikasjon nr. 15/2016.

¹³² I offentlig statistikk er det vanlig å slå sammen medietjenester og IKT-tjenester i næringen «informasjon og kommunikasjon», mens generiske kunnskapstjenester omtales som «faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting» i tabeller fra Statistisk sentralbyrå (SSB).

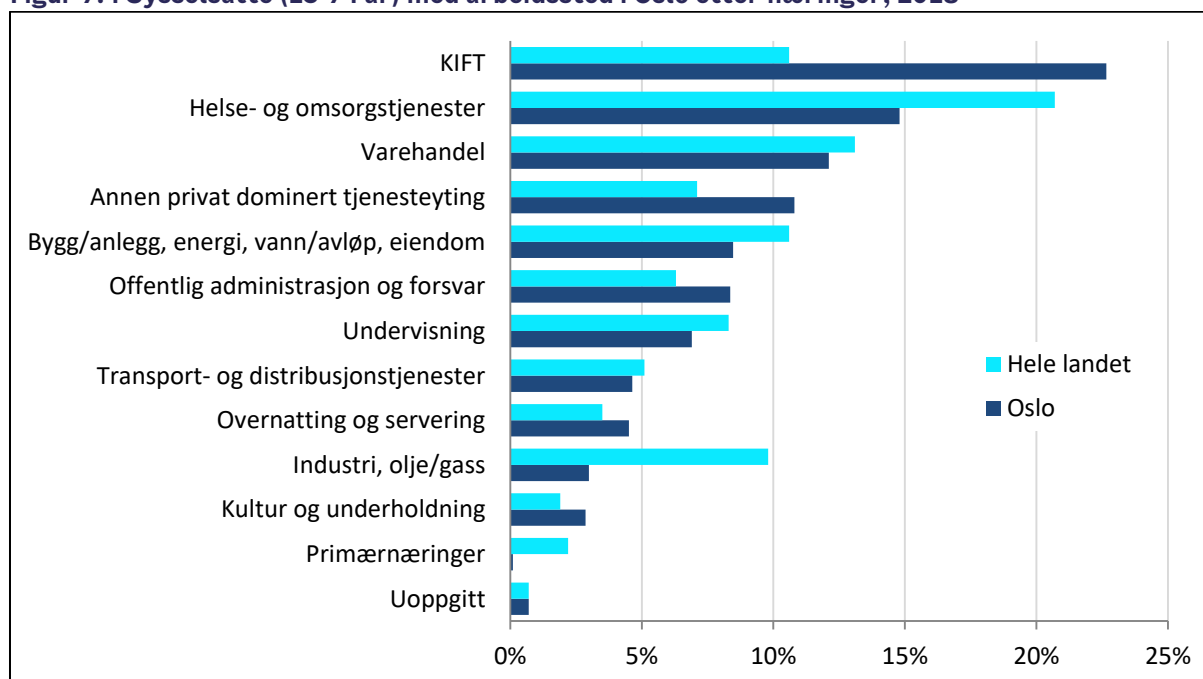
Figur 7.3 Næringsstruktur i Oslo og hele landet etter bruttoproduktet (prosent), 2017

Kilde: SSB statistikkbank, tabell 11713 (bearbeidet). Tallene inkluderer ikke kontinentalsokkelen, og kan derfor ikke uten videre sammenliknes med nasjonalregnskapstallene.

Ved utgangen av 2018 var det totalt 482 569 sysselsatte med arbeidssted i Oslo. Ser vi på hvordan de sysselsatte fordeler seg på næringer, viser figur 7.4 at KIFT er størst med 23 prosent av de sysselsatte i Oslo. Deretter følger helse- og omsorgstjenester (15 %), varehandel (12 %) og annen privat dominert tjenesteyting (11 %). Offentlig dominert tjenesteyting står samlet for rundt 30 prosent av sysselsettingen i Oslo, og omfatter offentlig administrasjon (8 %) og undervisning (7 %), i tillegg til helse- og omsorgstjenester. Som figur 7.4 viser ser bildet noe annerledes ut for hele landet. Da står KIFT for 11 % av de sysselsatte, mens helse- og omsorgstjenester sysselsetter flest med 21 %, etterfulgt av varehandel (13 %) og infrastrukturnæringene bygg/anlegg, energi, vann/avløp og eiendom (11 %).

Figur 7.4 Sysselsatte (15-74 år) med arbeidssted i Oslo etter næringer, 2018

Kilde: SSB statistikkbank, tabell 07984.

Næringsstrukturen i Oslo har flere likhetstrekk med næringsstrukturen i de andre nordiske hovedstedene.¹³³ Hovedstedene har et omfattende, variert og spesialisert tjenestetilbud som benyttes av både innbyggere og besøkende. I byene finner vi i tillegg et bredt spekter av spesialiserte kunnskaps- og tjenesteleverandører som tilbyr tjenester til en utvidet region. Andelen sysselsatte i KIFT-næringene er høyere i hovedstedene enn på landsbasis i samtlige nordiske land. Hovedsteder vil naturlig også ha mange sysselsatte innen offentlig administrasjon.

Hva som definerer om en næring er kunnskapsintensiv kan variere. En rapport fra Statistisk sentralbyrå (SSB) viser at norske næringer, og ikke bare de vi definerer som KIFT-næringer, utvilsomt er kunnskapsintensive sammenlignet med EU og Norden. SSB legger til grunn Eurostats definisjon om at en næring er kunnskapsintensiv hvis over 33 prosent av arbeidsstokken har høyere utdanning. Utover dette vil næringene selvsagt variere i grad av kunnskapsintensitet. Det er også en viss positiv sammenheng mellom en nærings kunnskapsintensitet og hvor mye den bruker på forskning og utvikling.¹³⁴

7.1.3 Høy tjenesteeksport

Oslo er det fylket i Norge som eksporterer mest, og eksporten skiller seg ut fra resten av landet ved at den nærmest utelukkende er dominert av tjenesteeksport.¹³⁵ Total eksport fra Oslo utenom olje og gass var i 2017 på i overkant av 100 milliarder kroner. Ser vi på eksport per sysselsatt i næringslivet, er det Møre og Romsdal som eksporterer mest, etterfulgt av Sogn og Fjordane og Nordland.

Beregninger fra Menon estimerer at eksporten fra Oslo la grunnlag for om lag 70 000 arbeidsplasser i Norge i 2017. Etter en liten nedgang i etterkant av 2014, har eksporten tatt seg betydelig opp. Eksporten fra Oslo er særlig konsentrert rundt næringene finans og forretningstjenester, maritim næring og reiselivseksport.

7.1.4 Framvoksende næringer og klynger

European Cluster Panorama 2016 kartlegger utviklingstendenser i næringslivet ved å identifisere fremvoksende næringer og potensial for nye klyngedannelser i europeiske regioner. Oslo og Akershus kommer på førsteplass totalt sett av de 39 regionene som får høyest skår som såkalte «hotspots» av klyngedannelser innenfor fremvoksende næringer. Dette viser at det er et stort potensial for fremvoksende næringer og klynger i Osloregionen.

Norske regioner gjør det særlig godt innenfor «blå vekst»¹³⁶ i denne kåringen, med regioner som Vestlandet på førsteplass, Agder og Rogaland på tredjeplass og Oslo og Akershus på fjerde-plass. Oslo og Akershus er i tillegg på topp både på rangeringen for kreative næringer og digitale næringer, samt nummer fire innenfor miljønæringer og nummer 14 innenfor bio-farmasøytisk næring.

Mønsteret som avspeiler seg er at de fremvoksende klyngene i hovedsak er konsentrert til større urbane områder og til tyngre industrielle miljøer. I de nordiske landene er hovedstads-regionene klart dominerende.¹³⁷ Hovedstadsregionene i Danmark og Sverige kommer begge på

¹³³ Menon Economics (2018): *Beskrivelse av Oslos næringsstruktur: For utarbeidelse av campusstrategi for Oslo*. Menon-publikasjon nr. 66/2018.

¹³⁴ Kilde: Statistisk sentralbyrå (2016) *Kunnskapsintensive næringer i Norge*, Rapport 2016/04.

¹³⁵ Kilde for dette avsnittet er: Menon Economics (2018) *Fylkes- og kommunefordelt eksport i 2017 – betydning for sysselsetting*, Menon-publikasjon nr. 101/2018 og *Eksport fra Oslo i 2017. Viktigste eksportmarkeder og betydning for sysselsetting*, Menon-notat 101-3/2018.

¹³⁶ Blå vekst-næringer er bredt definert i rapporten som all marint og maritimt relatert virksomhet.

¹³⁷ Kilde: *Indikatorrapporten 2017*, Norges forskningsråd.

15.plass. Fra Norge er også Agder og Rogaland og Vestlandet inne blant de 39 beste (på 24. og 30. plass).

Innovasjonsforskningen viser at norsk økonomi nyter godt av en rekke sterke næringsklynger, der kunder, leverandører og relevante kunnskapsinstitusjoner er knyttet sammen gjennom langvarige og forpliktende partnerskap. Økonomiske analyser fra SSB viser at klyngene gjør en forskjell. De klyngene som lykkes har jobbet systematisk over tid for å etablere tillit mellom partnerne, legge en framoverlent strategi, lage gode møteplasser og stimulere til FoU-prosjekter

Figur 7.5 viser ulike klynger og klyngeinitiativ i Oslo og Viken 2019. Det er både etablerte klynger og initiativ som er på vei til å bli etablert. De fleste innovatører er på en eller annen måte koblet opp mot nettverk av bedrifter og organisasjoner.

Figur 7.5 Klynger og klyngeinitiativ i Oslo og Viken 2019

7.2 Innovasjon, FoU og entreprenørskap

Innovasjon, FoU og entreprenørskap i næringslivet er viktig for å oppnå omstilling, vekst og produktivitet. Region Oslo og Akershus har styrket sin innovasjonsevne de senere årene, men ligger fortsatt langt bak de andre nordiske hovedstadsregionene.

7.2.1 Oslo og Akershus blant europeiske innovasjonsledere

EUs Regional Innovation Scoreboard gir en oversikt over det regionale mønsteret i innovasjonsaktivitet i Europa. Rangeringen er basert på 18 indikatorer som måler innsatsfaktorer som blant annet utdanningsnivå, resultater som antall patenter og teknologiekseport. Oslo og Akershus går frem på rangeringen og er nr. 16 i 2019, og er således rangert som en innovasjonsleder. Likevel ligger Oslo og Akershus etter Trøndelag (nr. 15) og Helsinki, Stockholm og København, som er på hhv. 3., 4. og 5. plass. Zürich er på topp.

Styrkingen av Oslo og Akershus sin innovasjonsevne i forhold til EU siden 2011, og spesielt de senere år, henger mye sammen med økt kvalitet på indikatorene. Oslo og Akershus har spesielt gode rammebetingelser når det gjelder andelen av den unge befolkningen som har høyere

utdanning, andelen av befolkningen som tar etterutdanning samt vitenskapelige publikasjoner og offentlige FoU-utgifter. Likevel har Oslo og Akershus en relativt lav score når det gjelder offentlig-private publikasjoner, og patent-, varemerke- og designapplikasjoner.

7.2.2 FoU i næringslivet

Forskningsrådets Indikatorrapport gir en årlig presentasjon av det norske forsknings- og innovasjonssystemet. Den viser at Oslo er landets viktigste senter for forskning og utvikling (FoU), med 28 prosent av landets samlede aktivitet i 2016¹³⁸.

I Oslo utførte næringslivet FoU for til sammen 6,262 milliarder kroner, og kjøpte FoU for 2 088 milliarder kroner i 2016. Det betyr at næringslivet i Oslo fortsatt forsker mest selv (egenutført) og kjøper mest FoU sammenlignet med de andre fylkene. Egenutført FoU i Oslo utgjorde 21 prosent av næringslivets egenutførte FoU i Norge i 2016. Men selv om FoU-innsatsen i næringslivet i Oslo er størst i volum, ligger den bare så vidt over det nasjonale gjennomsnittet når man fordeler innsatsen per sysselsatt. I lys av dette er ikke konsentrasjonen av næringslivets FoU-aktivitet til Oslo spesielt høy, og lavere enn det som kan forventes ut fra næringsstrukturen. Tall fra 2016 viser også at næringslivet i Oslo kjøper relativt lite FoU fra FoU-miljøene i Norge, til tross for at fylket har mange FoU-institutter i og like utenfor Oslo. I tillegg ligger andelen forskere i næringslivet med doktorgrad under landsgjennomsnittet.¹³⁹ Dette kan tyde på at samspillet mellom næringslivet og forskningssektoren ikke er godt nok utviklet.

7.2.3 Tilfang av nye virksomheter

Tilfang av nye foretak illustrerer dynamikken i næringslivet. Ved at eksisterende bedrifter legges ned og nye oppstår skjer det en omstrukturering av næringslivet. Oslo er det fylket i Norge hvor det etableres og nedlegges flest virksomheter.¹⁴⁰

Ved inngangen til 2019 var det nær 582 000 virksomheter i Norge. Av disse var 15 prosent (89 324) lokalisert i Oslo. De aller fleste bedriftene er små. 69 prosent har ingen ansatte, mens 22 prosent har 1–9 ansatte og 7 prosent har 10–49 ansatte. Kun 2 prosent av bedriftene har mellom 50–249 ansatte, og 0,3 prosent har 250 eller flere.

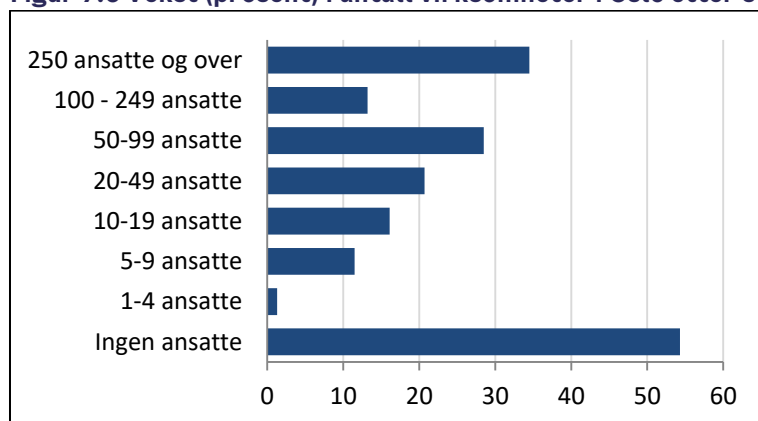
Det har vært en vekst i antall virksomheter på 36 prosent i Oslo fra 2009 til 2019. Som figur 7.6 viser, var det størst vekst i antall virksomheter uten ansatte (54 %). Det har også vært en sterk vekst i gruppene 250 ansatte og over (35 %) og 50–99 ansatte (29 %).

¹³⁸ Kilde: [Indikatorrapporten 2018, Norges forskningsråd](#).

¹³⁹ Kilde: «Regionalt kunnskapsgrunnlag for Oslo 2018». Notat utarbeidet av Forskningsrådet.

¹⁴⁰ Kilde: SSB statistikkbank, tabell 07197 og 07195

Figur 7.6 Vekst (prosent) i antall virksomheter i Oslo etter størrelse, 2009-2019

Kilde: SSB statistikkbank tabell 07091

De senere årene har den norske hovedstadsregionen hatt en kraftig oppblomstring av gründermiljøer. Tall fra forskningsprosjektet «The State of Norwegian Entrepreneurship 2.0» ved Handelshøyskolen BI¹⁴¹ viser at det er de nye og de unge bedriftene som betyr mest for jobbskaping og omstilling i Norge. I slutten av perioden 2005–2016 var 58 prosent av alle bedrifter i hovedstaden startups, og de sysselsatte 35 prosent av arbeidskraften i privat sektor. Etter Oslo følger Rogaland (25 %), Hordaland (22 %), Sør-Trøndelag (19 %) og Troms (18 %).

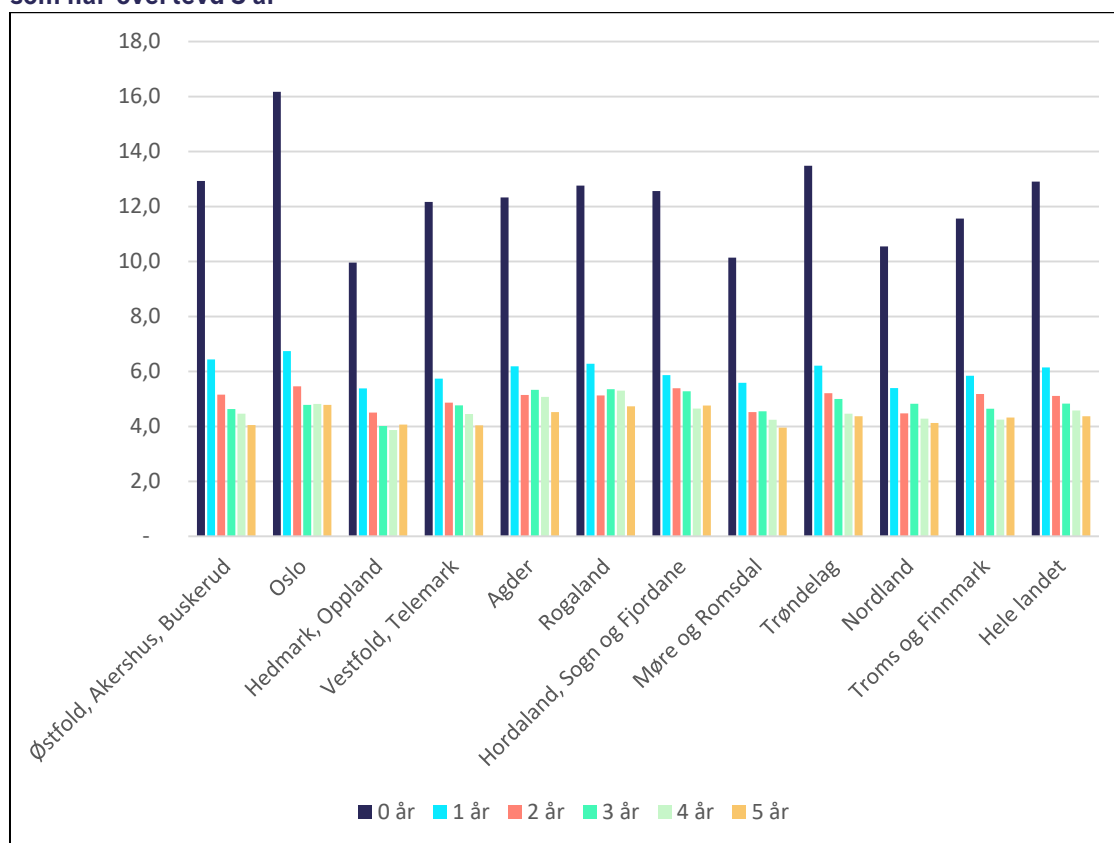
Det samme mønsteret gjelder om vi ser på vekstbedrifter (startups med mer enn 100 ansatte) hvor Rogaland, Akershus, Oslo og Hordaland er på topp, mens Nordland, Buskerud, Aust-Agder, Sør-Trøndelag og Østfold er på bunn. Ifølge BI-rapporten er ikke utfordringen mangel på entreprenørskap, men muligheten for at bedriftene vokser. Noe av dette skyldes mangel på arbeidskraft, kommersialiseringskompetanse, vekstkapital og investorer.

Rapporten «Regionale utviklingstrekk 2018»¹⁴² viser at svært mange av de nyetablerte foretakene i Norge ikke overlever de første årene etter oppstart. Over halvparten av alle foretak som ble etablert i 2011 hadde ikke overlevd etter ett år (figur 7.7). Etter fem år var bare 1/3 av foretakene tilbake. Oslo, som har den høyeste etableringsraten, har også den laveste overlevelsesraten, med kun 30 prosent etter fem år.

¹⁴¹ Kilde: Handelshøyskolen BI (2019). «The State of Norwegian Entrepreneurship 2.0». Rapport fra MIT- REAP Oslo og Akershus.

¹⁴² Kilde: Kommunal- og moderniseringsdepartementet (2018), *Regionale utviklingstrekk 2018*.

Figur 7.7 Antall nyetablerte foretak i 2011 per 100 foretak i populasjonen, og antallet av disse som har overlevd 5 år

Kilde: Regionale utviklingstrekk 2018, Kommunal- og moderniseringsdepartementet

7.3 Næringsliv og kompetanse

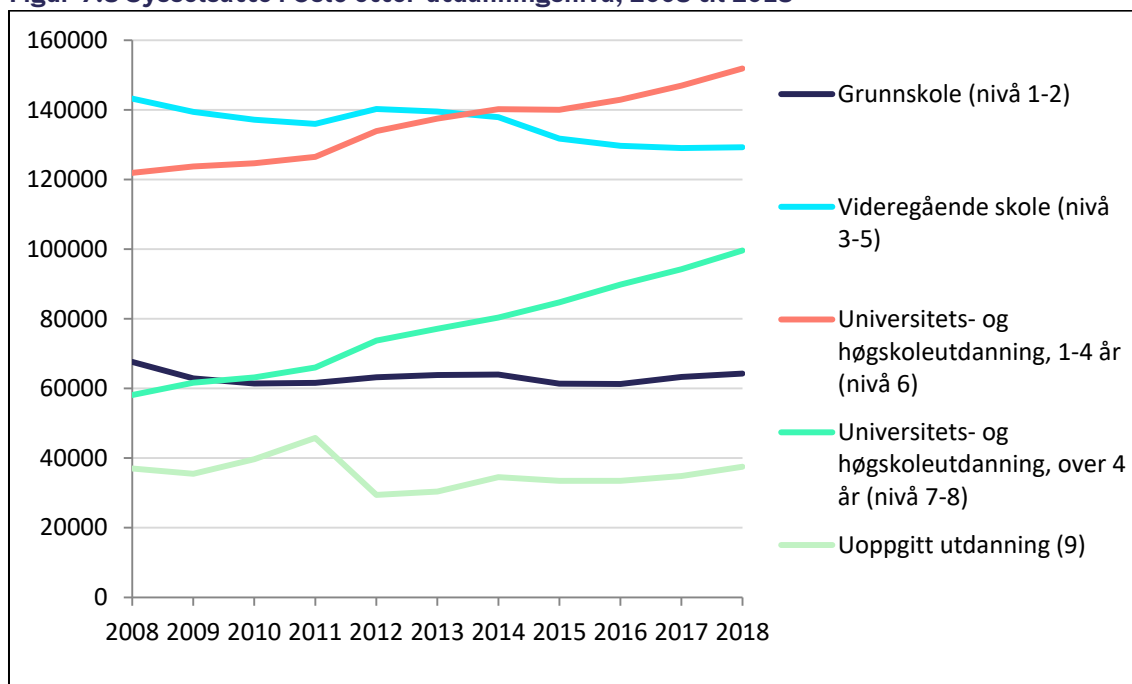
De menneskelige ressursene er den viktigste forutsetningen for næringsutvikling i kunnskapsøkonomien. God tilgang på riktig og kompetent arbeidskraft er avgjørende for innovasjon og verdiskaping i både næringslivet og offentlig sektor.

7.3.1 Høyt utdannet arbeidskraft

Oslo har den høyeste utdannede befolkningen av Norges fylker, som vist i kapittel 3.1. Utdanningsnivået øker stadig, og raskere enn i andre deler av landet.

I 2018 hadde over halvparten (52 %) av de totalt 482 567 sysselsatte i Oslo høyere utdanning. Det har vært en sterk vekst i antall sysselsatte med høyere utdanning (kort og lang) i Oslo i tiårsperioden 2008–2018 (figur 7.8). Gruppen med lang høyere utdanning har hatt en spesielt sterk vekst i denne tiårsperioden, med over 70 prosent. Det har også vært en vekst på rundt 25 prosent i gruppen med kortere høyere utdanning, mens det har vært en nedgang i antall sysselsatte uten utdanning utover videregående skole.

Figur 7.8 Sysselsatte i Oslo etter utdanningsnivå, 2008 til 2018

Kilde: SSB statistikkbank, tabell 11615

Veksten i sysselsatte med høy utdanning henger sammen med at utdanningsnivået i befolkningen har økt. Oslo er den største studiebyen i Norge, og i 2018 var det 77 800 studenter ved universiteter og høyskoler i hovedstaden. Dette utgjør 28 prosent av studentene på landsbasis. Fra 2008 til 2018 har det vært en vekst i antall studenter i Oslo på 19 prosent.

Oslo har to universiteter: Universitetet i Oslo og OsloMet - storbyuniversitetet. I tillegg har Oslo syv vitenskapelige høyskoler; fire offentlige og tre private. Byen har også og en rekke små og store høyskoler. Utdanningsinstitusjonene er viktige leverandører av kandidater til det regionale arbeidsmarkedet.

Økt tilgang på kandidater med høyere utdanning er viktig for utviklingen av arbeidsmarkedet og den norske økonomien. En studie av Grimsby og Iversen (2018)¹⁴³ kan tyde på at den økte sysselsettingen av akademikere i næringslivet har bidratt til økt produktivitetsnivå. Denne kompetansen har bidratt til at det norske arbeidslivet er omstillingsdyktig og lærings- og kompetanseintensivt.

En rekke undersøkelser og studier peker på at arbeidslivrelevansen i høyere utdanning gjennomgående er god i Norge. Samtidig er det fortsatt behov for forbedringer på en rekke områder. Samarbeidet mellom arbeidsmarkedet og høyere utdanningsinstitusjoner er varierende i omfang, relevans og kvalitet, og bør i større grad vektlegge praktiske ferdigheter i studiene.¹⁴⁴ Samtidig gjør de raske endringene i arbeidsmarkedet at det vil være et kontinuerlig behov for etter- og videreutdanning.

7.3.2 Arbeidsledighet og mangel på arbeidskraft

Norge er inne i en moderat oppgangskonjunktur, og arbeidsmarkedet i Norge har bedret seg siden begynnelsen av 2017.¹⁴⁵ Ved utgangen av august 2019 var 2,7 prosent av arbeidsstyrken

¹⁴³ Grimsby, Gjermund og Endre Kildal Iversen (2018). «Akademisk utdannings betydning for produktivitet i norsk markedsrettet næringsliv», *Søkelys på arbeidslivet*, årgang 35 (4), s. 259-276.

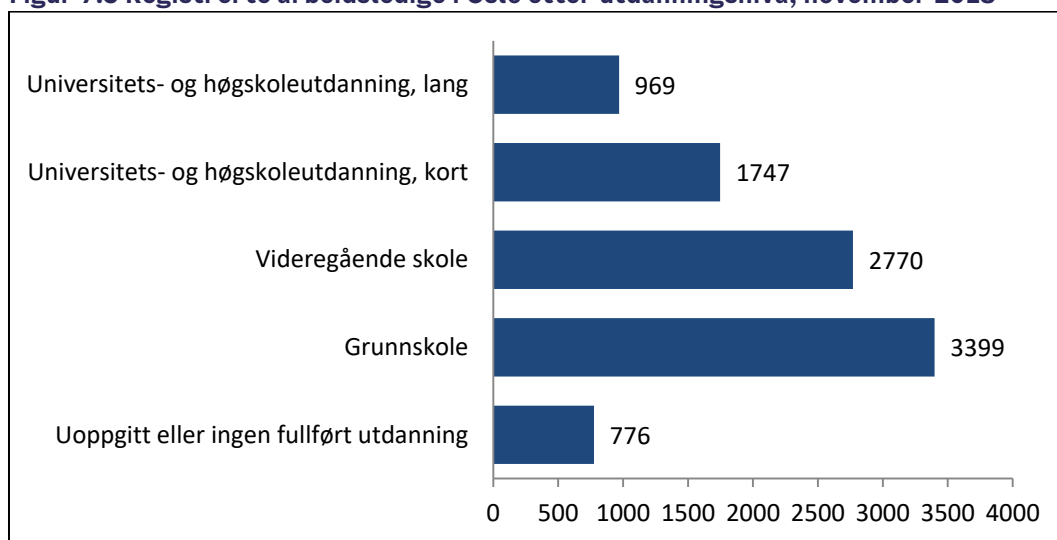
¹⁴⁴ Kilde: NOU 2019: 2 *Fremtidige kompetansebehov II – Utfordringer for kompetansepolitikken*

¹⁴⁵ Kilde: NAV, *Utviklingen på arbeidsmarkedet*, nr. 1-2019.

(10 427 personer) i Oslo registrert som helt arbeidsledig hos NAV, mens 2,3 prosent av arbeidsstyrken i hele Norge var helt ledig. Bruttoledigheten, som i tillegg inkluderer arbeidssøkere som deltar på tiltak fra NAV, lå på 3,2 prosent i Oslo og 2,7 prosent for hele landet. Se 3.2.2 for en nærmere beskrivelse av arbeidsledighet i Oslo.

Til tross for veksten i antall studenter og utdanningsnivå i befolkningen, utgjør høyt utdannede en relativt liten andel av de arbeidsledige i Oslo. Ser vi på tall for november 2018, var det registrert 9 660 helt arbeidsledige i Oslo. Rundt 28 prosent av disse hadde universitets- og høyskoleutdanning (lang og kort), mens hele 64 prosent hadde utdanning på grunnskole- eller videregående skolenivå (figur 7.9).

Figur 7.9 Registrerte arbeidsledige i Oslo etter utdanningsnivå, november 2018

Kilde: SSB statistikkbank, tabell 11021

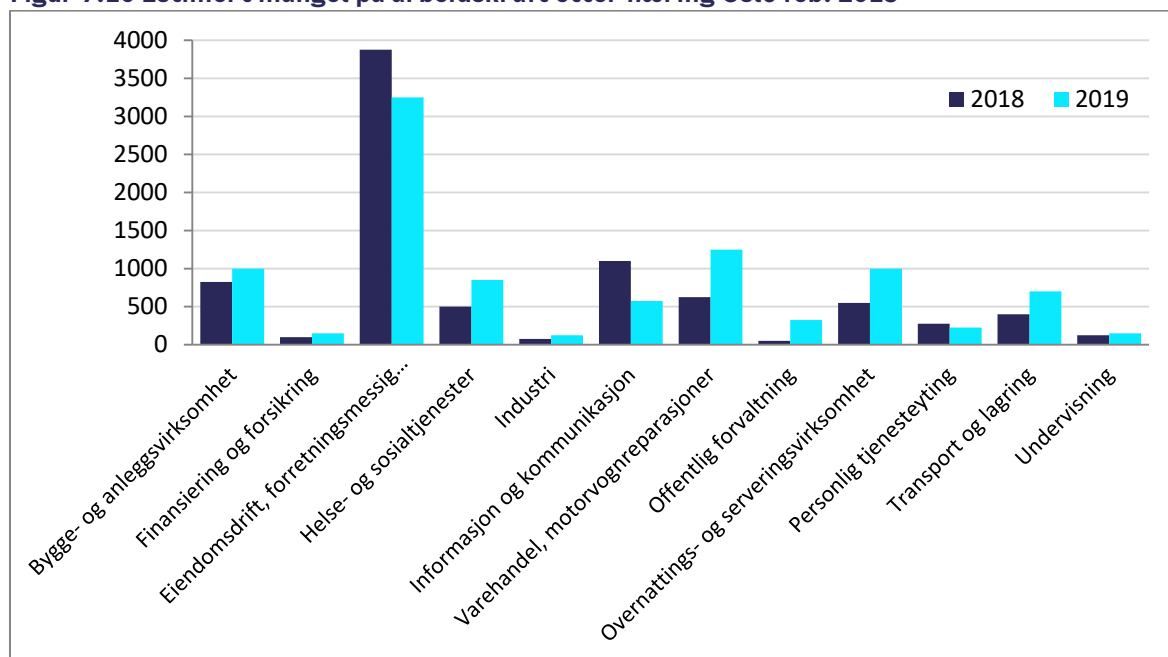
Det vil alltid være en viss andel av arbeidsstyrken som er arbeidsledig, fordi det alltid vil være noen som kommer ut på arbeidsmarkedet, eller som skal bytte jobb (friksjonsledighet). Vi kan ikke forvente at den registrerte arbeidsledigheten kommer til å bli så veldig mye lavere enn den er nå. Ifølge NAV Oslo vil ikke utfordringen i tiden framover bli høy ledighet, men mangel på arbeidskraft innen visse næringer.¹⁴⁶

Samtidig som Oslo har en viss arbeidsledighet, rapporterer flere bedrifter enn tidligere at de har rekrutteringsproblemer og mangel på arbeidskraft¹⁴⁷. Til sammen rapporterer bedriftene en mangel på arbeidskraft i Oslo som estimeres til knapt 10 000 personer. Næringen med størst mangel på arbeidskraft var "eiendomsdrift, forretningsmessig og faglig tjenesteyting". Denne hovednæringen består blant annet av bemannings- og rekrutteringstjenester som leverer arbeidskraft til andre næringer, blant annet bygg og anlegg. Behovet for arbeidskraft i bygg- og anleggsnæringen har økt de siste årene som følge av høy utbyggingstakt i boligmarkedet i Oslo. Som figur 7.11 viser, dekkes en del av behovet for arbeidskraft i bygg- og anleggsnæringen av arbeidsinnvandrere.

¹⁴⁶ Kilde: NAV Oslos prognose over sysselsetting og arbeidsledighet for 2018 og 2019

¹⁴⁷ Kilde: NAV Oslo. Bedriftsundersøkelsen i Oslo 2019. Utvalgsundersøkelse, usikkerhet knyttet til estimatene.

Figur 7.10 Estimert mangel på arbeidskraft etter næring Oslo feb. 2019

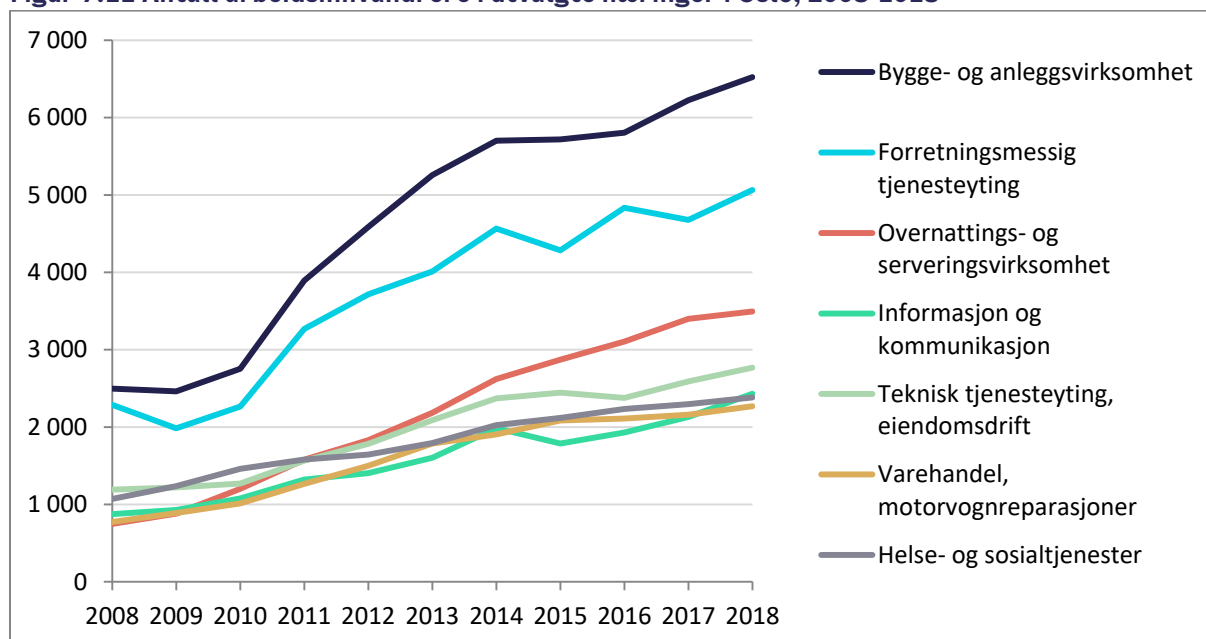
Kilde: NAV Oslos bedriftsundersøkelse 2019

NHOs kompetansebarometer 2019¹⁴⁸ viser at seks av ti NHO-bedrifter har et udekket kompetansebehov. Særlig øker etterspørselen etter arbeidskraft med master- og bachelorgrad. Rundt halvparten av bedriftene oppgir at de i stor eller noen grad har behov for håndverksfag de neste fem årene, mens 45 prosent etterspør ingeniører og tekniske fag og rundt en tredjedel har behov for ulike samfunnsfag. Bedriftene mener det er mest aktuelt å dekke kompetansebehovet gjennom å heve kompetansen til dagens ansatte, samt å ansette nye personer fra det norske arbeidsmarkedet. Å rekruttere fra utlandet er det minst aktuelle. Blant de som vil rekruttere fra utlandet, oppgir flesteparten at hovedårsaken er vanskeligheter med å finne kvalifisert arbeidskraft i Norge. NHO Viken Oslo er blant regionene med størst udekket kompetansebehov.

Noe av kompetansebehovet i næringslivet har blitt dekket gjennom arbeidsinnvandring. I 2018 var det totalt 32 200 arbeidsinnvandrere i Oslo. Figur 7.11 viser de næringene som sysselsetter flest arbeidsinnvandrere i Oslo. Som det fremgår, var det sterkest vekst i antall arbeidsinnvandrere fra 2010, men etter utflating 2014–2016 har det vært ny vekst de siste årene. Bygge- og anleggsvirksomheten er størst med 6 500 arbeidsinnvandrere i 2018, noe som utgjør 20 prosent av alle arbeidsinnvandrere i Oslo og 22 % av alle sysselsatte i denne næringen. Mange av arbeidsinnvandrerne jobber også innen forretningsmessig tjenesteyting (16 %) og overnattings- og serveringsvirksomhet (11 %).

¹⁴⁸ [NHOs kompetansebarometer 2019, NIFU-rapport 2019:16](#)

Figur 7.11 Antall arbeidsinnvandrere i utvalgte næringer i Oslo, 2008-2018

Kilde: Spesialbestilling SSB

7.3.3 Framtidens arbeidsmarked

Vi står foran en periode med stor usikkerhet om hvordan arbeidsmarkedet kommer til å endre seg, spesielt på lang sikt. Utviklingen på arbeidsmarkedet vil påvirkes av demografi (aldrende befolkning, innvandring og urbanisering), «det grønne skiftet», globalisering/ økt proteksjonisme, og ikke minst ny digital teknologi. Det er særlig stor usikkerhet knyttet til hva digitaliseringen vil føre til. Nye jobber vil skapes, og jobber vil forsvinne men i enda større grad endres. Det ser ut til å være enighet om at vi står foran en massiv omstillingsprosess, men neppe langvarig massearbeidsledighet. Videre at arbeidsmarkedet framover vil bli særlig krevende for personer med lav utdanning, at det er fare for polarisering av arbeidsmarkedet og mismatch i kompetanse, og at det er et stort behov for livslang læring og kompetansepåfyll i eksisterende arbeidsstyrke. Oslo (og Norden) er godt rustet bl.a. fordi vi har høy grad av digital modenhet.¹⁴⁹

¹⁴⁹ Hovedkilder for dette avsnittet er Nordisk ministerråd (2018). The nordic future of work og NAVs omverdenanalyse 2019.

7.4 Næringsutbygging

Et klimavennlig og allsidig næringsliv er avgjørende for en bærekraftig byutvikling. Kommuneplanens samfunnsdel med byutviklingsstrategi 2018 slår fast at om nullutslippsbyen skal realiseres må bedrifter og arbeidsplasser lokaliseres på en god måte i forhold til de ulike transport- og arealbehovene næringene har. Dette betyr at man forsøker å lokalisere virksomheter med mange arbeidstakere eller mange besøkende i sentrale områder eller i kollektivknutepunkter. Næring som krever store arealer og som har færre ansatte og besøkende, for eksempel produksjon og transportrelatert næring, kan legges utenom de sentrale områdene.

7.4.1 Utbyggingsmønster etter næringstype 2000–2018

Dette delkapittelet ser på utbyggingen av næringsareal i perioden 2000–2018. For å forenkle fremstillingen av statistikk bruker vi her 4 kategorier.

- Handel og service
- Kontor og administrasjon
- Industri og lager
- Kultur og idrett

Inndelingen tar utgangspunkt i bygningstypekodene som er ført i matrikkelen, men er sammenslåinger av flere bygningstyper. Handel og service inkluderer butikklokaler og kjøpesenter samt hotell og restauranter. Kontor og administrasjon er bygninger for både offentlig og privat tjenesteytelser av ulike typer. Industri og lager inneholder ulike typer lagerhaller og bygninger for vareproduksjon og distribusjon. Kultur og idrett samler opp museer, biblioteker, kulturhus, samfunnshus og idrettshaller. Innenfor denne kategoriseringen er det til sammen bygget ca. 3,5 millioner kvadratmeter næringsareal i perioden 2000–2018.

Figur 7.12 viser fordelingen mellom disse fire kategoriene. For å gi inntrykk av hvordan utbyggingen skjer over tid er perioden 2000–2018 delt opp i femårsperioder, men en fireårsperiode til slutt. I kapittel 6.1 så vi en svært tydelig effekt av finanskrisen på antall boliger bygget per år, men for næringsareal er ikke denne effekten like tydelig.

Datagrunnlag

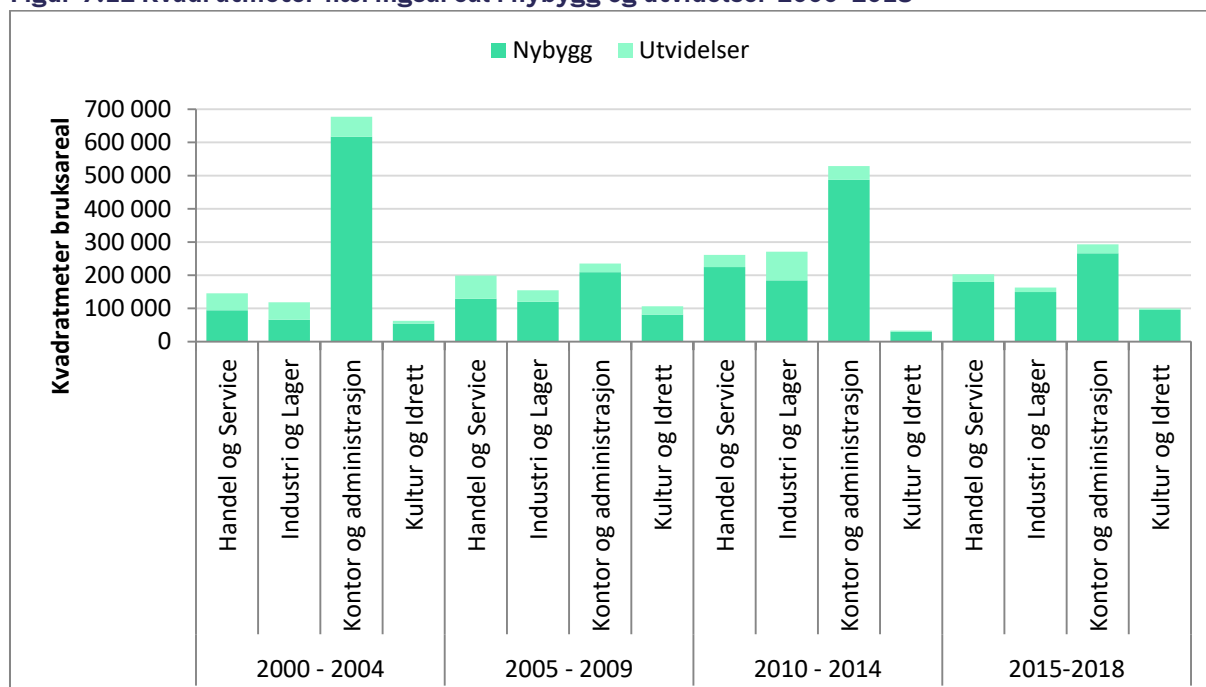
Tallene som benyttes her er hentet fra matrikkelen, Norges offisielle register for fast eiendom.

I dette registeret har nyere bygg oppgitt «bruksareal til bolig» og «bruksareal til annet». Det er «bruksareal til annet» som legges til grunn for statistikken over næringsarealer.

Bygninger er valgt ut på bakgrunn av bygningstypekoder som bestemmes av byggets hovedbruksformål. Det betyr at et bygg som har mest kontorer også kan ha mindre handelsarealer for dagligvarer eller at bygg hvor mest areal går til kjøpesenter finnes det også kontorer uten at disse mindre handelsarealene eller kontorene fanges opp i denne statistikken. Siden matrikkelen kun skiller mellom bolig og annet bruksareal vil dette føre til at slike mindre arealer regnes med i samme kategori som hovedformålet. Utvidelser gjennom påbygg og tilbygg er inkludert i statistikken.

Datauttrekket er fra februar 2019.

Figur 7.12 Kvadratmeter næringsareal i nybygg og utvidelser 2000–2018

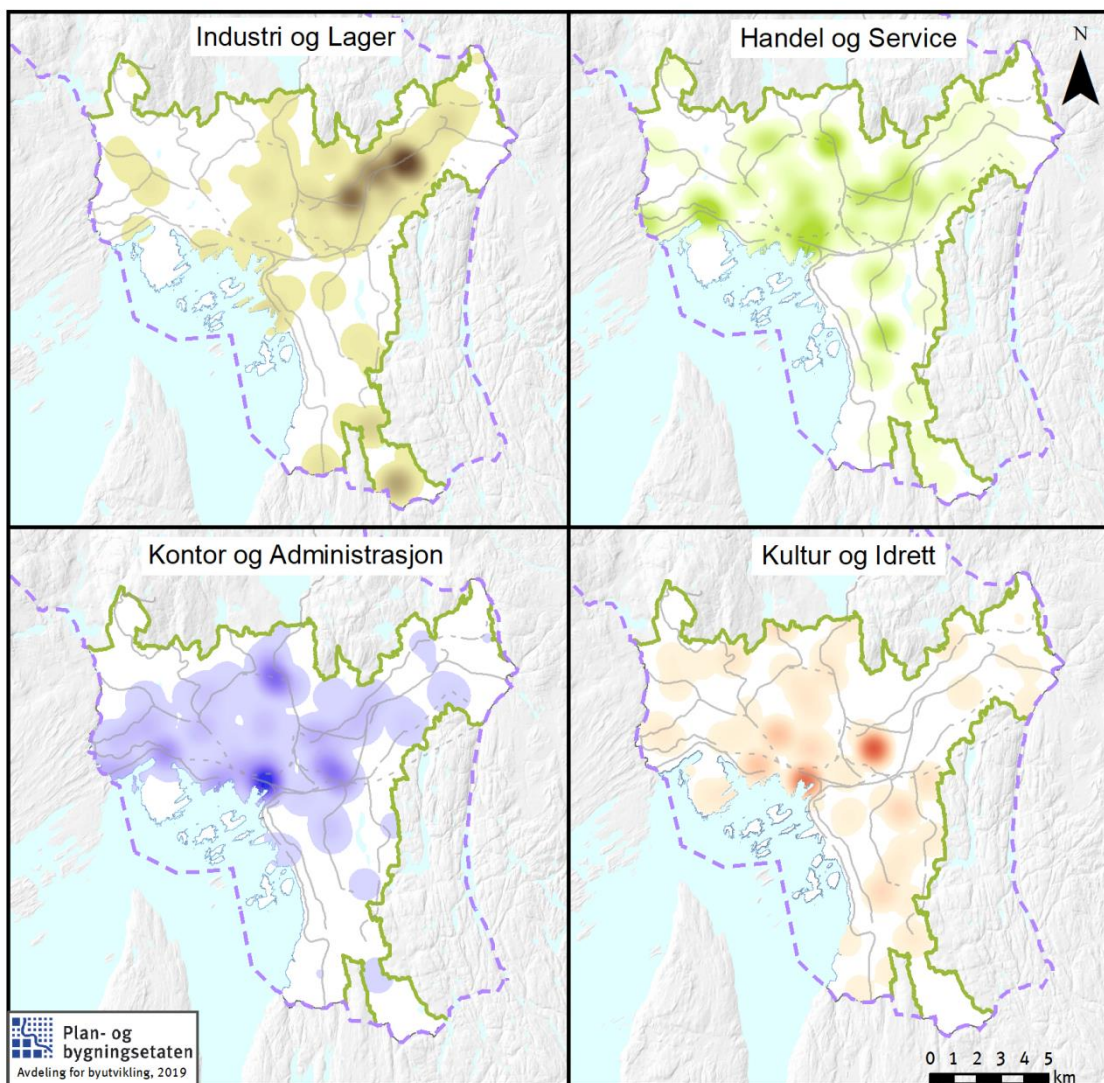
Kilde: Matrikkelen

Figur 7.12 viser tydelig at det bygges mest innen kontor og administrasjon, men at utbyggingstakten er ujevn. Store prosjekter som Nydalen i perioden 2000–2004 sammen med flere store bygg i sentrum, på Skøyen, og ved Helsfyr og Bryn gir stort utslag i diagrammet. Utslaget i 2010–2014 kommer delvis på grunn av at seks av byggene i Barcode-rekken blir fullført i denne perioden. Samtidig fullføres det igjen, som i perioden 2000–2004, store enkeltbygg i områdene Nydalen, Skøyen, Helsfyr og Bryn.

Figur 7.13 viser hvor det er høy konsentrasjon av næringsareal for hver av næringskategoriene. Dette er gjort ved å beregne antall kvadratmeter bruksareal per kvadratkilometer med grunnareal. Industri og lager er tydelig konsentrert igjennom Groruddalen, særlig ved Nyland og i områdene rundt Alnabruterminalen. Lengst sør er det en tydelig konsentrasjon i Åsland området, en del av dette er midlertidig massedeponi etablert i forbindelse med utbyggingen av Follobanen.

Handel og service har mange områder med konsentrert vekst i flere deler av byen. Som forventet er sentrum tydelig et område der det er etablert mye areal for service og handel siden 2000. Vest for sentrum er det en betydelig konsentrasjon rundt Skøyen, og litt mindre rundt Lilleaker. Nord for sentrum er det en tydelig konsentrasjon på Storo. Den skyldes utvikling i Vitaminveien med blant annet utvidelse av Storo senter i 2011 og hotellbygning i 2018. Øst for sentrum er det særlig i områdene fra Hasle, Økern og utover mot Vollebekk det har blitt bygget mye for handel og service. I ytre sør har det blitt bygget en del areal for handel og service på Lambertseter. Rundt Ryen, Manglerud og Mortensrud har det også blitt bygget en viss konsentrasjon i denne kategorien i perioden 2000–2018.

Figur 7.13 Utbyggingsmønster etter næringskategori, beregnet konsentrasjon for nybygg og utvidelser 2000–2018

Kilde: Matrikkelen

Kontor og administrasjon er, som figur 7.12 viser, den største av kategoriene. Igjen er det sentrum som har fått den største konsentrasjonen av ny vekst, særlig rundt Barcode-rekken. Videre ser vi igjen de samme områdene som ble omtalt over i forklaringen av variasjonen i utbygget kontor og administrasjonsareal. Det er i Nydalen og i områdene rundt Skøyen, Helsefyr og Bryn det ble bygget mest i kategorien kontor og administrasjon. Både for handel og service og kontor og administrasjon er det tydelig at ytre sør har opplevd mindre vekst i disse kategoriene enn ytre vest og deler av ytre øst.

I kategorien kultur og idrett er det i grunn bare to konsentrasjoner som kommer frem når vi ser på utbyggingen samlet for perioden 2000–2018. I sentrum er det operahuset med sine over 39 000 kvadratmeter som skaper denne konsentrasjonen. Nord øst for sentrum skaper Vallhall Arena og Vålerenga Stadion en skarp konsentrasjon. De andre områdene representerer mindre tiltak og er spredt utover store deler av byggesonen. Blant disse inngår blant annet kulturhus, kino, bibliotek, museum, idrettshaller og ishaller.

7.4.2 Næringsutbygging og en samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging

Tabell 7.1 viser andeler av totalt næringsareal innenfor områdetyper fra kommuneplanen. Kategoriseringen av næringer som er brukt her er ganske grov og derfor bør disse tallene sees på som anslag. Den største andelen av veksten har skjedd i indre bysone som har fått 36 prosent av de nye næringsarealene. Samlet har indre bydeler fått 46 prosent av nye næringsareal og ytre by har fått 56 prosent. Utviklingsområdene i ytre by har fått nest størst andel av nye næringsarealer igjennom perioden med 34 prosent mens 18 prosent av arealene er etablert i den øvrige byggesonen.

Tabell 7.1 Andeler av nytt næringsareal i bydeler og i områdetyper fra kommuneplan

Bydelstilhørighet (administrative grenser)	Områdetype i kommuneplan					Totalt
	Indre bysone	Utviklings- områder	Stasjonsnære områder	Småhus- planen	Øvrig byggesone	
Indre bydeler	36 %	7 %	1 %	0 %	3 %	46 %
Ytre bydeler	0 %	26 %	11 %	0 %	15 %	54 %
Vest	0 %	6 %	8 %	0 %	8 %	26 %
Øst	0 %	17 %	1 %	0 %	4 %	13 %
Sør	0 %	4 %	2 %	0 %	3 %	7 %
Totalt	36 %	34 %	12 %	0 %	18 %	100 %

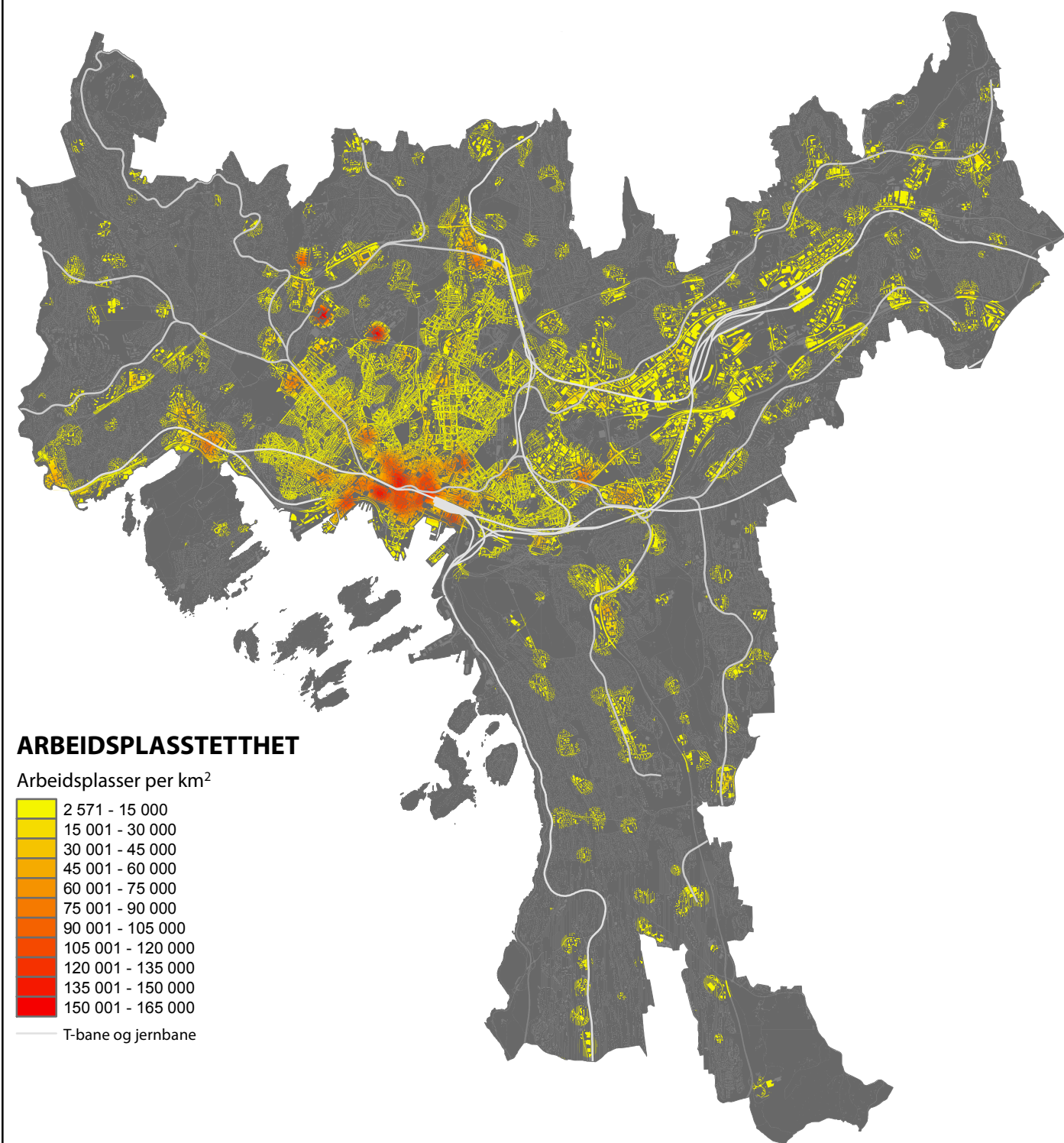
Kilde: Matrikkelen

7.4.3 Arbeidsplass tetthet

Kartet (figur 7.14 på neste side) viser arbeidsplass tettheten i Oslo i dag. Det er høyest tetthet i sentrum og i de sentrale kollektivknutepunktene, samt ved institusjonsområder som Gaustad, Blindern og Ullevål. Det er imidlertid store forskjeller på hvor ulike typer næringsliv etablerer seg i Oslo.

Sentrum og kollektivknutepunktene langs Ring 3, og langs E18 mellom Skøyen og Lysaker, består i stor grad av kontorarbeidsplasser. Langs Akerselva finnes sterke konsentrasjoner av både kunst- og kulturproduksjon og noe industriproduksjon, mens Groruddalen og deler av Hovinbyen er preget av industri, lager og logistikk. Områdene rundt Universitetet i Oslo og opp mot Gaustad utpeker seg med en høy konsentrasjon av forsknings- og helserelaterte virksomheter tilknyttet Rikshospitalet og universitetet på Blindern.

Figur 7.14 Arbeidsplass tetthet i Oslo

8 Persontransport og mobilitet

Hovedtrender

- Det økte transportbehovet som følger av befolkningsveksten dekkes i Oslo av klimavennlige alternativer.
- Antall kollektivreiser i Oslo har hatt en økning på 28 prosent siden 2011. Det er buss og t-bane som står for det meste av økningen.
- Befolkningens tilfredshet med sykkeltilrettelegging øker, mens tilfredsheten med tilrettelegging for fotgjengere er stabil.
- Andelen av sysselsatte som pendler til Oslo har vært relativt stabil de siste 10 år, men antallet øker naturlig som følge av befolkningsvekst og flere sysselsatte. Det har vært en liten økning i andelen sysselsatte som pendler fra Oslo.

I Nasjonal transportplan er det lagt til grunn at persontransportveksten i byområdene skal tas med kollektivtransport, sykkel og gange. Oslo kommune har i Klima- og energistrategien satt som mål å redusere biltrafikken, inkludert gods og varetransport, med en tredel innen 2030, sammenliknet med 2015. I samme periode er det forventet en befolkningsvekst i Oslo og

Akershus. For å nå målet om bilreduksjon, må andelen persontransport som dekkes med kollektivtransport, sykkel og gange økes kraftig. Målsetningene er førende for hvilke prioriteringer og hovedsatsninger som gjøres innen transportsektoren.

Reduksjon i biltrafikken krever samordnet innsats fra flere aktører. Det er behov for å styrke kollektivtilbudet, og investere i ny infrastruktur. I tillegg satses det på økt tilrettelegging for syklist og nytt trafikantbetalingssystem.

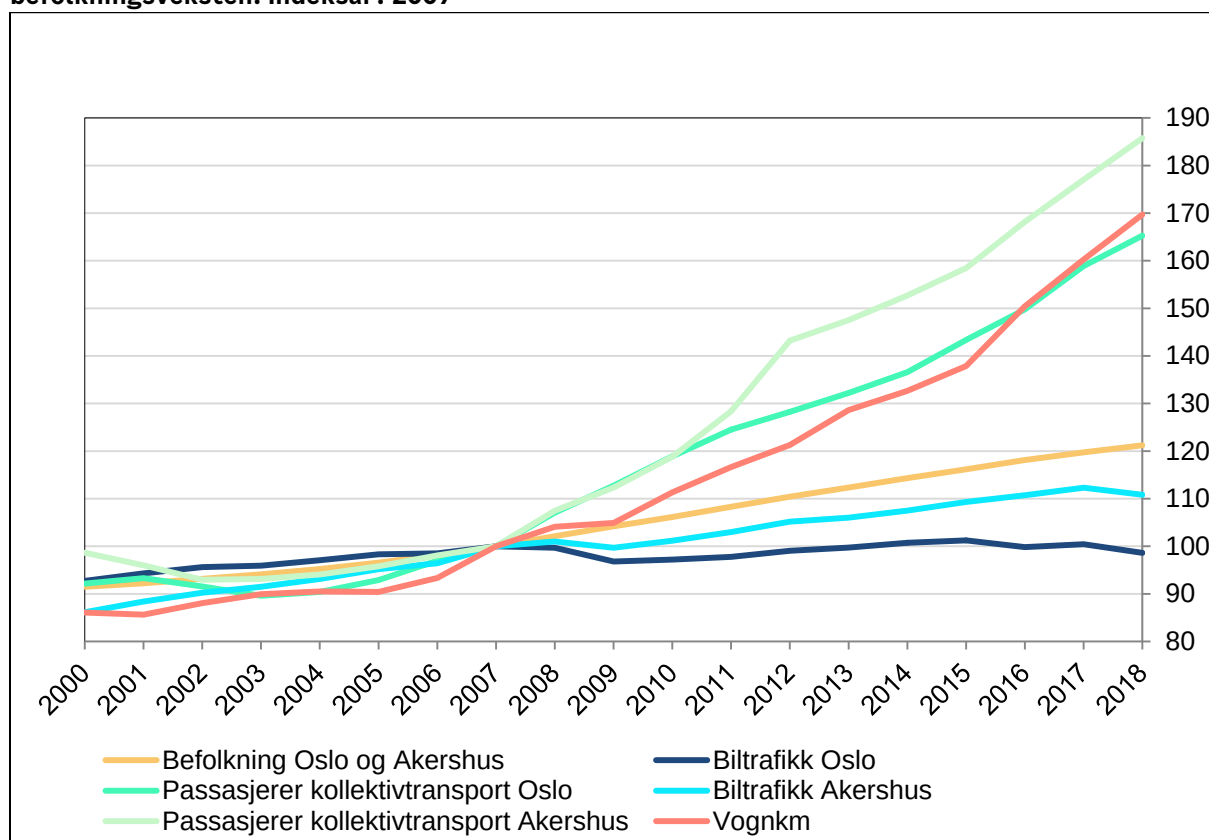
Oslopakke 3

Oslopakke 3 er en overordnet plan for utbygging av vei- og kollektivtiltak i Oslo og Akershus. Finansiering av Oslopakke 3 skjer gjennom bompenger og bevilgninger fra staten, Oslo kommune og Akershus fylkeskommune. Oslopakke 3 og forgjengerne Oslopakke 1 og 2 har blant annet finansiert Operatunnelen, utbygging og oppgradering av t-bane-nettet og utbygging av sykkel-infrastruktur. Avtalen ble revidert i 2016 for perioden 2017–2036. I revidert avtale for Oslopakke 3 er det vedtatt en prosjektportefølje som innebærer økt satsning på kollektivtrafikk og sykkel, og innføring av nytt trafikantbetalingssystem. I revidert avtale er provenyet i pakken økt for å finansiere store kollektivtiltak som Fornebubanen, nytt signal- og sikrings-anlegg for t-banen, ny sentrumstunnel for t-banen med Majorstuen stasjon. Mål for bompenginntekter i avtaleperioden 2017–2032 er 73,6 mrd. i 2016-kroner.

8.1 Reisemiddelfordeling

På tross av jevn vekst i befolkning og arbeidsplasser, holdt biltrafikken i Oslo seg noenlunde jevnt etter 2008, og gikk ned fra 2015 til 2018. Kollektivbruken har økt langt raskere enn befolkningen, jf. figur 8.1. Oslo har så langt oppfylt målet fra Nasjonal transportplan (NTP) om at veksten i persontransport skal tas med kollektiv, sykkel og gange.

Figur 8.1. Vekst i biltrafikk og kollektivtrafikk i Oslo og Akershus sammenlignet med befolkningsveksten. Indeksår: 2007

Kilde: Ruter årsrapport 2018

Den nasjonale reisevaneundersøkelsen

Den nasjonale reisevaneundersøkelsen (RVU) lages på oppdrag fra Samferdselsdepartementet. I 1995 vedtok Stortinget at det skulle gjennomføres reisevaneundersøkelser hvert fjerde år. Reisevaneundersøkelsen utføres fra 2016 kontinuerlig. Fram til forrige utgave, publisert i desember 2014, ble den laget av Transportøkonomisk institutt. Nyeste utgave lages av Urbanet Analyse, og er ved redaksjonsslutt ikke endelig publisert. Tallene som benyttes i Oslotrender må derfor betraktes som foreløpige tall.

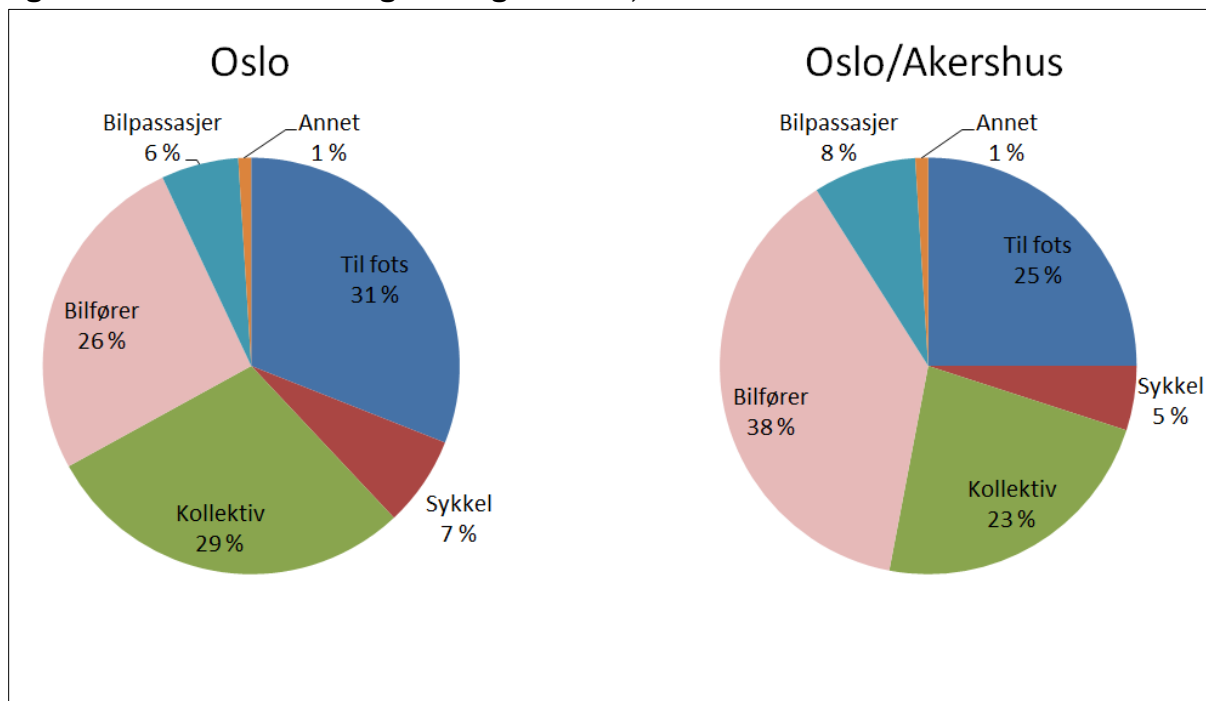
RVU er en intervjubasert analyse som kartlegger folks reisevaner. Med reise menes persontransport fra utgangspunkt til bestemmelsessted. En fottur fra hjemmet til bussholdeplassen regnes derfor ikke som en reise, mens en fottur fra hjemmet til butikken regnes som det. Går turen innom flere bestemmelsessteder, regnes dette som flere reiser.

Resultatene fra reisevaneundersøkelsen brukes blant annet til samferdselsstatistikk, analyser av hvordan og hvorfor vi reiser, og i transportmodeller som anslår konsekvenser av ulike samferdselstiltak. For Oslo og Akershus understrekes det at tallene er basert på et ikke helt årsrepresentativt utvalg, og at resultatene derfor må tolkes med varsomhet

Les mer hos [Statens vegvesen](#)

I Oslo skjer to tredeler av alle reiser med klimavennlige transportformer. Foreløpige tall fra den nasjonale reisevaneundersøkelsen viser også at det i 2018 for første gang siden før 1985, var det i 2018 flere som benyttet kollektivtransport enn bil. Ruters årlige statistikk over reisemiddelfordeling har vist at andelen daglige reiser foretatt med kollektivtransport har vært høyere enn andelen foretatt med bil siden 2015¹⁵⁰. I Oslo og Akershus samlet er bilandelen noe høyere og andelen som benytter klimavennlige transportmidler noe lavere enn i Oslo alene

Figur 8.2. Reisemiddelfordeling i Oslo og Akershus, 2018

Kilde: Den nasjonale reisevaneundersøkelsen 2018.

8.2 Kollektivtransport

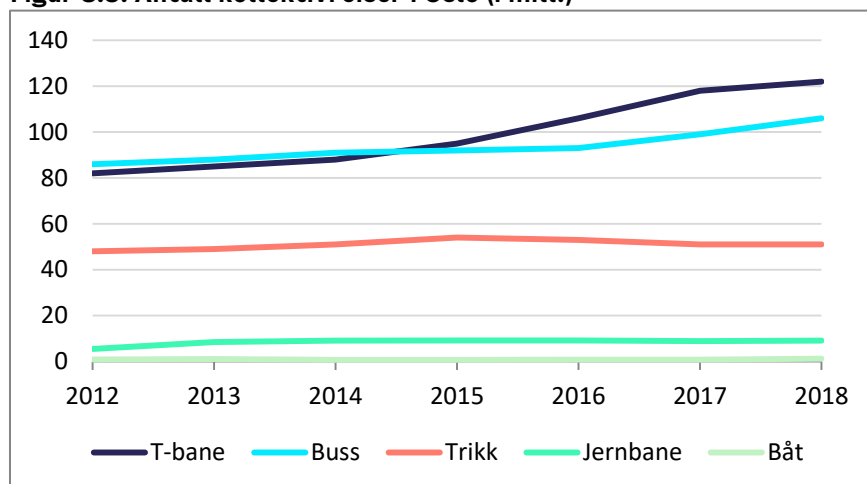
Kollektivtransporten utgjør en betydelig og økende del av persontrafikken i Oslo, som det fremgår av omtalen av reisemiddelfordeling over. Mens kollektivandelen i Oslo er på 29 prosent, er den på 17 prosent i Bergen, 12 prosent i Trondheim, 11 prosent i Stavanger og 9 prosent i Kristiansand.

Antall kollektivreiser i Oslo har siden 2012 økt med om lag 65 millioner, eller 28 prosent, til om lag 288 millioner.¹⁵¹ T-banen har hatt den største økningen i antall kollektivreiser (40 mill. flere reiser i 2018 enn i 2012), mens jernbanen har hatt den største økningen i prosent (65 % i perioden). I samme periode har bussreiser økt med 23 prosent. Antall vognkilometer har i perioden økt med 51 prosent for t-bane, 20 prosent for buss og 15 prosent for trikk.

¹⁵⁰ [Oslo kommune statistikkbanken: Reisemiddelfordeling.](#)

¹⁵¹ Ruters årsrapport

Figur 8.3. Antall kollektivreiser i Oslo (i mill.)

Kilde: Ruter årsrapport 2018

Organisering av kollektivtransporten

Ruter AS er et felles administrasjonsselskap for kollektivtransport i Oslo og Akershus. Selskapet er eid av Oslo kommune (60 %) og Akershus fylkeskommune (40 %). Ruter inngår avtaler med operatører om rutegående kollektivtransport i Oslo og Akershus.

Sporveien AS utfører transporttjenester på oppdrag fra Ruter, vedlikeholder og oppgraderer trikker og t-banetrokker og drifter, vedlikeholder og utvikler infrastrukturen. Selskapet er heleid av Oslo kommune. Det er vedtatt å slå sammen Sporveien med Oslo vognselskap AS, som eier trikker og t-banetrokker.

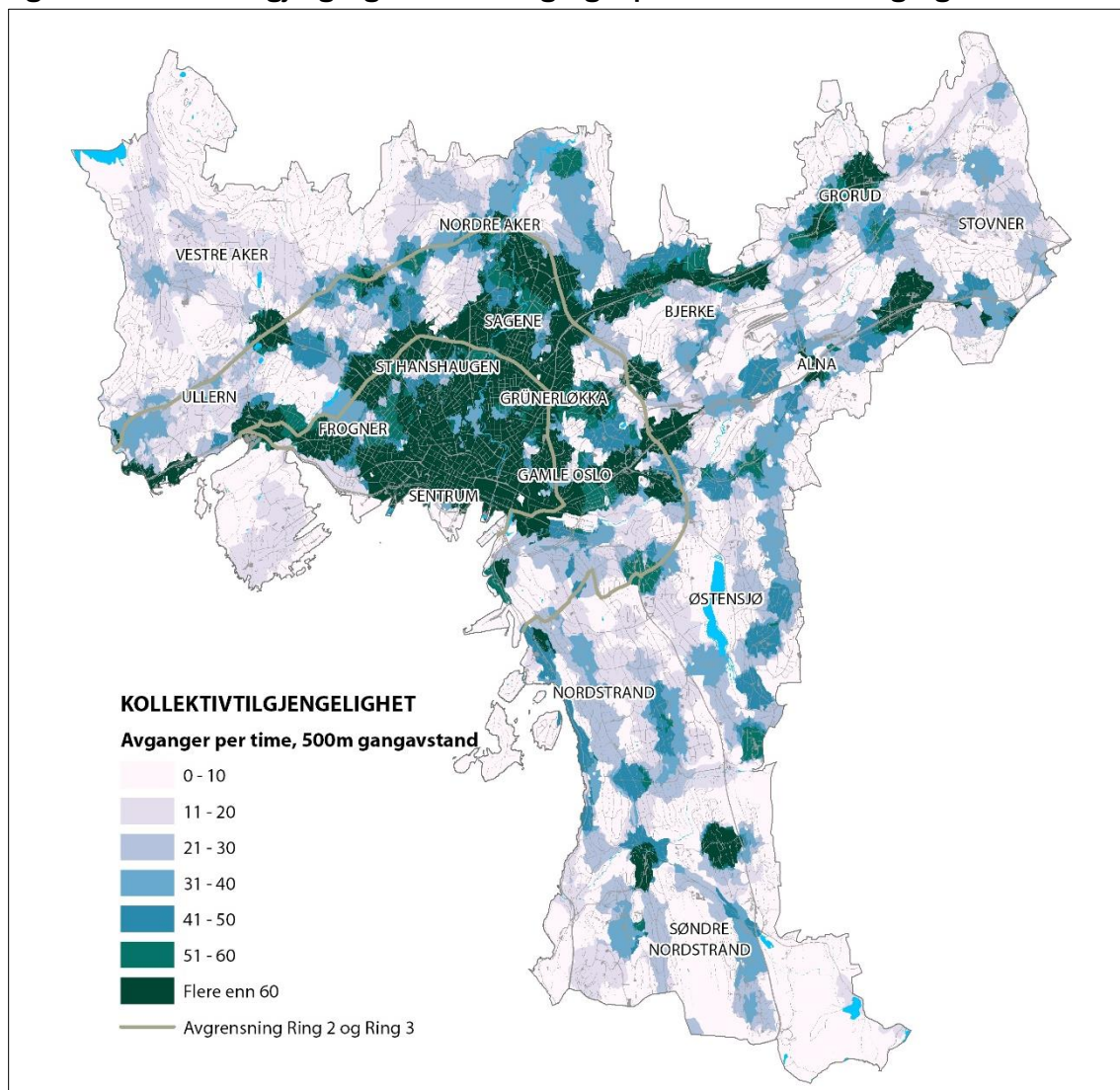
Jernbanedirektoratet har ansvar for kjøp av lokale togtjenester, og i dag er det Vy som utfører lokaltogtjenester Oslo-regionen. Det er inngått en egen avtale mellom Jernbanedirektoratet og Oslo og Akershus som gjør det mulig å bruke Ruter-billett på lokaltog og omvendt.

8.2.1 Kollektivtilgjengelighet

For at kollektivtrafikken skal være et godt alternativ til bil er antall avganger, om du kommer dit du skal, pris, kvalitet og hvor lang tid det tar avgjørende. Figur 8.4 viser kollektivtilgjengelighet målt i antall avganger per time innenfor en gangavstand på 500 meter. En kollektivtilgjengelighet med åtte avganger per time betyr én avgang i kvarteret i hver retning fra et kollektivtransportmiddel. To kollektivtransportmidler med kvartersavganger vil gi 16 avganger per time. Kartet viser ikke hvor godt tilbudet er i form av kapasitet, reisetid eller tilgjengelighet til ulike målepunkter i byen.

Kartet viser at nesten alle områder innenfor Ring 2 har svært god kollektivtilgjengelighet, mens innenfor Ring 3 er bildet mer blandet. Sagene, deler av Grünerløkka og Gamle Oslo – og alle områder som ligger tett på Ring 2, har svært god kollektivtilgjengelighet. Andre områder har under ti avganger per time innenfor 500 meters gangavstand. Høy befolkningstetthet gjør det enklere å utvikle et godt kollektivtilbud da markedspotensialet er større.

Figur 8.4. Kollektivtilgjengelighet i Oslo. Avganger per time 500 meter i gangavstand.

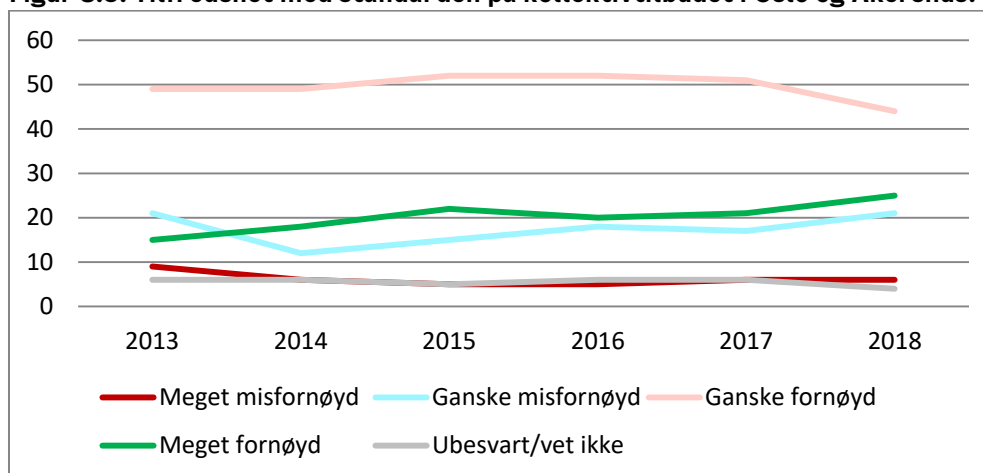

Kilde: Klimaetaten 2018, *Tiltakspakke II. Veikart til et fossilfritt sentrum*, side 33

8.2.2 Tilfredshet med standarden på kollektivtilbudet

Andelen som er fornøyd med standarden på kollektivtilbudet har holdt seg stabilt høy og tilnærmet uendret fra 2013 til 2018. Andelen som er meget fornøyd har økt noe og andelen som er meget misfornøyd har falt noe (figur 8.5). Innbyggerne i Oslo er mer fornøye enn innbyggerne i Akershus, de som ikke har førerkort er mer fornøye enn dem som har, og de som ikke disponerer bil er mer fornøye enn dem som gjør det. Tilfredsheten er størst i aldersgruppen 30–39 år og blant dem over 60 år. Graden av tilfredshet bekreftes også av Ruters publikumsundersøkelse og klimaundersøkelsen.

Figur 8.5. Tilfredshet med standarden på kollektivtilbudet i Oslo og Akershus.

Kilde: Prosam Rapport 231

8.2.3 Utslipp fra kollektivtransporten

Andelen fornybar energi i kollektivtransporten i Oslo og Akershus var 56 prosent ved utgangen av 2018. Utslippene fra kollektivtransporten har gått ned om lag 33 prosent siden 2007. Det meste av reduksjonen er knyttet til utslippsreduksjon fra buss. T-bane, trikk og tog er alle utslippsfrie transportmidler. Oslo kommune har som mål at kollektivtransporten skal være fossilfri innen 2020 og utslippsfri innen 2028, noe som vil innebære at alle bussene og båtene vil være elektriske eller hydrogendrevne. Omlegging til fossilfri og utslippsfri trafikk gjøres ved testing, innfasing i eksisterende kontrakter og ved å vekte miljø tungt i nye anbud.

8.3 Biltrafikk og bilhold

På tross av en betydelig befolkningsvekst, har bilbruken holdt seg tilnærmet uendret. I 2018 passerte 231 698 biler bomstasjonene i Osloringen, en nedgang på om lag 4 prosent siden året før og 11 prosent siden toppåret i 2007.¹⁵² 415 300 biler passerte fylkesgrensa mellom Oslo og Akershus i 2018. Dette er en økning på om lag 1,3 prosent fra året før og en økning på om lag 7 prosent siden 2007.¹⁵³

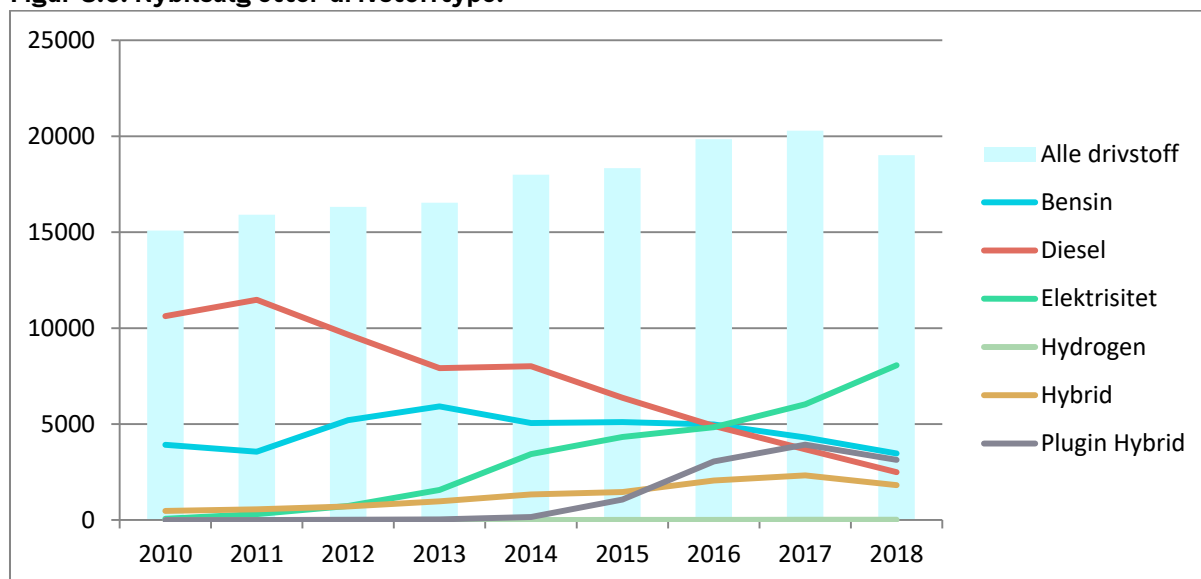
Stadig flere husholdninger i Oslo har ikke tilgang til bil. Andelen økte fra 32 prosent i 2014 til 36 prosent i 2018¹⁵⁴. Gjennomsnittsalderen på personbiler i Oslo har ifølge SSB gått ned fra 7,8 år til 7,3 år i samme periode. I landet samlet, var gjennomsnittsalderen på personbilparken 10,5 begge år. Dette henger sammen med at nybilsalget har økt betydelig de senere årene, og var i 2018 om lag 26 prosent høyere enn i 2010. Det bidrar til en mer miljøvennlig bilpark. Elbilandelen blant nye biler økte i perioden fra null til 42 prosent, mens andelen plugin hybridbiler har økt fra null til 16 prosent. Andelen diesalbiler har i samme periode falt fra 70 til 13 prosent, og bensinbiler fra 26 til 18 prosent (figur 8.6).

¹⁵² [Oslo kommunes statistikkbank](#)

¹⁵³ [Akershus fylkeskommunes statistikkbank](#)

¹⁵⁴ [Foreløpige tall fra den nasjonale reisevaneundersøkelsen](#)

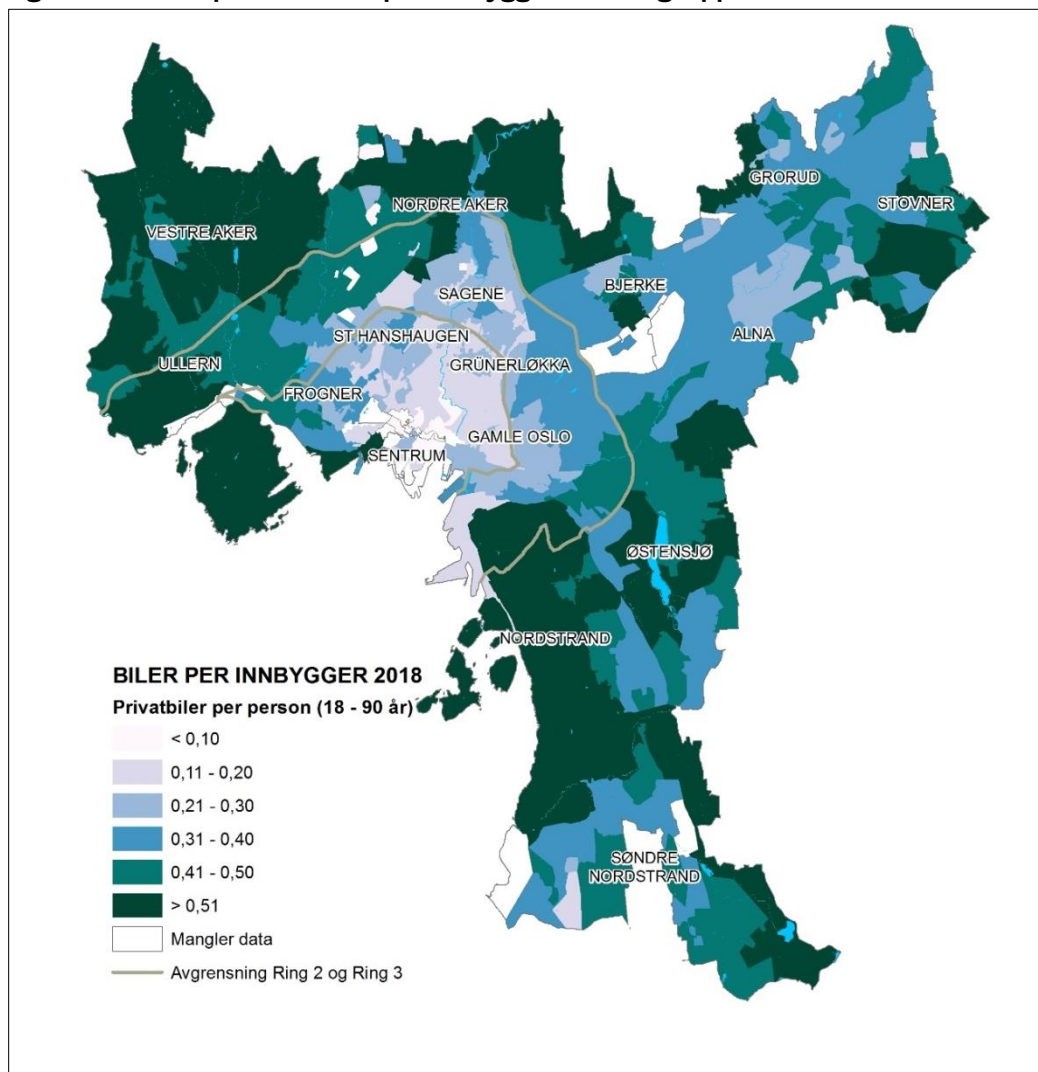
Figur 8.6. Nybilsalg etter drivstofftype.

Kilde: Tall fra Opplysningsrådet for veitrafikken

Bilholdet er lavere i sentrum innenfor Ring 2 enn andre steder i byen, som kartet i figur 8.7 viser. Unntaket er Aker Brygge hvor bilholdet er høyt. Bilholdet er også lavere i Groruddalen og deler av Søndre Nordstrand. Innenfor ring 3 er det områder i bydelene Frogner (Bygdøy) og Ullern i vest, Nordre Aker i nordvest og Nordstrand i sør som har høyt bilhold.

Figur 8.7. Antall privatbiler¹⁵⁵ per innbygger i aldersgruppen 18 til 90

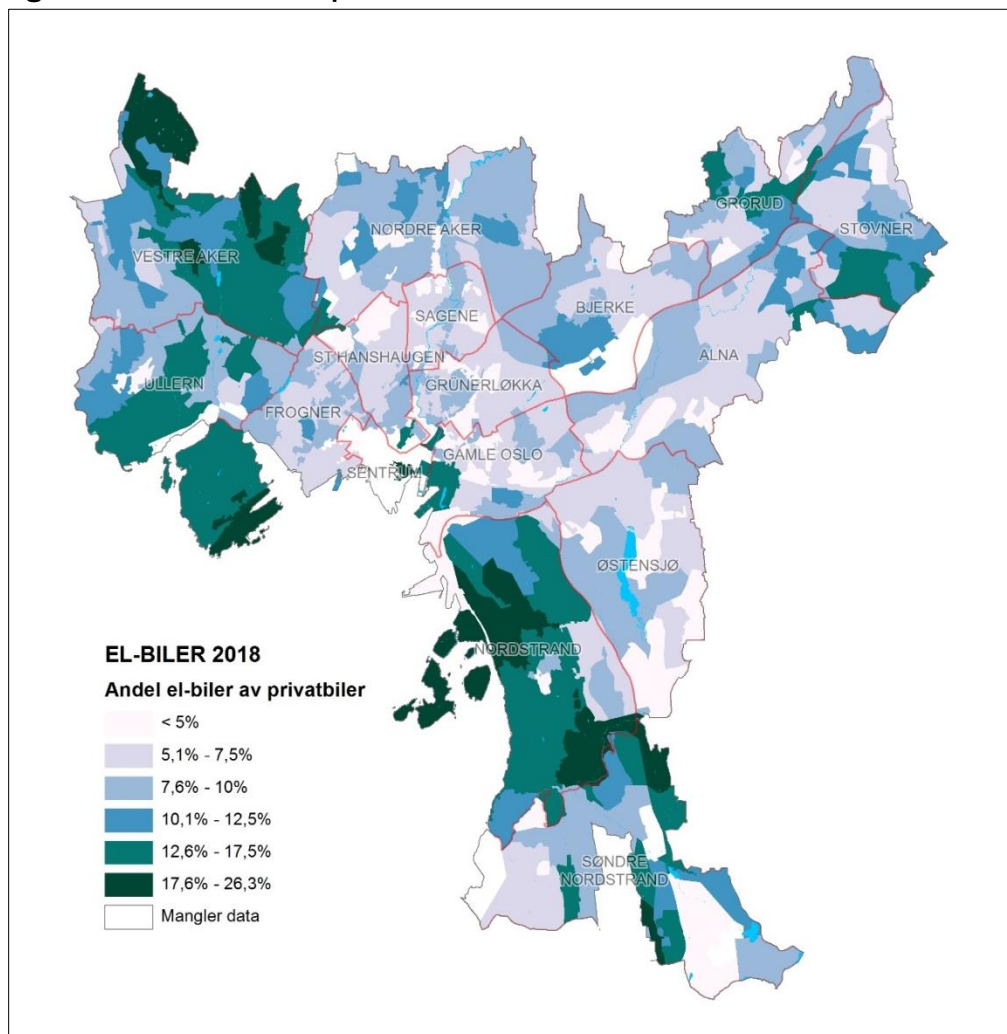

Kilde: Klimaetaten 2018, *Tiltakspakke II. Veikart til et fossilfritt sentrum*, side 34

Figur 8.8 viser sammen med Figur 8.7 at de områdene som har høyt bilhold, er de samme som har høy andel elbiler. Andelen er høyest på Bygdøy, i deler av Vestre Aker og Nordstrand. Elbilandelen er lav i sentrumsområdene, med unntak av områdene rundt Aker Brygge og Bygdøy. Dette kan ha sammenheng med at det er vanskelig å lade elbiler i en del boligområder i sentrum, men kan også henge sammen med lite behov for bil i dagliglivet – dette er områder med høy kollektivtilgjengelighet og nærhet til servicefunksjoner.

¹⁵⁵ Biler registrert eid av privatpersoner eller disponert som leietakere gjennom leasingfirmaer basert i Oslo.

Figur 8.8. Andel elbiler av privatbiler

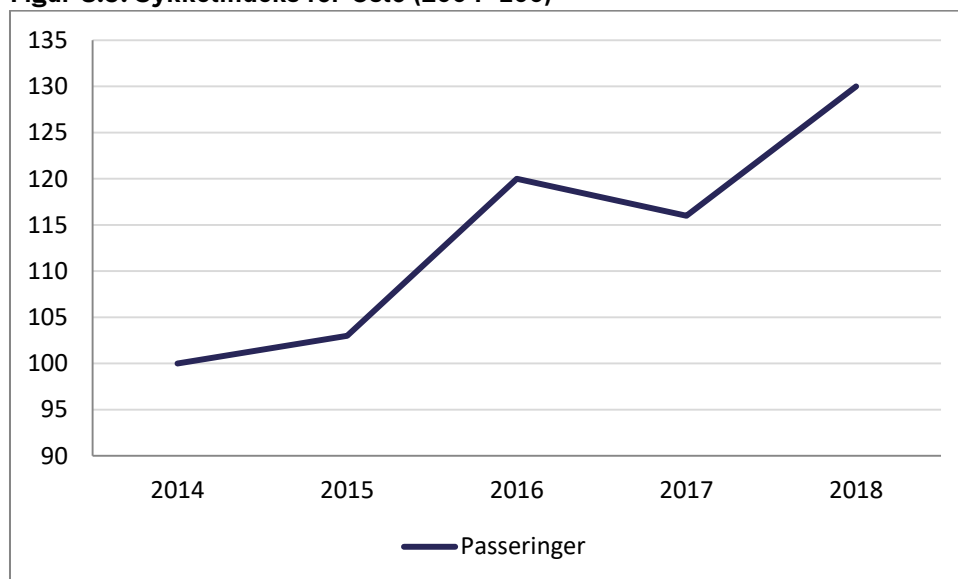
Kilde: Klimaetaten 2018, *Tiltakspakke II. Veikart til et fossilfritt sentrum*, side 35

8.4 Sykkel og gange

Mange korte reiser som kunne vært utført med sykkel, utføres i dag med bil. Potensialet for økt sykkelbruk ligger primært i å lykkes med å overføre disse korte reisene fra bil til sykkel. 7 prosent av reisene i Oslo ble i 2018 foretatt med sykkel. Det er en økning fra 5 prosent i 2015. Andelen reiser som ble foretatt til fots, gikk ned fra 32 til 31 prosent i samme periode. Av de fem største byene er gangandelen høyest i Oslo, mens sykkelandelen er lavere enn i Trondheim, Stavanger og Kristiansand¹⁵⁶. Ved sykkeltelepunktene som drives av Statens vegvesen og Bymiljøetaten, jf. Figur 8.9, økte antallet passeringer med 30 pst. fra 2014 til 2018.

¹⁵⁶ [Den nasjonale reisevaneundersøkelsen](#)

Figur 8.9. Sykkelindeks for Oslo (2004=100)

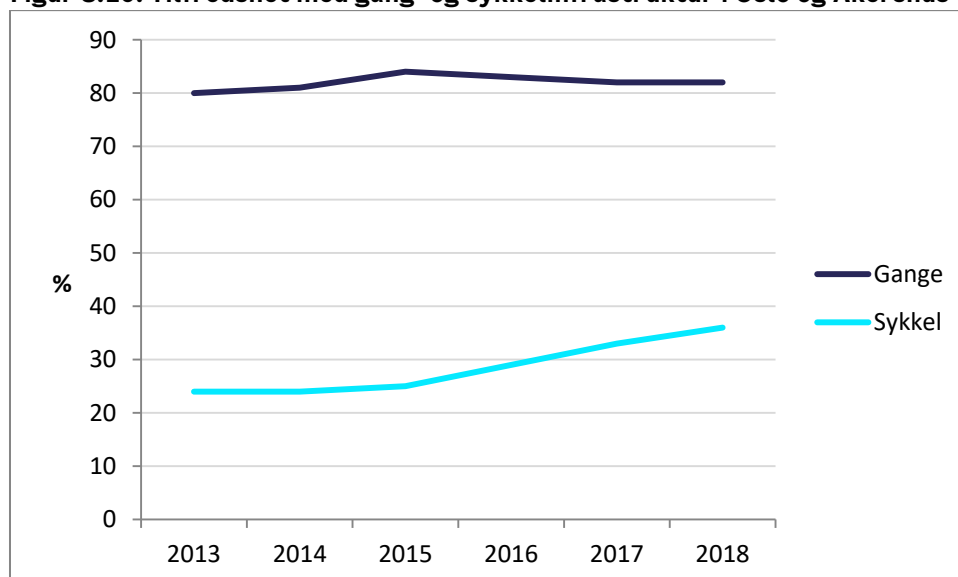

Kilde: Bymiljøetatens årsrapport 2018

I Oslo var det i 2018 totalt 216 km kommunal og statlig sykkelvei, mot 179 km i 2015. Av disse ble 120 km i vintersesongen 2018/19 drevet med driftsstandard A, hvilket blant annet innebærer at det brøytes kontinuerlig ved snøfall, og at hele nettet skal være ferdig brøytet innen 5 timer.

Brukernes tilfredshet med gang- og sykkelinfrastruktur i Oslo er god, og har økt, særlig for sykkel, siden 2013, jf. figur 8.10. Tilfredsheten med standarden på sykkelveinettet er betydelig høyere i Oslo enn i Akershus, mens tilfredsheten med tilrettelegging for gående er noe mindre. De yngre aldersgruppene er noe mer fornøyd enn de eldre.

Figur 8.10. Tilfredshet med gang- og sykkelinfrastruktur i Oslo og Akershus

Kilde: Prosam Rapport 231

8.5 Pendling til og fra Oslo

Pendling er et regionalt fenomen som krever mye av kapasiteten til transportinfrastrukturen i Oslo og regionen. Pendling utgjør også en stor andel av transporten som ["Regional plan for areal og transport i Oslo og Akershus"](#) tar sikte på å utvikle i miljøvennlig retning. Kunnskap om pendlingsmønstre er derfor viktig for areal- og transportplanlegging i regionen.

Om pendlingsdata

SSB definerer en pendler som en "person som arbeider i en annen kommune enn der de er registrert bosatt."¹⁵⁷ For eksempel er en person med arbeidssted i Oslo kommune, men som er bosatt i en annen kommune, en innpendler til Oslo. En person registrert bosatt i Oslo, men som arbeider i en annen kommune, er en utpendler. Tallene som benyttes her er SSBs registerdata for sysselsetting med informasjon om arbeidskommune og bostedskommune.¹⁵⁸ Dette er dermed ikke nøyaktige tall på observerte reiser over kommunegrensen, men potensielle reiser fordi enkelte jobber deltid, har mulighet til å jobbe hjemmefra eller er på tjenestereise eller lignende. Antall som pendler daglig vil derfor være noe lavere i praksis.

I 2018 var 37 prosent av de totalt 482 567 sysselsatte med arbeidsted i Oslo bosatt i en annen kommune. I 2008 var andelen 39 prosent, for deretter å synke til 37 prosent i 2011, og siden har det holdt seg stabilt.

Av de 178 858 som pendlet til Oslo i 2018 pendlet 79 prosent fra Viken¹⁵⁹, 64 prosent fra Akershus alene, 9 prosent fra resten av Østlandet (uten Viken) og 12 prosent fra resten av landet (uten Østlandet). Totalt fra hele landet har antall pendlere til Oslo økt med 15 774 mellom 2008 og 2018. 90 prosent av denne økningen har kommet fra Akershus. Antall pendlere fra Østlandet uten Viken har gått ned med 1 069 pendlere (se tabell 8.6).

Tabell 8.6. Antall pendlere til Oslo etter område og andelen pendling fra hvert område utgjør i 2008 og 2018 (Akershus er også inkludert i Viken)

	Til Oslo totalt	Fra Viken	Fra Akershus	Fra Østlandet ellers	Fra landet ellers
Antall 2008	163 084	124 649	99 382	17 481	20 954
Antall 2018	178 858	141 403	113 656	16 412	21 043
Endring	15 774	16 754	14 274	-1 069	89
Andel 2008		76.4 %	60.9 %	10.7 %	12.8 %
Andel 2018		79.1 %	63.5 %	9.2 %	11.8 %

Kilde: SSB [tabell 03321](#) (2019), bearbeidet av PBE

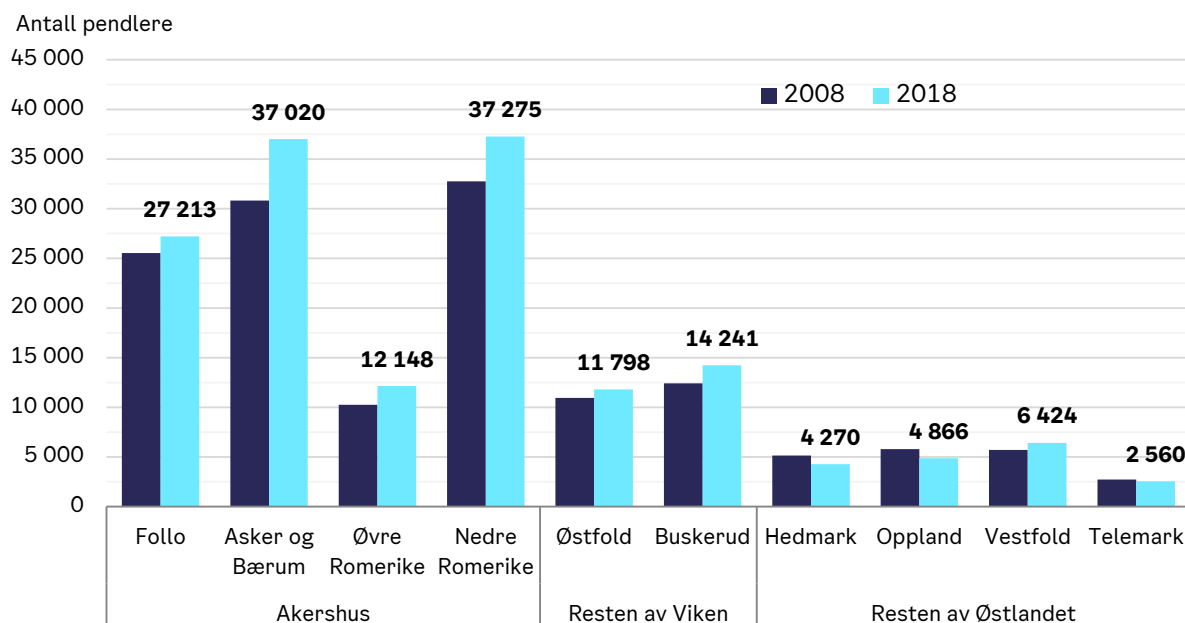
¹⁵⁷ [SSB variabeldefinisjon pendlere](#)

¹⁵⁸ [SSB tabell 03321 \(2019\)](#)

¹⁵⁹ Viken blir fylkeskommune fra 2020 og vil bestå av fylkene Akershus, Østfold og Buskerud og i tillegg kommunene Jevnaker, Lunner i Oppland og Svelvik i Vestfold

Figur 8.11 viser at det har vært størst økning i pendling fra Asker og Bærum og nærliggende kommuner på Nedre Romerike. Kommunene med størst økning i antall pendlere til Oslo er Bærum (4 714 flere pendlere), Skedsmo (1 534), Asker (1 475) og Lørenskog (1 412). For fylkene per 2019, som ikke blir del av Viken, er det kun fra Vestfold antall pendlere til Oslo har økt.

Figur 8.11. Pendling til Oslo etter område i 2008 og 2018 med antall pendlere i 2018 påskrevet

Kilde: SSB [tabell 03321](#) (2019), bearbejdet av PBE¹⁶⁰

Det er 368 269 personer med bosted i Oslo som er sysselsatte per 2018. 18 prosent (64 560) av disse er utpendlere. Av disse pendler 84 prosent til Viken, 75 prosent til Akershus alene, 6 prosent til Østlandet ellers og 11 prosent til landet ellers.

Tabell 8.7. Antall pendlere fra Oslo etter område i Norge og andelen pendling til hvert område utgjør i 2008 og 2018

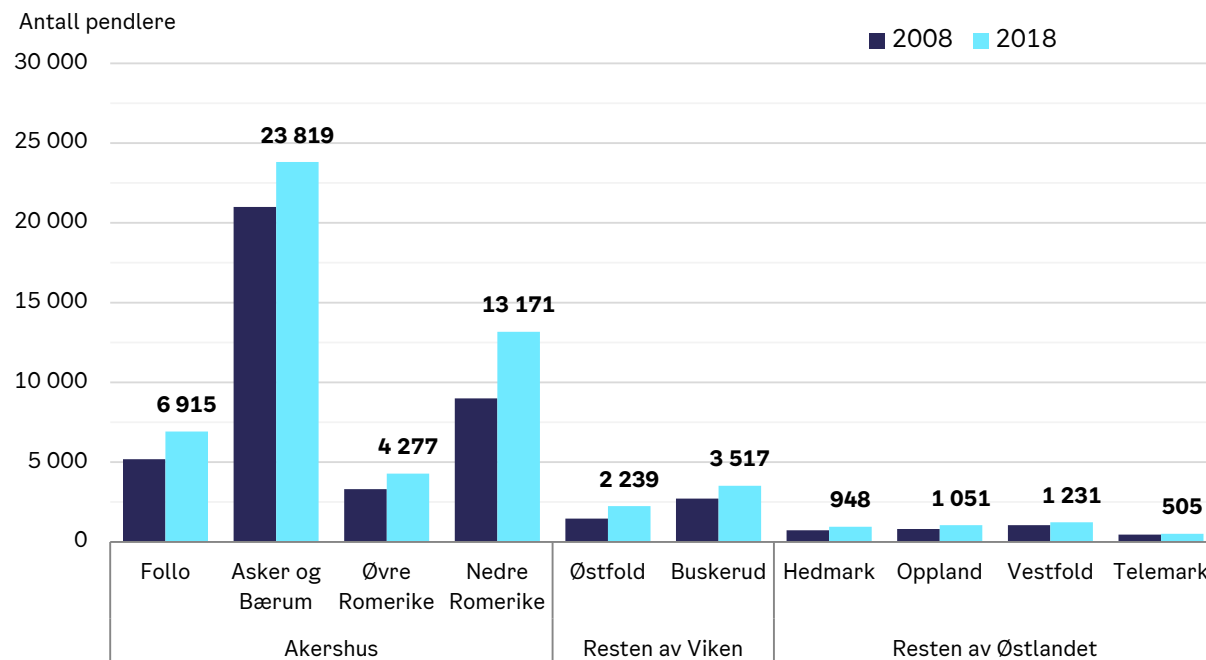
	Fra Oslo totalt	Til Viken	Til Akershus	Til Østlandet ellers	Til landet ellers
Antall 2008	51 571	42 769	38 477	2 918	5 884
Antall 2018	64 560	54 065	48 182	3 608	6 887
Endring	12 989	11 296	9 705	690	1 003
Andel 2008		82.9 %	74.6 %	5.7 %	11.4 %
Andel 2018		83.7 %	74.6 %	5.6 %	10.7 %

Kilde: SSB [tabell 03321](#) (2019), bearbejdet av PBE

¹⁶⁰ Jevnaker, Lunner og Svelvik er plassert i fylkene de tilhører per 2019 og dermed ikke del av "Resten av Viken" i figur 7.1 og 7.2.

Fra 2008 til 2018 har antallet utpendlere fra Oslo økt med nesten 12 989. En økning fra 2008 på 1,3 prosentpoeng av andelen sysselsatte Oslobeboere som er utpendlere. Det har vært størst økning i pendling fra Oslo til Nedre Romerike, Asker og Bærum, og Follo (se figur 8.12). Økningen til kommuner utenfor Akershus har vært relativt lav.

Figur 8.12. Pendling fra Oslo etter område 2008 og 2018 med antall pendlere i 2018

Kilde: SSB [tabell 03321](#) (2019), bearbejdet av PBE

Et mønster som dukker opp er at det er en relativt jevn størrelsesorden i pendling *til* Oslo fra de ulike delområdene i Akershus, spesielt Asker og Bærum og Nedre Romerike med rundt 37 000 Oslo-pendlere hver. *Fra* Oslo derimot er det en mer ujevn fordeling. Antall pendlere til Asker og Bærum er 10 000 flere enn til Nedre Romerike, og de andre områdene lavere igjen.

Samlet har antall pendlere til og fra Oslo økt med 28 763 fra 2008 til 2018. 60 prosent (+17 153 pendlere) av denne veksten er pendling mellom Oslo og kommuner i bybåndet, som strekker seg fra Oslo til Asker, Ski og Lillestrøm.¹⁶¹ Rundt 20 prosent av den resterende veksten er pendling fra og til Akershuskommuner utenfor bybåndet og 20 prosent er resten av Viken, da hovedsakelig Drammensområdet, Moss og Fredrikstad.

8.5.1 Pendlingsomland

Figur 8.13 viser kommuner der andelen sysselsatte som pendler til Oslo er over 15 prosent.¹⁶² Kommuner der en betydelig andel av de sysselsatte pendler til Oslo har en sterkere funksjonell tilknytning til byen enn kommuner med lavere andel Oslo-pendlere og kan sies å inngå i pendlingsomlandet til Oslo.

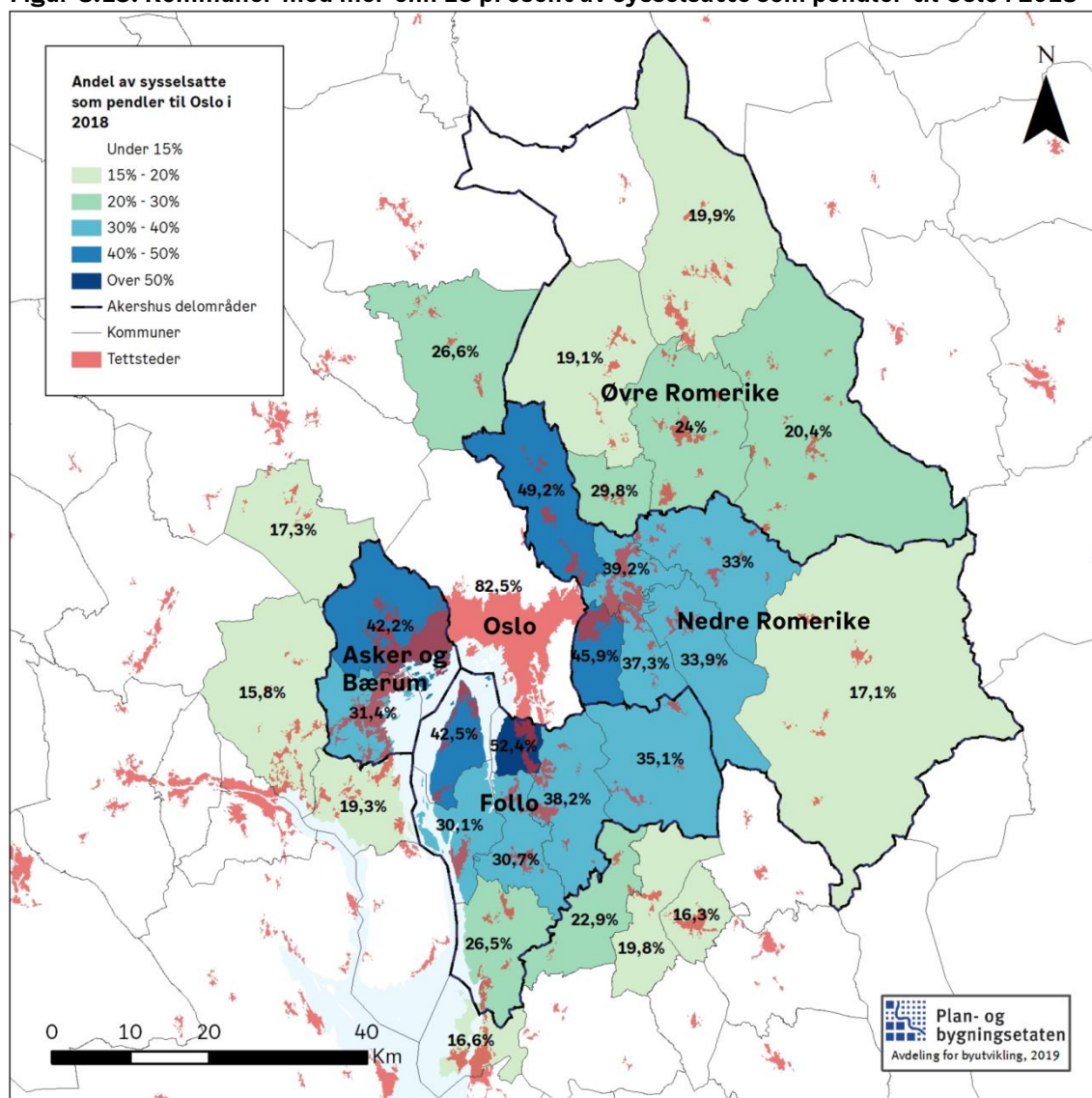
¹⁶¹ Bybåndet omfatter kommunene: Asker, Bærum, Oslo, Oppegård, Ski, Lørenskog, Skedsmo og Rælingen

¹⁶² 15 prosent er satt som grense i henhold til [Eurostat](#) og [OECD](#) sin metode for å klassifisere bo- og arbeidsmarkedsregioner (functional urban areas). Kartet indikerer pendlingsomlandet til Oslo, men skal ikke tolkes som en klassifisering av BA-regionen. Dette vil innebære ytterligere analyser. For ny klassifisering av BA-regionene, se: TØI rapport 1713/2019 "[Inndeling i BA-regioner 2020](#)".

Oslo har et stort pendlingsomland som dekker det meste av Akershus og enkelte kommuner på grensen til Akershus. Til sammen består pendlingsområdet av 29 kommuner. Kommunene med størst andel Oslo-pendlere er konsentrert i og rundt bybåndet.

I perioden fra 2008 til 2018 er det generelle mønsteret at andelen som pendler til Oslo har gått ned mellom 1-3 prosentpoeng i de fleste kommunene. I Lunner har andelen Oslo-pendlere gått ned med 5 prosentpoeng. Dette er eneste kommune med større enn 3 prosentpoeng nedgang. Unntakene er Bærum, Eidsvoll og Moss der andelen Oslo-pendlere har økt med 3 prosentpoeng, og Asker og Hole der det har økt med 2 prosentpoeng. Andelen av sysselsatte som pendler til Oslo er med andre ord relativt stabil, men antallet øker naturlig som følge av befolkningsvekst og flere sysselsatte.

Figur 8.13. Kommuner med mer enn 15 prosent av sysselsatte som pendler til Oslo i 2018

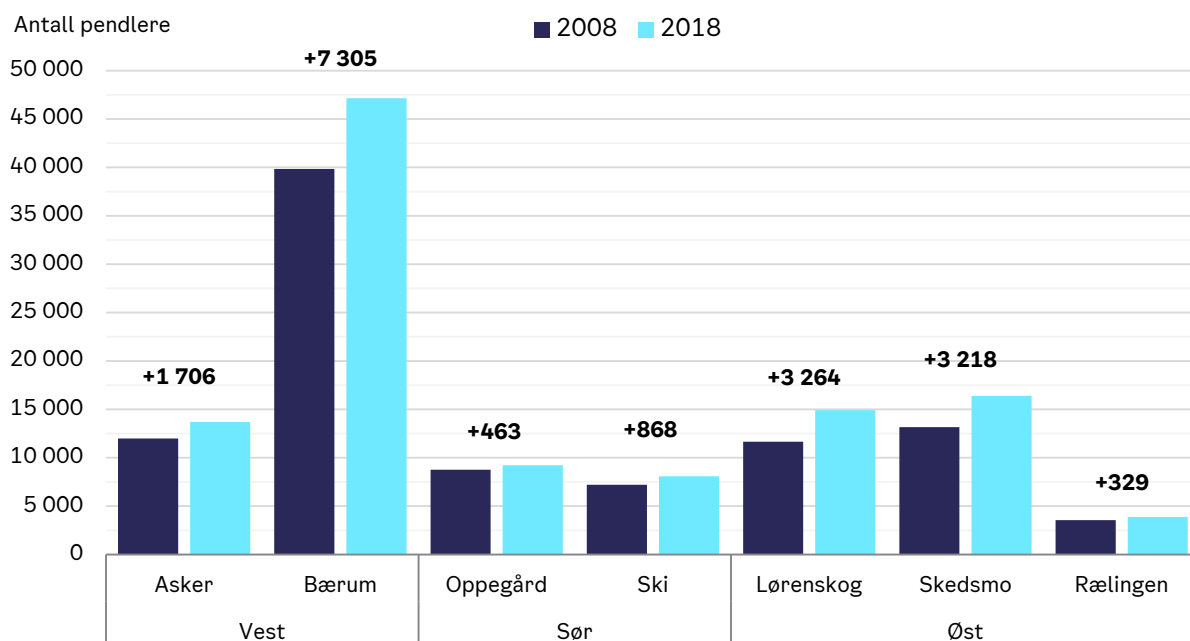
Kilde: SSB [tabell 03321](#) (2019), bearbejdet av PBE

8.5.2 Pendling i bybåndet

Den relativt store veksten i antall pendlere i bybåndet og den regionale strategien som sier bybåndet skal ta en høy andel av veksten i befolkning og arbeidsplasser,¹⁶³ gjør det interessant å se på bybåndskommunene mer detaljert.

Figur 8.14. viser hvor mange som pendlet mellom Oslo og bybåndskommunene i 2008 og 2018 sammen med endringen. For alle kommunene har økningen vært gjennomgående stabil i perioden. Det har vært størst økning i antall pendlere vest i bybåndet med 9 011 flere pendlere, deretter øst med 6 811 flere pendlere. Sør i bybåndet har det vært lavest vekst med 1 331 flere pendlere. Bærum er kommunen med klart størst vekst i antall pendlere.

Figur 8.14. Sum av antall pendlere mellom Oslo og bybåndskommunene i 2008 og 2018 med endring påskrevet

Kilde: SSB [tabell 03321](#) (2019), bearbeidet av PBE

Oppsummert har pendlingsmønstrene i høy grad vært stabile de siste 10 årene relativt til befolkningsveksten og antall sysselsatte, men det har vært en liten økning i pendling fra Oslo.

Antall pendlere har økt naturlig med befolkningsvekst og antall sysselsatte, spesielt i bybåndet. Samtidig har antall pendlere til og fra kommuner lengre fra Oslo, da spesielt utenfor Akershus, gått ned eller økt i liten grad. Dette er en indikasjon på at pendlingsreiser til og fra Oslo totalt ikke har blitt lengre, men dette kan ikke slås fast sikkert basert på dette datamaterialet alene.

¹⁶³ [Regional plan for areal og transport i Oslo og Akershus \(2015\), s20](#)

9 Miljø og klima

Hovedtrender

- De direkte klimagassutslippene i Oslo er redusert med 22 % fra 2009 til 2017.
- Klimagassutslippene fra Oslo kommunes egen virksomhet er redusert med 62 % fra 2012 til 2018.
- Innbyggere, næringsliv og offentlige myndigheter har de senere årene tatt i bruk mer klimavennlige energikilder.
- Forurensning fra luftforurensning og avfall har gått ned, mens støyforurensningen har holdt seg stabil. Luft- og støyforurensningen er størst ved større veier og i de sentrale deler av byen.
- Nye grøntområder etableres samtidig som kommunens befolkning vokser. Ved siste måling var 27 prosent av byggesonen regulert til grønne arealformål mens hele 47 prosent av byggesonen var dekket av vegetasjon.
- Vannforbruket per innbygger har gått ned. 29 % av vannet som produseres, forsvinner på veien – det nasjonale målet er 20 % innen 2030.

Det er tverrpolitisk enighet om at naturmangfoldet og livsgrunnlaget må sikres for kommende generasjoner slik at vi overlater naturen og miljøet til våre barn i minst like god stand som vi overtok det av våre foreldre. Oslo kommune har ansvar både som forvalter av byens klima og miljø, og som premissleverandør for innbyggere og næringsliv. Klimaendringene krever at kommunen tar aktive grep for å redusere klima-utslipp og tilpasse kommunen til klimaendringene. Kommunen har også et betydelig ansvar for å minimere andre former for forurensning, som avfall, støy og luft-forurensning, å ta vare på grøntstrukturer og naturmangfold og å sikre innbyggere og næringsliv trygt vann.

9.1 Klimagassutslipp

Oslo kommune har som mål å redusere direkte klimagassutslipp med 95 prosent innen 2030 sammenlignet med 2009-nivået¹⁶⁴. Dette målet er i samme størrelsesorden som FNs klimapanel sier er nødvendig for å begrense oppvarmingen til 1,5 grader. Klimabudsjettet angir tiltak og virkemidler for å redusere utslippene og å nå klimamålene.

De påfølgende avsnittene omtaler den historiske utviklingen i de direkte klimagassutslippene for Oslo by i perioden 2009–2017 og for kommunale virksomheter i perioden 2011–2018.

Mer informasjon og statistikk om klima:

Miljødirektoratets nettsider:

www.miljodirektoratet.no/klimagassutslipp-kommuner

Klimaetatens nettsider:

www.klimaoslo.no/rapporter.

Oslo kommunes nettsider:

www.oslo.kommune.no/politikk-og-administrasjon/statistikk/miljostatus/klima-og-energistatistikk/

¹⁶⁴ Kilde: Bystyresak 195/16

Framskrivningen viser hvordan de direkte klimagassutslippene i byen kan utvikle seg i perioden 2019–2030 med vedtatte tiltak og virkemidler. I tillegg gis det en oversikt over statistikken for utslipp og opptak av klimagasser i den nye utslippssektoren 'skog og andre landarealer' for årene 2010 og 2015.

9.1.5 Historisk utvikling i klimagassutslipp

Klimagassutslippene i Oslo har variert i perioden 2009 til 2017. I 2009 var utslippet i underkant av 1,4 millioner tonn CO₂-ekvivalenter¹⁶⁵. Etter en svak reduksjon i utslipp i 2011, var klimagassutslippene i Oslo på sitt høyeste i 2013 med over 1,5 millioner tonn CO₂-ekvivalenter. Samlet er klimagassutslippene i Oslo redusert med 22 prosent i perioden 2009–2017.

De totale klimagassutslippene i Norge har vært relativt stabile fra 1990 og frem til i dag. Foreløpige tall fra Statistisk sentralbyrå (SSB) viser at ble det sluppet ut klimagasser tilsvarende 52,9 millioner tonn CO₂-ekvivalenter i Norge i 2018. Det er 0,4 prosent – eller 0,2 millioner tonn CO₂-ekvivalenter – mer enn i 2017. Økningen skyldes først og fremst økte utslipp fra transport. Den nedadgående trenden som Oslo erfarer avviker dermed fra den nasjonale utviklingen i utslipp av klimagasser¹⁶⁶.

Som det fremkommer av figur 9.1, har klimagassutslippene i Oslo gått ned i flere utslippssektorer i 2017, særlig innen veitrafikk, oppvarming og annen mobil forbrenning¹⁶⁷, mens utslippene fra avfallsforbrenning har økt. Veitrafikk er sektoren med største utslipp i Oslo, men også den med størst nedgang fra 2016 til 2017, på 11 prosent. Hovedårsakene er økt omsetning av biodrivstoff og økt elbilandel. I tillegg kan en mer energieffektiv bilpark ha bidratt til reduksjonen. For oppvarming kan nedgangen kobles mot et varslet forbud mot oljefyring i bygg fra 2020 (se figur 9.10 som viser nedgangen i salg av fyringsolje og parafin i Oslo). For annen mobil forbrenning er det stor usikkerhet om reduksjonen i utslipp fra dieseldrevne motorredskaper skyldes en reell nedgang i forbruk eller om det skyldes usikkerhet i utslippsberegningen. Figur 9.9 viser utvikling i salg av anleggsdiesel. Det er grunnlaget for Miljødirektoratets og Statistisk sentralbyrås beregning av klimagassutslipp fra anleggsmaskiner og andre dieseldrevne motorredskaper.

Avfallsforbrenning og energiforsyning er den nest største utslippskilden. Avfallsforbrenningssanlegget på Klemetsrud er Oslos største enkeltkilde til klimagassutslipp¹⁶⁸. Fra 2016 til 2017 økte utslippene fra avfallsforbrenning i Oslo med over 16 prosent. Dette skyldes økte avfallsmengder til forbrenning og bruk av støttebrensel i ovnene. Generelt er det noe usikkerhet knyttet til beregninger av utslipp, men statistikken er under kontinuerlig forbedring fra Miljødirektoratets side. For veitrafikk er tallene betydelig forbedret sammenliknet med tidligere publisering, da det er utviklet en ny modell for beregning av utslipp fra veitrafikk som i større grad ivaretar Oslospesifikke forhold som innfasingstakt av elbiler.

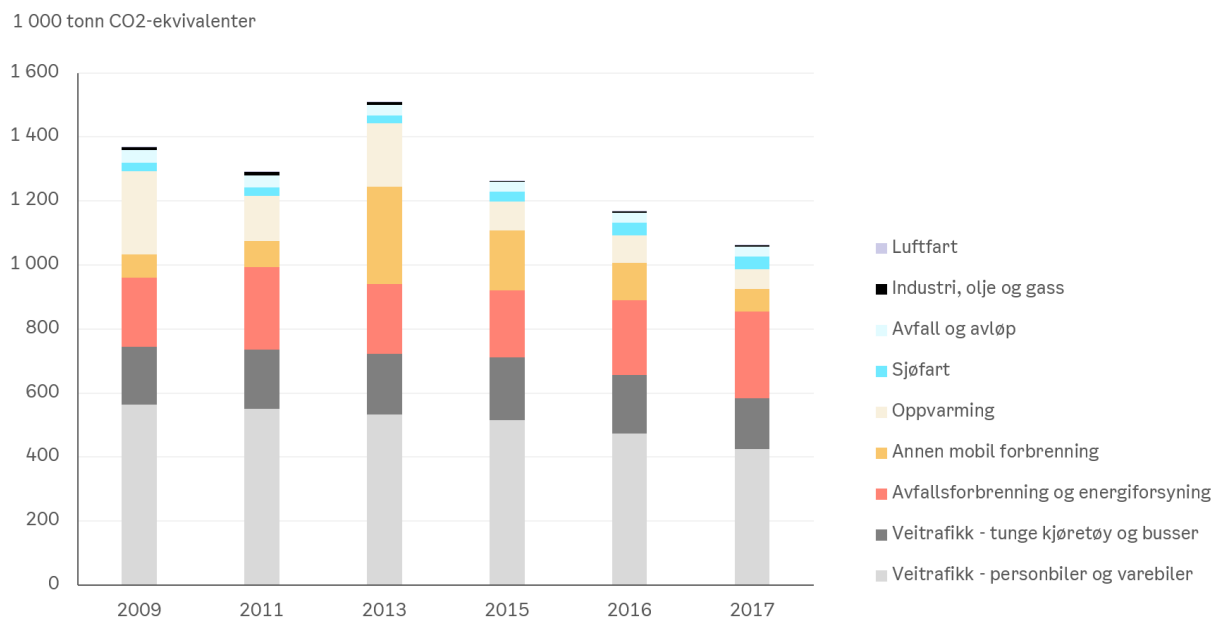
¹⁶⁵ For å gjøre utslipp av klimagasser sammenlignbare, regnes utslipp fra andre gasser enn CO₂ om til CO₂-ekvivalenter. Andre klimagasser er blant annet metan (CH₄) og lystgass (N₂O)

¹⁶⁶ <https://miljostatus.miljodirektoratet.no/tema/klima/norske-utslipp-av-klimagasser/>

¹⁶⁷ Annen mobil forbrenning omfatter i Oslo hovedsakelig bruk av avgiftsfri diesel i anleggsmaskiner.

¹⁶⁸ Oslo kommune: Sak 1 Byrådets forslag til budsjett 2019, Kapittel 2 Klimabudsjett.

Figur 9.1. Historisk utvikling i klimagassutslippene for Oslo by i perioden 2009-2017

Kilde: Utslipp av klimagasser i kommuner og fylker. [Miljødirektoratet](#)¹⁶⁹

Trender innenfor ulike sektorer er også beskrevet i kapittel 8. For mer informasjon om den historiske utviklingen i klimagassutslipp for Oslo vises det til Oslo kommunes statistikkbank¹⁷⁰ og årlige publiseringer av Oslos klimabudsjett¹⁷¹.

9.1.6 Framskrevet utvikling i klimagassutslipp

Oslo har fått laget en framskrivning av klimagassutslipp for perioden 2018-2030¹⁷². Denne framskrivningen omtales ofte som en referansebane, og er en prognose for hvordan utslippene kan utvikle seg fram til 2030 i fravær av nye tiltak. Referansebanen er basert på best tilgjengelig kunnskap om faktorene som vil påvirke klimagassutslippene fram til 2030 som befolkningsvekst, økonomisk vekst og teknologisk utvikling.

I referansebanen ligger effekten av vedtatt statlig, regional og kommunal politikk fram til 2018. Eksempler på politiske vedtak som bidrar til å redusere utslippene i perioden 2017–2030 er bompengesystemet i revidert Oslopakke 3, omsetningskrav til biodrivstoff og forbud mot oljefyring fra 2020. Referansebanen viser en forventet nedgang i klimagassutslippene fra 1,06 millioner tonn CO₂-ekvivalenter i 2017, til om lag 955 tusen tonn i 2020, og videre til om lag 794 tusen tonn i 2030. Sammenliknet med utslippsnivået i 2009 tilsvarer dette en nedgang på om lag 30 prosent i 2020 og 42 prosent i 2030. Referansebanen viser at det er et stort behov for å finne nye tiltak og videreutvikle eksisterende tiltak for å nå klimamålene.

Ettersom referansebanen er en modellberegning, vil den være forbundet med betydelig usikkerhet.

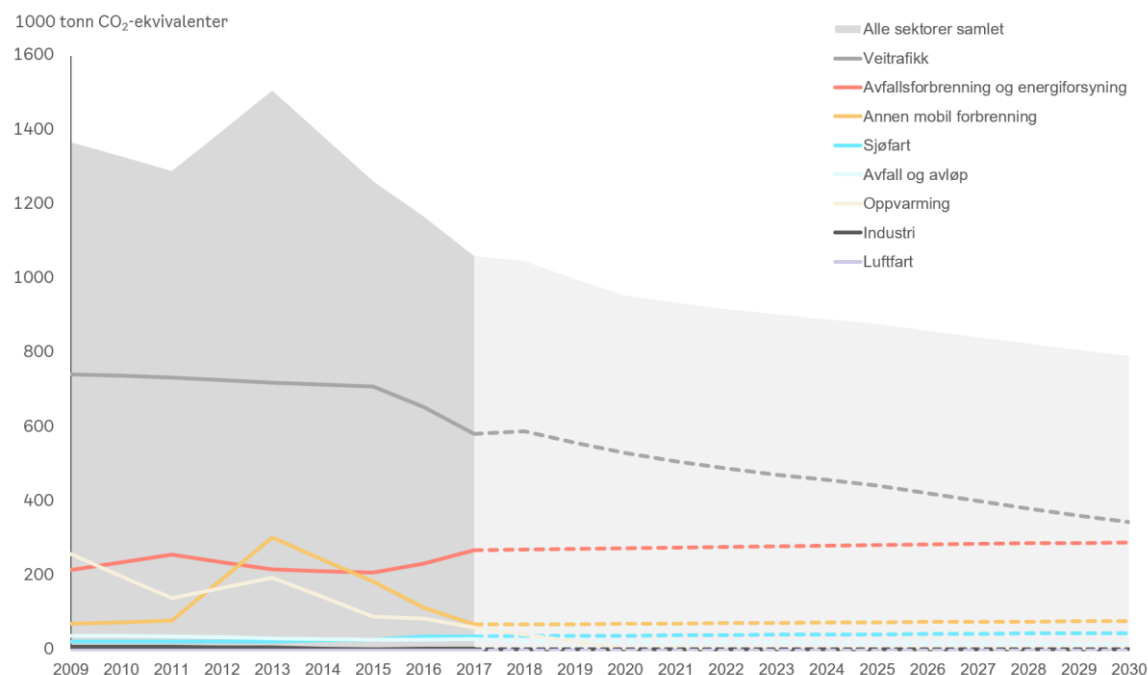
¹⁶⁹ <https://www.miljodirektoratet.no/tjenester/klimagassutslipp-kommuner/?area=41§or=-2>

¹⁷⁰ <https://www.oslo.kommune.no/politikk-og-administrasjon/statistikk/miljostatus/klima-og-energistatistikk/>

¹⁷¹ <https://www.oslo.kommune.no/politikk-og-administrasjon/miljo-og-klima/slik-jobber-vi-med-miljo-og-klima/oslos-klimastrategi-og-klimabudsjett/#gref>

¹⁷² Referansebanen er utviklet av CICERO Senter for klimaforskning, med Transportøkonomisk institutt (TØI) som underleverandør, på oppdrag fra Klimaetaten. [CICERO \(2019\). Referansebane og framskrivning for Oslos klimagassutslipp mot 2030. Revisjon mai 2019.](#)

Figur 9.2. Historisk utslippsutvikling for årene 2009-2017 og framskrivninger for årene 2017-2030 fordelt på utslippssektorer

Kilde: Miljødirektoratet og Cicero/TØI

Reduksjon i referansebanen er i all hovedsak knyttet til veitrafikksektoren, hvor klimagassutslipp fra personbiler forventes å gå kraftig ned – først og fremst på grunn av en økende andel elektriske person- og varebiler, men også noe på grunn av økende innblanding av biodrivstoff og en viss nedgang i antall kilometer kjørt per person. Størrelsen på denne nedgangen påvirkes av at utslipp fra tunge kjøretøy og busser forventes å øke jevnt fram mot 2030. De totale utslippene blir også vesentlig påvirket av en kraftig reduksjon i utslipp fra oppvarming, hovedsakelig som følge av oljefyringsforbud fra 2020.

I de fleste andre sektorene forventes det en svak stigende trend i utslippene, som i stor grad styres av befolkningsvekst og økt økonomisk aktivitet. Den forventede veksten i befolkning og økonomi påvirker særlig framskrivningene for utslipp fra avfallsforbrenning og energiforsyning, ettersom de stod for en stor andel av utslippene i 2017. Et eventuelt karbonfangstanlegg på Klemetsrud er ikke med i referansebanen, siden det ikke er tatt en endelig investeringsbeslutning.

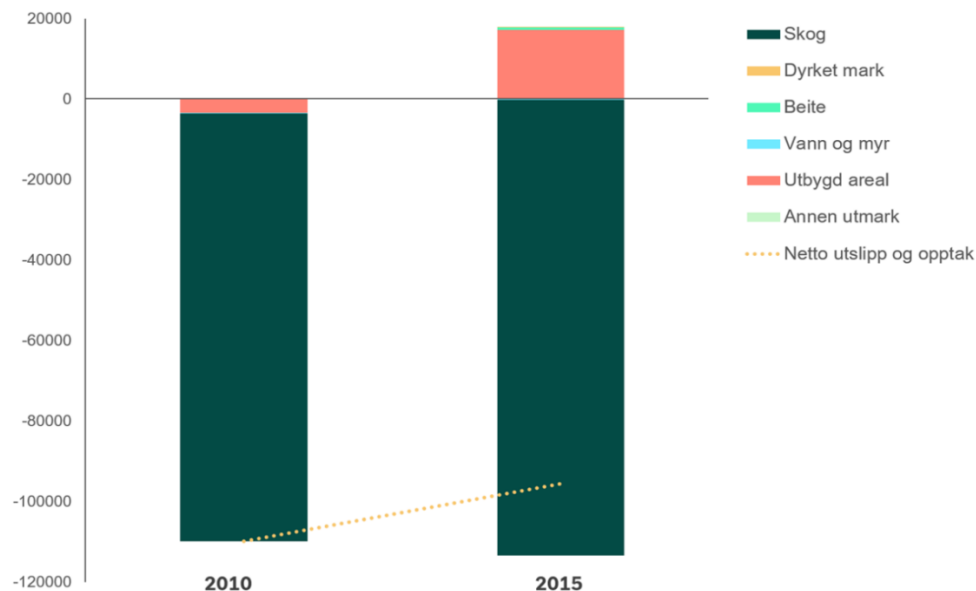
9.1.7 Utslipp og opptak av klimagasser fra skog og annen arealbruk

Miljødirektoratet publiserte for første gang i mars 2019 et kommunefordelt utslippsregnskap som viser utslipp og opptak av klimagasser fra skog og andre landarealer¹⁷³. Statistikken inneholder data for 2010 og 2015, og kan brukes for å se konsekvenser av endringer i arealdekke. Siden endringer i opptak og utslipp av klimagasser på arealene skjer langsomt og har lang tidshorisont er det tilstrekkelig med oppdatering av statistikken hvert femte år. Klimagassene karbondioksid (CO₂), metan (CH₄) og lystgass (N₂O) er inkludert i regnskapet, som CO₂ ekvivalenter.

¹⁷³ [Klimagassregnskap for kommuner: Skog og annen arealbruk. Miljødirektoratet.](#) Statistikken som ble publisert i mars 2019 er en foreløpig betaversjon, som inneholder usikkerheter.

Opptaket av CO₂ i skog og andre arealer i Oslo var i 2015 var større enn utslippet av klimagasser, det vil si at nettoopptaket er positivt. Opptaket av karbon i skog tilsvarte om lag 113 000 CO₂-ekvivalenter, mens endringer i utbygd areal ga utslipp på i overkant av 17 000 tonn CO₂-ekvivalenter. Nettoopptak i skog og landareal var dermed på om lag 96 000 tonn CO₂-ekvivalenter i 2015.

Figur 9.3. Utslipp og opptak av klimagasser i skog og andre landarealer (tonn CO₂-ekv.)

Kilde: Miljødirektoratet

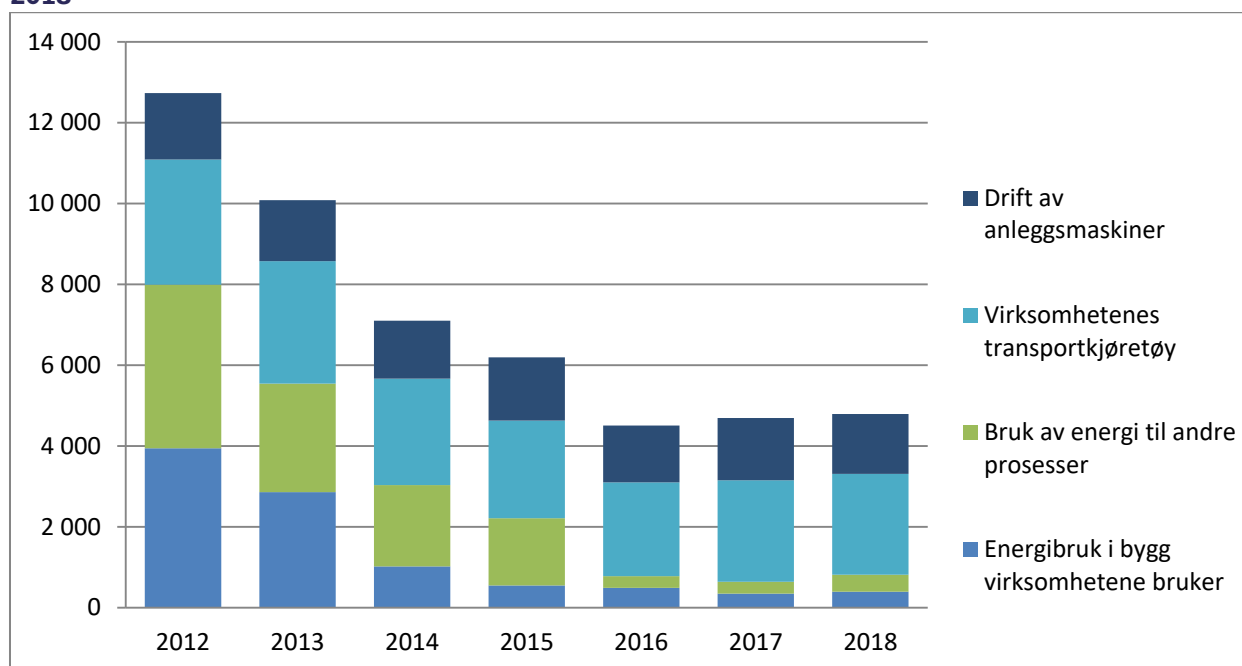
Endring i nettoopptak mellom 2010 og 2015 vises i figur 9.4 ved den stiplede linjen. Negative tall betyr opptak av klimagasser, mens positive tall betyr utslipp. 2010 er startåret, og i denne søylen vises status for karbonopptaket som hver arealbrukskategori har hatt dette året. Tallene for 2015 inkluderer både data for arealene dette året, og utslipp og opptak som finner sted i forbindelse med overgangen fra en arealbrukskategori til en annen (arealbruksendringer). Dette kan for eksempel være endringer fra skog til bebygd areal. For mer om Oslos grønnstruktur, se kapittel 9.7.1

9.1.8 Klimagassutslipp i Oslo kommunes virksomhet

Oslo kommunes virksomheter sto for 0,4 prosent av byens totale klimagassutslipp i 2017. Rapportering fra virksomhetene viser at de totale klimagassutslippene har blitt redusert med 62 prosent tilsvarende over 8 200 tonn CO₂ i perioden 2012-2018, se figur 9.5. De totale klimagassutslippene fra kommunens virksomheter har derimot økt med 2 prosent fra 2017 til 2018. Økningen skyldes hovedsakelig en økning i forbruk av fossil olje og parafin til oppvarming av bygg, samt nødaggregater. Det totale klimagassutslippet fra kommunens egne virksomheter i 2018 var på om lag 4 800 tonn CO₂. Utslippstall beregnes ut fra virksomhetenes årlige egenrapportering på miljø og klima. For mer informasjon om utslipp fra kommunale virksomheter vises det til Oslo kommunes statistikkbank¹⁷⁴.

¹⁷⁴ <https://www.oslo.kommune.no/politikk-og-administrasjon/statistikk/miljostatus/klima-og-energistatistikk/>
 Rapporteringen dekker direkte utslipp fra drift av anleggsmaskiner, virksomhetenes transportkjøretøy, energibruk i bygg virksomhetene bruker og bruk av energi til andre prosesser. Tallene viser de direkte utslippene generert av virksomhetene. De inkluderer ikke utslipp som oppstår som følge av kommunens innkjøp eller forbruk av varer og tjenester.

Figur 9.4. Historisk utvikling i klimagassutslippene for kommunale virksomheter i perioden 2012-2018

Kilde: Oslo kommune, miljøstatus

9.2 Klimaendringer og klimatilpasning

9.2.1 Klimaendringer i Oslo

Jordens klima er i endring. Været varierer naturlig fra dag til dag og år til år. Klima er gjennomsnittsværet, vanligvis målt over tretti år¹⁷⁵. Det har blitt varmere det siste hundreåret og FNs klimapanel forventer at den globale gjennomsnittstemperaturen vil fortsette å øke fram mot det neste århundreskiftet, avhengig av hvor mye klimagasser som slippes ut i atmosfæren.

Klimaendringene er globale med store lokale variasjoner. I Oslo har klimaet blitt over 1,5 °C varmere og 15 prosent våtere siden målingene startet på begynnelsen av 1900-tallet, og det har blitt mer ekstremvær¹⁷⁶. Ekstremvær i Oslo er ekstreme avvik fra normalværet, og ikke nødvendigvis katastrofale værphenomener. Endringene har særlig skjedd på slutten av 1900-tallet og inn på 2000-tallet, og vil fortsette gjennom dette århundret¹⁷⁷.

¹⁷⁵ Klimatologiske normaler er gjennomsnittet av været over tretti år. I dag brukes normalen for 1961–1990 oftest. I 2021 vil et nytt sett med normaler, basert på perioden 1991 – 2020 bli sluppet. Periodene for normaler er definert av Verdens meteorologiorganisasjon (WMO).

¹⁷⁶ Norsk klimaservicesenter (2017): *Klimaprofil for Oslo og Akershus*.

<https://klimaservicesenter.no/faces/desktop/article.xhtml?uri=klimaservicesenteret/klimaprofiler/klimaprofil-oslo-og-akershus>

¹⁷⁷ Norsk klimaservicesenter (2015): *Klima i Norge 2100*.

<https://klimaservicesenter.no/faces/desktop/article.xhtml?uri=klimaservicesenteret/klima-i-norge-2100>

Dersom klimagassutslippene globalt fortsetter å øke, forventes gjennomsnittstemperaturen i Oslo å øke med ytterligere 3–6 grader, og nedbøren med 5–30 prosent fram mot 2100¹⁷⁸ (gitt det høye utslipps-scenariet, se Faktaboks). Innen da vil klimaet i Oslo, særlig om vinteren, ha endret seg svært mye. Fordi forventet temperaturøkning er størst ved polene og minst ved ekvator, vil temperaturøkningen i Norge bli høyere enn verdensgjennomsnittet.

Tabell 9.1. Registrert og framskrevet endring av temperatur og nedbør for Oslo ved RCP 8,5.

Klima i Oslo	1900-1930	1971-2000	2031-2060	2071-2100
Årliggjennomsnittstemperatur	4,5°C	6,2°C	8°C ¹⁷⁹	10°C ¹⁸⁰
Endring fra i dag	1,7 °C kaldere	0 °C	2 °C varmere	4 °C varmere
Årlig Gjennomsnitts-Nedbør	655 mm	755 mm	810 mm ¹⁸¹	870 mm ¹⁸²

Kilde: Norsk Klimaservicesenter (2015): Klima i Norge 2100¹⁸³

FNs utslippsscenarioer

FNs klimapanel har i sin femte hovedrapport fra 2014¹ (Kilde: <https://www.ipcc.ch/report/ar5/syr/>) satt opp fire utviklingsbaner for klimaet på jorden. Man har simulert fire scenarioer med ulik oppsamling av drivhusgasser i atmosfæren, kalt representative concentration pathways (RCP). I den ene enden av spekteret (RCP8.5) har man simulert hva som kan skje med klimaet dersom vi ikke får til noen globale restriksjoner på klimagassutslipp og at utslippene fortsetter å øke i samme tempo som de siste tiårene, og i den andre enden (RCP2.6) hva som kan skje hvis verdens land forplikter seg til å arbeide for å nå togradersmålet. Selv om vi kutter alle klimagassutslipp i dag, vil klimaet fortsatt endre seg på grunn av de høye konsentrasjonene av klimagasser som allerede er i atmosfæren og tregheten i klimasystemet.

Stortingsmeldingen om klimatilpasning (Kilde:

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld-st-33-20122013/id725930/>) anbefaler at kommunene legger «føre-var-prinsippet» til grunn i sin planlegging. Denne anbefalingen blir senest gjentatt i statlige planretningslinjer for klima- og energiplanlegging og klimatilpasning (2018) der det står at «når konsekvensene av klimaendringene vurderes, skal høye alternativer fra nasjonale klimaframskrivninger legges til grunn». Derfor er det i denne oversikten benyttet det høye utslippsscenarioet for klimagassutslipp utviklet av FNs klimapanel (RCP 8.5).

Med klimaendringene vil det bli flere og mer alvorlige *klimautfordringer*, både som følge av mer ekstremvær og endringer i normalværet. Som et resultat av at værtyper vil vare lenger og

¹⁷⁸ Norsk klimaservicesenter (2017): *Klimaprofil for Oslo og Akershus*.

<https://klimaservicesenter.no/faces/desktop/article.xhtml?uri=klimaservicesenteret/klimaprofiler/klimaprofil-oslo-og-akershus>

¹⁷⁹ 2031 – 2060, «usikkerhet»/spenn + ca 1,5°C til ca 3,5°C økning fra 1971–2000-temperatur

¹⁸⁰ 2071 – 2100, «usikkerhet»/spenn + ca 3°C til ca 6°C økning fra 1971–2000-temperatur

¹⁸¹ 2031 – 2060, «usikkerhet»/spenn + ca 5 % - ca 15 % økning fra 1971–2000-temperatur

¹⁸² 2071 – 2100, «usikkerhet»/spenn + 5 % - 30 % økning fra 1971–2000-temperatur

¹⁸³ Norsk klimaservicesenter (2015): [Klima i Norge 2100](#).

være mer ekstreme, vil vi også oppleve flere og mer utfordrende tørkeperioder i Norge og Oslo, selv om hovedtendensen er at klimaet blir våtere.

I Oslo kommer nedbørsøkningen først og fremst til uttrykk gjennom kraftigere og mer intense regnskyl. Konsekvensene av dette er at dagens ekstremnedbør vil kunne bli normalen i framtiden.

- Dette vil kunne lede til store utfordringer med **overvann og urban flom** dersom vi ikke reduserer omfanget av ugjennomtrengelige flater i byen, håndterer og renser overvann lokalt, og bruker vannet som en ressurs i bylandskapet.
- **Elveflommer** som følge av at kraftige regnskyl vil også bli vanligere. Det vil bli

Hetebølge

Hetebølge er et relativt begrep. En hetebølge er en lengre periode med særdeles varmt vær, ofte i sammenheng med høy luftfuktighet. Det er ingen universell definisjon på hva som utgjør en hetebølge. Det som er normalt i varme klimaer vil kunne være en hetebølge i kaldere klimaer. For Oslo vil flere dager med temperaturer over 30 grader betraktes som en hetebølge.

viktigere å ha kontroll på hvor vannet renner når det flommer over, og å sikre flomsoner rundt elver og bekker som tar hensyn til et endret klima.

- Det er vanligvis løsmasser og terreng som avgjør hvor det forekommer skred. De potensielle skredsonene vil være de samme som før, men fordi skred ofte utløses av ekstremnedbør, vil det kunne bli flere og mer skadelige skred i Oslo i framtiden. Dette vil særlig gjelde mindre jord- og flomskred, men også kvikkleireskred.

Stigende gjennomsnittstemperaturer og en gradvis endring i normalklimaet i Oslo vil dessuten føre til klimautfordringer som det er viktig å forebygge på lang sikt.

- **Hetebølger** vil kunne bli en utfordring dersom vi ikke er forberedt på lengre og mer intense perioder med høyere temperaturer enn det som har vært vanlig i Oslo.
- På tross av et våtere klima, vil **tørkeperioder**, som et resultat av høye temperaturer og stabile værsystemer, kunne utgjøre en større utfordring i framtiden.
- **Havnivåstigning** vil utgjøre en utfordring når den blir høyere enn landhevingen etter siste istid, som inntil nå har skjermet Oslofjorden fra et høyere havnivå. Havnivåstigning øker utfordringene med **stormflo**, oversvømmelser og bølgeskader langs fjorden¹⁸⁴. Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) anbefaler at Oslo legger til grunn en relativ havnivåstigning på 47 cm fram mot 2100 for framtidig planlegging¹⁸⁵. Oslo kommune har laget et eget faresonekart for stormflo, med tilhørende hensynssone som utløser krav om utredning og risikovurdering av stormflore ved framtidige tiltak (se figur 9.6).

¹⁸⁴ Simpson, M.J.R., J.E.Ø. Nilsen, O.R. Ravndal, K. Breili, H. Sande, H.P. Kierulf, H. Steffen, E. Jansen, M. Carson og O. Vestøl (2015): *Sea Level Change for Norway. Past and Present Observations and Projections to 2100*.

<https://www.miljodirektoratet.no/globalassets/publikasjoner/M405/M405.pdf>

¹⁸⁵ Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (2016): *Havnivåstigning og stormflo. Samfunnssikkerhet i kommunal planlegging*. <https://www.dsb.no/veiledere-handboker-og-informasjonsmaterieill/havnivastigning-og-stormflo/>

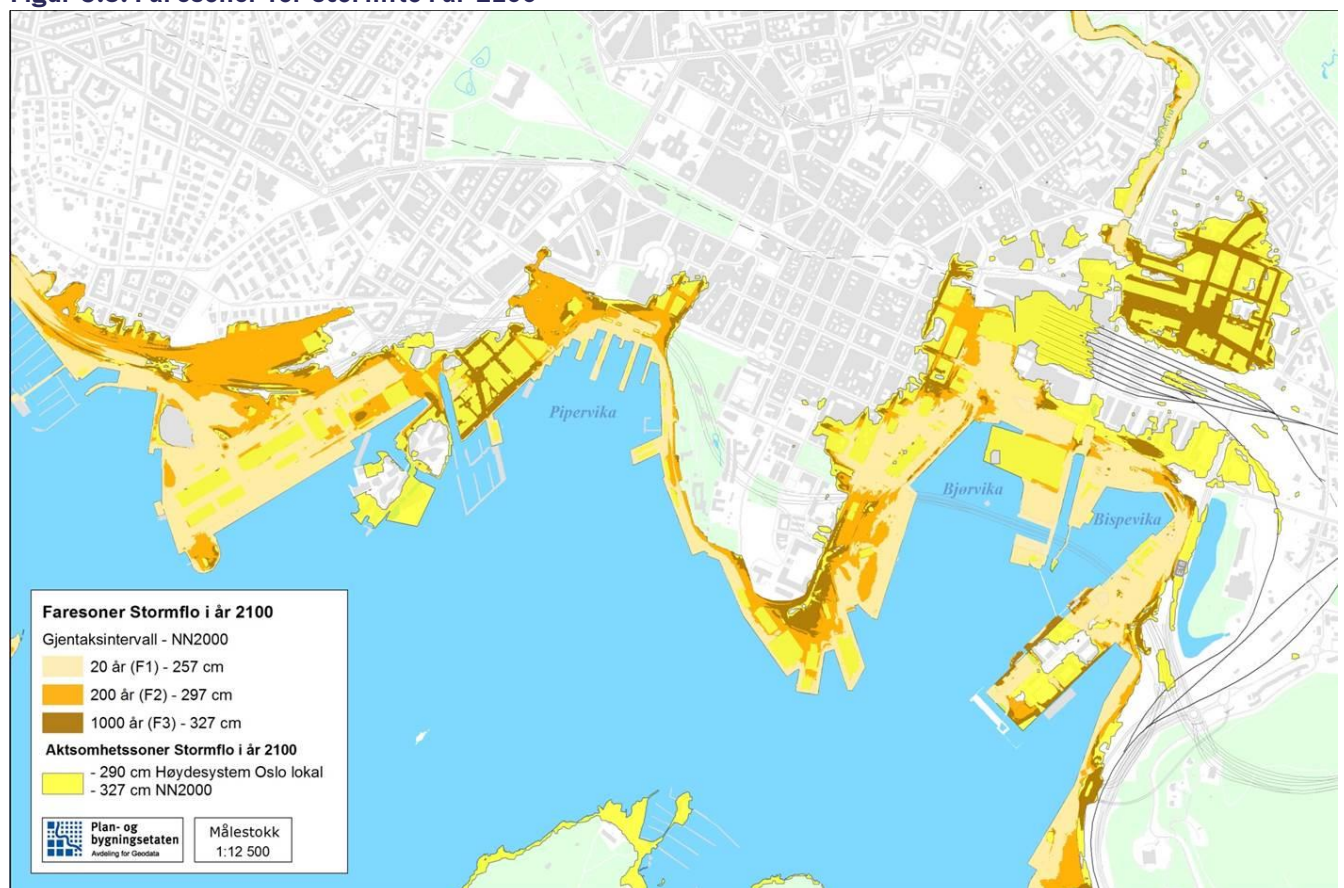
- Et varmere og våtere klima vil øke utfordringene med **fukt og råte**. Oslo vil gå fra å ha middels råtefare til stor i løpet av århundret, noe som særlig vil kunne gå ut over byens trebebyggelse¹⁸⁶.

Det foreligger for lite forskning på om klimaendringene vil medføre en økning i nullgradspasseringer og vind, men begge deler er allerede en utfordring for byen:

- Mildere vintre kan føre til at stadige **nullgradspasseringer, isdannelse**, våt og tung snø blir vanligere, i hvert fall fram til vintrene blir så varme at temperaturen sjeldent vil gå under frysepunktet.
- Det blir stadig viktigere å ta hensyn til **lokalklimaet** i byen, fordi fortetting og gjenbygging som et resultat av ønsket om å bygge en mer kompakt og klimavennlig by, kan demme opp forurenset luft, skape vindtuneller, føre til skygge, varmeøyer og andre utfordringer.

Klimaendringer utgjør også en stor risiko for Oslos naturområder. Oslo har verdifulle og artsrike naturtyper, og et stort antall truede arter (se 0). En artsrik og mangfoldig natur gjør Oslo mer robust, og legger grunnlag for tilgang på rent drikkevann og mat for byens befolkning. Det er behov for mer kunnskap om hvordan klimaendringer påvirker naturmangfoldet i Oslo, og hvordan vi kan verne om verdifull natur og økosystemer.

Figur 9.5. Faresoner for stormflo i år 2100

Kilde: Plan- og bygningsetaten

¹⁸⁶ Lisø, K.R. og Kvande, T. (2007): *Klimatilpasning av bygninger*. SINTEF Byggforsk.

9.2.2 Klimatilpasning

Klimatilpasning handler om å forebygge de negative konsekvensene av klimaendringer i dag og i framtiden, og ha en god beredskap når hendelser først inntreffer. Klimatilpasning er en forutsetning for å oppnå bærekraftig utvikling.

Overvann og urban flom er og kommer til å være den klimautfordringen som rammer Oslo hardest, og som det til nå er gjort mest for å forebygge mot. Det er imidlertid andre utfordringer i forbindelse med ekstremnedbør og høyere temperaturer som bør forebygges bedre, som faren for skred og tørke. Tette flater og redusert grøntstruktur gjør oss ikke bare sårbare for konsekvenser av ekstremnedbør, men også for konsekvenser av høyere temperaturer.

Oslo er omkranset av en stor skog, Marka, og har relativt mye grønnstruktur i byggesonen. Disse grønne elementene er ikke bare bra for folkehelsen og naturmangfoldet, men bidrar med viktige økosystemtjenester som infiltrering og fordøyning av store vannmengder fra styrtregn, og temperaturregulering ved høyere temperaturer.

Klimaet i Oslo vil endre seg til å bli varmere og våtere. Samtidig er Oslo en by i sterk vekst. Denne kombinasjonen gjør byen klimasårbar om det ikke tas bevisste valg for å forebygge for dagens og framtidens klima i utviklingen av byen. Blant de sentrale tiltakene er bekkeåpning, etablering av regnbed og grønne tak.

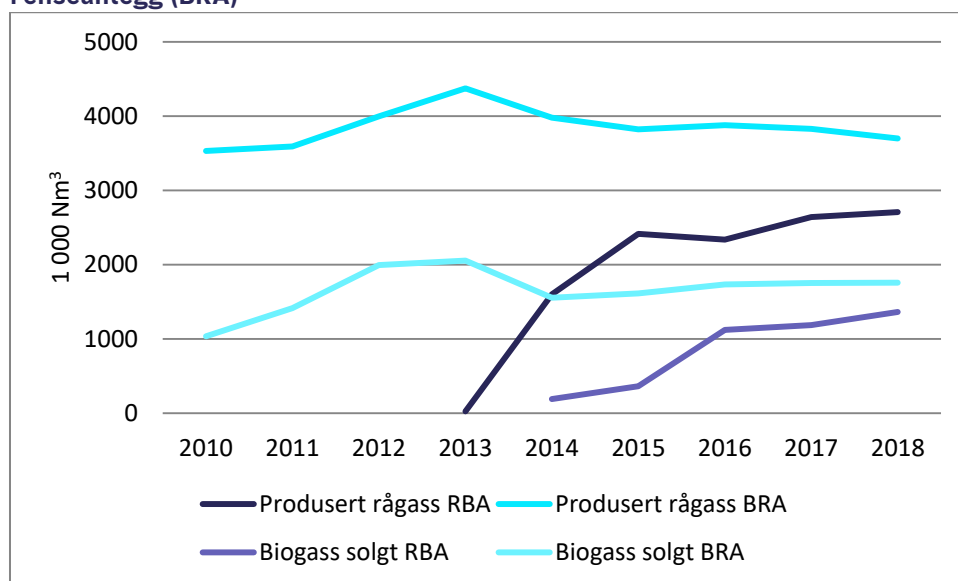
9.3 Energiproduksjon og energibruk

Utslipp fra produksjon og bruk av energi er en helt sentral driver for klimagassutslipp, og en reduksjon i utslipp fra energisektoren, både ved redusert energibruk og bruk av mer miljøvennlig energi, er derfor avgjørende for å nå de internasjonale klimamålene. Oslo kommune er både energiprodusent og energibruker, og virker som myndighetsutøver også inn på private aktørers bidrag.

9.3.1 Biogass

I regi av Oslo kommune produseres det biogass ved Romerike biogassanlegg (RBA), Bekkelaget renseanlegg (BRA) og, fra 2020, Vestfjorden Avløpsselskap (VEAS). Ved RBA produseres biogassen av matavfall, mens den ved BRA/VEAS produseres biogass fra kloakkslam. Biogassen fra RBA selges som flytende biogass (LBG), med komprimert biogass som støtte når anlegget for flytende ikke er i drift. Biogassen fra BRA selges som komprimert biogass (CBG). BRA startet opp produksjon av biogass i 2009 og prøvedrift ved RBA fra 2013 med de første leveranser i 2014. Biogassen benyttes som drivstoff for kjøretøy.

Figur 9.6. Produsert og solgt biogass ved Romerike biogassanlegg (RBA) og Bekkelaget renseanlegg (BRA)

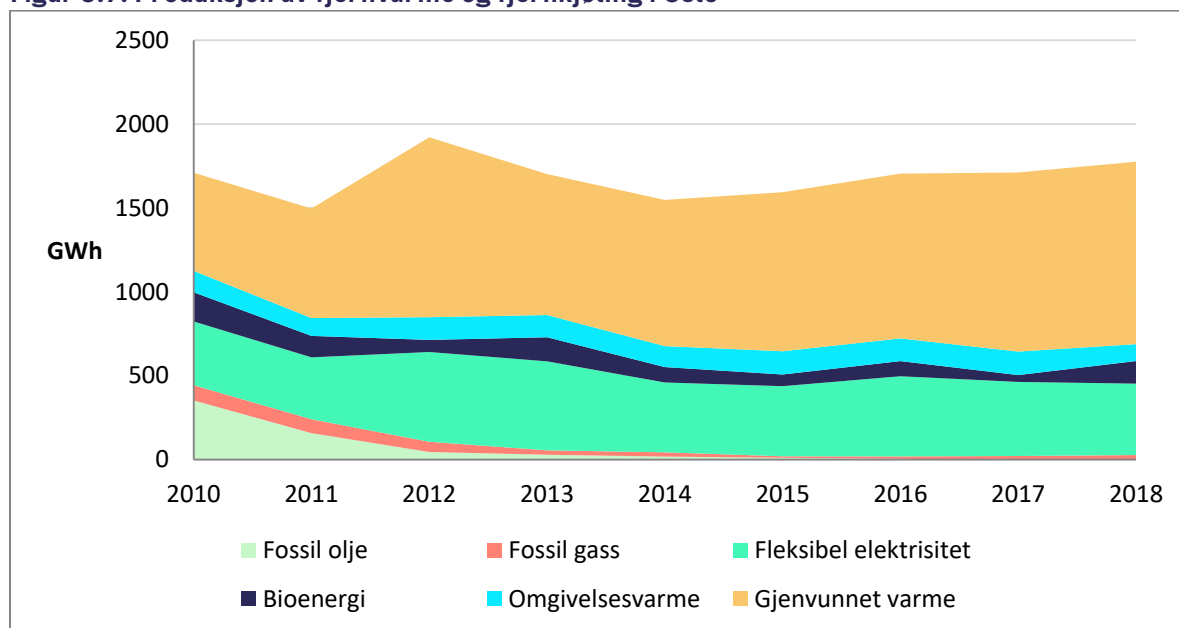
Kilde: Tall fra Energigjenvinningsetaten og Vann- og avløpsetaten

9.3.2 Fjernvarme og fjernkjøling

Avfallsforbrenningsanleggene på Klemetsrud og Haraldrud produserer fjernvarme og fjernkjøling til boliger og næringsbygg over hele byen. Fjernvarmenettet er 60 mil langt, og bygges stadig ut. Klemetsrudanlegget er Oslos største utslippspunkt av klimagasser. Total produksjon av fjernvarme og fjernkjøling i Oslo har ligget på et relativt stabilt nivå siden 2010. Gjenvunnet varme, omgivelsesvarme, bioenergi, fleksibel elektrisitet, fossil gass og fossil olje utgjør energikildene som brukes for å produsere fjernvarmen og fjernkjølingen i Oslo. De fossile energikildene, har hatt en jevn nedgang siden 2010. Fossil olje har gått fra å utgjøre 353 GWh i 2010 til 2 GWh i 2018, mens fossil gass har gått fra 91 GWh i 2010 til 25 GWh i 2018. Den lille gjenstående andelen fossil olje er i bruk som følge av lovpålagt beredskap når uforutsette hendelser gjør at andre energikilder i nettet for fjernvarme og fjernkjøling faller ut.

I 2018 ble det produsert totalt 1776 GWh fjernvarme og fjernkjøling og solgt 1638 GWh. Differansen mellom produsert og solgt fjernvarme og fjernkjøling til kunder i Oslo, skyldes et varmetap i nettet for fjernvarme og fjernkjøling. Andelen tap i nettet har blitt redusert de siste årene.

Figur 9.7. Produksjon av fjernvarme og fjernkjøling i Oslo

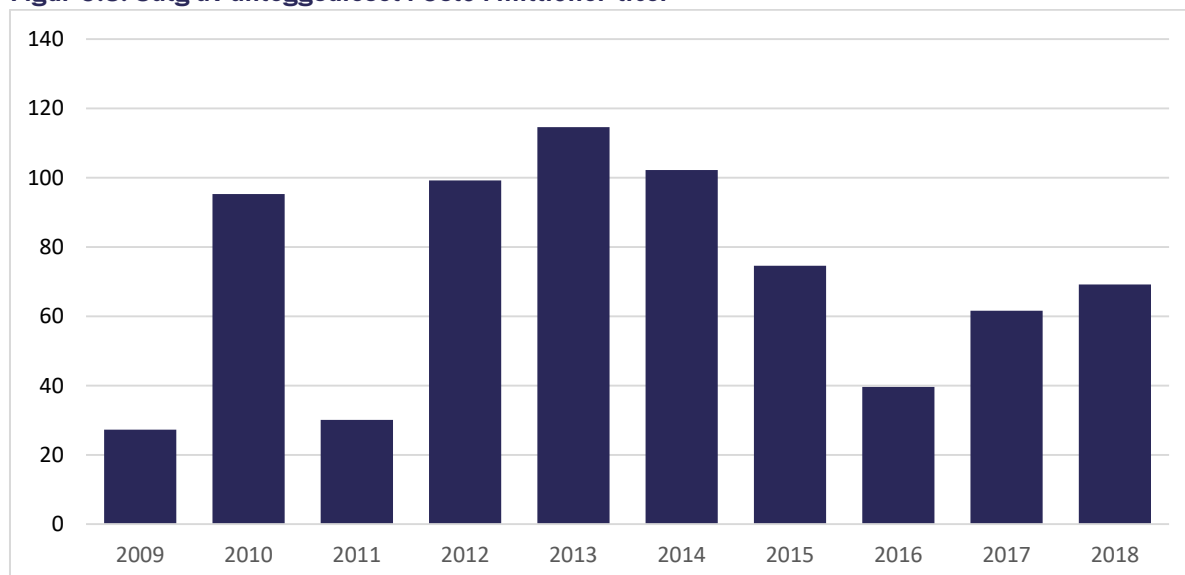

Kilde: Norsk fjernvarme

9.3.3 Salg av anleggsdiesel i Oslo

Det var en nedgang i salg av anleggsdiesel i Oslo, fra 2013 til 2016. Fra 2016 til 2017 ble antall solgte liter økt med 22 millioner liter, og i 2018 med nærmere 8 millioner liter. Økningen i antall solgte liter kan forklares med økt aktivitet i bygg- og anleggsbransjen. Det er imidlertid knyttet noe usikkerhet til hvor stor andel av det solgte drivstoffet som faktisk brukes i Oslo.

Figur 9.8. Salg av anleggsdiesel i Oslo i millioner liter

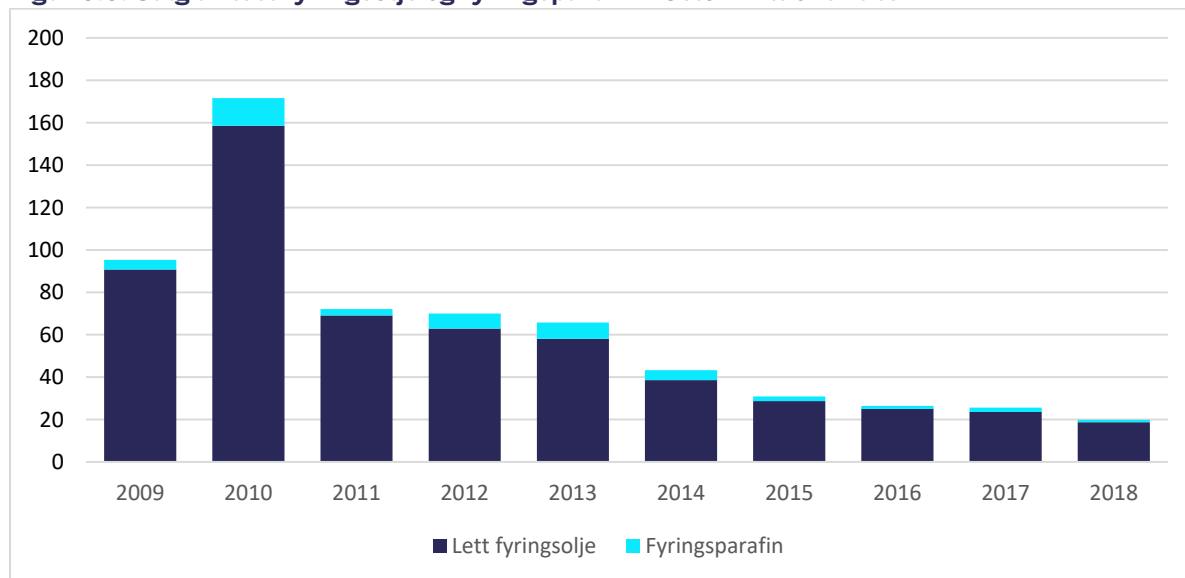
Kilde: SSB tabell 11185 (2019)

Salg av anleggsdiesel er grunnlaget for Miljødirektoratets og Statistisk sentralbyrås beregning av klimagassutslipp fra anleggsmaskiner og andre dieseldrevne motorredskaper. For omtale av Oslos klimagassutslipp, se kapittel 9.1.

9.3.4 Salg av fyringsparafin og lett fyringsolje i Oslo

Det har siden 2010 vært en nedgang i salget av fossil olje til bruk av oppvarming av bygg i Oslo. En viktig årsak til dette er det statlige forbudet mot fossil oljefyring i bygg, som trer i kraft 1. januar 2020. Nedgangen i salget har blitt redusert de siste årene, det var en nedgang i antall solgte liter med 20 prosent i 2018.

Figur 9.9. Salg av lett fyringsolje og fyringsparafin i Oslo i millioner liter

Kilde: SSB [tabell 11185](#) (2019)

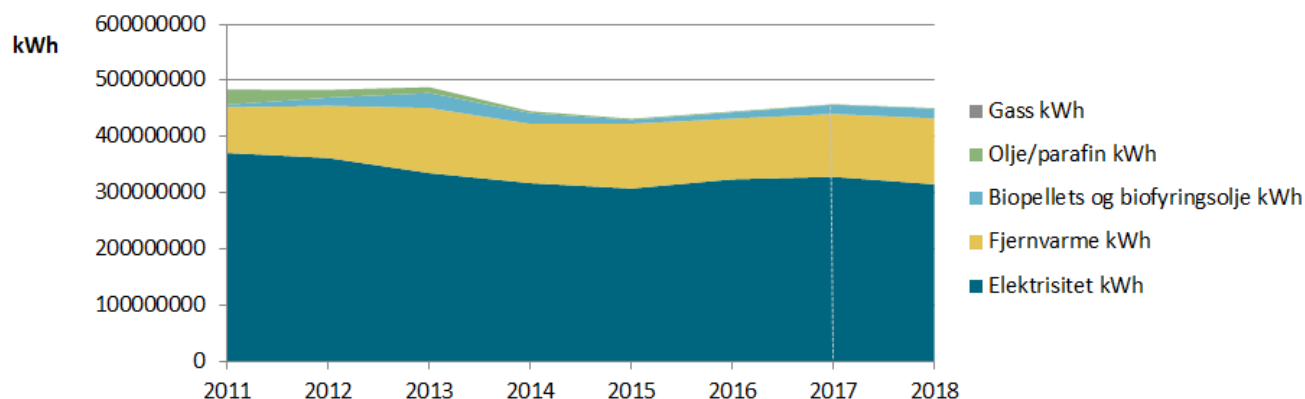
Salg av fyringsparafin og lett fyringsolje er grunnlaget for Miljødirektoratets og Statistisk sentralbyrås beregning av klimagassutslipp fra oppvarming av bygg. For omtale av Oslos klimagassutslipp, se kapittel 9.1.4.

9.3.5 Energiforbruk i kommunale bygg

Det har vært økende bruk av fjernvarme til oppvarming av bygg i Oslo. Samtidig har bruk av fossil olje og parafin blitt redusert, og utgjør nå mindre enn 1 prosent av energibruken. Bruk av elektrisitet står for den største andelen. Merk at elektrisitet også for noen bygg inkluderer energi til ladestasjoner, da disse ikke var mulig å skille ut fra elektrisiteten brukt til selve bygget.

Det er usikkerhet knyttet til resultatene for energibruk i kommunale bygg, blant annet fordi mange virksomheter estimerer mengde energibruk. Fra og med 2017 ble det gjort en endring i metodikken og avgrensningen for innrapportering av energibruk i bygg som kan ha påvirket statistikken.

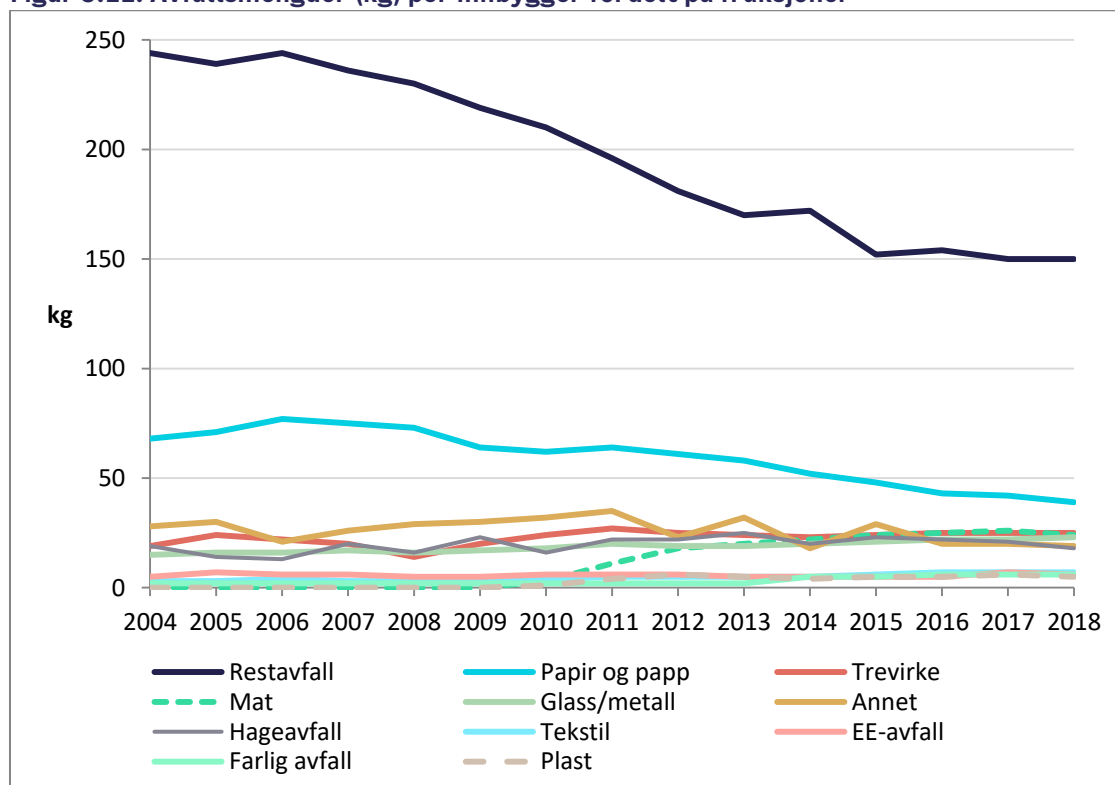
Figur 9.10. Energibruk i kommunale bygg

9.4 Avfall og gjenvinning

Oslos husholdninger genererte 218 508 tonn husholdningsavfall i 2018, mot 222 115 i 2006. Mengden avfall pr. innbygger ble dermed redusert fra 403 kg i 2006 til 321 kg i 2018. Til sammenligning var gjennomsnittlig mengde avfall per innbygger 425 kg i landet utenom Oslo.¹⁸⁷ I 2018 ble 37 prosent av husholdningsavfallet materialgjenvunnet, 3 prosent gikk til ombruk og 57 prosent ble brent med energigjenvinning. I følge SSB ble 38 prosent av husholdningsavfallet i Norge levert til materialgjenvinning i 2016.

Figur 9.11. Avfallsmengder (kg) per innbygger fordelt på fraksjoner

Kilde: Oslo kommune, miljøstatus

¹⁸⁷ SSB. Tabell 12241: Husholdningsavfall og renovasjon, etter region, statistikkvariabel og år

Fra 2012 har alle husholdninger i Oslo kildesortert plastemballasje og matavfall. Oslos innbyggere sorterte 45 prosent av matavfallet i grønne poser og 30 prosent av plastemballasjen i blå poser i 2018. De blå og grønne posene legges i samme beholder som restavfallet, og posene skilles fra hverandre i Oslos to optiske utsorteringsanlegg. Det legges videre til rette for økt kildesortering og materialgjenvinning ved separat innsamling av papir og papp. Glass og metall samles inn separat fra 1 022 returpunkter, i 2018 totalt 10 076 tonn. Det ble samlet inn 4 064 tonn farlig avfall fra miljøstasjoner, borettslag og gjenbruksstasjoner i 2018. I 2018 ble det levert inn totalt 74 800 tonn avfall på gjenbruksstasjonene, hvorav 30 320 tonn trevirke, 16 602 tonn hageavfall og 9 155 tonn brennbart avfall.

Renovasjonsetaten har arbeidet aktivt med å forbedre og videreutvikle ombrukstilbudet i 2018. Det er tilrettelagt for ombruk på alle etatens mottaksanlegg, og det er testet ut ulike løsninger for uthenting av ombruksvarer på gjenbruksstasjonene. I 2018 ble det tatt ut 1 500 tonn til ombruk fra etatens anlegg. Det har vært liten endring av materialgjenvinningsgraden i de siste årene. Unntaket er papirmengden, der mengden papir som samles inn går ned på grunn av overgang til digitale medier

9.5 Luftforurensing og støy

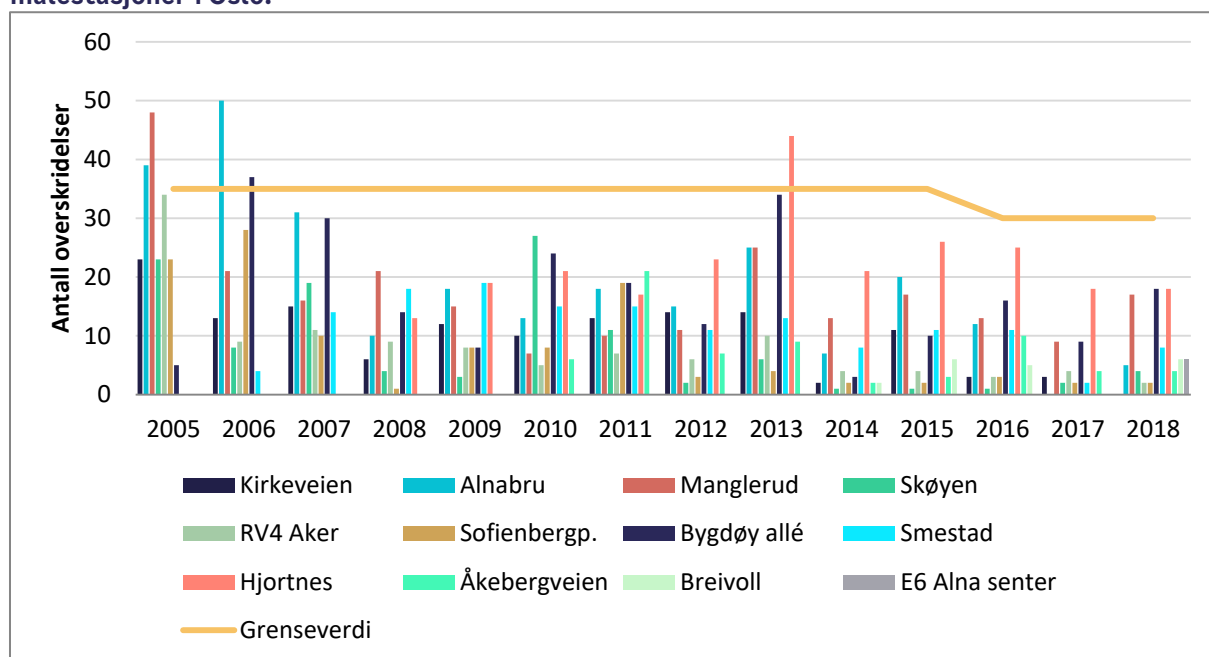
I henhold til forskrift om miljørettet helsevern skal kommunen blant annet arbeide for å fremme folkehelse og bidra til å sikre befolkningen mot faktorer i miljøet som kan ha negativ innvirkning på helsen. Luftforurensning og støy er to viktige lokale forurensningskilder som kan påvirke helsen negativt.

9.5.1 Luftforurensning

De stoffene som bidrar mest til lokalt luftforurensing i Oslo i dag er svevestøv (PM_{10} og $PM_{2,5}$) og nitrogendioksid (NO_2). Både korttids- og langtidseksponering for nitrogendioksid og svevestøv forverrer allerede eksisterende sykdom. Studier viser i tillegg en sammenheng mellom langtidseksponering for luftforurensning og utvikling av sykdom. Luftkvaliteten i Oslo overvåkes ved 13 målestasjoner og informasjon blir formidlet på www.luftkvalitet.info/oslo

Siden tidlig på 2000-tallet har det vært en nedgang i svevestøvnivået i Oslo. De største lokale kildene til svevestøv er veistøv og forbrenningspartikler fra vedfyring. Nedgangen skyldes tiltak for å redusere veistøv, som piggedekkgebyr, miljøfartsgrense, gaterengjøring og støvdemping, samt tilskuddsordningen for utskiftning av gamle vedovner. De siste årene har nivåene av svevestøv vært ganske stabile og grenseverdiene har i hovedsak blitt overholdt, også etter at forurensningsforskriftens grenseverdier for svevestøv ble skjerpet fra 2016.

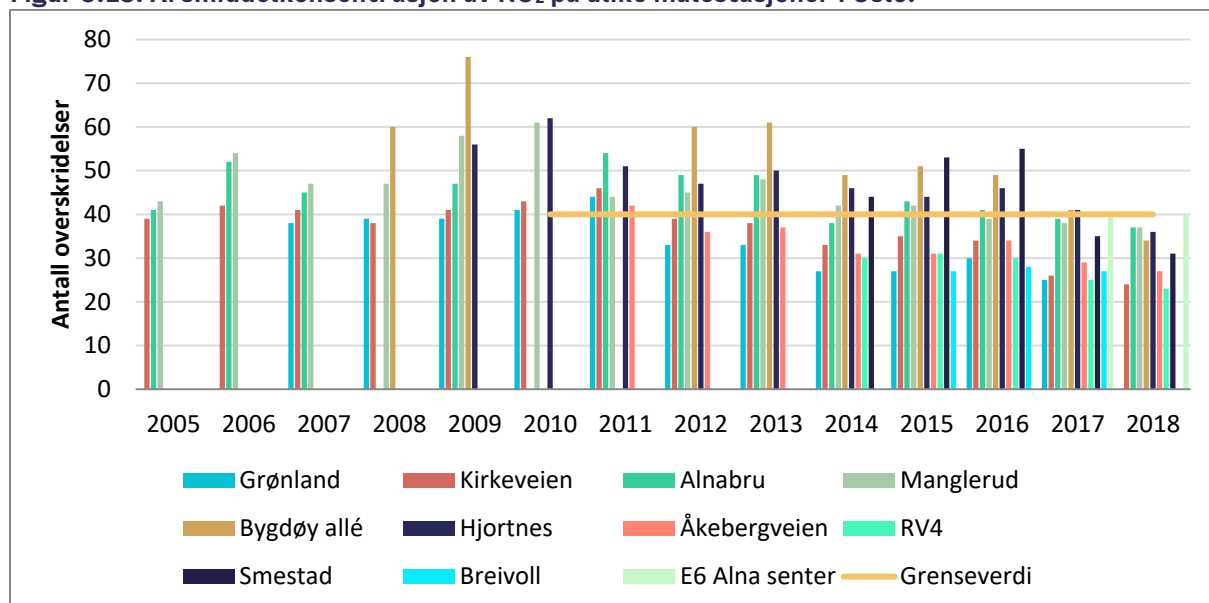
Figur 9.12. Antall overskridelser av døgn grenseverdien for svevestøv, PM₁₀ på ulike målestasjoner i Oslo.

Kilde: [Oslo kommune, miljøstatus](#)

Årsmiddelnivåene av NO₂ har generelt avtatt de siste årene, særlig etter 2013. Dette gjelder både langs sterkt trafikkerte veier og ved målestasjoner som er representative for luftkvaliteten i Oslo generelt. I 2018 ble forurensningsforskriftens grenseverdi for årsmiddel av NO₂ overholdt ved alle målestasjoner i Oslo for første gang siden 2010 (da grenseverdien trådte i kraft). Imidlertid ligger årsmiddelet av NO₂ ved en av målestasjonene svært nær grenseverdien. Eksos, spesielt fra tungtransport og andre dieseldrevne kjøretøy, er hovedkilden. Det presiseres at det er variasjon i nivåene fra år til år på grunn av meteorologi. De siste årene har meteorologien vært relativt gunstig.

Figur 9.13. Årsmiddelkonsentrasjon av NO₂ på ulike målestasjoner i Oslo.

Kilde: [Oslo kommune, miljøstatus](#)

9.5.1 Støy

Støy rammer mange mennesker i Oslo, og er den miljøfaktoren som flest mennesker er plaget av¹⁸⁸. Støy kan gi helseplager og redusert livskvalitet. Støy i lokalmiljøet kan føre til økt stress i hverdagen og søvnforstyrrelser. Dette kan igjen føre til stressrelaterte smerter, hjerte- og karsykdommer. Støy defineres gjerne som uønsket lyd eller lyd som kan være helseskadelig. Lyd eller støy fra samferdsel, industri og annen næringsvirksomhet i bomiljøområder når ikke opp i nivåer som er direkte skadelig for hørselen, men kan gi forstyrrelser og oppleves som plagsomt. De senere år har det vært en økt forståelse for mulige langtidsvirkninger av støy.

Den største støykilden i Oslo er veitrafikken. Rundt 61 prosent ble regnet som støyutsatt¹⁸⁹ utenfor bolig i 2016 (se tabell 6.2). Det tilsvarte rundt 400 000 personer, en økning på rundt 28 000 personer (+7 %) fra 2011. Tilsvarende er det 82 000 som regnes som utsatt for støy fra bane, en økning på 14 000 personer (+ 20 %) fra 2011. Prosentmessig øker altså støy fra bane vesentlig mer enn veitrafikk, hovedsakelig på grunn av økt trafikk på banene. Til tross for økningen i antall støyutsatte er andelen av befolkningen som er støyutsatt nokså uendret siden 2006. Dette kan forklares med befolkningsveksten i perioden.

Tabell 9.2. Andel støyutsatte

		Andel støyutsatte		
		2006	2011	2016
Støyutsatte gjennom døgnet	Vei	62	62	61
	Bane	10	11	12
Støyutsatte om natten	Vei	45	46	46
	Bane	8	9	10
Svært støyutsatte gjennom døgnet	Vei	19	20	20
	Bane	4	5	5

Kilde: Oslo kommune, miljøstatus

Det er i sentrumsbydelene at det er høyest tetthet av støyutsatte grunnet høy befolkningstetthet og kort avstand mellom boligene og trafikkerte ringveier, bygater, trikk/t-bane og jernbanetraséer. Det forventes at flere personer vil bli støyutsatt i framtiden pga. fortetting og utbygging i støyutsatte områder. I tillegg medfører blanding av næring og boligformål på konsentrert areal økt risiko for støy fra utesteder, varemottak, vifter o.l., i tillegg til nabostøy.

¹⁸⁸ <https://www.miljodirektoratet.no/globalassets/publikasjoner/m128/m128.pdf>

¹⁸⁹ Som støyutsatte gjennom døgnet, regnes personer som har en støybelastning som overstiger Lden 55 dB utenfor bolig, som svært støyutsatte regnes dem som har en støybelastning som overstiger Lden 65 dB utenfor bolig og som støyutsatte gjennom natten regnes dem som har en støybelastning som overstiger 50 dB utenfor bolig om natten. Den nyeste støykartleggingen i Oslo ble gjennomført i 2016.

9.6 Vann og avløp

Vann- og avløpstjenester er en lovpålagt oppgave som skal sikre byens innbyggere og næringsliv nok drikkevann av høy kvalitet og håndtere avløpsvannet slik at miljøet, vassdragene og fjorden ikke utsettes for forurensning.

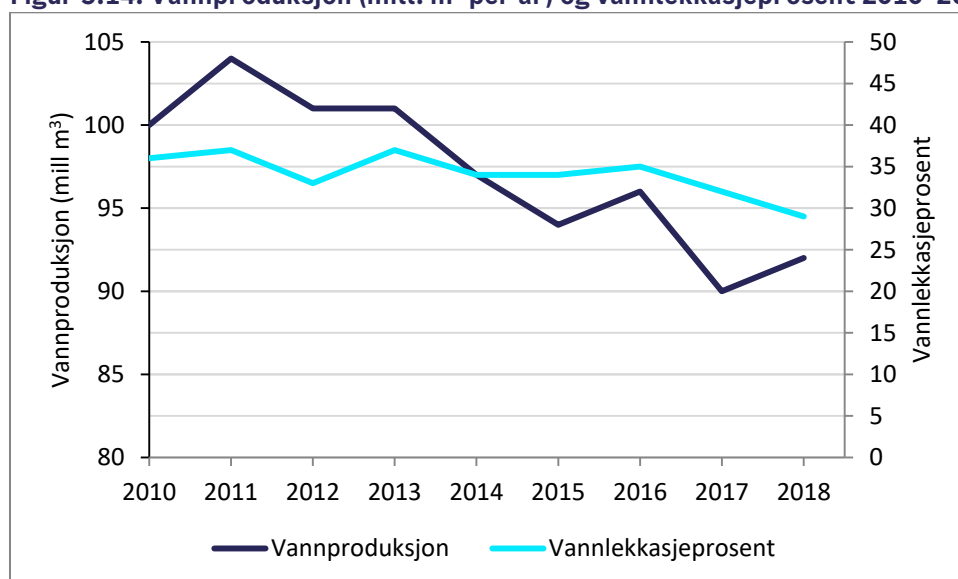
9.6.1 Vannproduksjon

I 2018 ble det produsert 92 millioner m³ vann i Oslo (se figur 9.14). Vannproduksjonen de tre siste årene er fordelt med i overkant av 90 prosent fra Oset VBA ved Maridalsvannet og i underkant av 10 prosent fra Skullerud VBA. Alt vann ble produsert i samsvar med drikkevannsforskriftens krav. Det ble i 2018 utvekslet en del vann til og fra nabokommuner.

Vannlekkasjeandelen fremkommer når målte og stipulerte forbruksmengder fratrekkes produsert mengde. I 2018 var lekkasjen i Oslo på 29 prosent. Vann- og avløpsetaten følger det nasjonale målet om å redusere lekkasjenivået til under 20 prosent innen år 2030.

Vann- og avløpsetaten beregner vannforbruket per innbygger i Oslo ut fra arealet på boligen. Forbruket er beregnet til 1,3 m³ vann per kvadratmeter bruksareal på boligen. Det fakturerte forbruket for boligene i Oslo (husholdningsforbruket) er jevnt over 42 mill. m³ per år. Beregnet vannforbruk per person har gått ned fra 200 til 160 liter per person per døgn i perioden 2010–2018 og forventes å bli enda lavere i årene fremover. Nedgangen i vannforbruket per innbygger skyldes dels bruk av mer vannbesparende installasjoner (ved renovering av gamle baderom etc.) men også til en viss grad økt bevissthet i befolkningen.

Figur 9.14. Vannproduksjon (mill. m³ per år) og vannlekkasjeprosent 2010–2018.

Kilde: [Vann- og avløpsetaten](#)

Oslos vannforsyning er i meget stor grad avhengig av Maridalsvannet og Oset vannbehandlingsanlegg. Dette gjør at vannforsyningen er meget sårbar for hendelser som kan gjøre kilden uegnet eller som setter behandlingsanlegget ut av drift. Mattilsynet har derfor pålagt Oslo kommune å ha på plass en ny vannkilde i 2028. Oslo kommune har satt i gang arbeidet med å etablere en ny reservevannforsyning og sikre tilstrekkelige mengder drikkevann til innbyggerne også ved svikt i vitale deler i vannforsyningssystemet. Holsfjorden er valgt som råvannskilde for ny vannforsyning i Oslo. Vann skal overføres i tunnel fra Holsfjorden til et nytt

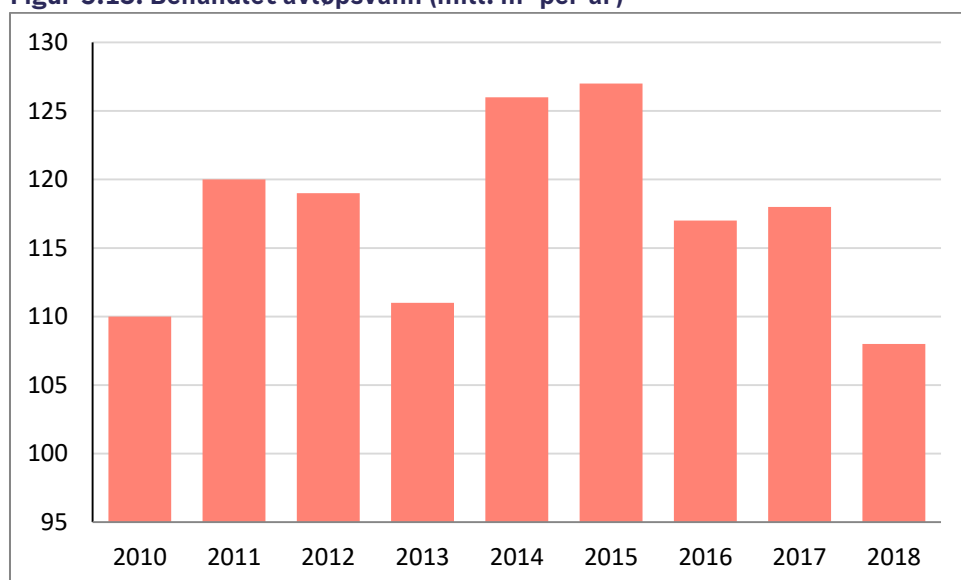
vannbehandlingsanlegg som vil ligge ved Huseby i Oslo vest. Herfra vil drikkevann overføres til ledningsnettet i Oslo. Tunnelen vil i hovedsak gå dypt under dagens terreng.

9.6.2 Avløpshåndtering

God avløpshåndtering er helt avgjørende for folkehelsen og for plante- og dyrelivet i og ved byens vassdrag og i Oslofjorden. Avløpssvannet behandles på Bekkelaget renseanlegg (BRA) og på det interkommunale selskapet Vestfjorden Avløpsselskap (VEAS) i Slemmestad. Det er press på rensekapasiteten på begge anleggene og ytterligere befolkningsvekst gjør at kapasiteten må bygges ut. Utbygging av BRA er i gang og planlagt ferdigstilt i 2020. VEAS har flere utbyggingsprosjekter av dagens anlegg til utførelse de nærmeste årene, og på sikt må hele anlegget bygges ut. Regionalt samarbeid er viktig for å gi gode renseløsninger i hele Indre Oslofjordregionen og for å opprettholde kvaliteten på vannet i Oslofjorden.

Behandlet mengde avløpssvann er direkte relatert til nedbørsmengden pr. år fordi mye av regnvannet og smeltevannet renner ned i avløpssystemet og transporteres til avløpsrenseanleggene. 2018 var et år med lite nedbør (657 mm) i forhold til 2017 (941 mm), mens både 2014 og 2015 var år med mye nedbør. Denne «fremmedvannsandelen» utgjør over 50 prosent av behandlet avløpssvann på renseanleggene.

Figur 9.15. Behandlet avløpssvann (mill. m³ per år)

Kilde: Tall fra Vann- og avløpsetaten

9.6.3 Økologisk status etter EUs vannrammedirektiv

Oslo jobber for å nå vannforskriftens miljømål (EUs vanddirektiv). Oslo har åtte hovedvassdrag som renner ut i fjorden innenfor kommunegrensen. Per i dag er det ingen av disse vassdragene som kan klassifiseres med «Svært god» økologisk tilstand. Nærmest er Lysakerelva som klassifiseres med «God» tilstand. Mærradalsbekken, Hoffselva, Hovinbekken og Ljanselva har «Moderat» tilstand, mens Frognerelva og Akerselva har «Dårlig» tilstand, og Alna har «Svært dårlig» tilstand.

Oslo bruker bunndyrundersøkelser i tilstandsvurderingen. Dette er omfattende og tidkrevende undersøkelser og bare to av hovedvassdragene undersøkes grundig hvert år. Tilstanden forverres fra øverste målestasjon ned mot fjorden. Det er nederste målestasjon som benyttes for å sette tilstand for vassdraget. Eksempelvis hadde øverste målestasjon i Alna «Svært god»

økologisk tilstand ved forrige undersøkelse av vassdraget (2017), mens totaltilstanden for vassdraget altså blir «Svært dårlig» basert på nederste målestasjon.

Hovedutfordringene er avrenning av miljøgifter fra vei, spillvannsforurensning og tidligere utførte bekkelukkinger. Det er omfattende og ressurskrevende arbeid å nå de internasjonale kravene kommunen er forpliktet av gjennom EUs vanddirektiv, og ikke alle byvassdragene vil nå målet om «god økologisk og kjemisk tilstand» innen 2021. Det er derfor satt ny frist til 2027.

For å bedre miljøtilstanden i vassdragene, jobbes det bl.a. med å gjenåpne lukkede elver og bekker. Etter at bekkeåpningsprosjektene startet tidlig på 2000-tallet, har det blitt gjenåpnet 4 210 meter med bekk. Bare i 2017 ble det gjenåpnet 550 meter. Flere prosjekter er nå under prosjektering og bygging, slik som f.eks. Lillebergbekken mellom Hovinområdet og Ensjø og Hovinbekken ved Jordal.

9.7 Bymiljø og grønnstruktur

9.7.1 Grønnstruktur

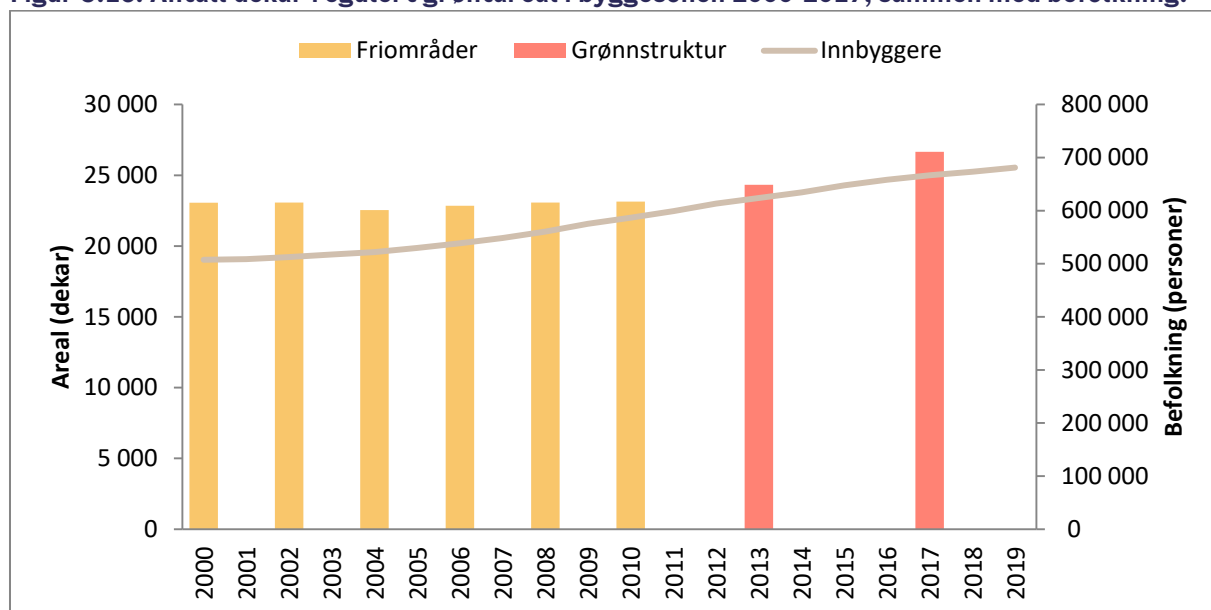
Grønnstruktur er et vidt planfaglig begrep som omfatter store og små grønne og naturpregede områder i byggesonen, inklusiv «blå» elementer som vann, dammer, elver og bekker. Dette danner gode premisser for folkehelse, bomiljø, nærrekreasjon, naturmangfold, karbonopptak, ferdsel for myke trafikanter samt naturbaserte løsninger for klimautfordringer som overvann og høyere temperaturer. For mer informasjon om hvordan grønnstrukturen bidrar til utslipp og opptak av klimagasser fra skog og annen arealbruk i Oslo, se kapittel 9.1.3

Planmessig sikrede grøntområder, eller med andre ord *regulert grøntareal*, omfatter områder som i reguleringsplaner er avsatt til grønnstruktur eller andre «grønne» arealbruksformål knyttet til utendørs rekreasjonsaktiviteter. Det finnes ikke sammenlignbar statistikk for regulert grøntareal som strekker seg over lengre tidsrom. I 2018 ble statistikk for alle planmessig sikrede grøntområder i byggesonen beregnet for 2013 og 2017¹⁹⁰. Før 2010 ble tall over regulerte friområder publisert hvert annet år i Statistisk årbok for Oslo. Begge statistikkene viser totalt regulert grøntareal, men tar utgangspunkt i forskjellige versjoner av plan- og bygningsloven. Til tross for ulikhetene kan vi sammenstille disse to datasettene for å antyde utviklingstrekk i planbeskyttelsen av grønne områder i byggesonen.

Siden år 2000 har Oslos befolkning økt med over 170 000 innbyggere, noe som setter press på ubebygde områder og samtidig øker behovet for tilgang til gode rekreasjonsområder i nærmiljøet. Figur 9.17 viser denne veksten sammen med friområder, naturvernområder og friluftsområder fra 2000 til 2010 og arealformålene grønnstruktur, landbruks-, natur- og friluftsområder samt hensynssoner for 2013 og 2017. Som det fremgår av figuren har omfanget av regulert grøntareal gått sakte, men sikkert oppover. Dette kan tilskrives at mange små grøntarealer blir regulert gjennom ny byutvikling, men også at eksisterende arealer blir regulert under plan- og bygningsloven for første gang. Eksempelvis kan økningen fra 2010 til 2013 forklares med reguleringen av store deler av statens eiendommer på Bygdøy, mens det store hoppet fra 2013 til 2017 tilskrives regulering av Gjersrud-Stensrud, et tidligere helt uregulert område. Vi henviser altså her til regulert grøntareal som er planmessig sikret grøntareal, ikke nytt opparbeidet grøntareal.

¹⁹⁰ Plan- og bygningsetaten (2018). [Grøntregnskap: en måling av grønnstruktur i Oslos byggesone](#).

Figur 9.16. Antall dekar regulert grøntareal i byggesonen 2000-2017, sammen med befolkning.

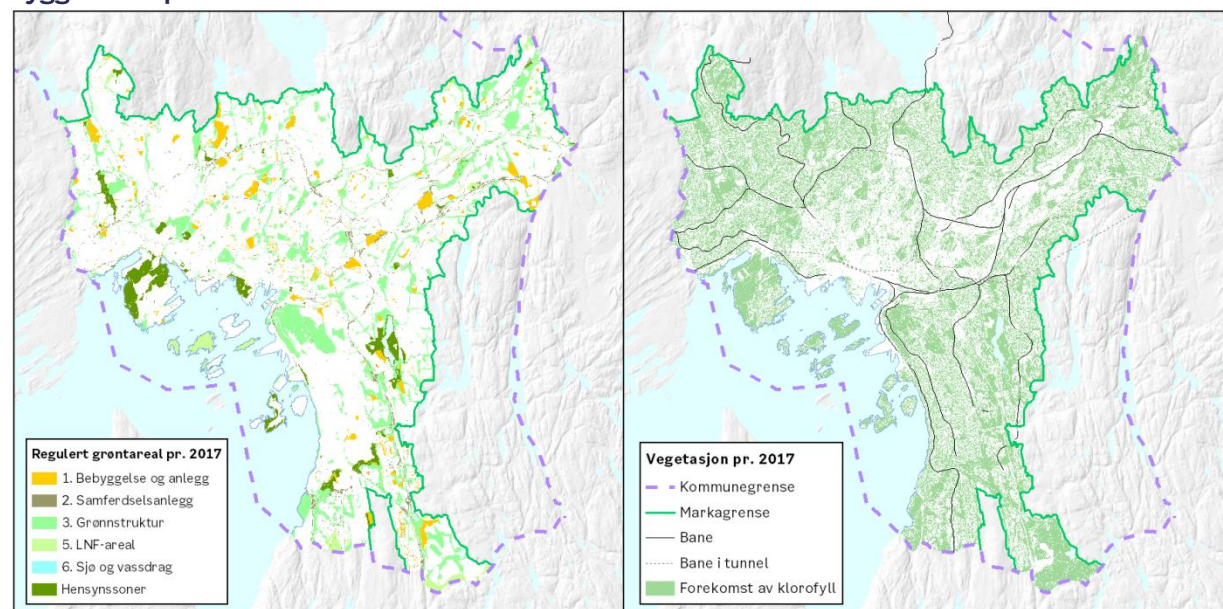

Kilde: [SSB tabell 07459](#) (2000-2019), Statistisk årbok for Oslo og [Grøntregnskap](#)

Grøntregnskap

Grøntregnskapet måler både arealer som er regulert til grønne arealformål og overflater med vegetasjon, og gir oversikt over fordelingen av grønnstruktur i byggesonen (figur 9.17). Målingene viser at per 2017 er 27 prosent av byggesonen regulert til grønne arealformål gjennom kommuneplanen og detaljreguleringer (tabell 9.3), mens hele 47 prosent av byggesonen er dekket med vegetasjon (tabell 9.4).

Figur 9.17. Fordeling av planmessig sikrede grøntområder (til venstre) og vegetasjon i byggesonen per 2017.

Kilde: [Grøntregnskap](#)

Planmessig sikrede grøntområder omfatter områder angitt som «grønt» arealformål på et plankart, eksempelvis et areal med hovedformål som grønnstruktur, landbruks-, natur- og friluftsområde (LNF) eller underformål som blant annet idrettsanlegg, lekeplass eller kolonihage. Som det framgår av tabell 9.3 er 37 prosent av de indre bydelenes totale areal

regulert til grønne formål, noe som tilsvarer omtrent 11 000 dekar, mens en fjerdedel av de ytre bydelenes areal er regulert til grønne formål. Ettersom de ytre bydelene omfatter mesteparten av byggesonen, tilsvarer 25 prosent regulert grøntareal nesten 30 000 dekar. Over tid kan det ventes at andel planmessig sikrede grøntareal i utviklingsområder vil øke som følge av bestemmelser i kommuneplanen som tilrettelegger for etablering av nye grøntområder ved utvikling.

Tabell 9.3. Fordeling av planmessig sikrede grøntareal per 2017 i forhold til andel areal i bydelene og områdetypene i kommuneplanen.

Bydelstilørighet (administrative grenser)	Områdetype i kommuneplan					
	Indre bysone	Utviklingsområder	Stasjonsnære områder	Småhusplanen	Øvrig byggesone	Totalt
Indre bydeler	22 %	11 %	27 %	9 %	96 %	37 %
Ytre bydeler	64 %	18 %	20 %	0 %	37 %	25 %
Vest	63 %	8 %	16 %	0 %	30 %	18 %
Øst	0 %	10 %	27 %	0 %	30 %	21 %
Sør	0 %	32 %	21 %	0 %	46 %	33 %
Totalt	23 %	17 %	21 %	0 %	43 %	27 %

Kilde: [Grøntregnskap](#)

Resultater for vegetasjon vist i tabell 9.4 er basert på en kartlegging av alt planteliv innenfor byggesonen, enten det er busker, trær eller gress, og uavhengig av om det er på offentlig eller privat grunn. Vegetasjon i de indre bydelene er gjerne knyttet til offentlige grøntområder som eksempelvis Stensparken og Sofienbergparken, turdrag langs Akerselva og store anlegg for arealkrevende aktiviteter og naturopplevelser som Tøyenparken, Botanisk hage, Torshovdalen og Voldsløkka. Nesten halvparten av vegetasjonen i de ytre bydelene er angitt med byggeformål, og det kan ventes at andelen vegetasjon over tid vil gå ned som følge av utbygging.

Tabell 9.4. Fordeling av vegetasjon per 2017 i forhold til andel areal i bydelene og områdetypene i kommuneplanen.

Bydelstilørighet (administrative grenser)	Områdetype i kommuneplan					
	Indre bysone	Utviklingsområder	Stasjonsnære områder	Småhusplanen	Øvrig byggesone	Totalt
Indre bydeler	26 %	12 %	45 %	54 %	63 %	34 %
Ytre bydeler	63 %	36 %	46 %	53 %	53 %	50 %
Vest	63 %	22 %	46 %	55 %	54 %	52 %
Øst	0 %	20 %	47 %	50 %	50 %	43 %
Sør	5 %	63 %	45 %	51 %	55 %	54 %
Totalt	27 %	33 %	46 %	53 %	54 %	47 %

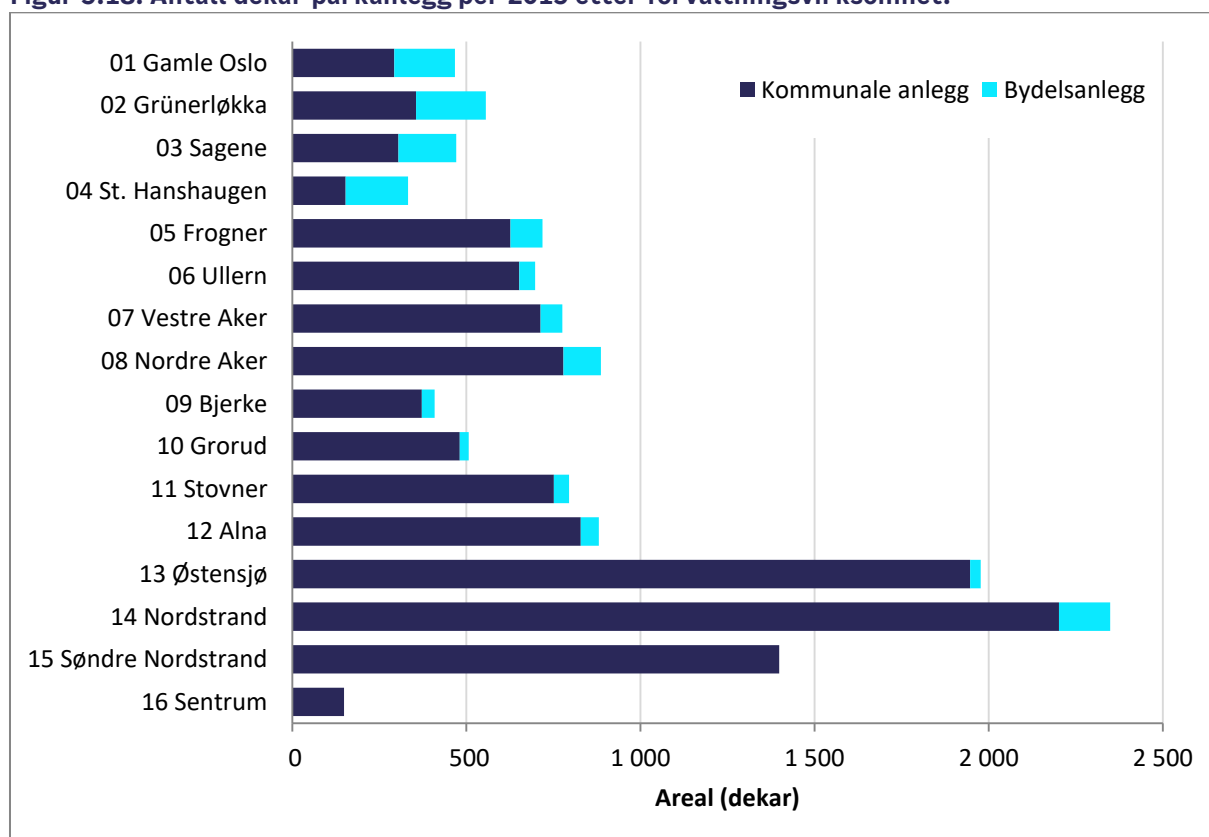
Kilde: [Grøntregnskap](#)

Parkanlegg

Det er 547 parkanlegg i byggesonen, på til sammen litt over 13 000 dekar. Kommunen, ved Bymiljøetaten, drifter 346 anlegg på totalt 12 000 dekar, mens 201 parkanlegg på 1200 dekar driftes av bydelene (Figur 9.18). I tillegg er det enkelte større parker, som for eksempel Slottsparken, som forvaltes av staten eller andre aktører. Ytre by sør har de største anleggene med Østensjøvannet naturreservat i bydel Østensjø, Ekebergskogen og Ekebergskrenten i Nordstrand, og Ljanskollen og Ljanselva friområder i Søndre Nordstrand.

Byens parker spiller en viktig rolle for å nå byens mål om å bli en klimarobust by ved at de absorberer store mengder regnvann ved styrtregn. De har også en temperaturregulerende rolle ved høyere temperaturer. For mer om klimaendringer og klimatilpasning, se kapittel 9.2.

Figur 9.18. Antall dekar parkanlegg per 2019 etter forvaltningsvirksomhet.

Kilde: Bymiljøetatens [parker og friområder](#)

9.7.2 Naturmangfold

Oslo har et svært rikt biologisk mangfold, blant annet på grunn av et relativt mildt klima og områder med kalkrik berggrunn. Dette gir grunnlag for et stort biologisk mangfold av blant annet sopp, planter og insekter. Naturområdene i Marka huser store pattedyrarter som elg, rådyr, gaupe og ulv. I vassdragene og i vegetasjonsbeltene langs disse lever et stort mangfold av blant annet insekter og fugler, samt bever, sjøørret og laks. Flere av vassdragene huser også bestander av de rødlistede artene elvemusling og edelkreps. I Indre Oslofjord finner vi mange sjøfuglkolonier og en særlig rik flora og insektfauna knyttet til den kalkrike berggrunnen på øyene. Byen preges av grønne parker og friområder, hvor man kan oppleve blant annet urbane grevlinger og piggsvin. Byggesonen har et stort antall store og gamle trær i hager, i parker og langs veier, og disse er viktige levesteder for mange arter av blant annet insekter og sopp. Store/hule eiker har på grunn av sin spesielt store verdi for biologisk mangfold status som utvalgt naturtype etter naturmangfoldloven. I Oslo er det så langt kartlagt 280 lokaliteter av denne naturtypen (enkeltrær eller grupper av trær). Av andre utvalgte naturtyper har vi kalklindeskog (12 områder), slåttemark (42), lauveng (2) og slåttemyr (1).

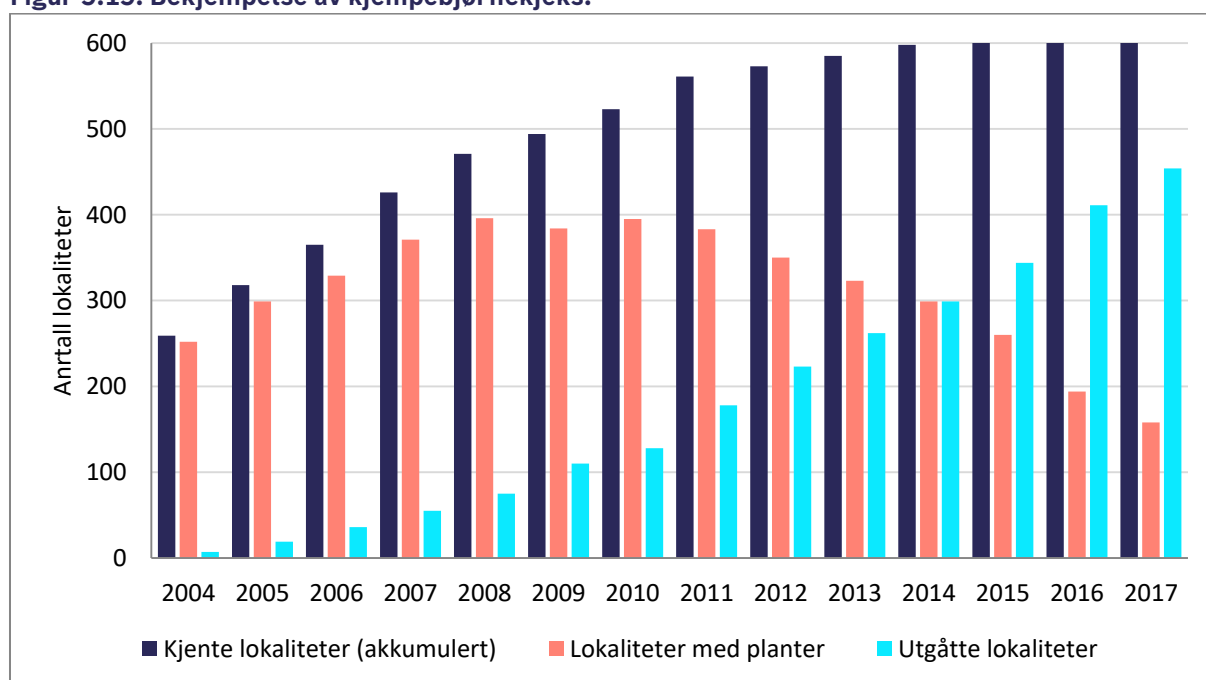
Ifølge Artsdatabanken er Oslo den kommunen har klart flest påviste arter (14 863 arter pr. februar 2019), samt arter som i dag er oppført i den nasjonale rødlisten (1 353 arter). Imidlertid er det et betydelig antall arter som tidligere er påvist i Oslo, som trolig ikke finnes i

kommunen lenger på grunn av omfattende nedbygging av biologisk verdifulle arealer gjennom de siste 100 år. I Oslofjordområdet finner man også unike naturverdier. Et eksempel er naturtypen kalklindeskog, som er gammel lindeskog på kalkrik grunn. Den finnes nesten ikke andre steder i Europa. Nesten 10 prosent av Oslos areal er underlagt statlig eller kommunalt vern/regulering på grunn av store naturverdier.

De biologisk verdifulle områdene i Oslos byggesone er utsatt for et sterkt utbyggingspress. I tillegg er de truet av gravearbeider, hogst, slitasje, forstyrrelse og spredning av fremmede arter som fortrenger naturlig hjemmehørende arter. Videre medvirker klimaendringene til ubalanse i økosystemene, som gjør skjøtsel og bekjempelse enda viktigere.

Tiltakene som gjennomføres for å bevare biologisk mangfold har god effekt. Som et eksempel kan nevnes arbeidet med den fremmede arten kjempebjørnekjeks, som opprinnelig ble innført til Norge som hageplante, men som har spredd seg til og blitt svært dominerende i mange naturområder. Etter systematisk bekjempelse siden 2004 har den blitt utryddet fra stadig flere naturområder, og de gjenværende bestandene blir mindre. I 2017 var kjempebjørnekjeks fjernet fra 454 av 612 lokaliteter den har vært registrert på (Figur 9.20). I 2018 brukte Oslo kommune ca. 2,4 millioner kroner på bekjempelse av denne og andre fremmede, problematiske arter i Oslo. I tillegg kommer en del statlige tilskuddsmidler.

Figur 9.19. Bekjempelse av kjempebjørnekjeks.

Kilde: [Oslo kommune, miljøstatus](#)

9.7.3 Jordbruk

Som en utpreget bykommune, er det tradisjonelle jordbruket lite utbredt i Oslo. Ifølge [Landbruksdirektoratet](#) er det 27 foretak som har mottatt produksjonsstøtte i 2019. Landbruksdirektoratets [arealstatistikk](#) viser at det var 7 243 dekar med jordbruksareal i drift i 2018. Mens antallet mottakere av produksjonsstøtte har holdt seg på samme nivå siden 2012, har det aktive jordbruksarealet gått ned fra 8 185 dekar i samme periode.

I tillegg til det tradisjonelle landbruket er det et stort og økende engasjement for dyrking, mat og dens opprinnelse. Flere organisasjoner, kurs, arrangementer, osv. etableres i raskt tempo på et fagfelt med mye innovasjon. Det er ventelister på parselhager, og salg av frø til urter og grønnsaker har gått markant opp de siste tre årene. Per 1.1.2018 var det totalt 1 097 parseller i Oslos kolonihager.

Tabell 9.5. Kolonihager i Oslo.

	Bydel	Antall parseller	Opprettet
Sogn hagekoloni	Nordre Aker	204	1909
Etterstad kolonihager	Gamle Oslo	88	1908
Hjemmets kolonihager	Sagene	109	1912
Rodeløkkens kolonihager	Grünerløkka	151	1907
Solvang kolonihager 1-5	Nordre Aker	545	1928
TOTALT		1 097	

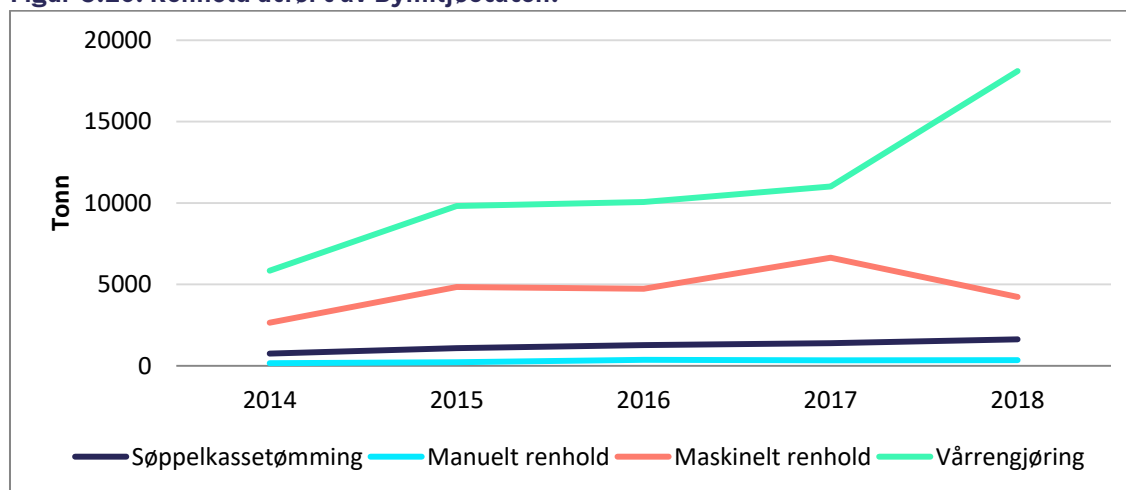
Kilde: [Norsk kolonihageforbund](#)

Det er ikke opprettet nye kolonihager i Oslo siden 1928. Kolonihagene er prisregulerte, tildeling av plass i kolonihager skjer etter ventelisteprinsippet, og ventetid er i dag på 10–20 år, avhengig av hvilke(n) kolonihage(r) det søkes plass i.

9.7.4 Renhold

Økte bruk av byrommene medfører sterkt behov for et variert og effektivt renhold med en kombinasjon av maskiner og manuelt arbeid. I 2018 hentet Bymiljøetaten inn 1 625 tonn søppel fra søppelkasser på bussholdeplasser og på gater. 348 tonn avfall ble plukket opp med menneskekraft, mens feiebilene plukket opp 22 338 tonn grus, søppel og annet fra veinettet (18 108 tonn ble tatt opp i forbindelse med vårrengjøringen). Den kraftige økningen i vårrengjøringen fra 2017 til 2018 har sammenheng med den snørike vinteren, der det ble brukt betraktelig mye mer grus enn normalt.

Figur 9.20. Renhold utført av Bymiljøetaten.

Kilde: Tall fra Bymiljøetaten

Problemet med hensetting av møbler og større El-varer på fortau er økende. Byens brukere forventer et rent byrom, spesielt i områder som opprustes til en høy standard. Ifølge publikumsundersøkelsen var 22 prosent fornøyd med renhold av fortau og parker i 2018, mot 14 prosent i 2014.

Rusken-aksjonene engasjerer over 200 000 innbyggere årlig. Vårrusken er Oslos største dugnad og gjennomføres som et samarbeid mellom kommune, næringsliv, borettslag, ulike organisasjoner og den enkelte innbygger. Det er etablert Bydelsrusken i 9 av Oslos 15 bydeler. Dette har skapt resultater i form av renere og triveligere nærmiljøer, og er et nært samarbeid med bydelene som sysselsetter personer som av ulike årsaker står utenfor det ordinære arbeidslivet. Ruskensekretariatet gjennomfører også ryddeaksjonene Baderusken, Plastrusken og Elverusken. Gaterusken er etablert i samarbeid med Kirkens Bymisjon. Det ble i 2010 opprettet en Ruskenpatrolje for ytterligere å styrke renholdet av byens gater, plasser, grøntområder, parker og badestrender.

10 Idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv

Hovedtrender

- Ved utgangen av 2018 var det 636 idrettslag i Oslo, og osloidretten hadde totalt 267 143 medlemskap. Antall medlemskap har økt med 14 500 siden 2015.
- Idretten er den organiserte fritidsaktiviteten som flest oslobarn og -unge deltar i. Idrettslagene i Oslo organiserer omtrent like mange unge som ellers i landet. Andelen som deltar i idrett, synker gradvis gjennom ungdomsskolen og videregående skole.
- Det er en tydelig sosial profil i idrettsdeltakelsen til ungdom i Oslo.
- Om lag åtte av ti unge i Oslo trener en eller flere ganger i uka. Andelen ungdom som trener fast synker med alder, særlig blant jentene.
- 60 prosent av elevene i Oslo kunne svømme 200 meter etter 4.trinn i 2017/2018.
- Oslos friluftslivsområder dekker et stort areal, og hele 2/3 av Oslo kommunes areal ligger i marka.
- I 1999 brukte hver femte innbygger over 15 år i Oslo turstier regelmessig, mens i 2015 var andelen steget til mer enn hver tredje innbygger.

Idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv har en positiv innvirkning på ferdighetsutvikling, folkehelse, sosialisering og livskvalitet. Oslo har mange grøntområder og muligheter for naturopplevelser – ved fjorden, på øyene, i marka og i byen. Tilgang til grøntarealer, rekreasjonsområder og turveier i nærmiljøet gir muligheter for egenorganisert turer og lavterskelaktivitet for folk i alle aldre

10.1 Idrettstilbud og deltagelse

Oslo kommune har et overordnet ansvar for å tilby anlegg og arealer til idrettsformål. Anleggene blir stilt gratis til rådighet for den organiserte idretten som fyller anleggene med aktivitet. I tillegg til dette blir anleggene brukt av skolene, og av barn, unge og voksne som driver fysisk aktivitet på egenhånd.

10.1.1 Idrettstilbud

Oslo har lavest anleggsdekning når vi sammenligner med andre fylker og de største byene i Norge. Det vil si vi har høyest antall innbyggere per anleggstilbud ¹⁹¹. Samtidig er det til dels store forskjeller i anleggsdekningen mellom områder i Oslo og anleggsdekningen er generelt dårligst i indre by¹⁹². På den annen side er det imidlertid relativt korte avstander mellom bydelene, og enkelte anleggstilbud har mer byomfattende karakter.

Oslo får et løft med pågående idrettsprosjekter, men vil likevel fremdeles ha den laveste anleggsdekningen av fylkene i landet. Oslo venter fortsatt befolkningsvekst, og det vil være behov for flere idrettsanlegg for å kunne legge til rette for et bedre og mer mangfoldig idrettstilbud. Det er i tillegg et vedlikeholdsetterslep på eksisterende idrettsanlegg. For å ivareta og utnytte eksisterende kapasitet optimalt, er det behov for vedlikehold, bedre infrastruktur og flere grunnleggende funksjoner i tilknytning til eksisterende anlegg.

Kommunens arealutfordringer legger til en viss grad føringer for hvor mange og hvilke typer anlegg og arealer som kan tilrettelegges. God utnyttelse av anlegg, tilrettelegging for sambruk og helårsaktivitet er nødvendig. Det er videre et behov for å avsette areal til idrettsanlegg i transformasjonsområder.

10.1.2 Idrettsdeltakelse

Ved utgangen av 2018 var det 636 idrettslag i Oslo, og osloidretten hadde totalt 276 940 medlemskap¹⁹³. Antall medlemskap har økt med drøyt 14 500 siden 2015.

Idretten er den organiserte fritidsaktiviteten som flest barn og ungdom deltar i. Også mange voksne deltar i idretten, eller er involvert i idretten på en eller annen måte. Idrettslagene i Oslo organiserer omtrent en like stor andel unge som ellers i landet. Andelen ungdom som deltar i idrett i Oslo har vært stabil siden 2012¹⁹⁴. Gutter deltar i idretten i noe større grad enn jenter, men denne forskjellen er blitt mindre de senere årene. Samtidig synker deltagelse i idrett med økende alder. I 8. trinn er 7 av 10 med i et idrettslag – mot 3 av 10 i siste år på videregående skole. Selv om det er mange som slutter med organisert idrett, fortsetter mange å trene på andre arenaer som vi skal se i 10.2.

Kommunen har et særlig ansvar for å legge til rette for deltakelse i idrett for mennesker som kan oppleve barrierer. Det er flere ulike årsaker til at barn og unge ikke deltar i idretten, men den økonomiske barrieren fremstår som en av de største. Problematikken er imidlertid sammensatt. Det kan være flere barrierer som gjør at barn og unge ikke deltar. Eksempler er mangel på anlegg og treningstid samt tilgang på transport, og funksjonsnedsettelse og andre helsemessige barrierer. Barrierene kan henge sammen og forsterke hverandre.¹⁹⁵

¹⁹¹ Kulturdepartementet og Norges idrettsforbund: [Spillemidler til idrettsanlegg \(2017\)](#)

¹⁹² [Behovsplan for idrett og friluftsliv 2019-2028](#).

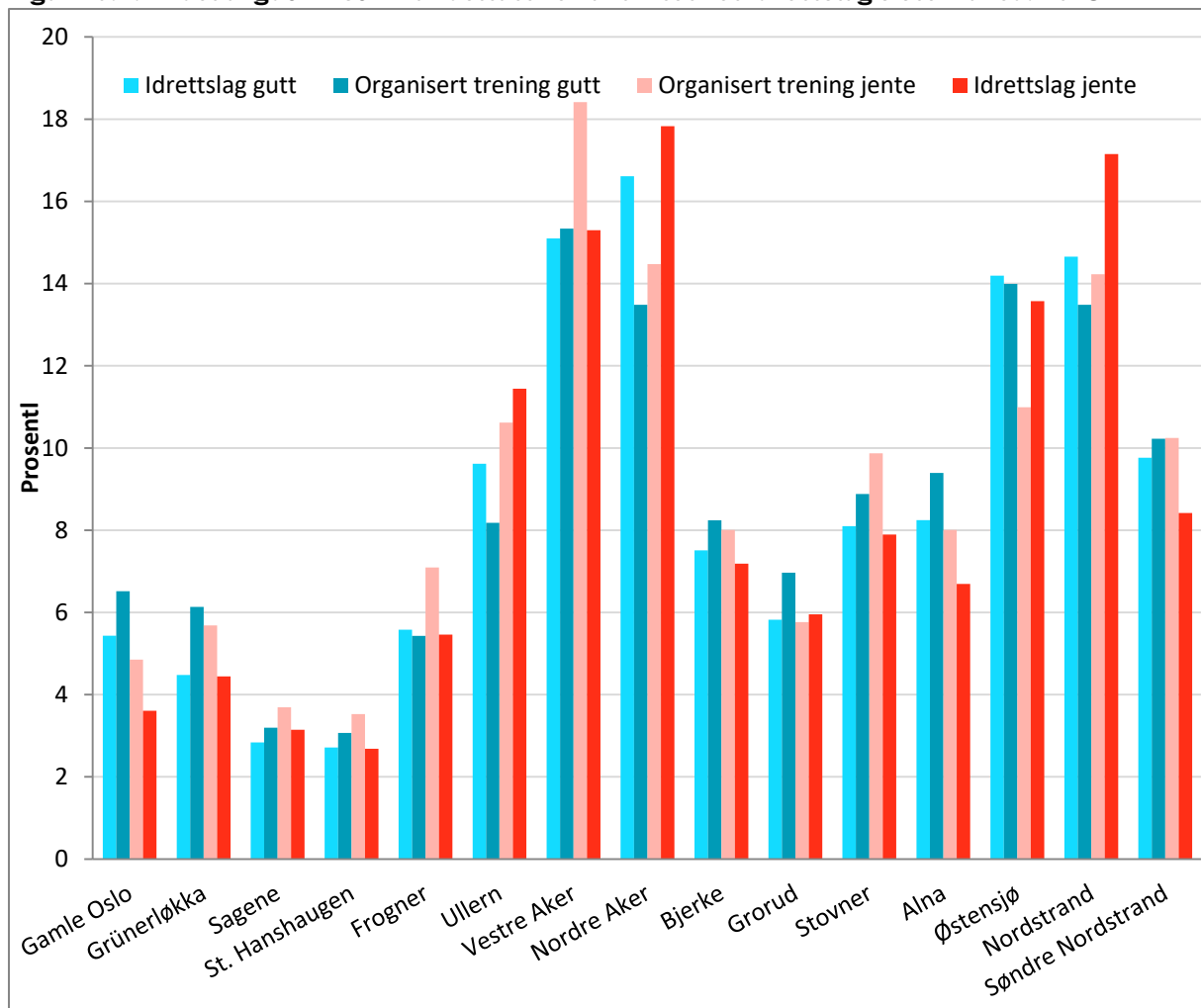
¹⁹³ Kilde: Oslo idrettskrets. En person kan være medlem i flere idrettslag, og det finnes kun tall for medlemskap – ikke medlemmer.

¹⁹⁴ Bakken, Anders: Ung i Oslo 2018. NOVA Rapport 6/18. Velferdsforskningsinstituttet NOVA, Storbyuniversitetet OsloMet

¹⁹⁵ Byrådssak 198/19 Barrierer for deltakelse i idretten for barn og unge i Oslo; https://www.oslo.kommune.no/sru/utv_caseinfo.asp?utvalg=BR1&caseno=19798&dayno=198&Year=2019-6-27&db_source=1

Det er en tydelig sosial profil i idrettsdeltakelsen, med et høyere aktivitetsnivå i vest enn i øst (figur 10.1)

Figur 10.1. Andel ungdom i som har deltatt i en aktivitet i et idrettslag siste måned. 2018

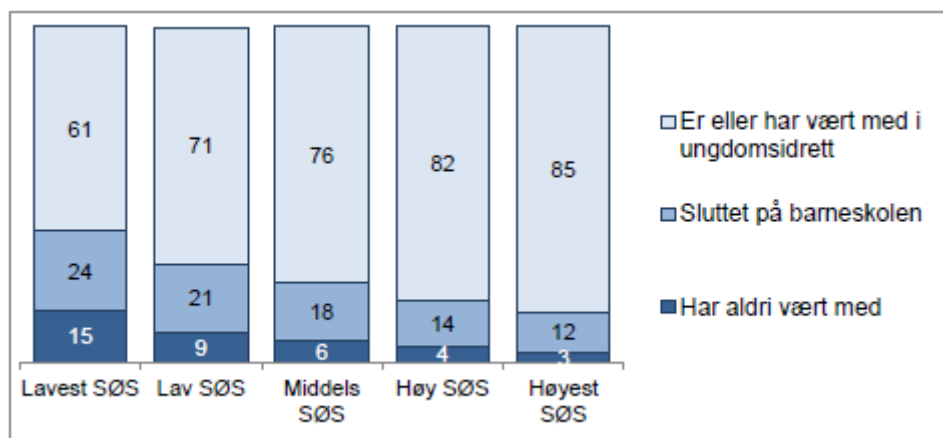

Kilde: Ung i Oslo

Rekrutteringen til den organiserte idretten er høyere blant ungdom med høy sosioøkonomisk bakgrunn enn med lav, noe som illustreres i figur 10.2. Minoritetsjenter er den gruppen som har lavest deltakelse, noe som skyldes både lavere rekruttering og et høyere frafall¹⁹⁶.

¹⁹⁶ Rapport 2019:2 «Idrettens posisjon i ungdomstida». Anders Bakken. Velferdsforskningsinstituttet NOVA, Storbymet OsloMet.

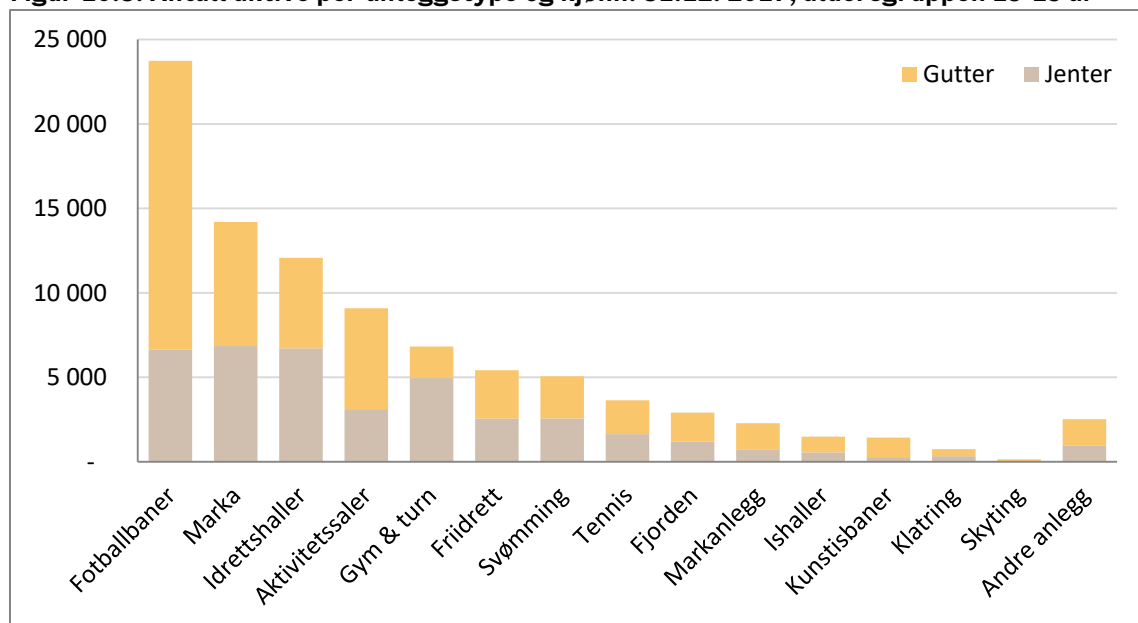
Figur 10.2. Andel i alderen 13–18 år som har vært med i et idrettslag gjennom oppveksten, etter sosioøkonomisk status

Kilde: Bakken, Anders: Idrettens posisjon i ungdomstida. NOVA Rapport 2/19.

Figur 10.3 illustrerer hvor mange aktive som kan knyttes til den enkelte anleggskategori og kjønnsfordeling innenfor hver anleggskategori. Figuren viser at andelen jenter som deltar i idretten er lavere enn for gutter. For å nå jentene i større grad, vil det prioriteres å utrede og bygge anlegg for idretter som er populære blant jenter. Anlegg for gym og turn, idrettshaller og svømmeanlegg skiller seg ut ved å ha en større andel aktive jenter enn gutter.

Figur 10.3. Antall aktive per anleggstype og kjønn. 31.12. 2017, aldersgruppen 19-19 år

Idrettsregistreringen 2017

Kilde:

For å øke deltakelsen i idrett og friluftsliv blant barn og unge som i dag er inaktive eller lite fysisk aktive, er det nødvendig å tilrettelegge anlegg og arealer med god kvalitet og sikre at anleggene og arealene stimulerer til utfordring og mestring. Det er behov for en fortsatt satsing på anlegg for tradisjonelle idretts- og friluftslivsaktiviteter i kombinasjon med arenaer hvor barn og unge kan utøve fysisk aktivitet på egenhånd.¹⁹⁷

197 Rapport 2017: «Ung og aktiv i Oslo» Reidar Säfvenbom & Gro Jordalen. Norges idrettshøgskole.

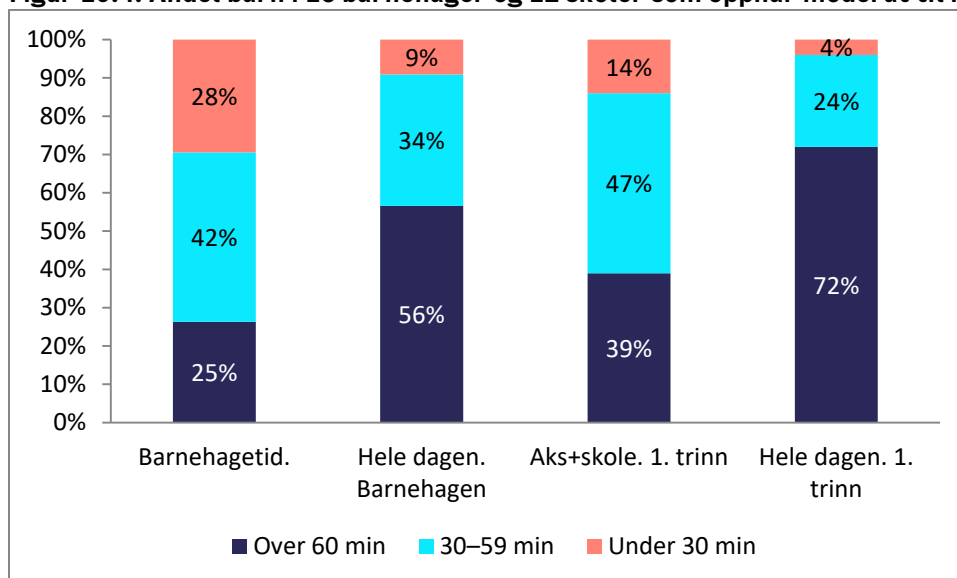
10.2 Fysisk aktivitet

Det er godt dokumentert at fysisk aktivitet fremmer helse, gir overskudd og kan medvirke til forebygging og behandling av ulike sykdommer og tilstander. Fysisk inaktivitet er en selvstendig risikofaktor for å få dårlig helse.

10.2.1 Fysisk aktivitet hos barn og unge

Helsedirektoratet anbefaler at barn og unge bør delta i fysisk aktivitet med moderat eller høy intensitet i minimum 60 minutter hver dag. I tillegg bør barn og unge utføre aktiviteter med høy intensitet minst tre ganger i uka.¹⁹⁸ 56 prosent av barna i barnehagene og 72 prosent av elevene på skolene i Groruddalen oppfylte Helsedirektoratets anbefalinger, viste en kartlegging høst 2017 / vinter 2018 (Figur 10.4). Det var gjennomgående store forskjeller mellom bydelene, og mellom barnehager og skoler innad i de ulike bydelene. Videre viste kartleggingen at guttene i større grad enn jentene oppfylte anbefalingene om fysisk aktivitet, med henholdsvis 65 og 46 prosent.¹⁹⁹

Figur 10.4. Andel barn i 16 barnehager og 12 skoler som oppnår moderat til høy intensitet.2018.

Kilde: [Helsefremmende praksis i barnehager og skoler i Groruddalen. Oslo kommune. Groruddalssatsingen \(2018\). En kartlegging av kosthold og fysisk aktivitet.](#)

Elever i første og tredje trinn var i gjennomsnitt i aktivitet (moderat til høy intensitet) i 80 minutter i løpet av hele dagen. Det var stor variasjon mellom elevene – fra 23 til 193 minutter i løpet av én dag. Guttene var mer aktive enn jentene. 81 prosent av guttene og 65 prosent av jentene oppfylte anbefalingen for fysisk aktivitet.¹⁹⁹

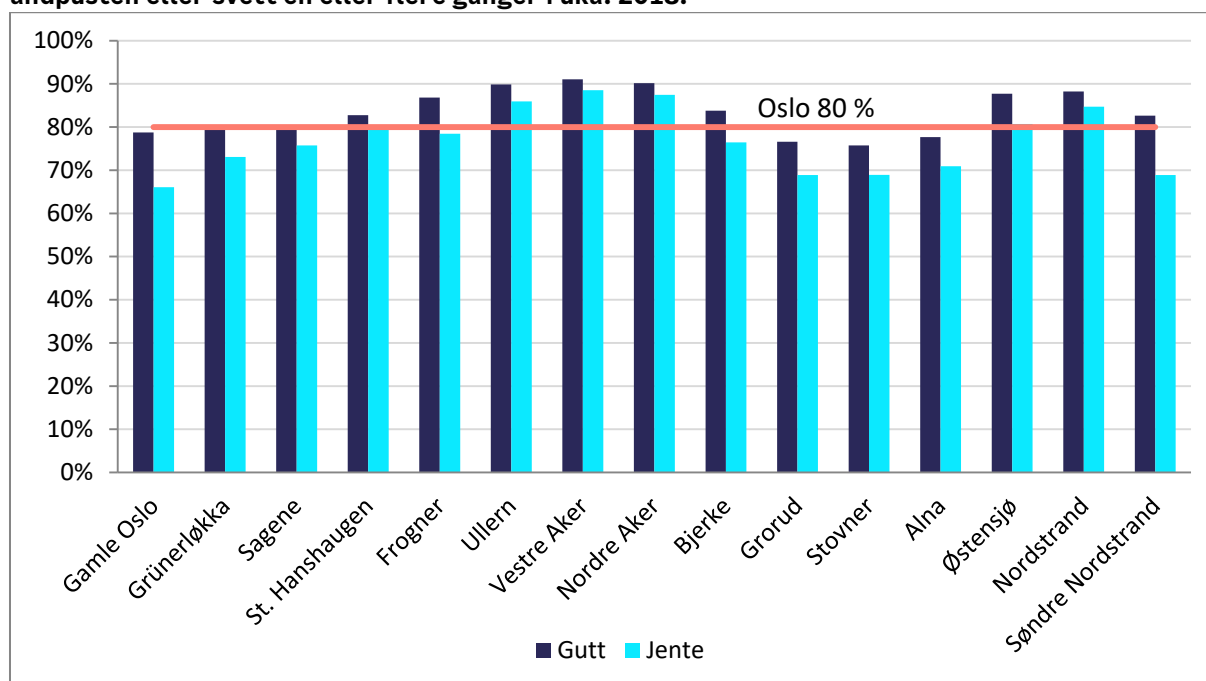
Åtte av ti ungdommer i Oslo i 2018 var så fysisk aktive at de ble andpustne eller svette minst én gang i uka. Det er vanligst å være fysisk aktiv blant ungdommene bosatt i de vestlige bydelene. 90 prosent av ungdommene bosatt i Bydel Vestre Aker var så fysisk aktive at de ble andpustne eller svette én eller flere ganger i uka, mens andelen var 72 prosent for ungdommene i bydelene Stovner og Gamle Oslo. Det er flere gutter enn jenter som er så fysisk aktive at de blir andpusten eller svett (Figur 10.5).

¹⁹⁸ Helsedirektoratet 2019. Fysisk aktivitet for barn, unge, voksne, eldre og gravide.

<https://www.helsedirektoratet.no/faglige-rad/fysisk-aktivitet-for-barn-unge-voksne-eldre-og-gravide>

¹⁹⁹ Helsefremmende praksis i barnehager og skoler i Groruddalen. Oslo kommune. Groruddalssatsingen (2018). En kartlegging av kosthold og fysisk aktivitet.

Figur 10.5. Andel ungdommer i de ulike bydelene i Oslo som er så fysisk aktive at de blir andpusten eller svett én eller flere ganger i uka. 2018.

Kilde: [Ung i Oslo, 2018](#)

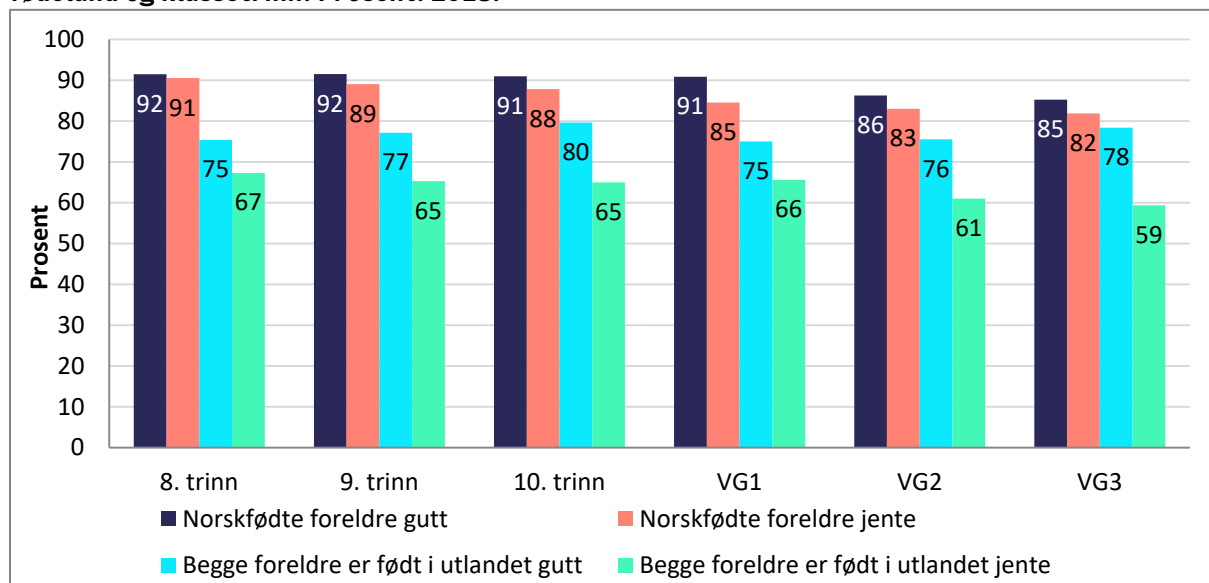
Andelen ungdom som var fysiske aktive én eller flere ganger i uka sank fra første året på ungdomsskolen til siste året på videregående (figur 10.6).²⁰⁰ Reduksjonen var størst blant jentene. Kjønnsforskjellen i fysisk aktivitet økte derfor fra 8. trinn til VG3. For gutter med foreldre født i utlandet var det ingen tydelig reduksjon i andelen som er fysisk aktive fra 8. trinn til VG3.

Ungdommenes fysiske aktivitetsnivå varierte med foreldrenes fødeland. Blant ungdom med to norskfødte foreldre var 88 prosent så fysisk aktive at de blir svett og andpusten minst én gang i uka. Blant ungdommer med to foreldre med innvandrerbakgrunn, var 70 prosent så fysisk aktive at de ble svett og andpusten minst en gang i uka. Forskjellen var størst blant jentene. For jenter av norskfødte foreldre var andelen 86 prosent, mens blant jenter av innvandrerforeldre var andelen 64 prosent.

²⁰⁰ |

Figur 10.6 er kun elever som har to foreldre med norskfødte foreldre og elever med foreldre som er født i utlandet, inkludert. Elever med en norskfødt og en utlandsfødt foreldre er ikke inkludert.

Figur 10.6. Andel ungdommer med norskfødte foreldre og med innvandrereforeldre som er så fysisk aktive at de blir andpusten eller svett én eller flere ganger i uka. Etter foreldrenes fødeland og klassetrinn. Prosent. 2018.

Kilde: [Ung i Oslo, 2018](#)

10.2.2 Fysisk aktivitet hos voksne og eldre

52 prosent av innbyggerne i Oslo brukte i 2015 mer enn 2,5 timer på sport, trening og andre fysiske aktiviteter en vanlig uke. Dette var samme andel som landssnittet. 43 prosent av innbyggerne i Oslo trente styrke én gang i uken eller oftere. Dette var godt over landsgjennomsnittet på 35 prosent.²⁰¹

Rapporten «Aktiv i storbyen» fra 2018 undersøker hvor stor andel som oppfyller et kriterium for tilfredsstillende fysisk aktivitet, kalt ACSM-kriteriet²⁰². Bydeler i nord/vest hadde den høyeste andelen som oppfylte ACSM-kriteriet med 42 prosent. I Oslo øst var det kun 28 prosent som tilfredsstilte dette kriteriet. I følge rapporten viser hadde det vært en positiv utvikling i fysisk aktivitet fra 1998 til 2015.

²⁰¹ Statistisk sentralbyrå, Levekårsundersøkelsen 2015.

²⁰² Kjell Hines og Kolbjørn Rafoss. «Aktiv i storbyen. UIt 2018». ACSM-kriteriet (The American College of Sports Medicine) forutsetter enten fysisk aktivitet av moderat intensitet en halvtime fem dager i uken, eller mer intens fysisk aktivitet i minst 20 minutter tre dager i uken eller mer. Studien er basert på intervjuer av 1545 respondenter fra Oslo, i alderen 15 år og eldre

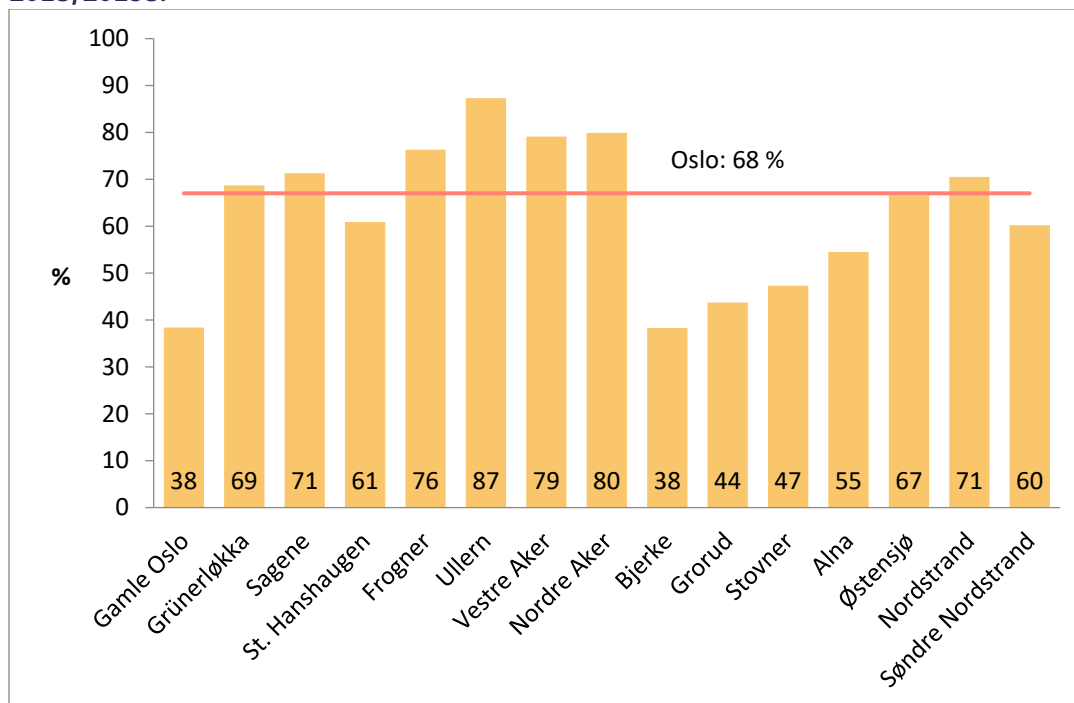
10.3 Svømmeopplæring

Rundt 60 prosent av elevene i Oslo kunne svømme 200 meter etter 4. trinn i skoleåret 2017/2018 (Figur 10.8). 19 prosent av elevene kunne bare svømme 25 meter, mens 20 prosent ikke kunne svømme etter 4. trinn.²⁰³ Andelen som kan svømme har vært økende. Svømmeferdighetene blant 17-åringer i Oslo, særlig blant jenter, var dårligst i landet i 2017.²⁰⁴

Fra skoleåret 2018/2019 måles svømmeferdigheter isteden med en obligatorisk ferdighetsprøve i svømming. Resultatene er derfor ikke sammenlignbare med resultatene fra årene før. Ferdighetsprøven består av syv øvelser som skal gjennomføres som en del av opplæringen, og gjelder både vanntilvenning og svømmedyktighet. I den siste øvelsen, som måler «svømmedyktighet» skal eleven kunne falle uti på dypt vann, svømme 100 m på magen, underveis dykke ned og hente en gjenstand med hendene, stoppe og hvile i 3 minutter (imens flyte på magen, orientere seg, rulle over, flyte på rygg), så svømme 100 m på rygg og ta seg opp på land.

Figur 10.7 viser andel av de kartlagte elevene som besto prøve 7 og ut fra denne definisjonen regnes som svømmedyktige. Resultatene viser at det er store variasjoner i svømmeferdighetene mellom skolene i Oslo. Tallene med tolkes med forsiktige, da de avhenger av kvaliteten på tallene som skolene rapporterer inn. For Oslo som helhet var det noen flere svømmedyktige etter denne definisjonen enn som kunne svømme 200 meter året før. For en del av bydelene er det imidlertid store endringer fra skoleåret før. I følge denne kartleggingen var det lavest andel elever som var svømmedyktige etter 4. trinn på skolene i bydelene Gamle Oslo, Bjerke²⁰⁵, Grorud og Stovner (Figur 10.7.).

Figur 10.7. Prosentandel av elever som er «svømmedyktige» etter 4. trinn. Kartlagte elever 2018/2019.

Kilde: Utdanningsetaten, Oslo kommune

²⁰³ Tre prosent av elevene ble ikke kartlagt. Andelen er av de kartlagte elevene.

²⁰⁴ Foreløpig er tall publisert fram til 2014 hos ssb.no. Tallene til og med 2017 publiseres i løpet av høsten.

²⁰⁵ En stor del av elevene var ikke kartlagt.

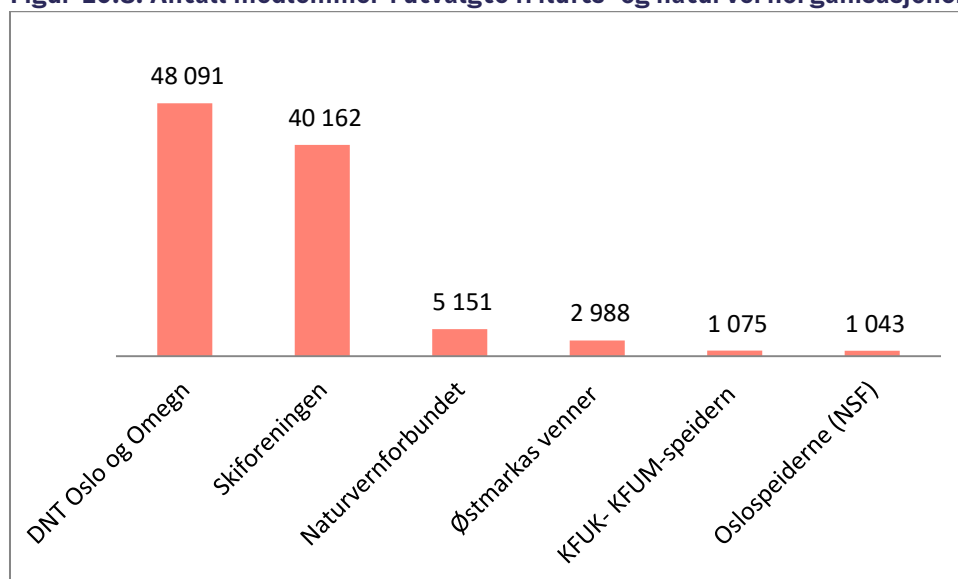
10.4 Friluftsliv

I Oslo utøves friluftsliv både i parker og friområder i byggesonen, på fjorden og øyene og i Marka. Byens friluftslivsområder dekker et stort areal (se kap. 1). Om lag 2/3 av Oslo kommunes areal ligger i Marka som utgjør en verdifull ressurs for friluftslivet i Oslo.

10.4.1 Medlemskap i friluftslivs- og naturvernorganisasjoner i Oslo kommune

Friluftslivsorganisasjonene driver allmenn tilrettelegging, som merking av turruter og preparering av skiløyper. Det er ikke nødvendig å være medlem i en friluftslivsorganisasjon for å utøve friluftsliv. Medlemskap i en friluftslivs- eller naturvernorganisasjon indikerer imidlertid ofte at en har et engasjement for en organisasjons verdier og virke. Figur 10.8 viser antall medlemskap for et utvalg av friluftslivs- og naturvernorganisasjonene i Oslo. Samlet har organisasjonene rundt 96 000 medlemskap, men en del personer er nok medlem av flere enn en organisasjon.

Figur 10.8. Antall medlemmer i utvalgte friluftslivs- og naturvernorganisasjoner bosatt i Oslo, 2018

Kilde: Bymiljøetaten/organisasjonene.

Skiforeningen og Den norske turistforening (DNT) Oslo og Omegn har flest medlemmer i de vestlige bydelene i Oslo. For eksempel har DNT Oslo og Omegn en medlemsdekning på under 3 prosent i Bydel Alna og Bydel Gamle Oslo, mot nærmere 13 prosent i Bydel Vestre Aker. I Bydel St. Hanshaugen og Bydel Sagene har DNT Oslo og Omegn rundt 8 prosent medlemsdekning. Skiforeningen og DNT Oslo og Omegn har i de senere år styrket sitt fokus på de østlige bydelene for blant annet å oppfylle et samfunnsoppdrag om å utvikle aktiviteter som favner ut over medlemsmassen.

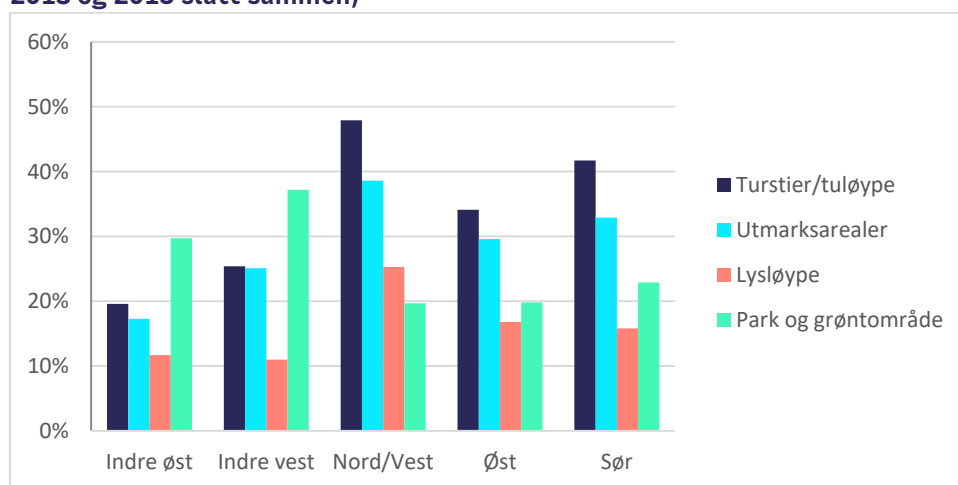
10.4.2 Bruk av friluftslivsområder og ferdselstraséer for friluftsliv

Friluftslivsområdene og ferdselstraséene for friluftsliv kjennetegnes ved at de er gratis å bruke og lett tilgjengelige for de fleste. En undersøkelse om fysisk aktivitet og anleggsbruk blant Oslos innbyggere over 15 år, viste at det var en markant økning i regelmessig bruk av «naturpregede anlegg» fra 1999 til 2015²⁰⁶. Begrepet «naturpregede anlegg» er definert som turstier/turløyper, større utmarksarealer for tur og friluftslivsaktiviteter, lysløyper, park og grøntområder. Andelen som brukte lysløypene regelmessig økte mest, med 19 prosentpoeng

²⁰⁶ Kjell Hines og Kolbjørn Rafoss, [Aktiv i storbyen](#)

til 27 prosent i 2015, og andelen som bruker park- og grøntområder økt med 12 prosentpoeng. Mens hver femte innbygger i Oslo over 15 år brukte turstier regelmessig i 1999, var det i 2015 mer enn hver tredje innbygger som brukte turstier regelmessig. Brukerne har en variert aldersprofil, men ferdselstraséene brukes i større grad av eldre aldersgrupper. I tillegg er det en større andel kvinner enn menn som bruker ferdselstraséene regelmessig. Det er noen forskjeller i bruken av «naturpregede anlegg» mellom ulike byområder. Som det fremgår av figur 10.9, benyttet innbyggerne nord/vest og sør i byen seg i større grad av turstier/lysløyper og utmarksarealer enn de som bor i byområdene indre øst og indre vest. Andelen som bruker byens parker og grøntområder er høyest i indre vest. Forskjellene har en tydelig sammenheng med tilgangen til ulike typer friluftslivsområder i de ulike delene av byen.

Figur 10.9. Hvilke idrettsanlegg og uteområder har du benyttet, prosentandel av befolkningen over 15 år som har brukt anlegget én gang eller mer i uken i ulike byområder (data for 2011, 2013 og 2015 slått sammen)

Kilde: [Aktiv i storbyen](#)

I en brukerundersøkelse om idretts- og friluftslivsaktiviteten i Oslo fra 2017 oppga hele 92 prosent at de hadde gått på fottur i området der de bodde i løpet av de siste 12 månedene (Kantar TNS, 2017). 78 prosent hadde benyttet en av byens parker, 66 prosent hadde gått på fottur i Marka, 44 prosent hadde benyttet byens badevann, strender og sjøbad og 36 prosent hadde besøkt en av byens øyer i løpet av de siste 12 månedene.

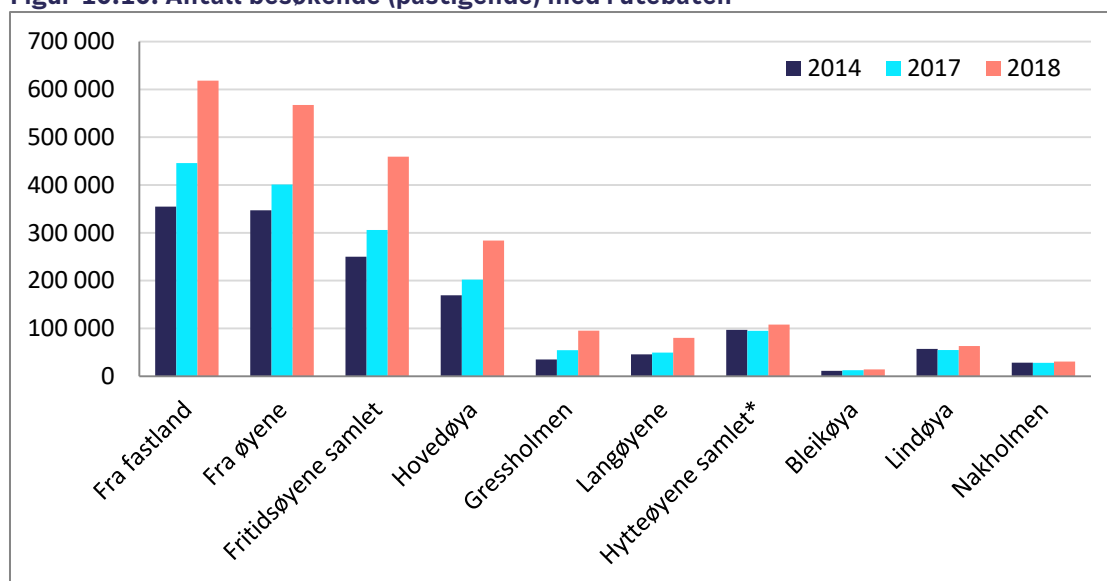
10.4.3 Friluftsliv på fjorden og øyene

Friluftslivsområdene knyttet til fjorden og øyene gir muligheter for naturopplevelse og friluftslivsaktiviteter som turgåing, resting, bading, fritidsfiske, padling og annen aktivitet på fjorden. Fjordflaten, øyene, strandområder på fastlandet, ferdselstraséer (herunder kyststistrekninger på fastlandet og turveier og stier på øyene), kystledhytter, småbåthavner, gjestehavner og fortøyningsplasser er viktige områder og anlegg for friluftslivet på/ved fjorden og på øyene.

Fjorden og øyene er svært populære områder for friluftslivsaktivitet hele året. Flere av områdene langs Oslos strandsone er fortsatt utilgjengelig for befolkningen på grunn av tidligere utbygginger, arealbeslag og andre fysiske stengsler. Dette gjør de tilgjengelige strandarealene stadig mer verdifulle. Trafikken til øyene skjer blant annet med rutebåt, fritidsbåter og kajakk. Besøkende med rutebåt gir en god indikasjon på hvor mye øyene besøkes av befolkningen. Befolkningsvekst og flytting av ferjetrafikken fra Vippetangen til Rådhusbrygga i 2015 har medført flere besøkende til øyene. Figur 10.10 viser økningen i antall

besøkende til øyene fra 2014 (da båtene gikk fra Vippetangen), sammenlignet med 2017 og 2018 (da båtene gikk fra Rådhusbrygga). De fleste reiser til de mest bynære fritidsøyene Hovedøya, Gressholmen og Langøyene.

Figur 10.10. Antall besøkende (påstigende) med rutebåten

Kilde: Ruter AS/Bymiljøetaten

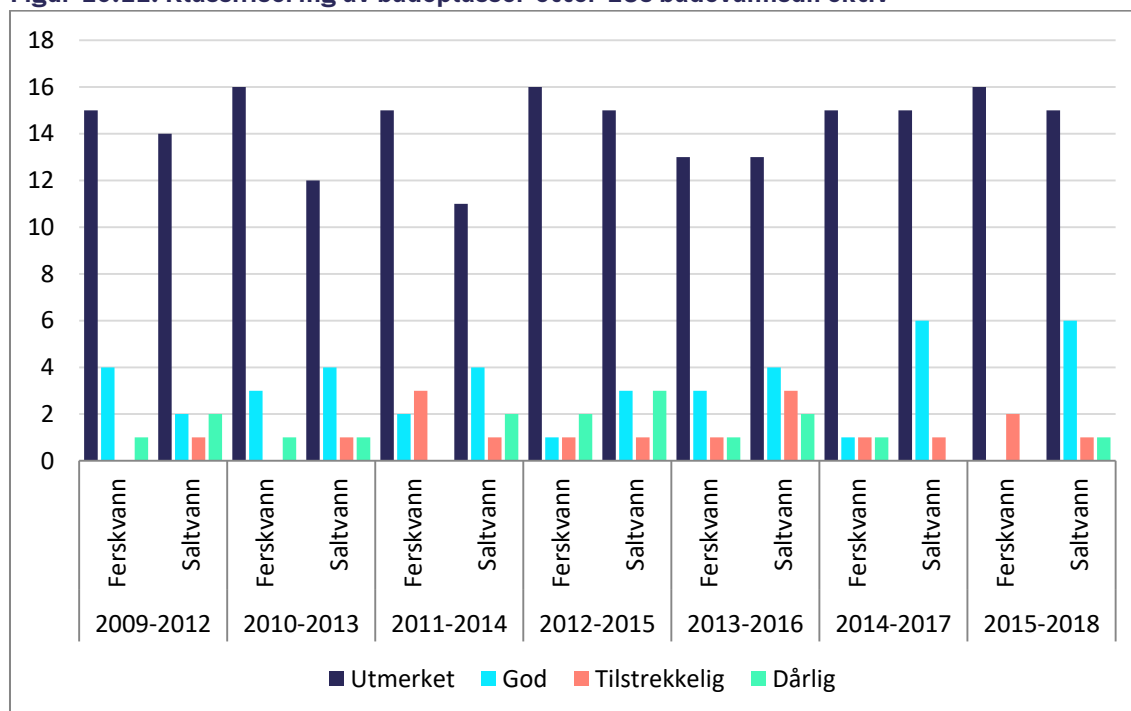
10.4.4 Badevannskvalitet

Badevannskvaliteten ved hver enkelt lokalitet klassifiseres basert på minimum 16 vannprøver tatt de siste fire foregående årene. Dvs. badevannskvaliteten som rapporteres for en gitt badeplass for 2018 er også basert på måleresultater fra 2015, 2016 og 2017. Vi gjør oppmerksom på at EUs badevannsdirektiv ikke er implementert i Norge, og at direktivet kun er rådgivende. Klassifiseringen i Oslo er foretatt med grunnlag i analyser av termotolerante koliforme bakterier (TKB). TKB er tarmbakterier og indikatorer på fekal forurensning, dvs. forurensning som stammer fra mage/tarm hos varmblodige dyr, fugler og mennesker, for eksempel via kloakk.

Overordnet har badevannskvaliteten vært jevnt god i perioden gjengitt i figur 10.11. Men det er viktig å merke seg at badevannskvaliteten er utsatt for variasjoner i meteorologi. En regnfattig badesesong gir generelt gode måleresultater, mens en badesesong preget av mye nedbør vil kunne gi dårligere måleresultater. Ved kraftig regnvær har Oslo kommune siden 2013 hatt en generell fraråding av bading i inntil et døgn etter kraftig regnvær. Denne frarådingen gjelder særlig for badeplasser ved utløp av elver og bekker, og ved kjente overløp fra avløpsnett.

Badevannskvaliteten måles over treårsperioder, og det skilles mellom ferskvann og saltvann. Badevannskvaliteten har jevnt over vært god i hele perioden.

Figur 10.11. Klassifisering av badeplasser etter EUs badevannsdirektiv

Kilde: Tall fra Bymiljøetaten

11 Kultur, frivillighet og tros- og livssyn

Hovedtrender

- 50 prosent av innbyggerne i Oslo er fornøyd med kultur- og fritidstilbudet for barn i byen totalt sett.
- Oslo har den klart største andelen sysselsatte i kunst- og kulturnæringene i landet med 41 prosent, og andelen har økt med 19 prosent siden 2015.
- Kulturskolen i Oslo hadde 8 500 elevplasser i 2018.
- Deichman bibliotek er Oslos mest besøkte kulturinstitusjon med 2,8 millioner besøk i 2018.
- Oslo har anslagsvis 200 000 medlemmer i lag og foreninger, og 5000 frivillige organisasjoner.
- 51 prosent av innbyggerne i Oslo deltar i frivillig organisasjonsvirksomhet i løpet av året.
- Den norske kirke i Oslo hadde 332 647 medlemmer per 1.1.2018, dvs. 49,4 prosent av innbyggerne. 20,8 prosent er medlem i andre tros- og livssynssamfunn og 29,8 prosent har ikke medlemskap.
- Om lag 3 800 mennesker gravlegges i Oslo hvert år.
- Ca. 14 600 bygninger i Oslo er vurdert som bevaringsverdige, som utgjør 11 prosent av bygningsmassen.
- Antall fredede bygg i Oslo er femdoblet siden 2002, og bevaringsregulerte bygg er økt med 66 prosent i samme periode.

11.1 Oslo som kulturby

Kultur oppleves ikke bare i galleriet eller teatret, men er til stede på mange arenaer i våre liv og i det offentlige rom i Oslo. Det å skape og utfolde seg er også en viktig del av kunst- og kulturlivet.

11.1.1 Kulturtilbud og deltakelse

Oslo har et bredt og omfattende kulturtilbud. Det finnes ingen eksakte oversikter over antall arrangementer og visningssteder, men ifølge en rapportering til World Cities Culture Forum²⁰⁷ var det i 2018 blant annet 2 900 musikkopptredener og 6 filmfestivaler, 290 000 deltok under Oslo Pride, og det var 21 museer i byen. Samtidig er det i 2018 kartlagt 110 lokaler i Oslo som

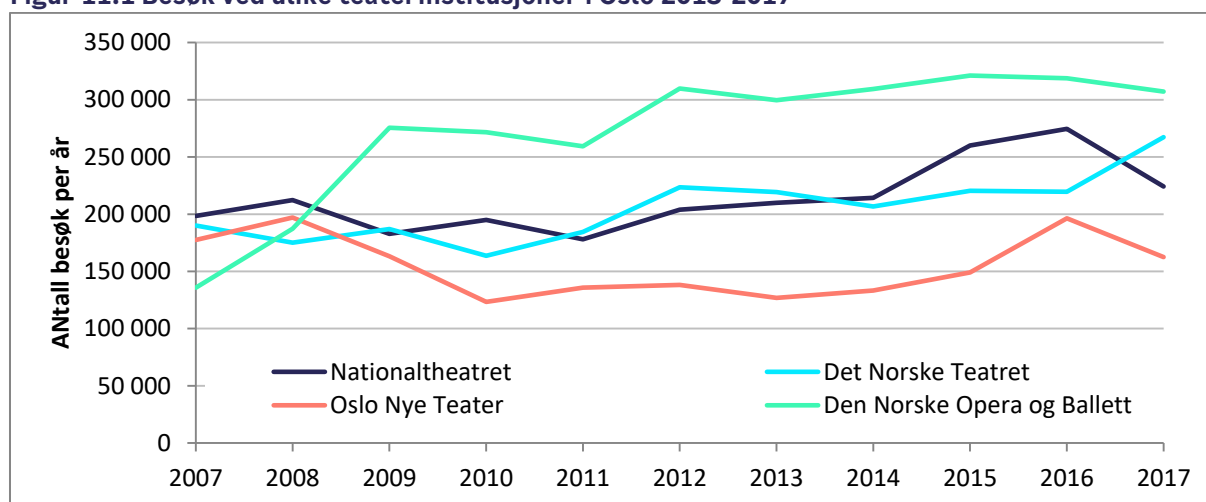
²⁰⁷ <http://www.worldcitiescultureforum.com/cities/oslo/data> Det er noe knyttet usikkerhet til tallene bl.a. med hensyn til definisjon av type arena.

benyttes som visningsrom for visuell kunst, 45 som benyttes som visningsrom for scenekunst og 120 lokaler som benyttes til fremføring av musikk.²⁰⁸

Totalt var det 634 000 som besøkte det statlig eide Nasjonalmuseet²⁰⁹ i 2017, hvorav Nasjonalgalleriet sto for 460 000. Astrup Fearnley-museet, som er et privateid museum, hadde 187 000 besøkende i 2017.²¹⁰ Vigelandsparken er verdens største skulpturpark utført av én enkelt kunstner, med mer enn 200 skulpturer. Vigelandsparken er en av Norges mest besøkte attraksjoner, og har ifølge VisitOslo over en million besøkende hvert år. Vigelandsparken og Vigelandsmuseet er en del av Oslo kommunes kunstsamlinger, sammen med Munchmuseet som omfatter kunstsamlingene etter Edvard Munch, Rolf Stenersen, Amaldis Nielsen og Ludvig Orning Ravensberg. Munchsamlingen er en av verdens største samlinger fra en og samme kunstner med mer enn 28 000 kunstverk. Munchmuseet hadde 170 000 besøkende i 2018 og anslår at en halv million vil besøke det nye museet årlig når dette er i full drift.²¹¹

Figur 11.1 viser en svak økning i antall besøk ved Nationaltheatret og Det Norske Teatret siden 2007, mens Den Norske Opera og Ballett viser en vesentlig økning særlig etter åpningen av nytt operahus i 2008.

Figur 11.1 Besøk ved ulike teaterinstitusjoner i Oslo 2013-2017

Kilde: Oslo kommune statistikkbanken

Kulturbruk henger blant annet sammen med hvor i landet man bor, og *tilgang* til kulturtilbudene er naturlig nok en viktig faktor for bruken.²¹² Befolkningen i Oslo har god tilgang til ulike kulturtilbud. I Oslo/Akershus oppgir 16 prosent i alderen 9–79 at de har vært på opera siste 12 måneder, mens for hele landet er tallet 8 prosent. 46 prosent av befolkningen i Oslo/Akershus har vært på kunstutstilling i løpet av det siste året mens tilsvarende tall for hele landet er 36 prosent.

²⁰⁸ Kulturetaten (2019): Kartlegging av Oslos kulturelle infrastruktur: Produksjons- og formidlingslokaler for profesjonelle visuelle kunstnere, scenekunstnere og musikere

²⁰⁹ Består av Nasjonalgalleriet, Museet for samtidskunst, Kunstindustrimuseet, Nasjonalmuseet – Arkitektur og Villa Stenersen. Kilde: Årsmelding for Nasjonalmuseet 2017

²¹⁰ <http://www.mynewsdesk.com/no/astrup-fearnley-museet/pressreleases/ny-publikumsrekord-paa-astrup-fearnley-museet-2355905>

²¹¹ Kilde: Munchmuseet

²¹² SSB (2017) Norsk kulturbarometer 2016 https://www.ssb.no/kultur-og-fritid/artikler-og-publikasjoner/_attachment/308555?ts=15c118b8418

Oslos investeringer i kultur det siste tiåret har hatt en positiv effekt på byens kulturelle omdømme.²¹³

Siden 2000-tallet har kinobesøket totalt sett gått ned. Fra 2014 er det likevel en tendens til at besøket går noe opp igjen. I 2018 åpnet to nye kinoer slik at antall forestillinger, kinosaler og seter har økt, jf. tabell 11.1.

Tabell 11.1. Kinobesøk, kinoforestillinger og kinoer i Oslo 2013-2018

År	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Totalt antall kinobesøk	2 146 989	1 947 185	2 120 020	2 182 845	2 124 688	2 294 349
Antall kinoforestillinger	33 545	37 858	35 929	36 599	36 661	55 554
Kinosaler	31	31	30	32	29	47
Antall kinoseter	6 270	6 270	6 270	6 270	5 970	8 009

Kilde: [Oslo kommune statistikkbanken](#)/ SSB Kostra

I Oslo kommunes publikumsundersøkelse 2018²¹⁴ ble innbyggerne spurt om hvor fornøyde de er med kulturtilbudet der de bor. Totalt sett svarte 32 prosent at de er fornøyd eller svært fornøyd, mens 13 prosent er misfornøyd/svært misfornøyd. Andelen som er fornøyd eller svært fornøyd med det lokale kulturtilbudet er høyest i sentrale bydeler, mens andelen er lavest i bydelene Søndre Nordstrand, Alna, Grorud og Ullern. Dette antas å ha sammenheng med at kulturtilbudet er mer begrenset lenger ut av sentrum.

11.1.2 Kulturbruk blant barn og unge

Halvparten av Oslos innbyggere er fornøyd med kultur- og fritidstilbudet for barn i byen totalt sett.²¹⁵ Tilbudet vurderes som best blant de som bor i bydelene Sagene, Frogner og Nordre Aker, mens innbyggere i bydelene Stovner og Søndre Nordstrand er minst fornøyd.

En undersøkelse av kulturbruken blant barn og unge opp til 20 år i Oslo²¹⁶, viser at mesteparten av bruken finner sted på fritiden, men mye foregår også i offentlig regi. Tid, kostnader, interesse, tilpasning til målgruppen og det å kunne gå sammen med noen (sosialt aspekt) er viktige motivasjonsfaktorer. Det er signifikant flere som bor i øst enn i vest som oppgir at de aldri har vært på bl.a. konsert, opera, kunstutstilling eller museum. Konklusjonen i undersøkelsen er likevel at de sosiale forskjellene i kulturbruken er relativt små.

11.1.3 Tilrettelegging for visning av kunst og kultur i Oslo

Gjennom kunstordningen settes 0,5 prosent av kommunens totale investeringsbudsjett av til kunstproduksjon i kommunale bygg og uterom. I tillegg til kunstsamlingene i Munchmuseet, Vigelandmuseet og Vigelandsparken eier Oslo kommune en kunstsamling utenfor museene, som består av totalt ca. 19 000 verk som er plassert i offentlige uterom og bygg, f.eks. skoler, barnehager og kontorbygg²¹⁷. 7 av 10 er positive til at kommunen eier, investerer i og forvalter

²¹³ Oslo Business Region (2019) *State of the City* http://www.oslobusinessregion.no/wp-content/uploads/2019/03/OsloStateOfTheCity_2019_Korr03.pdf

²¹⁴ Kantar TNS (2018) <https://www.oslo.kommune.no/politikk-og-administrasjon/statistikk/publikumsundersokelsen/publikumsundersokelsen-2018-article98662.html#gref>

²¹⁵ Kantar TNS (2018) <https://www.oslo.kommune.no/politikk-og-administrasjon/statistikk/publikumsundersokelsen/publikumsundersokelsen-2018-article98662.html#gref>

²¹⁶ Norsk publikumsutvikling 2017 http://norskpublikumsutvikling.no/assets/insights/20170608_Oslo-kommune_kulturbruk-barn-og-unge_rapport.pdf

²¹⁷ <https://www.kunstsamlingen.no/>

en kunstsamling, og 84 prosent av innbyggerne er positive til kunst i offentlige rom.²¹⁸ Den positive holdningen gjelder i alle grupper, uansett kjønn, alder, utdanning og bosted. Av de som sier de ikke er interessert i kunst, er 7 av 10 likevel positive til kunst i offentlige rom.

Kommunen har flere stipendordninger og tilskuddsordninger til kunst- og kulturformål. I perioden 2015-2018 har det vært en betydelig økning i antall søknader og beløpet det søkes om, samtidig som tilskuddsbeløpene totalt sett har økt. Det har også vært en økning i antallet festivaler som mottar støtte fra kommunens tilskuddsordninger. En annen tendens er at flere søkere de siste årene har tatt i bruk nylig etablerte kulturarenaer som har kommet til i perioden, som Sentralen og SALT.

I 2015-2019 har bevilgningene til tilbud til barn og unge som Miniøya, Tigerstadsteateret og Den Mangfoldige Scenen økt. Også filmfeltet har vært i vekst. Vega scene åpnet høsten 2018, og filmfestivalen Oslo Pix ble for første gang arrangert i 2017. I forbindelse med Bilfritt bylivsatsningen har det blitt lagt til rette for flere utendørs kunst- og kulturarrangementer, og aktører som SALT kan sies å ha sørget for en økt aktivitet i Oslos uterom.

11.1.4 Kunstnere og kulturarbeidere

Som hovedstad huser Oslo en stor andel av landets kunstnere og kulturarbeidere, både som bo- og arbeidssted. Oslo har også mange av de største utdanningsinstitusjonene innenfor kunst og design, og ifølge tall fra Database for høyere utdanning er det registrert 2 193 studenter i høyere utdanning innenfor kunst og design i Oslo.²¹⁹

7 140 personer med arbeidssted i Oslo, var registrert som sysselsatt i «selvstendig kunstnerisk virksomhet innen visuell kunst, musikk, scenekunst, litteratur og annet, samt utøvende (ansatte) kunstnere innen musikk og scenekunst» i 2018. Antallet innebærer en økning på 19 prosent siden 2015, og Oslo har den klart største andelen i landet med 41 prosent av alle sysselsatte i næringen.²²⁰ En annen måte å tallfeste kunstnerbefolkningen i Oslo, er å se på organisasjonsmedlemskap. Tall fra de ti største kunstnerorganisasjonene²²¹ viste at det i 2017 bodde 7600 kunstnere i Oslo, og dette utgjør 35 prosent av landet som helhet.

I kategorier knyttet til film- og TV-produksjon var 3220 personer med arbeidssted i Oslo registrert i 2018.²²² 80 prosent av alle ansatte i norske produksjonsselskaper er lokalisert i Oslo og Akershus mens rundt 85 prosent av norske filmarbeidere er bosatt i regionen.²²³ Ser man på kultur- og underholdningsnæringens andel av verdiskapingen på landsbasis, stod Oslo for 33,9 prosent av den totale verdiskapingen i 2017.²²⁴

²¹⁸ Norsk publikumsutvikling (2019) *Kjennskap og holdninger til kunst i byens offentlige rom*. Befolkningsundersøkelse gjennomført for Oslo kommune v/Oslobiennalen

²¹⁹ Informasjon mottatt på forespørsel til Database om høyere utdanning (DBH). Tallet inkluderer institusjonene Kunsthøgskolen i Oslo, Norges Musikkhøgskole, Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo og Barratt Due Musikkinstitut.

²²⁰ SSB (2018) *Kulturstatistikk 2017* https://www.ssb.no/kultur-og-fritid/artikler-og-publikasjoner/_attachment/372015?_ts=167a1eae4a8

²²¹ Dette inkluderer Den Norske Forfatterforening, Grafill, Gramart, MFO (Nå: Creo), NOPA, Norsk Filmforbund, Norsk Skuespillerforbund, Norske Billedkunstnere, Norske Dansekunstnere og Norske Kunsthåndverkere. Kjelde: Telemarksforskning

²²² SSB Statistikkbanken, sysselsatte i kategoriene produksjon, etterarbeid og distribusjon av av film, video og fjernsynsprogrammer samt filmframvisning.

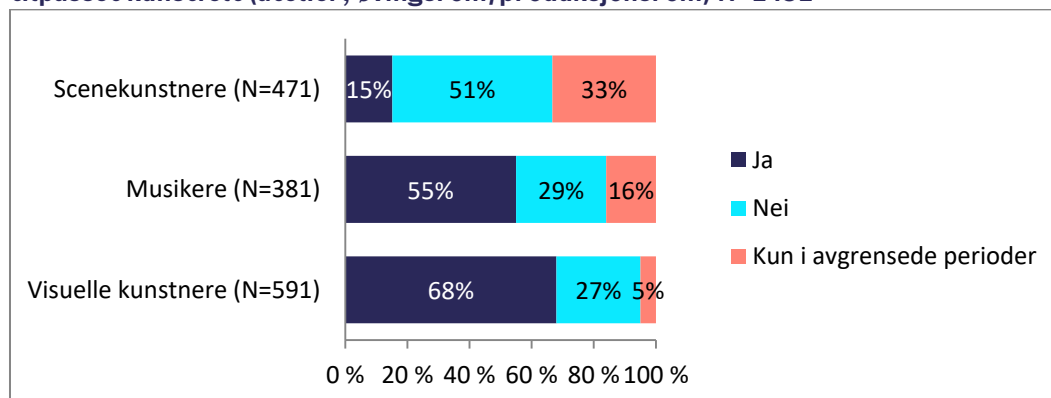
²²³ Byrådssak 54/16 *Filmhovedstaden*

²²⁴ Kilde: SSB Statistikkbanken

En nylig gjennomført undersøkelse blant byens visuelle kunstnere, scenekunstnere og musikere viser at 70 prosent av dem er bosatt i de sentrale bydelene Grünerløkka, St. Hanshaugen, Gamle Oslo, Frogner og Sagene.²²⁵

Kulturetaten har nylig gjennomført en kartlegging av kulturell infrastruktur, avgrenset til lokaler for produksjon og visning av visuell kunst, scenekunst og musikk.²²⁶ Til sammen besvarte over 1 500 visuelle kunstnere, scenekunstnere og musikere en undersøkelse om sin situasjon og behov når det gjelder arbeidslokaler. Som figur 11.2 viser, er det forholdsvis stor variasjon mellom kunstnergruppene når det gjelder tilgang til produksjonsrom.

Figur 11.2 Har du tilgang på produksjonsrom* for din kunstneriske virksomhet? *spørsmålet var tilpasset kunstfelt (atelier, øvingsrom/produksjonsrom) N=1431

Kilde: Kulturetaten 2019

Kunstfeltene kan ikke sammenliknes direkte, da strukturene innenfor hvert felt er ulike. Scenekunstnere er i større grad ansatt ved institusjoner, enn musikere og visuelle kunstnere. En forholdsvis stor andel av scenekunstnerne som oppgir ikke å ha fast tilgang til produksjonsrom, sier at de ikke har behov for dette (40 prosent). Scenekunstnerne arbeider i stor grad på prosjektbasis, og bruker dermed lokaler i større grad i tidsavgrensede perioder. Her er det imidlertid stor forskjell også innad i scenekunstfeltet; blant danserne er behovet for faste lokaler langt større enn blant skuespillerne.

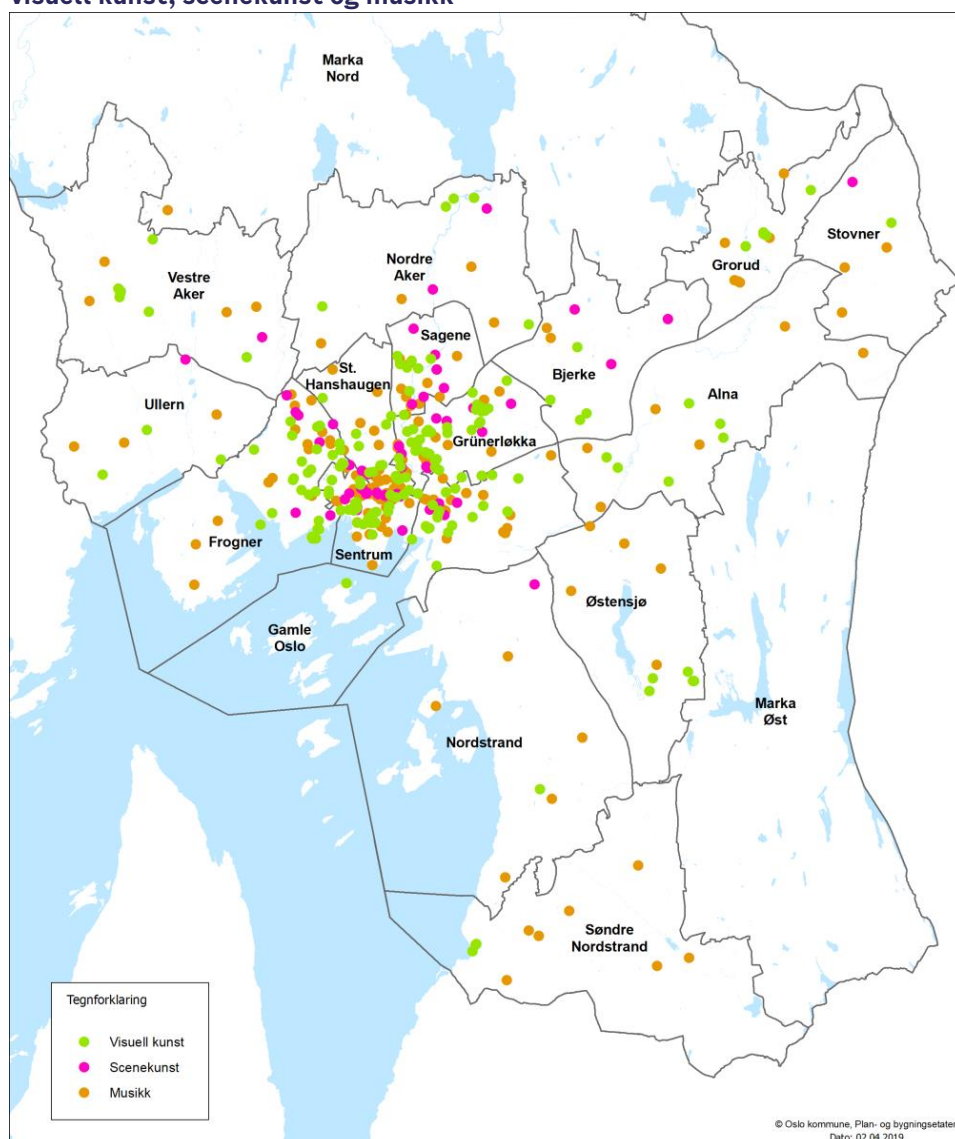
Tallene viser videre at om lag en tredjedel av musikerne og de visuelle kunstnerne mangler tilgang til produksjonslokaler. Den viktigste årsaken som alle kunstfelt oppgir, er kostnadene for å leie lokaler.

Når det gjelder geografisk plassering av produksjons- og visningsrom, er det forholdsvis stor konsentrasjon i sentrumsnære bydeler (se figur/kart 11.3). I ytre by er det langt færre av denne type lokaler. Bydelene med høyest konsentrasjon av produksjons- og visningsrom er Sentrum, Grünerløkka, St. Hanshaugen, Frogner og til dels Gamle Oslo. Til sammen ble det kartlagt 179 lokaler på det visuelle kunstfeltet, 201 lokaler på musikkfeltet og 64 lokaler på scenekunstfeltet.

²²⁵ Kulturetaten (2019): Kartlegging av Oslos kulturelle infrastruktur: Produksjons- og formidlingslokaler for profesjonelle visuelle kunstnere, scenekunstnere og musikere

²²⁶ Kulturetaten (2019)

Figur 11.3. Kart over Oslo med geografisk plassering av produksjons- og visningslokaler for visuell kunst, scenekunst og musikk

Kilde: Kulturetaten 2019

11.1.5 Oslo kulturskole

Oslo kulturskole underviser barn og unge²²⁷ i nærmere 200 ulike disipliner innenfor kunstfagene dans, teater, musikk og visuelle kunsthøgskole. Undervisningen foregår på over 80 undervisningssteder i Oslo. Det er etablert kulturstasjoner på Grønland, Sinsen, Schous plass, Rødtvet, Tøyen, Ris, Haugerud, Fernanda Nissen skole og Rommen skole. De øvrige undervisningsstedene er på grunnskoler og i andre lokaler rundt om i byen. Kulturskolen gir i dag talenttilbud innenfor musikk, dans og teater. Over 50 ulike lag innen kor, korps og orkestre kjøper også dirigent- og instruktørtjenester til sine aktiviteter gjennom kulturskolen. Totalt gav kulturskolen i 2018 et tilbud til omtrent 7 400 elever gjennom 8 500 elevplasser. I tillegg har Oslo flere private kulturskoler.

²²⁷ Tilbudet omfatter alt fra babysang (fra 2 mnd.) til forstudium til høyere utdanning (18 år+). Majoriteten av elevene er imidlertid grunnskoleelever, altså 6-16 år.

Tabell 11.2 Nøkkeltall for Kulturskolen i Oslo

Nøkkeltall	2014	2015	2016	2017	2018
Antall elevplasser totalt	8 134*	8 369	7 676	8 105	8 519
Antall elever totalt	7 599	7 833	7 108	6 892	7 395
Antall elever i grunnskolealder	6 733	6 958	6 198	5 968	6 427
Antall elevplasser på venteliste totalt	3 207	2 199	3 233	3 159	2 150

Kilde: Grunnskolens informasjonssystem (GSI). *En elev kan ha flere elevplasser ved å motta undervisning i f.eks både dans og piano.

En undersøkelse av barn og unges kulturbruk i Oslo²²⁸ viser at det er like vanlig å bruke Oslo kulturskole blant familier med lav og høy inntekt, men at de med høy inntekt i større grad bruker private kulturskoler enn de med lav inntekt. Undersøkelsen viser samtidig at kostnader ikke er den viktigste barrieren for å delta, men derimot interesse samt kjennskap til tilbudene.

11.1.6 Bibliotek

Deichman består av ett hovedbibliotek, 15 lokalbibliotek og fire kombinerte skole- og folkebibliotek. Våren 2020 åpner det nye hovedbiblioteket i Bjørvika. Deichman bibliotek er Oslos mest besøkte kulturinstitusjon med 2,8 millioner besøk i 2018. Antall besøk økte med 35 prosent mellom 2015 og 2018. Det er på lokalbibliotekene den store økningen har kommet, mens hovedbiblioteket regner med kraftig besøksøkning når det nye hovedbiblioteket åpner. Samtidig har stadig flere av lokalbibliotekene siden 2015 blitt meråpne, slik at folk kan bruke biblioteket fra kl. 07 om morgenen til kl. 23 om kvelden selv om det er ubetjent deler av tiden. I 2018 foregikk ca. 20 prosent av besøket i meråpen tid. Flere av bibliotekene er i senere tid også blitt oppgradert.

Undersøkelsen av barn og unges kulturbruk²²⁹ viste at 81 prosent hadde vært på et bibliotek det siste året. En hovedutfordring for biblioteket er likevel å snu tendensen til nedgang i bibliotekbruk blant unge som vises i andre undersøkelser.²³⁰ Biblioteket er det eneste kulturtilbudet der andelen brukere blant ikke-vestlige innvandrere er større enn i andre befolkningsgrupper.²³¹

Mens besøket har gått opp, har utlånet i flere år sunket, jf. figur 11.6. Det er særlig utlån av film og musikk som har gått ned, som følge av endrede medieformater og medievaner, mens bokutlånet i større grad har holdt seg stabilt. Fra 2017 til 2018 gikk imidlertid samlet utlån opp med 6 prosent. Utlånet av papirbøker økte med 8 prosent, mens utlånet av e-bøker gikk opp med 63 prosent. Tendensen til at nedgangen i bokutlån har snudd, ser man i alle landets større byer.

²²⁸ Norsk publikumsutvikling 2017 http://norskpublikumsutvikling.no/assets/insights/20170608_Oslo-kommune_kulturbruk-barn-og-unge_rapport.pdf

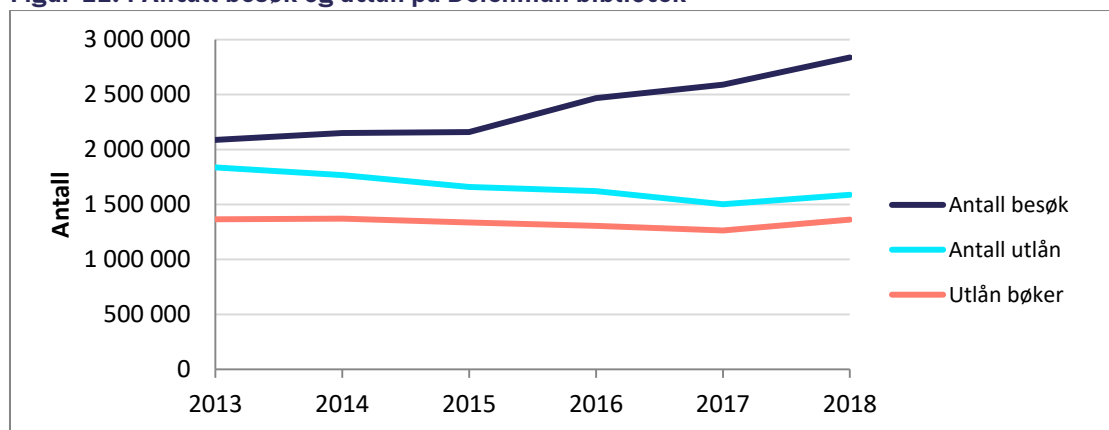
²²⁹ Norsk publikumsutvikling 2017 http://norskpublikumsutvikling.no/assets/insights/20170608_Oslo-kommune_kulturbruk-barn-og-unge_rapport.pdf

²³⁰ Vaage (2017) *Norsk kulturbarometer 2016*. SSB https://www.ssb.no/kultur-og-fritid/artikler-og-ublikasjoner/_attachment/308555?ts=15c118b8418

²³¹ Levekårsundersøkelsen 2013, referert i Vaage (2016) b *Kulturvaner 1991-2015*. SSB. s.121 https://www.ssb.no/forside/_attachment/269027?ts=15533e71088

Utlånsveksten har fordelt seg ulikt på ulike aldersgrupper.²³² I aldersgruppene 6–12 år og 30–49 år er økningen størst. Utlånet til unge i alderen 14–18 år har gjennom flere år sunket. Noe av årsaken til fall i utlån til denne gruppa er endrede medievaner. Biblioteket har jobbet aktivt med å snu den negative trenden, og fra 2017 til 2018 økte bokutlånet til gruppa mellom 14 og 18 år med 2 prosent.

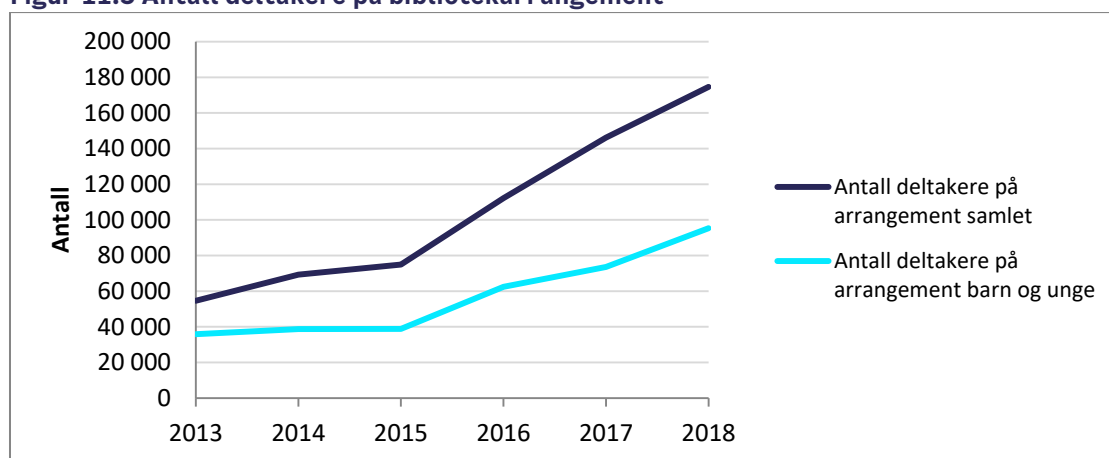
Figur 11.4 Antall besøk og utlån på Deichman bibliotek

Kilde: Årsberetninger for Kulturretaten og Deichman bibliotek og Deichmans egne tall.

Også et økende antall arrangement har ført med seg besøksvekst. Som figur 11.7 viser, har antall deltakere på arrangement, kurs og andre aktiviteter både for barn og for voksne økt vesentlig i perioden fra 2013, og mellom 2015 og 2018 ble antall deltakere mer en fordoblet.

Figur 11.5 Antall deltakere på bibliotekarrangement

Kilde: Årsberetninger for Kulturretaten og Deichman bibliotek

Folkebibliotekene over hele landet har i perioden 2015–2018 iverksatt en strategi for i økende grad å gjøre bibliotekene til lokale møteplasser for kunnskap, kulturopplevelser, debatt og sosiale møter. En evaluering av den nasjonale strategien viser at de fleste fortsatt kommer til biblioteket for å låne bøker og få hjelp av de ansatte, samtidig som andelen som deltar på ulike former for arrangement på biblioteket øker.²³³

²³² Utlånet gjennom byens grunnskoler er ikke med i utlånstallene fordelt på aldersgrupper. Det samme gjelder de som nås av biblioteket gjennom tiltaket Lesefrø, som i 2018 omfattet mer enn 6000 barnehagebarn.

²³³ Advacia 2018. https://bibliotekutvikling.no/content/uploads/2018/09/Rapport-evaluering-nasjonal-bibliotekstrategi-07.02.19_-006.pdf

Selv om en ser en stor økning i både besøk og utlån på Deichman, er antall besøk og utlån per innbygger lavere enn i de andre store byene i Norge. Også hvis en sammenligner besøks- og utlånstall med de andre nordiske hovedstedene, ligger Oslo lavt.

Tabell 11.3 Besøk per innbygger i store norske byer.

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Oslo	3,3	3,3	3,3	3,7	3,8	4,2
Bergen	4,6	4,4	5,1	5,2	5,2	4,8
Stavanger	6,6	10,2	11,1	10,8	13,5	13
Trondheim	5,8	5,3	5,3	4,9	5,2	5,4

Kilder: SSB, Statistikkbanken. 04909: K. Kultur - nøkkeltall (K) etter region, statistikkvariabel og år (2013-2016) <https://www.ssb.no/statbank/table/04909/>, 12060: Utvalgte nøkkeltall for kultur, etter region, statistikkvariabel og år <https://www.ssb.no/statbank/table/12060/>. For 2018: Bibliotekenes egne tall

Oslos innbyggere er godt fornøyd med kvaliteten på bibliotektilbudet generelt, 68 prosent er fornøyd og bare 6 prosent er misfornøyd.²³⁴ Det er imidlertid stor variasjon mellom bydelene når det gjelder hvor fornøyd en er med tilgang til bibliotek der en bor. I bydelene Stovner og Nordstrand er så mange som 72 prosent fornøyd med tilgang til bibliotek, mens i bydelene Nordre Aker og Ullern er bare 36 og 35 prosent fornøyd. I alt er 56 prosent fornøyd med tilgang til bibliotek der man bor, mens 12 prosent er misfornøyd.

Over 80 prosent av de som kjenner til Deichman har et svært godt eller ganske godt inntrykk av Deichman.²³⁵ Det er små forskjeller mellom ulike grupper i befolkningen, men det ser ut til at beboere i Oslo sør har best inntrykk. Nær 20 prosent av alle de spurte svarte at de vil besøke det nye biblioteket i Bjørvika inntil en gang i måneden. Ytterligere 28 prosent tror de vil besøke Deichman Bjørvika noen ganger i året, og 17 prosent en gang i året. Til sammen 32 prosent oppgir at man sjeldnere eller aldri kommer til å besøke det nye biblioteket. Bakgrunnstallene viser at de med høyest utdanning vil besøke det nye biblioteket oftere enn andre grupper.

11.2 Frivillighet og deltakelse

Oslo har en stor og mangfoldig frivillig sektor. Frivillig aktivitet innenfor kultur, idrett og fritid dominerer det lokale organisasjonslandskapet. Denne typen frivillig aktivitet utgjør omtrent halvparten av det frivillige engasjementet, jf. tabell 11.5. Ved siste kartlegging av frivillig sektor i Oslo i 2014 var det anslagsvis 200 000 medlemmer i lag og foreninger, og 5 000 frivillige organisasjoner²³⁶. 3 900 av disse er lag og foreninger, mens 1 100 er nasjonale organisasjoner med kontor i Oslo. I 2019 er det 32 frivilligsentraler i Oslo, hvorav 3 er byomfattende.

²³⁴ Publikumsundersøkelsen 2018. Rapport. Oslo kommune.

<https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13300061/Innhold/Politikk%20og%20administrasjon/Statistikk/Publikumsunders%C3%B8kelsen/Hovedrapport%20Publikumsunders%C3%B8kelsen%202018.pdf>

²³⁵ Respons Analyse 2018

²³⁶ https://www.oslo.kommune.no/dok/Vedlegg/2016_03/1137293_1_1.PDF Oslo kommune er i prosess for å innhente en ny kartlegging av frivillig sektor, som etter planen vil ferdigstilles første halvår 2020.

Tabell 11.4 Utført frivillig arbeid i løpet av de siste 12 md, ulike grupper, andel av befolkning 2017

	Totalt	Idrett	Kultur og fritid (eks idrett)	Velferd	Samfunnsrettet	Bolig og økonomi	Religion og livssyn
Totalt	63	24	28	18	12	30	8
Oslo	63	22	26	18	13	31	7

Kilde: Fladmoe, Audun; Sivesind, Karl Henrik & Arnesen, Daniel (2018, s. 37). Oppdaterte tall om frivillig innsats i Norge, 1998–2017.

11.2.1 Deltakelse

51 prosent av befolkningen i Oslo deltar i frivillig organisasjonsvirksomhet i løpet av året.²³⁷ Det er en svak økning for de som deltar daglig/ukentlig fra 7 prosent i 2014 til 9 prosent i 2018. Hvor mange som er aktive varierer fra bydel til bydel. På topp ligger Bydel Stovner sammen med Bydel Østensjø, hvor 12 prosent av innbyggerne deltar ukentlig i frivillig aktivitet. Bydelene Vestre Aker, Nordstrand, Frogner og Sagene ligger lavest i score med mellom 7 og 5 prosent deltakelse ukentlig.

Videre er det variasjon i deltakelse knyttet til alder. Den eldste og den yngste aldersgruppen deltar mindre i frivillig organisasjonsvirksomhet sammenlignet med aldersgruppen 45-59 år. Det er også noen variasjoner knyttet til botid i Oslo. De som har bodd i byen 15 år eller mer synes å delta i noe mindre grad i frivillig organisasjonsvirksomhet.

75 prosent av ungdom i Oslo oppga i 2018 at de hadde deltatt på aktiviteter i en organisasjon, klubb eller lag i måneden før.²³⁸ Aktivitetsnivået går tydelig ned ettersom ungdom blir eldre, og på hvert klassetrinn er gutter noe mer aktive enn jenter. Ungdom fra høyere sosiale lag er generelt mer aktive enn ungdom fra lavere lag. Idretten er den organiserte fritidsaktiviteten flest ungdom deltar i. Les mer om idrett i kapittel 10, og ungdoms deltakelse i fritidsklubber i kapittel 4.

Som en del av områdesatsingen gjennomførte NIBR i 2018 en kartlegging av kultur og frivillighet i Groruddalen.²³⁹ Kartleggingen omfatter bl.a. hvilke aktører som tar initiativ til de ulike aktivitetene som foregår i lokalmiljøet. Undersøkelsen viser at organisasjonene fremdeles står relativt sterkt, og at to av tre aktiviteter arrangeres av den organiserte frivilligheten. Ca. 30 prosent er initiert av enkeltinitiativ. Undersøkelsen viser også at den lokale frivilligheten stort sett er ubetalt. 80 prosent svarte at de har ubetalte verv. På spørsmål om hva som kunne ha blitt gjort annerledes for å få til et bedre kultur-/idrett-/organisasjonsliv lokalt, svarte 24 prosent at bedre lokaler og utstyr var det viktigste.

Det er viktig å invitere flere inn i frivilligheten og også å bidra til en sterkere frivillig sektor gjennom økt rekruttering. Oslo kommune støtter rekrutteringsportalen Frivillig.no som drives av Frivillighet Norge. Portalen hadde ca. 145 600 besøkende fra Oslo i 2018. Ved utgangen av 2018 var det ca. 550 registrerte organisasjoner fra Oslo på Frivillig.no. Det er over 600 ulike oppdrag innbyggerne i Oslo kan melde seg til.

²³⁷ <https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13300684-1540290745/Innhold/Politikk%20og%20administrasjon/Statistikk/Publikumsunders%C3%B8kelsen/Grafikkrapport%20hele%20Oslo%20Ny.pdf>

²³⁸ Ung i Oslo s. 36 – 37

²³⁹ NIBR, Skogheim, Holm-Hansen, Nygard 2018 *Kultur og frivillighet i Groruddalen*

11.3 Tros- og livssyn, gravferd

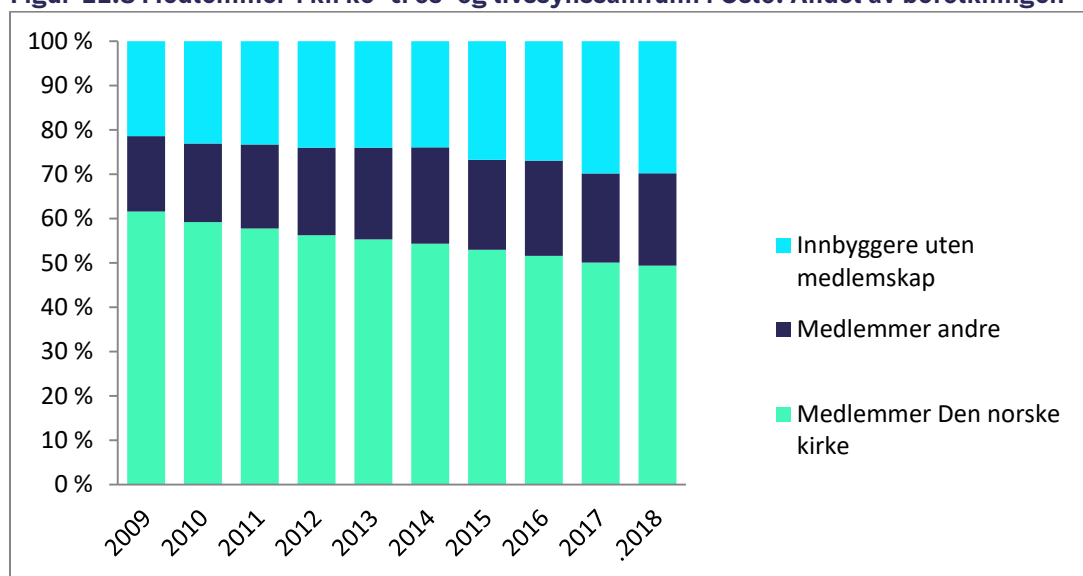
Oslo er preget av et særskilt stort mangfold av trostilhørighet og skal være en livssynsåpen by. Befolkningssammensetningen og tros- og livssynsmangfoldet forutsetter respekt for andres religiøse tilhørighet og praksis. Kommunen finansierer byens kirke-, tros- og livssynssamfunn. Kommunens tjenester omfatter også gravferdsdrift. Å sørge for tilstrekkelig gravareal i et langsiktig perspektiv er en viktig oppgave.

11.3.1 Tros- og livssyn

Kommunen utbetaler lovhomelet tilskudd til Den norske kirke og tros- og livssynssamfunn. Tilskuddsnivået gir en oversikt over medlemsutviklingen i trossamfunnene og Den norske kirke, og personer som ikke er tilsluttet noe sted.

Den norske kirke i Oslo hadde 332 650 medlemmer per 1.1.2018, og andre tros- og livssynssamfunn 140 190 medlemmer. Disse medlemmene er fordelt på 729 forskjellige tros- og livssynssamfunn. Prosentandelene i Oslo i 2018 er dermed henholdsvis 49 prosent i Den norske kirke, 21 prosent andre tros- og livssynssamfunn og 30 prosent uten medlemskap. Til sammenligning er tilsvarende andeler for landet som helhet henholdsvis 71 prosent, 12 prosent og 17 prosent.

Figur 11.8 Medlemmer i kirke- tros- og livssynssamfunn i Oslo. Andel av befolkningen

Kilde: [SSB](#)

Figur 11.8 over viser at trenden er at andelen uten tilslutning gradvis vokser. Andre trossamfunn vokser noe, mens medlemskap i Den norske kirke synker sakte. Denne trenden bekreftes ved at dåpstallene og konfirmasjonstallene i Oslo også gradvis reduseres. For dåp er endringen fra 35 prosent i 2005 til 27 prosent i 2018, og for konfirmasjon fra 38 prosent i 2005 til 27 prosent i 2018, ifølge SSB. Det finnes flere former for seremonier for navnefest og borgerlig konfirmasjon. For eksempel har konfirmasjon i regi av Human-etisk forbund økt fra 16 prosent i 2005 til 19 prosent i 2018 for hele landet.

11.3.2 Gravferd

Oslo har 19 gravplasser og museumskirkegården Krist kirkegård, og disse utgjør en viktig del av byens overordnede grøntstruktur. Gravarealene ses i stadig større grad som bidrag til en positiv grøntutvikling av byen.

Antall kistegravlegginger årlig er på i overkant av 800, mens det gjennomføres ca. 3 600 kremasjoner. Kremasjonsprosenten er nå på 75 prosent, og trenden viser en sakte økning fra år til år.²⁴⁰ Kommunen fjernet nylig kremasjonsavgiften, for å likestille kremasjon med gravlegging – men også som en del av en økende bevissthet om at kremering er en miljø-, ressurs- og kapasitetsmessig riktig utvikling.

Som livssynsåpen by skal Oslo gravlegge alle med verdighet og respekt for den enkeltes tro, ikke-tro eller livssyn, samt tilrettelegge for gravplasser og seremonirom i tråd med ulike trosretninger og livssyn.

11.4 Kulturminner og kulturmiljø

Oslo er byen med flest nasjonalt og lokalt betydningsfulle kulturminner og kulturmiljøer i Norge. Den har en sentral identitet som hovedstad, med både viktige fellestrekk med og særtrekk sammenlignet med de øvrige hovedstedene i Europa. Rollen som maritim handelsby har i tillegg vært avgjørende for identitet og vekst gjennom hele historien. Fire viktige hovedområder og epoker har formet byen;

- 1) Middelalderbyen med Akershus festning og Hovedøya kloster
- 2) Kvadraturen – Christian 4s renessanseby, anlagt 1624 etter middelalderbyens brann
- 3) 1800-tallsbyen med hovedstadsutbygging, industrialisering og befolkningsvekst
- 4) 1900-tallsbyen med de store sosiale boligprosjektene og sonedelt utvikling.

Kvadraturen er Oslos egentlige gamleby og kjernen i den byen som utviklet seg fra 1600-tallet av. Indre by er sterkest preget av den store byveksten på 1800-tallet og utviklingen frem til andre verdenskrig. Resultatet er en "teppeby" hvor det i store deler av indre by bare er kirketårn, fabrikker og enkelte modernistiske høyhus som bryter silhuetten dannet av den naturlig varierte topografien og 4-5 etasjes murgårder. Teppebyens forholdsvis jevne høyder har vært karakteristisk for store deler av den lille storbyen Oslo.

Etter anleggelsen av Slottet flyttet mange av de viktigste sentrumsfunksjonene til området rundt Karl Johan. Dette strøket oppleves nå som nasjonens sentrum. Rundt den stadig tettere byen har mange kunnet bo landlig. Villabebyggelsen fra 1800-tallet og utover representerer et viktig kapittel i byutviklingen og består av mange områder med miljøkvaliteter, god arkitektur og høye kulturminneverdier.

I etterkrigstiden skjedde nybyggingen først og fremst gjennom etablering av drabantbyer på gammelt jordbruksland i Aker, som ble innlemmet i Oslo i 1948. Drabantbyene ble anlagt med lamellbebyggelse rundt store felles grøntarealer og lokale sentrumsfunksjoner ved et T-banestopp. Blokkene representerer god og tidstypisk arkitektur og er organisert i åpne strukturer som ble formgitt for å gi lys og luft inn i leilighetene.

Den pågående utviklingen av Fjordbyen har gjort sjøfronten langt mer tilgjengelig for befolkningen og tar opp et historisk særtrekk ved Oslo. Den sjøvendte byen gir nye kvaliteter som samspiller med de siste restene av sjøfartsbyens havnearealer med festningen som bakteppe. Akersneset som historisk tyngdepunkt preger fortsatt byen enten man kommer sjøveien eller går langs Havnepromenaden.

²⁴⁰ Kilde: Gravferdetaten, Oslo kommune

11.4.1 Kulturminnevern

Kulturminnevern handler om hvordan knappe areal- og bygningsressurser med særlig kulturell og historisk verdi, kan forvaltes på en langsiktig måte. Kulturminner er ikke-fornybare ressurser og må forvaltes etter de samme prinsippene som andre miljøverdier. Videre bruk av eksisterende bygningsmasse sparer miljøet for store utslipp knyttet til nybygging, samtidig som eldre bygg vanligvis er robuste mot klimaendringer. Bevaring av eldre bygningsmasse er det naturlige utgangspunkt for utviklingen av en klimavennlig by.

Sterk byvekst i en lengre periode har ført med seg større press på kulturminnene. Samtidig er det en økende bevissthet om verdien av de historiske kulturmiljøene i en by som ellers endrer seg sterkt. Strategien om å fortette innefra og ut legger til rette for at man bevarer de historiske kvalitetene i sentrum og gir rom for befolkningsveksten gjennom å utvide arealet med urban tetthet. Kulturminneverdiene som ligger i den eldre bebyggelsen og de historiske strukturene er nøkkelen til å videreutvikle et sentrum som gir Oslo karakter og attraktivitet som midtpunkt i en region med over en million innbyggere.

11.4.2 Gul liste

Gul liste er Oslos viktigste verktøy for registrering og forvaltning av kulturminneverdier. Gul liste viser en positiv utvikling for ivaretagelse av Oslos kulturminneverdier. Antall fredede bygg er femdoblet og bevaringsregulerte bygg er økt med 66 prosent siden 2002. Til sammenlikning er kommunalt listeførte bygg økt med 13 prosent. Det er en markant styrking av det formelle vernet.

Tabell 11.5 Antall enkeltminner i Oslo på «Gul liste», og andelen av bygningene i ulike kategorier²⁴¹ i 2002 og 2018 (per 31.12)

	2002	2005	2008	2011	2014	2018
Fredete bygninger	177	185	405	444	942	987
Bevaringsregulerte bygninger	2 760	3504	3701	3827	4136	4573
Listeførte bygninger	7 991	7972	8056	8642	8667	9018
Alle bygninger	10928	11661	12176	12913	13745	14578
Utomhusanlegg, hager o.l.	317	341	417	471	548	3633
Totalt antall enkeltminner	11245	12002	12593	13384	14293	18211

Totalt 14 578 bygninger er i 2018 vurdert som bevaringsverdige. Det er mange hus, men utgjør ikke mer enn 11 prosent av Oslos bygningsmasse. Bare 3,5 prosent av bebyggelsen er regulert til bevaring.

²⁴¹ «Fredete bygninger» er sikret gjennom vedtak etter kulturminneloven (kml). "Bevaringsregulerte bygninger" er sikret gjennom reguleringsvedtak etter plan- og bygningsloven (pbl). "Listeførte bygninger" er basert på kulturminnefaglig verdivurdering.

12 Oslo kommunes økonomi

Hovedtrender

- Oslo kommunes økonomiske status er god.
- Driftsbudsjett på 59 mrd. i 2019. Hoveddelen går til finansiering av velferdstjenester.
- Investeringsbudsjett på 63,9 mrd. i økonomiplanperioden 2020–2023 til blant annet sykehjem, skolebygg, barnehager, idrettsanlegg og infrastruktur.
- Stort investeringsbehov og begrenset grad av egenfinansiering gjør at lånegjelden vokser.
- Over halvparten av Oslos inntekter kommer fra skatt på inntekt og formue fra egne innbyggere. Til sammenligning har resten av kommunesektoren en skatteandel på om lag en tredel.
- I 2018 ble 5,7 mrd. av Oslos skatteinntekter omfordelt til andre kommuner og fylkeskommuner.

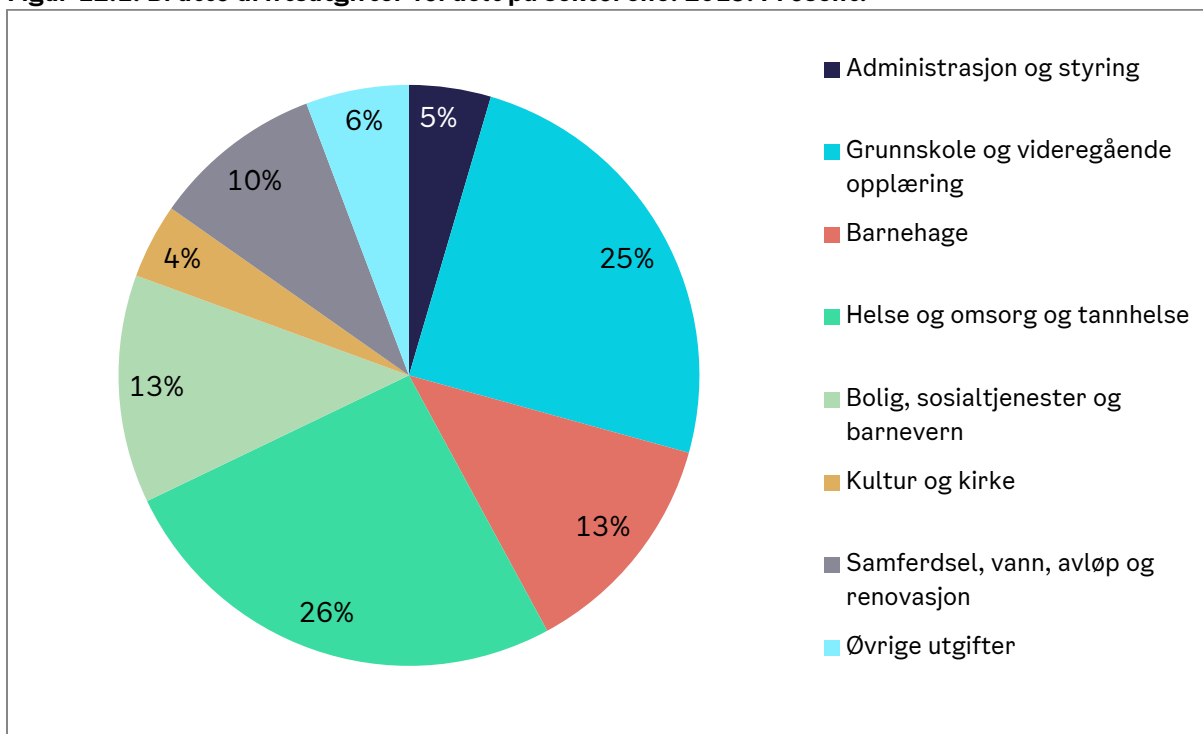
Oslo kommunes økonomiske status er god. Dette bekreftes i den siste rapporten fra det internasjonale kredittvurderingsbyrået Standard & Poor's der Oslo beholder høyest mulige karakter, AAA. De vurderer at kommunens evne til økonomisk styring og budsjettgjennomføring er svært god. Oslo kommune har vist gode resultater de siste årene og benyttet overskudd til å begrense behovet for lånefinansiering av investeringer.

Kommunens budsjett er planen for hvordan kommunens inntekter benyttes for å gi tjenester til befolkningen. Et krav til budsjettet er at kommunen ikke benytter mer til drift enn det kommunen mottar av inntekter det samme året. Budsjettet for det kommende året utgjør det første året i en økonomiplan for fire år, som rulleres ved neste års budsjettforslag. Hvert år legger byrådet frem sitt budsjettforslag i september, før bystyret endelig vedtar budsjettet og økonomiplanen i desember.

12.1 Sammensetning av kommunens brutto driftsutgifter

Hoveddelen av kommunens driftsutgifter går til finansiering av sentrale velferdstjenester som barnehage, grunnskole, videregående opplæring og pleie- og omsorgstjenester. Oslo er en kommune som også har ansvar for alle oppgaver som ellers i landet ligger til fylkeskommunene. I 2019 er kommunens budsjetterte brutto driftsutgifter på til sammen 59 mrd.

Figur 12.1. Brutto driftsutgifter fordelt på sektorene. 2019. Prosent.

Kilde: [Kommunens vedtatte budsjett – dok. 3 2019](#)

12.2 Sammensetning av kommunens inntekter

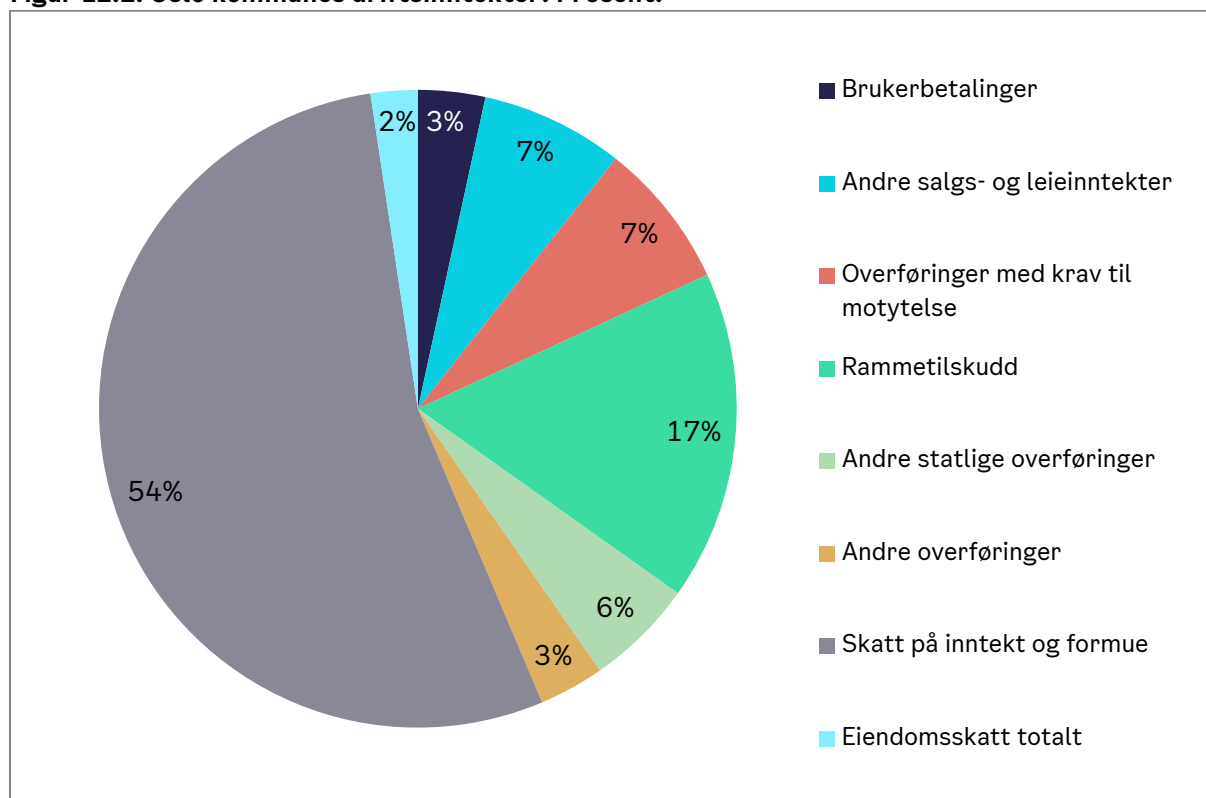
Norske kommuner har anledning til å ta opp lån for å finansiere investeringer, mens løpende utgifter må dekkes av løpende inntekter. Løpende inntekter som overstiger løpende utgifter, kan brukes til å finansiere investeringer.

Det er stor variasjon i hvordan ulike tjenester finansieres. Mange tjenester er i hovedsak finansiert ved kommunale bevilgninger, mens andre i stor grad er finansiert ved øremerkede tilskudd fra staten eller brukerbetaling. Innenfor vann-, avløps- og renovasjonssektoren (VAR) blir gebyrinntektene utelukkende brukt til drift og investeringer i sektoren og skal dekke alle utgifter.

Kommunens samlede driftsinntekter utgjorde i overkant av 62 mrd. i 2018. Over halvparten av Oslo kommunes inntekter kommer fra skatt på inntekt og formue betalt av kommunens innbyggere. Nest største inntektskilde er rammetilskudd fra staten. Både skatteinntekter og rammetilskudd er en del av kommunenes såkalte frie inntekter, som kommunen kan disponere fritt innenfor gjeldende lover og forskrifter. Rammetilskuddet fordeles gjennom inntektssystemet.

54 prosent av Oslos inntekter kommer fra skatt på inntekt og formue fra egne innbyggere. Til sammenligning har resten av kommunesektoren (kommuner og fylkeskommuner utenom Oslo) en skatteandel på 34 prosent (kilde: SSB - KOSTRA 2018). Årsaken til at Oslo har en større andel av sine inntekter fra skatt er at innbyggerne i Oslo i snitt betaler mer enn landsgjennomsnittet per innbygger i skatt. Som en følge av dette får kommunen et skatteutjevnende trekk i rammetilskuddet. I 2018 var trekket på 5,7 mrd. I tillegg får mange kommuner distriktspolitiske tilskudd som Oslo ikke tar del i.

Figur 12.2. Oslo kommunes driftsinntekter. Prosent.

Kilde: SSB-KOSTRA 2018

Brukerbetaling er inntekter fra for eksempel foreldrebetaling i barnehage og Aks. Kommunen mottar også øremerkede tilskudd fra staten til særskilte formål, samt enkelte refusjonsordninger.

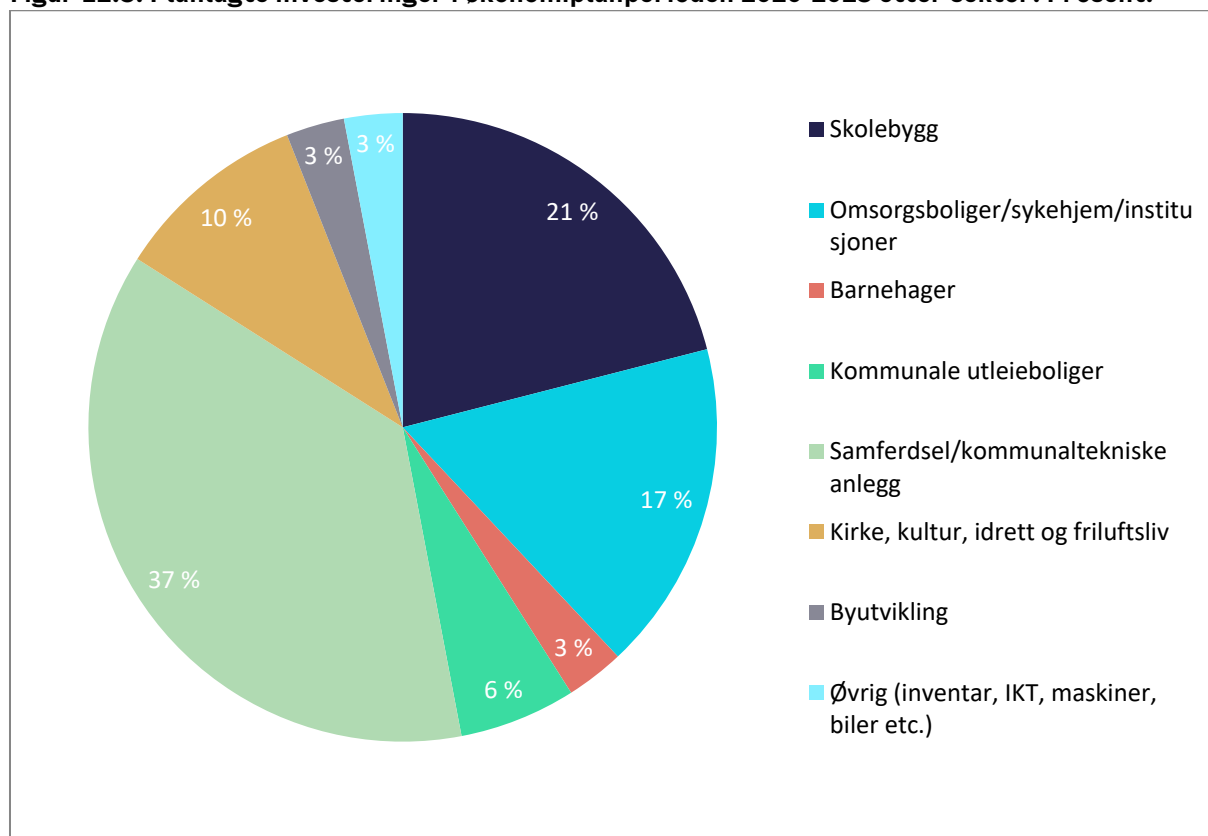
12.3 Investeringer

For å kunne tilby kommunale tjenester til en økende befolkning har det vært nødvendig med betydelige investeringer de siste årene. Hvert år i forbindelse med budsjettframleggelsen, fastsetter kommunen en økonomiplan som omfatter de fire neste budsjettårene. I gjeldende økonomiplanperiode (2020–2023) legges det opp til et investeringsnivå på 63,9 mrd.

Investeringer til samferdsel/kommunalteknikk som for eksempel veier, vann og avløp utgjør 28 prosent, og deler av investeringene dekkes av innbyggerne gjennom gebyrer. Videre utgjør investeringer til omsorgsboliger, sykehjem og institusjoner 21 prosent av planlagte investeringer i planperioden. Når det gjelder skolebygg utgjør dette 20 prosent av planlagte investeringer i perioden. En stor del av investeringene går også til kirke, kultur, idrett og friluftsliv som til sammen utgjør 14 prosent av planlagte investeringer. For idrett inngår bygging av 10 flerbrukshaller, prosjekt Voldsløkka og Manglerud bad.

I tillegg til investeringene som er vist i figuren planlegges det store investeringer innenfor kollektivtrafikken. Investeringene innenfor kollektivtrafikken finansieres for en stor del av Oslopakke 3.

Figur 12.3. Planlagte investeringer i økonomiplanperioden 2020-2023 etter sektor. Prosent.

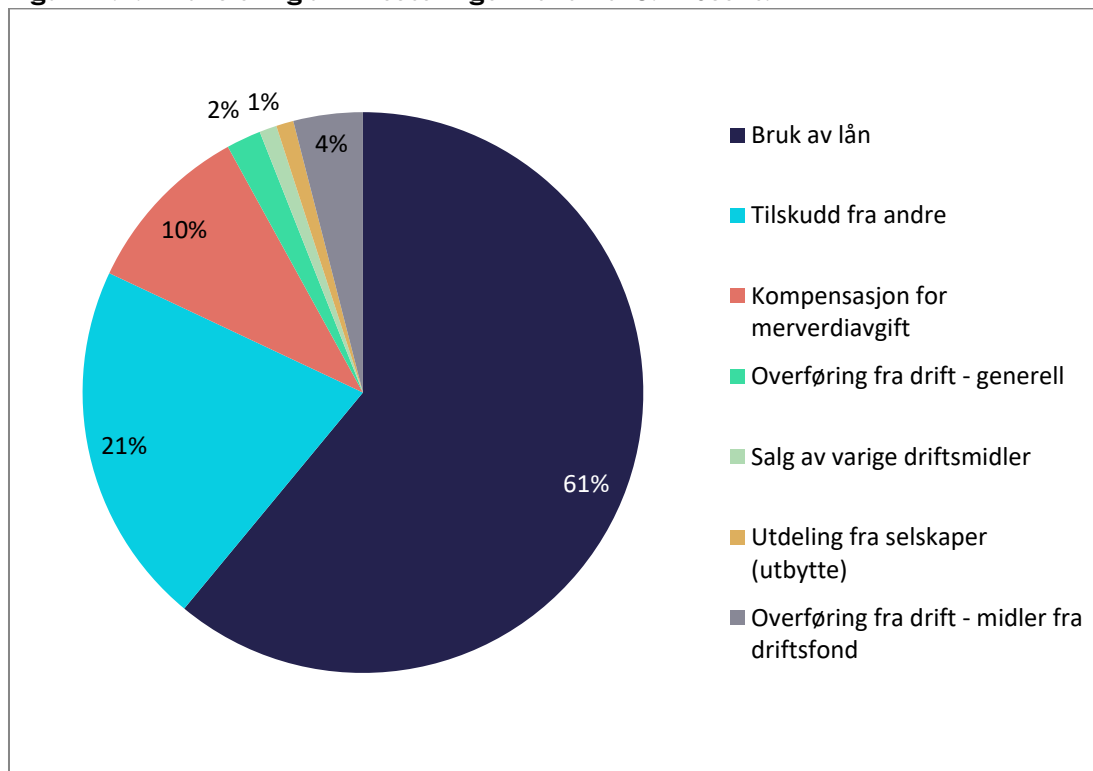

Kilde: Byrådets budsjettforslag 2020 og økonomiplan 2020–2023

12.4 Gjeldsutvikling

Stort investeringsbehov og liten grad av egenfinansiering gjør at lånegjelden vokser. 61 prosent av investeringene i kommende økonomiplanperiode er planlagt finansiert gjennom lån.

Figur 12.4. Finansiering av investeringer 2020-2023. Prosent.

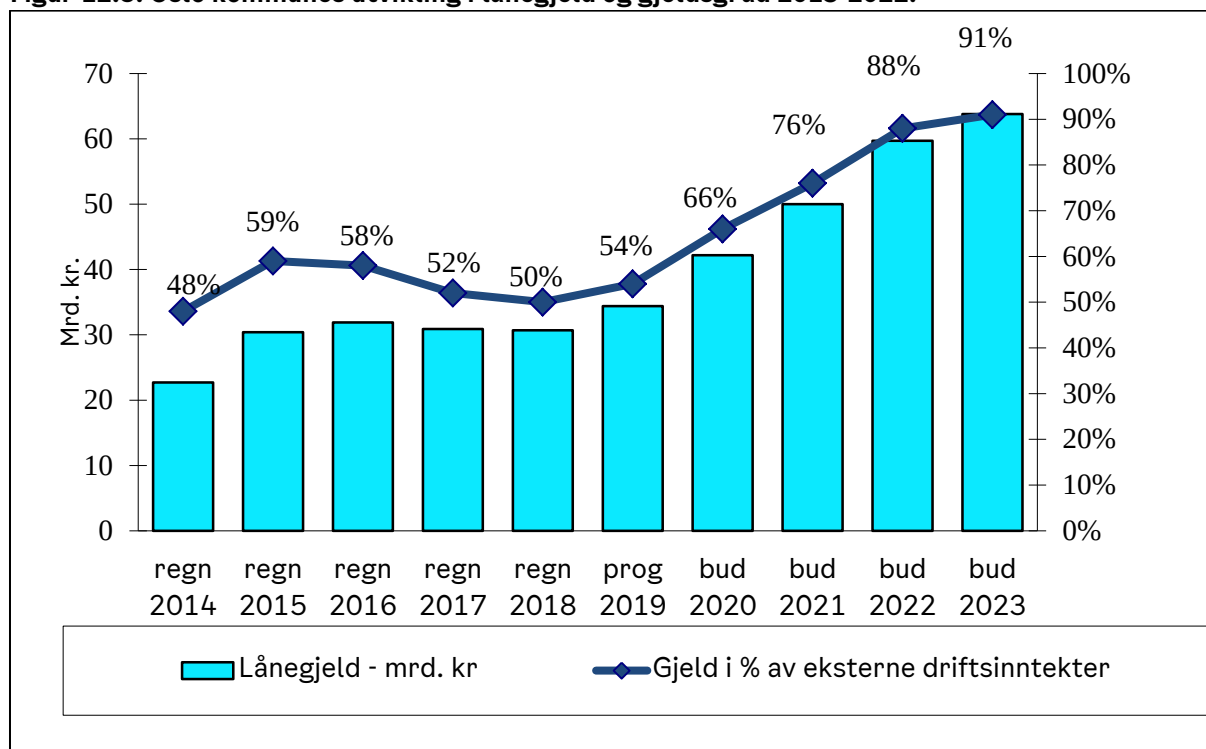

Kilde: [Kommunens vedtatte budsjett - dok. 3 2019](#)

Utviklingen i faktisk og forventet lånegjeld i perioden 2014–2023 er vist i figur 12.5. Figuren viser at kommunens gjeldsgrad forventes å øke fra 54 prosent i 2019 til 91 prosent i 2023. Veksten i gjeldsgrad er kraftigst i de tre første årene i perioden og flater ut det siste året. Dette skyldes at investeringsnivået er lavere det siste året, og at andelen av investeringene som forutsettes finansiert med tilskudd er relativt høy det siste året.

I beregningene er det lagt til grunn at alle budsjetterte investeringer, inklusiv forventet investeringsetterslep ved utgangen av 2019, blir gjennomført som planlagt i løpet av økonomiplanperioden. Erfaringsmessig vil det imidlertid være et visst omfang av investeringene som blir gjennomført noe senere enn budsjettert. Et påregnelig etterslep i 2023 vil isolert sett redusere gjeldsgraden i 2023. Kommunens finansstrategi med ikke å ta opp lån før det likviditetsmessig er behov for det, gjør også at veksten i gjeldsgraden blir noe forskjøvet ut i tid.

Figur 12.5. Oslo kommunes utvikling i lånegjeld og gjeldsgrad 2013-2022.

Kilde: Byrådets budsjettforslag 2020 og økonomiplan 2020-2023

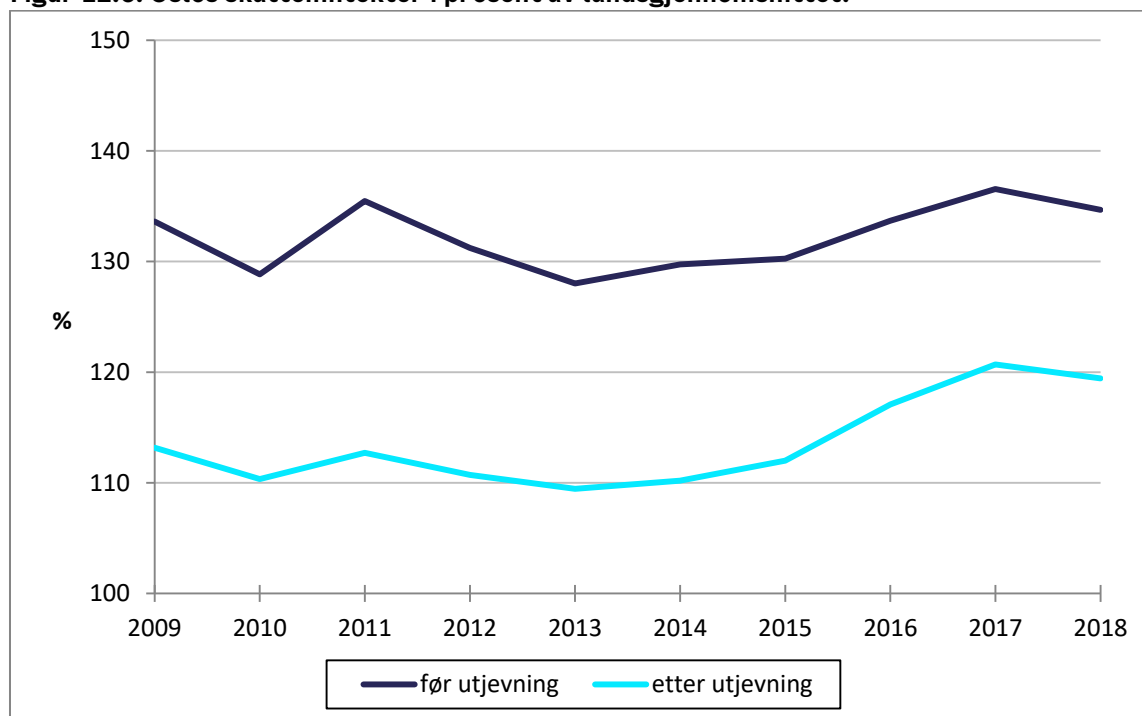
12.5 Skatteinntekter

Det er en betydelig omfordeling av inntekter mellom skattesterke og skattesvake kommuner i Norge. Skatteutjevningen i inntektssystemet til kommunene (og fylkeskommunene) utjevner delvis forskjeller i skatteinntekter mellom kommuner, ved at det omfordeles rammetilskudd fra kommuner med skatteinntekter over landsgjennomsnitt til kommuner med skatteinntekter under landsgjennomsnittet.

Figur 12.6 viser Oslos skatt per innbygger i prosent av landsgjennomsnittet, før og etter skatteutjevning. Figuren viser kun skatteinntektene som gjelder kommuner (ikke fylkeskommuner). Figuren viser at skatteinntektene i Oslo ligger godt over landsgjennomsnittet før utjevning. I 2018 ble Oslo trukket til sammen (kommune- og fylkeskommunedelen) 5,7 mrd. som ble omfordelt til kommuner og fylkeskommuner med skatteinntekter under landsgjennomsnittet.

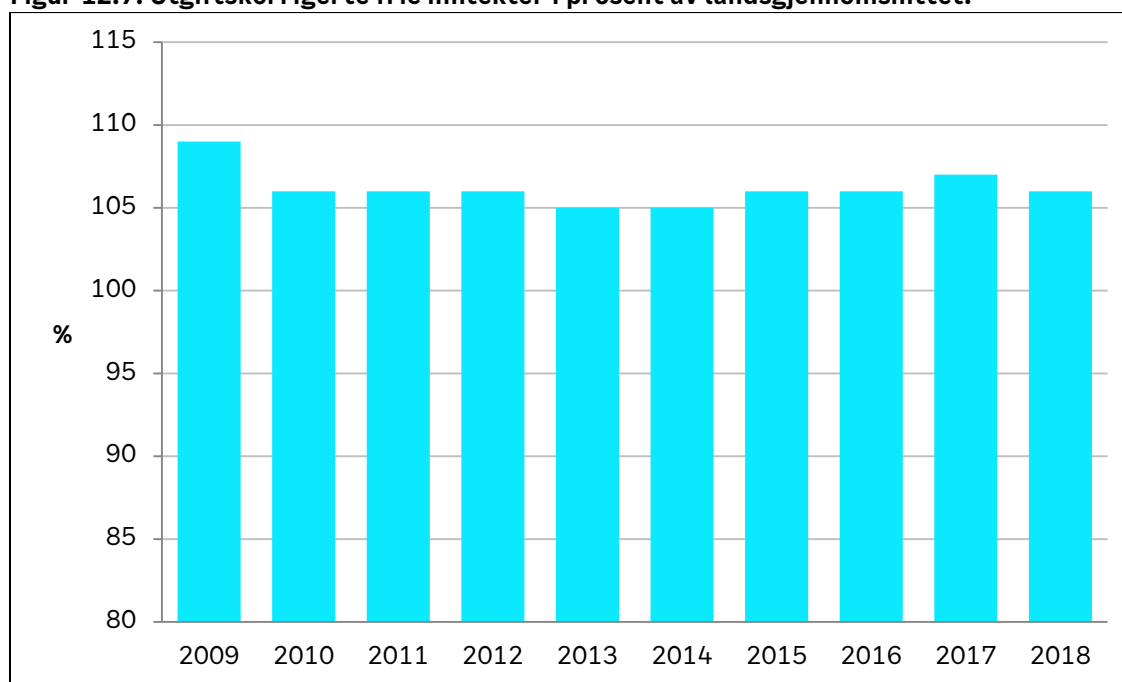
Kommunal- og moderniseringsdepartementet publiserer i kommuneproposisjonen hvert år tall for utgiftskorrigerede frie inntekter per innbygger i prosent av landsgjennomsnittet. I beregningene er det tatt hensyn til at alderssammensetning, geografi og sosioøkonomiske forhold varierer mellom kommunene og at utgiftsbehovet derfor varierer. Oslo har foruten kommunale oppgaver også fylkeskommunale og delegerte statlige oppgaver. Inntektsnivået for Oslo er derfor ikke direkte sammenlignbart med andre kommuner. I beregningen av inntektsnivået til Oslo er det derfor kun tatt utgangspunkt i Oslos kommunale oppgaver.

Figur 12.6. Oslos skatteinntekter i prosent av landsgjennomsnittet.

Kilde: Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Figur 12.7. Utgiftskorrigererte frie inntekter i prosent av landsgjennomsnittet.

Kilde: Kommunal- og moderniseringsdepartementet